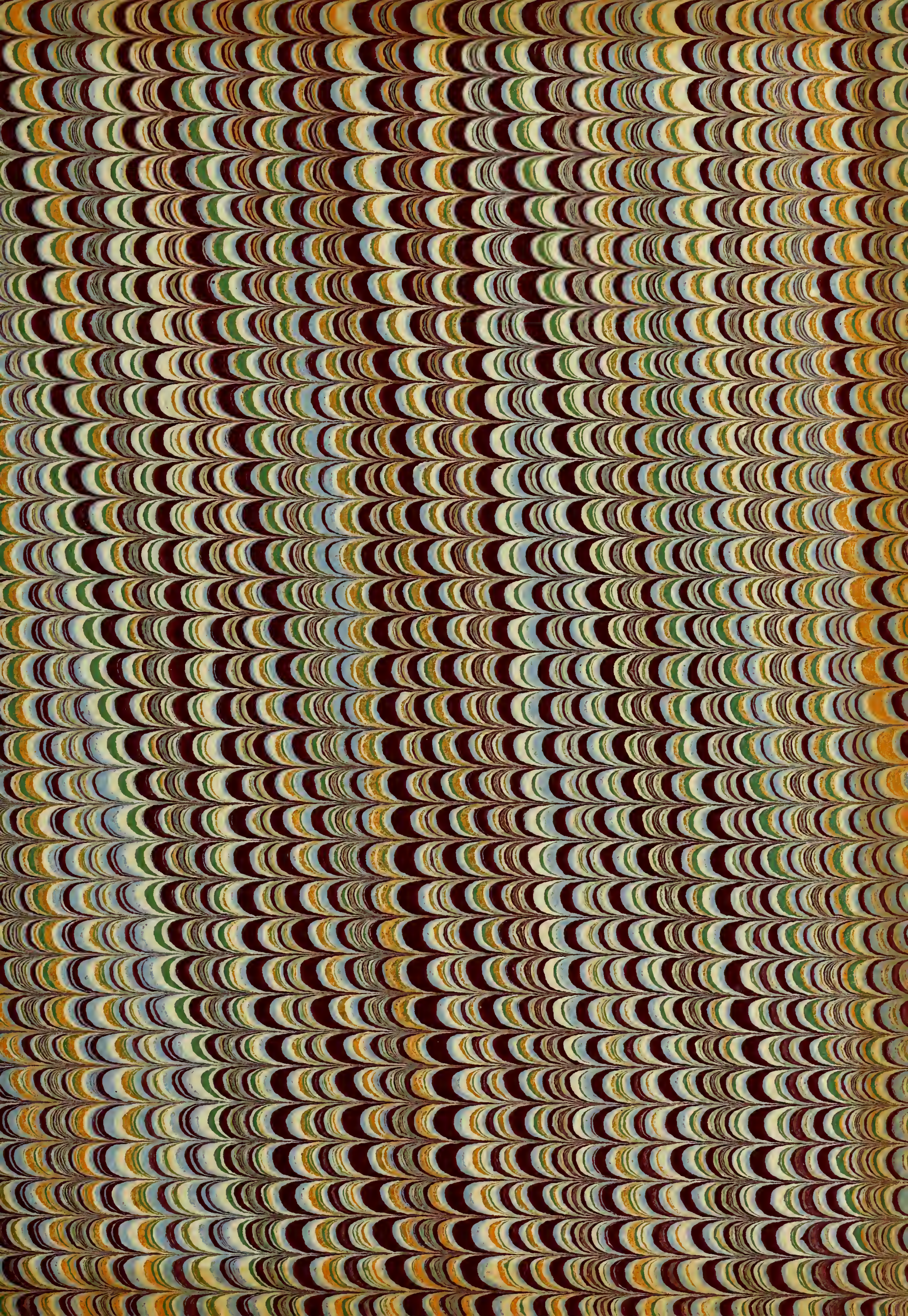

VICTOR ET FIDELIS

Jacobi Gualle Jure-
consulti Papie
Sanctua
rium.

A

Paulus Morbius cōciuibus Papiēsibus. S. P. D.

Uidi nuper summoq; studio plegi optimi cōciues: aureum hoc profecto diuinūq; opus cōfraternitati nr̄e a Jacobo Gualla iurecōsulto excellētissimo paucis diebus ante eius obitū dicatū. Cuius qdē lectio quāta me leticia voluptateq; affecerit: vix vobis exprimere possem. Offendi eni; in eo res ,ppe īfinitas maximi certe faciūdas: quibus nunq; vrbē nostrā dotatā ornatāq; esse existimassem. Audierā sepenumero a teneris vsq; annis 7 a parentibus: 7 a natu grādiorib9 patriam nostrā inter ceteras Italie vrbes antiquissimā nobilissimāq; esse: at sanctorum reliquijs nec ipsi Rome inuidere: s; tamē eius originē ac nobilitatem queq; reliquie essent he: quibusq; in tēplis iacerent: hi mihi preter paucas nulli ignotas narrare nesciebāt. Que res me hercule efficiebat: vt eorū oratiōi parum fidei haberē;. Nūc vero sociorum meorū exhortatiōe Gualla noster: 7 mihi 7 vobis: siqui vestrū opinionis extiterūt mee: omnē de hac re dubitationē penitus e mente eradicauit: euulsitq; omnino. Na; 7 Papie primordia 7 sacras eius reliquias adeo suis scriptis celebrauit: qd eis non credere nephas esset maximū. Quāobrem cū mihi minime sit dubiū vestrum vnūquēq; harū rerum noscendarum miro desiderio teneri (alioqn enim patrie vestre minime amātissimos ducerem) liber hic vt quāprimū ederet: omni studio curaui. Hilari igit frōte vrbis nr̄e diuinū sanctuariū: mea vobis cura ipartitū accipiatis veli;. Eius autē autori ac Joānifrācisco Picio artiū scholari: qui ad cōmodū nostrum ipsum in capita 7 libros diuisit: eaq; qua potuit diligētia reuisit: quātū debeamus vestris sentētijs iudicādū relinquā. Sed ne pluribus vos ab huius aurei operis lectione: animos vestros mihi credite: quāplurimū oblectatura remorer d his hactenus. Ualete. Papie. Kal. Sep. M. D. V.

Presbyter Bartholin9 Georgi9 de scō Saluatore Mōtisferrati Reuerēdo i X̄po prī Joāni Geōgio Cleri papieñ. Primicerio. S.

Immensus me hortatur amor quo te cōplector reuerēde primicerie: vt de libris Jacobi Gualle iuris cesarei ac pontificij interpretis optimi ad te scribere non ve-

rear. Quos vel vtiles tibi vniuersoq; clero: vel saltem nō iniucundos fore spero. Nā quātomagis magisq; cogito: nihil p̄stabilius i rebus humanis iuenit: nihilq; diuinius q̄ꝫ ꝓdesse multis. Nos enim interlegēdo tot p̄sules ticinenses: tot sanctoꝝ reliquias: totq; regū antiquoꝝ noia tādiu occultata iuenies. Amicoꝝ hortatu ipsos lubens ꝑcurri: q mihi frugiferi apprime visi sunt: vt nihil hactenus ad clericoꝝ ac laycoꝝ oium eruditionez (absit ois liuor) ꝯpēdiosius: ac vtilius editū ītuear. Ne pigeat igit Jacobū nrm imitari: q oratoꝝ atq; clarissimoꝝ hystoricoꝝ sua solida vera animiq; virtute sibi ꝑpetuū glorie sempiterne nomē assumpsit. Est qdē ꝓculdubio quedā sibi sciētiaꝝ dignitas: generosum quoddā: ac vere nobilitatis decus: vt neq; hac nr̄a i vrbe (oium pace dixeriz) in arte dicēdi forte peritior iueniri possit. Tātuz hoc vno miꝝ imodū eloquētie virtutisq; post eius iteritū fulgēt exēpla: vt oē dicēdi trāscēdāt eloqū: q Theophrastus: Demostenes: aut Cicero: aut alius flagrātissimus eloquētie fons in eaꝝ narratōe deficeret. Jn ore sepe erant illi Jacobo diuus Augustinus: Hieronymus: Gregorius: Thomas: sacre romane ecclesie doctores: aliorūq; virorū: p̄ter ius cesareū ac pontificiū tāta familiaritas tātaq; expedita recitatio: q nō taz meminisse q̄ꝫ legere videretur. Gratulamur igit oēs igenio tāti viri: quo sancti illustrantur ep̄i papiēses: quo clare notificantur reliquiarū sanctarū sedes: quo ticinēsiū regū ātiquoꝝ noia diu obūbrata elucescūt. Q̄ď cū ita sit: necnō iudicamus maxima dignū esse laude Paulū morbiū: ciuē papiēsez: viꝝ ꝓfecto liberalissimū: qui ꝓ summa ticinēsis reipublice gloria: ꝓ cōiue oiuz vtilitate ꝓpriis expēsis hoc opus voluit Papie ipressuz fuisse. Quapropter gr̄as huic agere debemus imortales: q tot ⁊ tāta munera dignatus ē nobis ipartiri. Uale totius cleri decus Papie ex penatibus sci Gabrielis: quarto kal. Octobris. 1505.

Jdem Senatui Papiensi. S.

Turpius in mundo nihil o reuerende Senatus
 Esse viro ingrato seu muliere potest.
Jngratus patrem: patriam: diuosq; supremos
 Negligit: officij nec meminisse solet.
Jn cineres labi haud est passus Scipio Romam:
 Sed cineres tanti non habet illa viri.

Eloquij splendor Cicero clarissimus ille
Pompilij ingrati proditione perit.
Ingratas queritur thebas res ipse licurgus
A patria ciues quem pepulere truces.
Exegit cypri Solon depulsus athenis
Extremum vite vir probitate grauis.
Hanc vitij labem cupiens vitare Jacobus
Gualla: tibi mentis dulce reliquit opus.
Omnia pretereunt: sed stant probitatis honores.
Tempore cuncta cadunt: gloria sola manet.
Hunc colit: extollit: veneratur Roma secunda
Guallam: cui magnum restat in orbe decus.
Vale.

Jacobi Gualle iureconsulti Sanctuarij
Papie librorum sex

Capita primi libri.

Secundi libri.

Tertij libri.

Quarti libri.

Quinti libri.

Sexti libri.

Finis.

Jacobus Gualla Jurecõsultus prefectis Hospitalis Papie. S.

Petijstis a me nonnũquaꝫ patres optimi: vt primordia vrbis nostre reliquias: ac corpora sanctorum: resqꝫ alias quãplurimas memoratu dignas: que hac in nostra patria existunt: scriptis meis illustrarem celebrarẽqꝫ. Ego vero ⁊ si inscius nõ eram: quãti laboris hec prouincia esset futura: eamqꝫ viruꝫ maiori eloquentia maioriqꝫ rerum humanarum cognitione preditum exposcere: attamẽ ob meaꝫ in vos obseruantiaꝫ: patriãqꝫ nostrã pietatem: desiderio vestro morem gerendum censui. En igitur vobis: que ex varijs virorum clarissimorũ monumentis mira diligẽtia: studioqꝫ incredibili collegi. Habetis modo patres Gualle vestri opera: quo ocium nacti vos oblectetis: summãqꝫ capiatis voluptatem. Uobis enim ingenue polliceor: quod si in libri huius lectione versabimini: eam animis vestris quãplurimas temporũ varietates fortuneqꝫ vicissitudines suppeditaturã esse. Ex ea igit̃ hilari vultu amoris mei erga vos vrbemqꝫ nostram pignus ⁊ monumentum accipite. Quod quidem si non ea elegantia eoqꝫ candore expolitum inuenietis: ac forte expectabatis: cuꝫ operis magnitudini: tum temporis breuitati id asscribatis veliꝫ. Ualete ⁊ Gualle vestri beniuolentissimi Papie Junij mense. M. D. V.

Jacobi Gualle iurecōsulti Sāctuarij Papie prefatio.

Apud multos dubitari solet: an papie tot sanctorū reliquie suū habeant domiciliū: qm̄ eos latet: vnde prodierint: ab quibus delate sint: ⁊ qui demuz ipsi vrbi munus tā eximiū cōtulerit. Ea rōne minori veneratiōe colūtur: adeo q̄ nōnulli etiā eiusdez vrbis incole: illud tā preciosuz ante suos oculos

positū thesaurū:tot indulgentijs: tot muneribꝰ: tot celestibꝰ donis affluētem:cecis oculis sepius ꝑtrāsire videnť: in cuius deuotionē oium mortaliū mētes deberēt ꝓmoueri.. Ne eoꝝ igiť sanctorum: qui in excelsa eterne felicitatis celi arce principatū tenentes: apud vberrimū oiuꝫ bonorū dei fontē ꝓ nobis supplices assistūt: huiuscemodi ignorātia grarū fluuijs careamus: hoc opusculo patenter ostēdeť:quibꝰ sacris in tēplis venerāde ipse celitū reliquie quiescāt: qui vita:⁊ miraculorū claritate:inter sanctos a summis pōtificibꝰ referunť:⁊ qua precipua regia religiōe:ac diligētia:magnaqꝫ ipēsa vrbs ipa eo celesti munere doneť. Nā apud Papiā vrbē a preterfluēte ticini amne ātiquioribꝰ seculis ticinū vocatā: ꝯstat lōgobardorum regiam sedem constitutam esse: teste fratre Jacobo aquensi in sue peruetuste imaginis mundi cronice parte secūda: cuius quidem verba hec sunt. Aripertus Rex sepelitur in Papia que inter alias ciuitates Longobardie: de honore regio fuit magis honorata:q᷑ semper sedem Regni habuit:tam virorum:q̄ꝫ mortuoꝝ Regum longobardorum. Papiam quoqꝫ longobardorū regiam fuisse sedem refert Paulus longobardoruꝫ verus hystoricus etiā ab Eusebio: Mathei palmerij tēporibus scribitur. Platina iteꝫ cremonēsis iuitis atqꝫ pōtificū frater heremitanꝰi suo cronicaꝝ suplemēto idē testanť. Rhodobaldi aūt presulis ticinēsis cronica: edita āno salutis Millesimo ducētesimo sexto:⁊ trigesimo stupendū ꝯtinet numeꝝ inferiꝰ anotatū:sanctoꝝ corpoꝝ:sacrorūqꝫ tēplorū:que:⁊ ab quibus regibus sint erecta. Ipsi nāqꝫ lōgobardorū reges:qui veluti fulmina belli:totā armis italiā strenue superarūt:ob suā in papiā tā ingēteꝫ amoris flāmā:quas summi pōtifices:⁊ christianissimi imꝑatores: ex vniuerso terrarū orbe sanctorū reliquias magna magna diligētia romā detulerūt:⁊ alias glorioso martyrio ibidē coronatas: Roma: Rauena:atqꝫ Sardinia:ad ipsaꝫ suā sedē suꝑ cūctas magnifice decorādā deferētes:antiq̄s repleuerūt Basilicas atqꝫ Sacella:miro ornatu:multisqꝫ fūdata p̄dijs: vbi sacerdotes ⁊ clerici ab eis fuerūt istituti:ꝓprieqꝫ etiā filie virgines ibidē ꝯsecrate die noctuqꝫ diuina officia celebrātes. Que qdeꝫ Basilice nō regio:at snō salutis crucis ✠ insigne sunt insignite:quo solo veri christiani letātur:eterno deo:cui soli debeť:oēꝫ dātes honorē ⁊ gloriā. Nā cetera seculi isignia:q̄ regnāt i hac misera tēpoꝝ fece:ꝓuer-

sitate mor͂u:hoimq; pfidia:fumus:aerq; sunt:atq; flagitia. Plures ẽt in ipsis suis Basilicis phibuerunt regia sua (vt solet) erigi sepulcra:marmore eburneo coruscãte:mirabili artificio oculis spectãda mortalibus:cũ eoꝝ isignijs:Statuis:seu lr̃is:que i oĩ euo:suã renouarẽt memoriã:ꝛ vrbis nobilitatẽ:asserẽtes id solũ deberi relatis inter sanctos:q vita:ꝛ miraculis claruissent:ꝛ nequaꝗ̃ coꝝ corporib⁹ oi labe putrescẽtib⁹. O felicẽ Regiã religionẽ:sub celo apud Pricipes:ꝛ ceteros rarissimã:magna laude cũctis seculis memorandam:quã tẽpore diei nouissimi q laudatores ꝛ cultores dei a laudatorib⁹: ꝛ cultorib⁹ seculi:horrẽdis angeloꝝ gladijs scindent: deus dominator oiu; i excelsis eterne glorie sedib⁹ cũ Pricipib⁹ Celi colocabit. Est igit̃ nõ solũ regũ corpoꝝ at potius Regis celestis thesauri sanctaꝝ.s.reliqaꝝ sedes Papia. Nõ ab re ergo:lõgobardis papiẽsib⁹ venie gratia Romã pficiscẽtibus Romani dicere solent:eos domi romani habere:ꝛ alibi eã querere. Nã que sanctorũ corpa noie celebrata sint delata Papiã:ꝛ que rome relicta. Huius qdẽ rei veritas est i luce:qm̃ eaꝝ puetuste vrbiũ cronice:claꝝ exhibent testioniũ. Ad dei igit̃ oipotẽtis laudẽ:sueq; itemerate Marie virgis matris:diuorũq; Hieronymi:Augustini:Syri: ꝛ ipsorũ sanctoꝝ:quare dei clemẽtia vrbs ticinẽsis p̃ceteris ta; mirifice tot tãtisq; sacris decoret̃ reliqis:ꝛ ab qb⁹ ipse relige sint Regib⁹ papiã dlate:Regijsq; tẽplis tradite:qb⁹ ve meritis celestẽ ascẽderit arcẽ: iuxta sacras eoꝝ hystorias puetusto scripto relictas: vñ dillucida; sũpsi veritatẽ p singula tẽpla:vbi eoꝝ sacre ta; delate:ꝗ̃ nõ delate relige tumulãt̃:ex ordine iseri⁹ anotabit̃:ꝛ demũ de magna ipsi⁹ Vrbis ãtiqtate. Verũ iprimis de sanctissimo pr̃e Syro exordiemur:ceterisq; illustrib⁹ viris ticinẽsib⁹ sanctis.s.põtificib⁹:q.p sue vrbis salute:quã post deũ vita ppria cariorẽ habuerũt: sub Christi vexillo papie magna diui patris Syri sanctitate erecto:mirãdis virtutib⁹ vsq; in vite finẽ strenue militarũt:ꝛ qb⁹ ticinẽsis populus multũ d;: ꝛ demũ de sacris tẽplis eorũ sanctitate erectis:vbi seruant̃: atq; colunt̃. Atq; etiã de Inclytis Regib⁹ suis Longobardis:qui iuxta celestem eiusdem diui patris Syri de futura vrbis ticinensis exaltatione:prophetiam statim subsequentem: diuino nutu: ab extremis montibus venientes:ꝛ strenua virtute eam adimplentes: stupendo sanctarum reliquiarum thesauro: magnisq; ꝛ magnifice extructis

celeberrimis templis: atq; zenobijs: alijsq; preclaris: suo tempore Papiam illustrarũt: presenti (vt superius habetur) patebit opusculo. Sanctuarium (quidem Papie) visuz est intitulare: ab mee in cunctis pusillo ticinensi doctore Jacobo gualla maiestate celesti suggerente contextum: his tantum tribuendum: quorũ religiosus spiritus: eius lectione in earum sanctarũ Reliquiarũ veneratione accenditur. Non autẽ his: qui graui supercilio: tamq; fastidiosuz cibum ↄtemnẽtes: solent de alijs iudicare: ⁊ ipsi nihil facere. Nũc autem in sanctissimo dei nomine cuius adiutorij gratiaz ipse pusillus: ⁊ infirmus pie inuoco ad hãc tam sacraz tamq; magnam narrationez: ne deficiam vsq; ad rei ↄsumationẽ iuxta dillucidã veritatẽ: qua cuncta scripta relucere soluẽt: opusculũ ip̃m aggrediar.

Jacobi Gualle iureconsulti Sanctuarij Papie. Liber I

De sancto Syro. Capitulum I

Syrus Uir diuinus: scitate mirabilis: ⁊ christiana doctrina clarissimus: q ap̃d Ticinũ Christi vexillũ primus erexit: quẽ alij fuerunt natione gallileũ: ⁊ illuz fuisse pueruz: ab quo Saluator quinq; accepit pisces pro refectõe quinq; milliũ hoiuz: alij ex patria Aglegiensi ꝓdijsse. vt cũq; sit: ↄstat eũ claruisse tempore apostoloꝝ: ⁊ in eorum scola eruditum christiana doctrina. Fuit itaq; pater hic (sua sacra teste hystoria) q emersit a preclaro fonte maiestatis diuine a Christo. s. in Petrum a Petro: in Marcũ a Marco:

in Hermagoraz Petri ordinatione Aqlegie episcopuz. Quo viri gente: Syirus eiusdez precipuus discipulus futurus pater ticinensium: predicandi gratia Ticinum veniens: in itinere apud Veronã filium vidue a mortuis suscitauit. Qua miraculi claritate: cum filio atqz multis alijs ipsa vidua ad fidẽ Christi est cõuersa. Cuz autem Ticino proximus esset: populus ticinensis diuino quodaz incensus spiritu obuiam sanctissimo Syro properans: altis ad sydera vocibus personabat: Ingredere: Ingredere: Pater desiderabilis: reuoca errantes: doce imperitos: libera quos captiuos crudelis detinet hostis: tuisqz nos salutaribus institutis informa: ⁊ trãsfer nos in cetum veri dei: vt cognoscamus quez veruz deum oporteat adorare. Qui sanctissimus pater: dum ticinensem vrbẽ ingrederetur: tam ingenti radiabat celesti gratia sacris attestantibꝰ scriptis Pompeij eiusdem successoris: et discipuli: vt cuncti valitudinarij: solo sui pallij: tactu: cũctis langoribus liberarentur. Vir autem diuinus ad veram fidẽ tam grandem videns populi feruorez: manus in celũ eo intuens: refertus prophetie spiritu: hanc Ticinensibus futuram prophetauit felicitatem. Delectare gaudijs gloriosa vrbs Papia: quia veniet tibi ab extremis montibus exultatio: nec minima in finitimis ciuitatibus vocaberis: sz copiosa. Veh tibi Aquilegia: cũ impioruz manus incesseris: destrueris: nec vltra edificata consurges: ⁊ sane illud diui patris Syri vaticiniuz fuisse in celo eterno numine stabilitum: comprobat primo eiusdez sanctissimi viri saluberimus aduentus: vnde prima: ⁊ maior salutis exultatio: seu exaltatio ticinensi populo est exorta: omni laude celebranda. Nam vir ipse apostolicus: cuz apostolis educatus: sancto illustratus spiritu: ab apostolorum scola Ticinum veniens a ticinensi populo lete suscipitur: vt etiam Beda his verbis meminit. Licet omnis Lyguria christianitatis foret expers eo tempore: ticinensis tamen populus beatum Syrum gratulanter suscepit in Pontificem: qui tanto fidei: ac religionis feruore Christi vexillum ibidẽ erexit: ꝙ Papia illis antiquioribus seculis in tota lyguria splendidioribus catholice fidei radijs illustrata: expers omni caligine heretice prauitatis: eque per omnes ciuitas christianoꝝ: christianeqz religionis aliaꝝ ciuitatũ: mater: ⁊ magistra vocaret̃: vñ lucidi fidei

riuuli accipiebant: sacris attestantibus scriptis catholici officij primitiue ecclesie: dum diui Syri preconia celebrant: Attestantibus quoq; Crispino: ceterisq; sanctis Epis. Unde sicut falsa religione Lactantio firmiano teste: de falsa religione populis errorum caligine: & tenebris obductis cuncta mala emergunt: vrbesq;: & magna imperia tremendo dei iudicio deficere solent: econtra vero religionis cultu ciuitates: & Regna: domino cõcedente: dignitate: & stupendijs bonis augentur. Papia igitur tunc Religione cũctis celsior: celsior quoq; subsequentibus mirandis exaltationibus: celesti munere ceteris sublimatur: que tunc ab idolorũ cultura ad veram dei religionem conuersa: semper postea expers heretice prauitatis: veram christi fidez cõstanter coluit. Neq; eius tellurem roseus martyrum sanguis vllus maduit. Eo etiam tempore quo Romani: item & alij truculentissimi princepes: atq; populi seuiebãt in christianos: Tuz pia vrbs ipsa fideles ad eaz ꝯfugiẽtes mira pietate suscipiebat: atq; fouebat. Duo tantũ icliti martyres cruentissima cede apud Ticinum interierunt: Boetius scilicet: & Guniforτus. Nam Boetius vir senatoria dignitate: & eminenti virtute illustris: ob suspitionem affectate libertatis Roma Papiam relegatus a Theodorico Rege: qui tunc vniuerso regnabat Latio non ticinensi vlla manu ipia: at Theodorici nequitia gladio percussus: martyrij palmaz Papie adipiscitur: & sanctus Seuerinus celebrat: Gunifortus aũt christianissimus Schotia gente natus ob Christi fidẽ apud Mediolanũ sagitis sceuissime perfodit. Sed deo nolente (sacra sua ad verbum sic referẽte hystoria) Mediolanẽsiũ ciuitatẽ eius gloriosissimũ corpus retinere: venit in nobilissimaz ciuitatem Italie nomine Papiam: vbi receptus cũ magna pietate a christianissima muliere: stupendis coruscantibus miraculis: tertia die ipse etiam cum palma martyrij gloriosius celo suscipitur. De vtroq; vberiori sermone suo loco dicetur. Sed in viam redeo. Syrus autem ipse vir diuinus a diuina maiestate successores sibi Pontifices impetrauit: quorũ religione: & sanctitatis operibus suis ticinẽsis populus iteger: rectusq; in fide cõtineret: & dirigeret ad excelsaz celi arcez: quoꝝ sanctorum nomina sunt hec.

Inuentius. Pompeius.

Urciſcenus.
Criſpinus primus.
Epiphanius.
Maximus.
Enodius.
Criſpinus ſecūdus
Damianus.
Theodorus ac
Hieronymus. Btoꝝ aūt ſcilꝫ.
Lafranchus.
Bernardus.
Petrus.
Fulchus.
Rhodobaldus.
Joānes.
Armētarius.
Luitfredus ac
Anaſtaſius.

Alijqꝫ q̄ꝫ plures eximij celeſtis militie Principes: qui ſub chriſti vexillo diui pr̄is Syri igēti ſanctitate erecto ſtrenue militarūt: ⁊ mirādis virtutibꝰ Papiā exaltarūt. Nā Inuētius populis in xp̄i fide ꝯfirmandis: ac miraculoꝝ ſignis diuo pr̄i Syro ſociꝰ claruit ꝯſpicuꝰ. Porphiriū aūt belloꝝ Ducē acerrimū in chriſtianos ſceuiētem: cū magna militū acie: ad fidē Chriſti ꝯuertit. Mediolani vero cōtra Arrianos ſtrenue certauit. Urciſcenus vir ſiqdē diuinus: q etiā ⁊ ipſe in primitiua claruit eccleſia: cū extuaret fidei feruor: cū floreret martyrū virtus: roſeuſqꝫ ſanguis flagraret: chriſtiane religionis flāma incēſus: maieſtate celeſti ſuggerēte: mirāda religiōe ticini populū chriſtianū vocatū: magna ſanctitate atqꝫ doctrina: fulgētibuſqꝫ fidei radijs dirigit i celū. Criſpini: ciꝰ nominis primi Pontificis: ingētis ſanctitatis regimine: clerus ticinēſis: beatorū chorus habet̃: ⁊ ciuitas cui multa ꝯtulit bona: ciuitas chriſtianorū vocata: miranda catholica cultura auget̃. Epiphanius patria ticinēſis: genere nobilis: virtutū excellētia: ſanctitate: ac eloquētia: ⁊ rerum clare geſtarum gloria illuſtris: Italiam furore bellorū a barbaris vexatā: tributiſqꝫ oppreſſam: iuuit: ⁊ captiuos Latij populos in Gallia liberauit: quos ſecū reduxit in Liguriam. Maximi ſiqdē viri ſanctitate ac doctrina eximij ſermones: ſacreqꝫ homelie palā in eccleſia religioſe legunt̃: ſuaqꝫ etiā preclara doctrina Reges ad iuſticiā erudiūt̃. Enodiꝰ poeta ⁊ orator clariſſimꝰ Cōſtātinopoli ad Anaſtaſiū Imperatorē hēticū ꝯuertēdū piculoſa ungit̃ legatōe: cuiꝰ furore: vt naufragio piret: fragili i naui tumeſcēti alto ꝯmittit̃ mari: Sꝫ deo iuuāte: furēti tēpeſtate: ſoſpes iactat̃ ad littora. Criſpinꝰ: eiꝰ nois Pōtifex ſcd̄s: vtutē atqꝫ ſanctitatē pmi

secutus: prestanti eruditione: vita: ac religione: ticinensem dirigit populum ad bene: beateq; videnduz. Damiani Epistole precla re in sexta Synodo Italie multum iuuere fidem christianam: et legatio qua functus est in Grecia ad Georgium Patriarcham ab heretica prauitate reuocanduz: indicant quantū sanctitate: ac doctrina prestaret. Theodorum insigni sanctitate celeberrimum: qui Papiam a Karoli magni: et galloruz longa: ac graui obsidione alta miraculi claritate liberauit: Zacharias summus Pōtifex suis appicibus fratrez inscribit sanctissimuz. Hieronymus miranda pietate incensus: solo pallij tactu curabat egrotos: et in Regio palatio solis radio apposito pallio: veluti a trabe fortissima sustinetur. Dixi de Pontificibus ticinensibus inter sanctos relatis. Nūc ad per beatos transeamus: quorum Pompeius Pontifex secundus: quibus fuerat diui patris Syri radijs illustratus: ijsdem populum illuminans: direxit in salutis portum: mirandāq; eiusdez de Papia declarauit prophetiam. Lafranchus autem larga in pauperes pietate elemosinarius vocatus: acerrimas persecutiones strenua virtute superauit: et magna miraculorum claritate coruscans sanctus vocitatur: templūq; sancti sepulchri vbi quiescit a celebritate sui nominis sanctus Lafrāchus denominatur. Bernardus patria ticinensis: Fauentinus primo Episcopus: postea ob eximiā eius religionem: atq; doctrinaz ad sedem euectus ticinensez: in sacros canones eruditos edidit tractatus. Petri Antistitis: summi postea Pontificis: coraz tunc tota Romana curia tremendum habetur miraculum cunctis seculis memoranduz. Fulcus Scotia gente natus: qui superatis alpibus Italiam venit: miranda sanctitate: atq; doctrina: mirādisq; pietatis operibus Pontificali sedi ticinensi magno fuit ornamēto. Rhodobaldus rei diuine magnam gerens curaz: de percolendis sanctorum reliquijs: Regijsq; delubris obseruandaz edidit cronicam: erexit quoq; templa: detq; Zenobia. Que autem Armētarij: Luitfredi: Joannis: Anastasij: et aliorum eximia religio: virtus: atq; doctrina in ecclesia Papiensi claruerit: breuitatis gratia pretereo: quoniam de ipsis: et singulis superius memoratis: in subsequentibus sacris eorum hystorijs vberiori sermone recensebo. Qui quidem sancti Pontifices

per omnia virtute: et sanctitate p̄clari merito sunt celebrandi: et eternis laudibus consecrandi: quoniam suis sanctitatis meritis: stupēdisq3 virtutibus: atq3 miraculis Ticini ecclesia est directa: et confirmata: prebens Ticinensibus aditū vsq3 in celum. Cetere nāq3 vrbes: vno: vel duobus: aut sane raris letantur beatis Episcopis. Papia vero excelsa Illustrium virorum suorum Sanctoru3 scilicet Pontificu3 acie decoratur: que a diuo patre Syro primā: et sublimiorem accepit exaltationem. Unde Regie etia3 omnes: que statim subsequuntur: prophetate exaltationes emerserūt triūphali Laude perpetuo celebrande.

De longobardorum origine: agnomine: eorumq3 ad Italiam aduentu: quo modoq3 Papia sedes sit facta Regia. Capl'm II

Quoniam De prima: et celsiore sanctorū Pontificum Ticinensiū exaltatione dixi: sequitur vt doceam qualiter memoratu3 superius Uaticinium mirandis Regū Longobardo℞ exaltationibus sit impletum. Na3 post diuum patrem Syrum: quem ticinenses: vt superius est habitum: propter eius Apostolicam virtutem in primum susceperunt Pontifice3: Anno salutis supra quadragesimum sexto: gens Longobardorū ab extremis Germanie finibus: Scandiaq3 Insula est egressa. Paulo dyacono teste vero hystorico Longobardorum: libro primo. capitulo primo. quā refert nō tam in mari positam: q̄3 marinis fluctibus propter planicie3 marginu3 terras ambientem circunfusa3. Longobardi igitur: barbe longitudine sic prenominati a germanorum populis duxerunt originē. Qui cū pre multitudine in ea insula: que vix eos alere poterat: simul habitare non possent: et nouas sedes exquirerent: ab extremis montibus apud Ticinū veniunt suos sequentes Duces: Iboream scilicet: et Aionē. Quibus defunctis Agilmondus Aionis predicti filius Rex creatus est. demum deficientibus bisquinq3 Regibus: Alboynus Adoyni Regis filius: vir armis: et ingenti animi virtute strenuus: omniu3 Longobardorū voce Rex vndecimus

creatur. Qui primo per forum Julij introiuit Italiã: vt etiaz ipsorum aduentum Eusebius cesariensis de temporibus per Matheũ palmerium ad verbum sic refert. Longobardi ingenti multitudine cuz filijs: et vxoribus: et alijs barbaris nationibus sub Alboyno eorum Rege per Syrmium Italiam ingressi: eam possiderunt annis ducentum: atq; quadraginta: et demum Papiam Alboynus veniens triennio eam obsedit: tandemq; cepit. vt idez Eusebius alio loco sic inquit: Venetia: Galliaq; omnis cisalpes a Longobardis postea possessa: preter Papiam: que cum per triennium obsidionem substinuisset: hoc tandem anno deditur. Post vero Ticini vrbem ceptam: post multas bellicas victorias: post eiectos: elatio gottos: post deniq; superatam armis Italiam: Papiam exaltarunt: et ibidem firmarunt Regiam sedem. Quaz per ea tempora frater Jacobus Aquensis testatur sedem claruisse tam viuorũ: q̃z mortuorum Regum Longobardorũ: veluti in opusculi exordio habetur. Apud Ticinum quoq; Regiam sedem constitutam: testatur idem Eusebius: quoniam dei voluntate: contra quaz nulla mortalium potestas preualere potest: diui Syri prophetia erat adimplẽda: non vanis: nec terrenis: sed celestibus thesauris. Eam ob rem ipsi diui Principes diuina infusione diuinam sequentes voluntatem: Papiaz vrbem exaltarunt: non auro: non argento: non margaritis: aut magnis latij diuitijs: sed sanctorum reliquijs: tam magnũ ad eã deferendo thesaurum. Papiã quoq; exaltarũt celeberrimis tẽplis: basilicis: atq; Sacellis ibidez zelo christiane religionis magnis eorum ĩpensis erectis. Quibus amplas dotes: castella: vicos: et oppida: multaq; predia obtulerũt. Verum ex multis: hos christianissimos Principes recensere eximia eorum merita exposcunt. Scilicet.

Constantinum.	Ottonem.	Grimoaldum.
Rhotarium.	Gundipertum.	Attalaricum.
Lymprandum.	Aripertum.	Gundibergam: ac
Astulfum.	Rachisium.	Rheodolindam.

Constantinus autem sancto Michaeli Archangelo regiuz extruxit delubrum. vbi Longobardorum Reges flauij inclite coronabantur. vbi Enodij sancti clarissimiq; Ticinensis Põtificis: atq; Eleucbadij Rauenatis sacre reliquie sunt in veneratõe. Rhota-

rius:q ingenij p̃stantia Lōgobardis leges edidit: sub titulo vtriuſq3 Joannis magnum edificauit templum: in burgo vocitatū: Job: atq3 Thobia: Illustribus patriarcis: cū Felicitate p̃clarisima Romana matrona: filiſq3 septē martirio coronatis: ac Valeriano Cicilie spōso: Maximo: Urciſcenoq3 Pōtifice: ⁊ ceteris eximie decoratum. Lympradus rerū gestarū gloria imortalitate dignus: Inclytuſq3 Princeps: templum celeberrimū sub titulo diui Petri in celo aureo edificauit: ⁊ eiuſdē3 magna diligentia: multoq3 exposito auro: sacratissimis eminentissimi catholici doctoris Augustini reliquijs Sardinia Papiā3 translatis sublimi veneratione decorauit. Boetij itē corpore: viro senatore: philosophia: ⁊ sanctitate: conspicuo: atq3 alijs. Quod ordini dicauit regulariū: postea heremitanis cepit venerari. Hic nāq3 Rex christianissimus rogatus a Karolo martello Frācoꝝ Rege sibi cōpatre: cū eodē3 a Sarracenis Galliā liberauit: ⁊ in Hispania ꝯtra barbaros p exaltatōe Xp̄i noīs strenue bellādo: ingēti claruit victoria. Astulfus bello acerrimus: cuius p̃stanti ingenio lōgobardis leges ꝯdite fuere: sub titulo oīum sanctoꝝ: mō vero diui Marini tēplum extruxit. Qd̄ illustrauit scōꝝ corporibus. s. diui Bernarbe apl'i: Viti: Modesti: ⁊ Crescētie: itē3 Marini: ac Leonis: Cecilieq3 virginis: ⁊ Eufrasie eiuſdē Regis filie cū bisq̄ttuor: atq3 vno scōꝝ Innocētū. Mō aūt: que ibidē qeſcāt scōꝝ corpa: dicāt ipsi frēs: sub quoꝝ erāt custodia.

Otto Saluatori nr̄o pietissimo sacrū eleuauit oratoriū: scm̄ Felicē mō vocatū. Qd̄ Georgio martire Illustrissimo: Bacho: Sergio: ⁊ pleriſq3 alijs scitate p̃claris exornat̄. Gundipti prestātia: q reb⁹ bellicis fortiſ gestis tm̄ enituit: Agate virgini i mōte Basillica est erecta: Primo: ac Feliciano: diuis martirib⁹ venerata. Aripertus maior religione: ac pbitate strenu⁹ Priceps: q alpes cotias donauit beato Petro: extra vrbis menia Saluatori scissimo perceleb re tēplū3 extruxit: sacris sancti Felicis i pincis reliquijs cultū3. Ibidem item Regum Longobardoꝝ septem corpora tumulantur.

Rachisius religione cūctis celsior: diuino numine tactus: deposita corona: spretiſq3 seculi pompis: cum vxore: ac beata Epiphania filia: Zenobiū sub titulo celestis regine ordini diui Benedicti suis ipensis edificatū ingressus: quanto honoris culmine in seculo altior

fuerat: tāto in monasterio humilis se subdidit: ⁊ quia bello strenuus: sicut antea loricatus hostes propulsare ꝯsueuerat: postea in deum conuersus: crebris orationibus: ieiunijs: atq; disciplinis indesinenter corpus affligens. vsq; in finē pie: sancteq; vixit. Grimoaldus rei militaris prestantia strenuus: cuius alti ingenij acumine. Leges etiam condite fuere: diuo Ambrosio cui in vita mira deuotione deditus erat: Sacellum extruxit. Compertus iuxta Ticini menia: vbi pro parta victoria diuo Georgio templū extruxit: Alachi hosti truncbato capite gloriose Ticinū igreditur. Attalaiti deuotōe nepotj magni Theodorici gotti: q quidē gottꝰ bello acerrimus sua tempestate totius Italie imperio potiebatur: alme virgini sacellum edificatur. Gondiberga Regina matris magna religione permota: diuo Joāni: scilicet donarum: Basilicam eleuauit: diuorum Blasij Antistitis ⁊ martyris: atq; duorum puerorū decoratā. Rheodolinda Reginarū clarissima rotundum ad perticas templum. venerabili corpore diui Pontificis Hieronymi cultum celi Regine edificauit. Sed quia hec omnia suis locis vberius infra sum dicturus: ad reliqua transeo.

De exaltatōe Papie miroq; miraculo ob Alboini Papie delēde votum: De eius obitu ac sancti Syri. De Cleph: Atharym ⁊ Agilulfo Regibus: ac Rheodolinda Regina. Capitulū. III.

Uperius nāq; memorati Lōgobardorū Reges Papiā exaltarūt. qñ ipā Urbē ad excellētiā Lōgobardiā vocarūt: ab qua alie vrbes: alijq; i Latio ppl'i terra: mariq;: apud exteras longe etiā nationes: tā grādi celebritate Longobardi dicti sunt. Karolus autē magnus Imperatorū christianissimꝰ: cuius sub celo tot miranda tonant laudum merita: post longam Papie obsidionem: demū eiusdem potentioribus armis ea vrbe deuicta: Desiderio q; Rege e regno eiecto: statuit solam Papiam vocandam Longobardiam: solosq; papienses Longobardos predicandos: quo Longobardorum nomen coherceretur. At q modo nomen

ipsum tam longe adhuc: atq; late in orbe diffusum clareat: ꝓcede-
re nutu diuino: quo cuncta reguntur res ipsa indicare videtur.

Papiam item exaltarunt: ꝙ suo tempore omnes Longobar-
di: totiusq; fere Italie populi suis: ⁊ non Romanis: seu Cesareis
viuebant legibus: quas idem Eusebius refert ab Rhotario: Gri-
moaldo: ac Astulfo editas in vrbe Longobardie: scilicet Papie:
ab qua ad eiusdem nominis celebritatem: earum legum codicem
Longobardã vocarunt. Papiam quoq; exaltarunt: teste pla
tina cremonẽse: ꝙ omnes longobardi: Regum: ⁊ multo post tem-
pore: sola papiensi pecunia vtebantur: quã ipse vidi argenteã: cu
ius vna facies non barbaro: sed more laudabili christiano salutis
crucis ✠ insigne: in quo solo veri christiani gloriant̃ erat insignita:
cum litteris circuentibus nomen tunc regnantis principis: alia ve
ro vrbis nomen. s. papia: ad precipuam eiusdẽ vrbis celebritatẽ:
atq; excellentiam. Papiam etiam exaltarunt: ꝙ in peruetu-
sto Papie Pontificum codice bibliotece Pontificalis delubri:
in quo eorum sacre hystorie leguntur: habetur: quẽadmoduz ma-
iores ibidem ad verbum nominatim inscripti Italie Principes:
atq; etiã extra Italiaz: omni triennio regia regnante sede: in eius-
dem vrbis palatio certã pecuniarũ: ⁊ reruz quãtitatez ꝓsoluebãt.
Papiam igitur vrbem: excellentiori sede regali. Pluribus San
ctoruz reliquijs: multis celeberrimis templis: alijsq; preclaris su-
pra omnes Italie ciuitates: eos Principes suo tempore pro viri
bus exaltasse constat: iuxta ipsum diui Syri celeste vaticinium.
Quod quidem vaticinium. Hoc Alboyni apud ticinũ primi lon-
gobardorum Regis tremendo exemplo comprobatur. quidez cuz
Papiam delere: ⁊ minimam efficere iurasset: vltione diuina: me-
dio eiusdez vrbis porte dum ingrederet̃: cõcidit cũ equo: Paulo
longobardo dyacono attestante insigni suo opere. Longobardoꝝ
scilicet. Hystorie: libro secũdo: ⁊ capitulo quinto. At vero (vt ipse
his meminit verbis) ciuitas Ticinensis: per tres annos: ⁊ aliquot
menses: obsidionem ꝓferens. Tandem Alboyno: ⁊ Longobardis
obsidentibus tradditur: in quã cuz Alboynus per portaz que di-
citur sancti Joãnis ab orientali vrbis parte introiret: equus eius
in porte medio concidens: q̃uis calcaribus stimulatus: q̃uis hinc

inde a stratoribus verberibus cesus:nō poterat eleuari. Tūc vnus de eisdem Longobardis taliter Regē allocutus est. Memēto dn̄e Rex:quale votuꝫ vouisti:frange tam durū votū:⁊ ingredieris vrbem. Vere eteniꝫ christianus est populus in hac ciuitate. Siquidē Alboynus vouerat:ꝙ vniuersum populum:q̄ ei se tradere noluisset:gladio extingueret. qui postq̄ꝫ tale votum dirumpens ciuibus indulgentiam promisit:mox eius equus consurgens:ipse in ciuitatem ingressus in sua ꝓmissione permansit. Tūc omnis populus ad eum concurrens:post tantas animi miserias de spe iam fidus:cepit futura releuare:⁊ euꝫ lete cōmitari ad regiuꝫ palatiū mirifico opere a Rege Theodorico extructum. Qui cum latij potiretur dominio ꝑ singula quoqꝫ celebriora loca regia sibi habitacula crexerat. Erat eniꝫ illud pallatiuꝫ:teste Paulo dyacono supra memorato: porte contiguuꝫ:que palacensis etiam hodie ab eo Atrio appellat̄:in cuius angulo eminet turris Boetij vetussima. Nam vir ipse senatorius:philosophia:ac illustri virtute:⁊ sanctitate cōspicuus ob suspitionē affectate libertatis:Theodorico imperante:Roma Ticinum perpetuo exilio relegat̄:eoqꝫ turris carcere claudit̄. Et quoniam ibidem preclara edidit opera:eidem loco eternum nomē contulit. Alboynus vero post aliquot tempus Papia Veronā proficiscitur:⁊ ibidem cum bisduobus regnasset annis:⁊ Rosimondaꝫ vxorem bibere cogisset ex inaurata patera capitis confecta Regis Gunimondi patris:queꝫ ipse interfecerat:dolo vxoris ob eam iniuriam vltionem suscipientis:⁊ ipse a Melchido longobardo viro nobili:⁊ armis strenuo interficitur. Roboratur quoqꝫ diui Pompeij secundi pontificis Ticinensis sacra hystoria:qui vaticiniū sanctissimi Syri per hec verba declarat. Nō qui Papiam vrbeꝫ minorabunt:non impune gaudebunt. Nec minor tamē dabitur:⁊ qui lumen confessoris extinguet:lumine priuabitur:⁊ dolebit. Roborat̄ demum Papie Cronicis antiquissimis. ꝙ paraclyto more columbe desuper radiante:vbi antiquiora primi ambitus versus sanctū Saluatorem Ticini menia sunt erecta:ex eiusdem columbe rostro in eum locum celeste breue demissum declarat. Hic fiat nidus nidorum:veh debelantibus eum. Exempla indicant multorum:quoruꝫ nomina per varios status referre nō est cura:qui:eo diuino iudicio

nullum sinente inultum delictum: miserabiliter deciderunt. Verũ quoniam cessis mortalibus scelerum caligine obcecatis dei iudicia sunt occulta: sepius eorum perfidia: syderibus: phytoni: fato: vel fortune ascribitur: qd diuino corripitur iudicio. Nam cum nulla alia ciuitas tali iussu celesti legatur erecta: et ipse deus in pmo euo nutu precipuo eidem vrbi non par cum alijs tam mirandum concesserit initium: eamq; celestis sui thesauri sedeẽ constituerit: celesti pariter protectione ei asistere sedulo cernitur. Columba autem sceptro ticinensium Principum dum creantur apponi fertur: in rei eternam memoriam: ac dignitatem. Comprobat ipsa Aquilegia postea funditus euersa: ac solo equata: adeo vt nullũ tãte vrbis remanserit vestigium: que postea minime est erecta. Demuz Pontifex ipse optimus: quem Beda venerabilis pastorẽ refert sanctissimũ: omniũq; virtutum carismate adeo perfectum q ad eum nullus pa tuerit dyabolo additus: cũ populos illustrasset catholice fidei splen doribus: incredibilemq; hominum multitudinẽ predicatione Christi euangelij conuertisset ad catholicam fidem: Genuã precipue maritimam ciuitatem: Astẽsem: Derthonam: et reliquas vicinas vrbes: quas cum Inuentio per mira sanctitatis opera Christi iugo subiugauit: miraculorumq; signis in fide stabiliuit. Reuersus in vrbem Ticinensem: incredibili populi iocunditate: ad propriam scilz sedem: vbi Christi vexillum cum omni recta fidei cultura crexit: et nihil pretermisit quod ad augendam dei ecclesiam ptineret. Erecto deniq; primo cathedrali templo sub vocabulo diuorum: Geruasij: atq; Prothasij: populoq; in catholica fide confirmato: vir ipse apostolicus coruscans innumerabilium operuz fulgore. Obijt sanctus Syrus anno salutis secũdo et centesimo Pontificatus quinquagesimo sexto: sui vero Põtificatus sexto et quinquagesimo: longo confectus senio ad beatorum choros gloriosus celo suscipitur. Venerandum autem corpus suũ: eximio Pontificij honore: toto colachrimãte Ticinẽsi populo tanq̃ proprio parente orbato: eodẽ in delubro sepelitur. Et iuxta eum suo tempore Pompeius secundus Episcopus: operuz sanctitate eiusdeẑ successor atq; discipulus: cuius sacra hystoria dillucide declarat celeste vaticinium superius habitum: Papie hostibus tremendum. In ea etiaz sacra Ede:

venerãde reliquie quiescũt sanctorũ.s. Crisanti presbyteri:presbyterij ordinatione a diuo patre Syro consecrati. Fortunati itẽ cõfessoris. Maytineti. Bouini. atqȝ Satyri martyrio coronati. Verum quoniaȝ eorum sacras non vidi hystorias:nil celebre scribere possum. Sepeliuntur ibidem quoqȝ regum corpora Cleph scilicet ⁊ Antharym cum regina Gallica mulierum clarissima. Hic nãqȝ Cleph a nõnullis Daphon vocatus:ille est quem Paulus lõgobardorus hystoricus libro tertio ad verbũ sic refert. Longobardi vero apud Italiam omnes cõmuni cõsilio Cleph nobilissimum de suis virum in vrbe Ticinẽsium sibi regem statuerũt. Hic multos romanoruȝ potentes:alios gladijs:alios ab italia exturbauit. Verum postea cum longobardi annis decem sine rege stetissent: Antharym ipsum licet adolescentẽ sed strenuum in regem sublimarunt:quem ad excellentiã flauium cognominarũt. Quo etiam cognomine Vespesianus celebratur: qui christi saluatoris mortẽ de perfidis iudeis sumpsit supplicium. Hic autem Antharym:magno quo ab ipsa etiam pueritia prestabat ingenio:mirabiliqȝ virtute ⁊ longobardorum probitate: multis claruit bellicis victorijs aduersus precipue gallos:ac germanos quos fugauit extra italiã. Frãcilionẽ aũt ⁊ ceteros bellorum duces armis superauit. Briselum ciuitatem in margine padi positaȝ debellauit: soloqȝ equauit multasqȝ item ciuitates italie in suam redegit potestatẽ. Pharũ oppidum in rippa abdue posituȝ condidit. Ipse nãqȝ Antharym quem in ecclesiastica hystoria scribit Casyodorus per Spoletum peruenisse Beniuẽtum candẽqȝ cepisse regionem ad regium vsqȝ italie ciuitatem:ibidẽqȝ ad colũnam intra maris vndas positam equo insidens accesisse:⁊ dixisse:hucusqȝ longobardorũ fines. que quidem colũna vsqȝ hodie Colũna Antharym longobardoꝝ appellatur. Demum Theodolindaȝ Garibaldi Bauaroꝝ regis filiam genere:⁊ virtute inclitam:litteris apprime eruditam:moribus autem ornatissimaȝ:sed imprimis christianissimã duxit in vxoreȝ.

Hec nãqȝ Theodolinda teste codeȝ Paulo hystorico tot florebat virtutibus:quod mortuo Antharym marito omniuȝ lõgobardorum consensu:regia fungitur dignitate:eidẽqȝ ob eius animi magnitudinem atqȝ sapientiam conceditur: vt sibi maritum ⁊ longobardis

bardis Regē:quē ex lōgobardis maluerit:declararet. Ipsa vero se niorū ꝯsilio Agilulfuꝫ Thaurinēseꝫ Ducē virꝫ formosuꝫ:prudētia prestātē: ⁊ i re militari valde strenuū:cui obuiā iuit vsqꝫ Lomelluꝫ Ticini oppidū: sibi ꝯiugio iunxit: atqꝫ Regio honore sublimauit. Apud vero Bobiū in honorē sancti Colūbani abbatis āpluꝫ monasterium hedificijs: ⁊ redditibus fundauit. Modoctie auteꝫ diuo Joānibaptiste celeberrimum extruxit templum:quod aureo:atqꝫ argenteo ornatu decorauit:predijsqꝫ dotauit:in quo eius corpus sepelitur:eodemqꝫ sacro opere saluantur longobardi. Duꝫ cōstāsaugustus ad eos extra Italiam expellendos Gretia Latium veniens a quodaꝫ heremita sancto intelligeret diuinitꝰ id ei omnino ꝓhibitum iri:ob diui Joānisbaptiste apud celestem indulgentissimū parentem pro longobardis assiduam intercessioneꝫ:vsqꝫ quo indignis: ⁊ adulteris: non pro vite meritis. locus ipse venerabilis largiretur:qui repēte dei volūtatē adimplere studens Italiaꝫ deseruit. Unde postea Longobardi oēs diuū Joānēbaptistam in patronum precipuū susceperūt. Erat sane hoc mirabile ea tempestate in regno Longobardorum: eodem Paulo ad verbum attestante: ꝙ nulla erat violentia:nulle struebanť insidie:nemo aliqueꝫ iniuste opprimebat:nemo spoliabat:non erant furta: non Latrocinia:quisqꝫ securus sine timore pergebat. At antea quoniam misera Italia multa malitia ac ꝑfidia deprauabatur:Longobardorū bellicis calamitatibus augebatur:que diuine sunt vltiones:tuncqꝫ supra populum veniunt. Hospitio viro sancto prophetante: quando in conspectu dei magna populi creuit malitia:quando ꝑiurijs ē deditus:furtis obnoxius:rapinis intentus:homicidijs promptus:⁊ nullus i eo est iusticie cultus:non dantur decime:non pauper alitur: non tegiť nudus: nō suscipiť hospitio peregrinus. Non est igitur mirandū si propter suas multas iniquitates Italia tot bellicis Longobardorum calamitatibus opprimebatur: pro cuius salute misericordia motus Papa Gregorius vir sanctissimus bisduos dyalogorum libros inscribit eidem Theodolinde religiōe: ⁊ Litteris apprime erudite.quā hortať cū Agilulfo Rege ad pacem cōponendā: cuius demum solertissima intercessione: diuina suggerente gratia:tota pacatur Italia. Urbes:castella:oppida: ⁊ ꝑdia a Lōgobardis capta:

Romane ecclesie restituunt. Restituuntur quoqz multi Episcopi: aliiqz prelati suis dignitatibus exuti. Agilulfus autez Rex ad Christi fidem cum Longobardis conuertitur: deuotioniqz sedis Apostolice exhibetur. Et demum mirifice consulitur reipublice christiane.

Harum rerum optimo est testimonio eiusdem Gregorij Epistola summi Pontificis ad ipsaz Theodolindaz his verbis contexta.

Gregorius. Theodolinde Regine Longobardorum. Quia excellentia vestra ad faciendum pacem studiosius et benigne se sicut solet impenderit: renunciante filio nostro probo Abbate: cognouimus. nec eniz aliter de christianitate vestra confidendum fuit: nisi quia in causa pacis: laborem et bonitatem vestram omnibus monstraretis. Unde omnipotenti deo gratias agimus: qui ita cor vestrum sua pietate regit: vt sicut fidem rectam tribuit: ita quoqz placita sibi vos semper operari concedat. Non eniz excellentissima filia de sanguine q ab vtraqz parte fundendus fuerat: paruam vos credatis acquisiuisse mercedem. Quare voluntati vestre gratias referentes: dei nostri misericordiam deprecamur: vt bonorum vobis vicem in corpore: et aia hic et i futuro compenset. Salutantes vos preterea paterna dilectione hortamur: vt apud excellentissimum coniugem vestrum illa agatis: quatenus christiane reipublice societatem non renuat. Nam et sicut vos scire credimus: multis modis est vtile: si se ad eius amicitiam conferre voluerit. Uos ergo more vestro que ad gratiam partium pertinent semper studete: atqz vbi causam mercedis ediderit elaborate: vt bona vestra apud oculos omnipotentis dei ocu los commendetis. Sed in viam redeo. Antharyz autem supra memoratus: vita functus est eo anno: quo eam dominam excellentissimam Theodolindam duxit i vxorem Rex ipse flauius valde strenuus siquidem Longobardorum quartus anno salutis [ ] sui vero Regni septimo: et tumulatur cum Cleph parente: ac Regia gallica mulierum clarissima: magno honore e suis colachrymantibus longobardis: vno tumulo: eo i delubro vbi supra memorati diui patris Syri venerabile corpus sexcentis quieuerat annis. Quod postea est delatum i maiorem sacram edem: celebrio-

rez vrbis locũ: Epiphanij viri clarissimi Ticinẽsis ⁊ pontificis magna: sanctitate ac solicitudine: populiqꝫ oblationibus partiꝫ istauratã partimqꝫ extructam: multis etiam predijs fundatam.

De sancto Crispino septimo Papie Episcopo. Cap. IIII.

Crispini eiꝰ nois pmi: septimiqꝫ sancti Ticinẽsis Epi sacre reliqe ea etiaꝫ in sacra celebriore vrbis ede decẽter tumulate digne venerãt. vir certe i suo põtificatu vere bonꝰ: vere clemẽs: vere pius: atqꝫ sanctꝰ: ⁊ puigil custos circa cleꝝ tũc stupẽda rligione beatuꝫ habitũ: populũqꝫ catholica fide xp̃ianissimũ: cui multa suo tẽpore: vt inferius habetur: cõtulit bona. Erat nãqꝫ pientissimus in pauperes: pupillos: viduas: ⁊ orphanos. Dũ autẽ Crispinus ipse presul optimus: vt optimuꝫ decet pastorẽ: sic vitã duceret p oẽs sanctitatis ⁊ virtutuꝫ gradus insignem: ecce ꝙ in margine padi apud Sumũ: id enim nomen etiã hodie illius est villule: que non longe distat a Pado: de predijs cõtentio habetur: eo iubente: ad eam sedandam litẽ mittitur Epiphanius dyaconꝰ virtute ⁊ genere cõspicuus. Qui postea virtutũ excellẽtia: sanctitate: ⁊ mirãda eloquẽtia: eidẽ Crispino nõ tantũ successit in Pontificatu: verũ vt sua tradit hystoria: totiꝰ Italie saluti ꝯsuluit. Qui qdẽ Epiphaniꝰ ⁊ si corpe decorus: ac preclaro p̃staret igenio: attamẽ rusticoꝝ furorẽ euadere nõ potuit: quin ipse nobilis Ticinensis a quodã rustico noie Burgo ad sanguinis vsqꝫ effusionẽ fustibꝰ cederet. At ꝯfestiꝫ rusticus ille pteruus merita dei vltiõe demoniaco spiritu vehemẽter torqueri cepit. Quẽ necessarij sui ad piũ pastorẽ pduxerũt: demoniaci delicti veniã: pariter ⁊ liberatõeꝫ deflentes. Uir vero diuinus pietatis parentẽ xp̃ꝫ secutus p malo bonuꝫ reddẽs: Christi noie iuocato feruẽti charitatis orõne: rusti-

cum ipsum taliter a colubre tartareo obsessuz liberauit. Quantum autem paci studeret: ac ꝯcordie: testes illi duo sunt fratres iuxta Ticini amnem ob cõmune eorum pratum rutilantibus gladijs inuicez contendentes: apud eum locum: quem caminum vocabat antiquitas: quos pacauit: pro prati precio grata eis oblata pecunia. quod quidem pratum postea cõmuni dedit Papie: quo publicis cõmodis inseruiret: ⁊ pratum pacis nuncuparetur. Preterea Porranã villulam maiori canonice adiecit: quoniam ex cetu canonicoꝝ euectus fuit ad Pontificatum. Ad exornandam autem ciuitatem: quam super omnia post deum habebat carissimam: magnum adhibuit studium. nam quia prius erat cenosa: ac deturpata: eius vias decenter strauit. Pontem etiaz prope vrbem: non mediocri iecit impensa. Et vt breuibus concludam: alia multa beneficia: tum spiritualia: tum tẽporalia vir ipse bonus: ⁊ Pontifex optimus: vrbi: ⁊ populo contulit. Postremo cum Pontificiũ munus summa religione: ac virtute exercuisset: beneqꝫ de deo: de patria: de beato clero: ⁊ christiano populo meritus: sciret iminere diem sui recessus: ab hac Lachrimarũ valle: ipsum exhortauit clerum: atqꝫ populum: ad bene: beateqꝫ: viuendum: eiqꝫ ingenti caritatis feruore Papiam christianorum ciuitatem cõmẽdauit. Atqꝫ virum nobilem Epiphanium: miranda virtute redimituz: cuius viderat oculis: erat ore locutus: ambulauerat pedibus: ⁊ grauissimo Põtificij leuebat̃ onere. Qui statim post eius exitum eo dignitatis culmine sublimatur. His dictis: Crispinus ipse pastor pientissimus meruit audire vocẽ sibi dicentem. Ueni iam benedicte domini ⁊ ingredere ea que tibi debentur eterna tabernacula: ⁊ colachrymãtibus Ticinẽsibus: venerabile corpus suum magno honore traditur sepulture: Anno salutis septimo supra ducentesimum: sui vero Pontificatus quarto supra trigesimum. Et volens deus magnam eius sanctitatez miraculis declarare: hoc vnũ ex multis ex multis nõ est ꝯticendũ. Naz Petrus dyaconus Papiẽsis ad curãdas vltra padũ ecclesie vtilitates: missus: dum subito aeris turbine: tonitrua: grãdines: ⁊ fulgura: e celo ruerent: flexis in terram genibus: ⁊ inuocato diui Crispini presidio: mox cunctis fugatis tenebris: phebi fulgentibus radijs: celo sub sereno terra illustratur. Tunc ipse: comitesqꝫ omnes

tanto liberati periculo: deo: ac Crispino ingentes gratias atq; laudes decantarunt. Mitto miraculosam sui corporis translationez ꝛ alia plura miracula: vt ad reliquas sacras hystorias trāseam.

De scto Crispino hui⁹ nois Papie Epo scdo ꝛ de iuidia. Ca. V.

Rispini Sācti ei⁹ nominis secundi ticinensis Episcopi venerande reliquie in sacro etiam ipso templo seruātur. Qui cū multis floreret et virtutib⁹: ꝛ sanctitatis operibus in pontificij sedē est euectus. Ex sententijs autem suis hec vna est eximia. Nemo inuidet nihil habenti. Inuidus autem viam lucri claudit sepe innocenti. Detestatur igitur ipse Crispinus execrandum iuidie crimen: quo inter mortales: tot horrenda tot innumera exoriuntur mala. Ab initio enim in excelso celi solio aduersus supernam maiestatem perfidi colubris inuidia suum cepit serere venenum. ex quo ex preclarissima luce: in eternas abyssi tenebras precipitatus indoluit nimium semper postea: atq; erubescit hoies ex lutea materia caritatem in terris constanter tenere: quam perfidus ipse draco in celo habere nequiuit. Nec cessat inuidie felle sedulo humanum genus inficere: euertere: ac perturbare. Inuidia namq; secum fert calumnias: vltiones: odia: captiuitates: exilia: dolores: vastationes: direptiones: ruynas: incendia: naufragia: truculentas mortes: obsidentur inuidia vrbes: scanduntur menia: saxis quassantur edes: sagitis obnubilatur aer: ferro: ꝛ igne cuncta populantur: pelluntur patria ciues: captiuantur etiam optimi. torquenť: ac iugulantur: nulli parcitur sexui: neq; etati. Mitto aduersus inocentes accusationes: fraudes: proscriptiones: cruciatus: vincula: carceres: vulnera: cedes: extremasq; calamitates: ꝛ desolatiões. dirripiunť itē ciuitates: Regna in solitudinē rediguntť:

omnis tumultuat terra: vbi fluctuat inuidia. Ad tantã deniq; cõfusionem veniunt status rerum: q̄d noctis caligine: ⁊ dici luce: proprio etiam in strato hoīes interficiunt: enecant: suffocant: ⁊ strangulantur. armant parẽtũ in liberos manus: nephande apponũtur epule: matrimonia violant: virgines defloꝛant: nephandis stupꝛis fedant oīa: moꝛtales cõciti ad omne nephas inuicem digladiantur. Nã inuidus a pio mẽtis pꝛeposito recedens cuncta laxat frena ad iniquum: nihil cogitat: nihil loquit: nihil tractat: nisi atrox: ⁊ sceuũ: frater a fratre non est tutus. Inuidẽtie nãq; iaculis perijt Abel: quem iustum sacra cõmemoꝛant scripta: quia ab ineunte etate iusticiam colere: ⁊ deũ diligere didicit: ⁊ in omnibus operibus suis pꝛesentem putabat dominũ. Illum chaym frater iniquus: incensus iuidia interfecit: qꝛ deo grata offerebat sacrificia hic: vt Augustinus scribit: pꝛimus in celo ad ampliãdam supernã ciuitatẽ dei martyr: celestisq; ciuis claruit. Joseph autem patriarcha iustus atq; castissimus: cum foꝛma: virtuteq;: ⁊ sapientia excelleret alios frẽs: ⁊ alijs filijs a patre amplius diligeret: ob eam dilectionẽ: ⁊ duarum visionũ patri ⁊ fratribus habitam reuelationẽ: maximam in se fratrum cõflauit inuidiã: ab ipsisq; fratribus in egypto venundat: sue etatis anno quinto ⁊ decimo. Esau vero fratris inuidia: fraudato ceco patre: debita poꝛtione pꝛiuatur. Reliqua īnumera omittuntur exempla: bꝛeuitatis causa: īnumeraq; mala: que pꝛo magnitudine criminis narrari non possunt: quibus humanũ genus continuo inficit. O infelices animas: que tam diro criminis iaculo vulnerantur? O scelus infaustũ: quo animus veluti sceua tempestate ad omne nephas armatur? Armanda sunt igitur pectoꝛa aduersus tã hoꝛrendam pestem. generosi assumendi sunt animi: vt fugiamus eã nobis tantopere infestam: que pꝛimo cepit furere in celo: ¶ Postea i terra: ⁊ in mari: ⁊ ob quã demum sub syderibus cuncta male versant. In inferno autem: vbi omnis est exclusa caritas: ⁊ omnis inuidie regnat ardoꝛ: ꝯfusionis obtinet pꝛīcipatũ: in succensis illis furoꝛe demonum igneis foꝛnacibus: ac animarũ hoꝛrendis cruciatibus: atq; toꝛmentis: quoꝛum fumus in secula ascendet seculoꝛum. Crispinus deniq; ãtistes ipē religiõe: virtute: ⁊ ope sanct[9] Anno dñi quinto supꝛa trigesimũ: sui vero pontificatus vigesimo: magno funeris

bonore cum primo Crispino a christiano populo in eodem delubro vno tumulo tumulatur. Hucusqz dixi de Syro patrono siquidē sanctissimo ibidem tumulato: ac duobus Crispinis Pontificibus Ticinensibus: inter sanctos relatis. Qui in primitiua ecclesia cum extuaret in orbe fidei feruor: cum floreret martyrum virtus: cū maiori christi fide Papia aliarum ciuitatū magistra splendidioribus xpiane culture radijs populos illustraret: maxia sanctitate claruerūt. Nunc maiestate celesti suggerēte: dicam de alijs ea etiam in sacra maiori ede domiciliū habētibus qui ꝛ si īter eos sanctos Pōtifices nō referātᷣ: celestes tñ atqz beati: ꝛ nō terreni sunt habendi: si eoꝝ virtutes ꝛ sanctitatis opera in ꝑuetusto Pōtificū Papie codice recte ꝯsiderenᷣ. Uenio mō ad Fulchū perbeatū Epm.

De sancto Fulcho Papie Episcopo. Cap. VI.

FUlchus Presul Ticinēsis perbeatus ex Scotia oriundus: in eadez sacra ede suas venerādas reliquias habet: qui recte cōsiderās dei fontē vberrimum sapientie cunctis patere discere cupientibus ex Scotia gēte veniens: ere vacuus: plenus autem ardore discendi: superatis alpibus descendit in italiaz ad Placentiam scilicet vrbem: vbi eo tempore florebant studia disciplinarū. Et cogitans a deo se hoiez creatū: cui⁹ celestis parētis figurā gestabat: q̄d qdē hominis tēplum: non auro: non argento: non gēmarum donis corruptibilibus: sed eternis virtutum muneribus venit exornandum: solerti ingenio ibidem litteris operaz dare cepit: ꝛ super omnia celestem doctrinam inquirere: illam intelligens vtiliorem pro animarum eruditione ad bene beateqz viuendum. ꝛ dum his vacaret studijs: adeo pauper erat: vt vite necessarijs sepius indigereᷣ: sepiusqz

cogeretur mēdicatum inquirere panem. Contigit autem semel dū apud edes cuiusdam mercatoris elemosinā peteret: q mulier quedam pauperem derridens Fulchum inquit: hanc tibi offero panis bucelam: vt nunq̄ consequaris episcopatū. At statim Fulchus manum: quam ad elemosinam iam extenderat: retraxit: ne ꝯtra dei voluntatem subdolum mulieris eloquium adimpleret: iam dominus spiritum suum effuderat in eum. Hero edis postea re relata: illico ad eum euocauit Fulchum: ⁊ in eius presentia vehementer impudētem obiurgans mulierculā: pia prouisione firmauit: q suis in edibus in singulos dies semel reficeretur. Proficiscēte autem Fulcho de virtute in virtutē: cuius mens tota bonarū artiū studijs erat intenta: vt haud minus moꝝ grauitate: q̄ litterarum exornaretur: prestaretq insigni religione: ac doctrina: essetq modestus: prudēs: grauis: continens: clemens: diuine legis scientissimus. nullo religionis: pietatis: humanitatis: benignitatis exemplo p̄termisso: eo quo in eius vultu: oculis: ore ⁊ gestu nil: nisi virtus: sapiētia: ⁊ venerāda religio eluceret: ecce q Placentinus morit̄ Antistes: ⁊ voce populi in pastorem Fulchus eligitur: cui electioni nunq̄ voluit assentire: ob magnam familiaritatem in ea vrbe contractam. Postea vero Papie episcopo defuncto: quoniā Fulchi perspicua fama ad Ticinenses peruenerat: eorum Pontificij sede sublimatur. in qua dū pontificaret: difficile esset recensere: quantis claruerit virtutibus: ⁊ sanctitatis operibus: precipue pietatis in orphanos: viduas: pupillos: ⁊ quoscunq miserabiles. Et inter cetera sua pia opera memoranda fertur: q cum bisseptem: ⁊ vna paupere familiari cōuiuio in singulos dies discumberet: Totidem item scholaribus disciplinis incūbentibus: pariter ⁊ preceptoribus: de vite necessarijs prouideret. Ea pietatis scala celum scandens Fulchus pastor pientissimus: vir religione: ⁊ virtute mirandus: clemens in delinquentes: beneficus in pauperes: in hospites benignus: misericors erga calamitosos: Patria: ⁊ Scotia gente pegrin⁹: magna virtute Italus: diffusa charitate Ticinensis: vt omnib⁹ carus fuerat: ita post mortem ab omnibus magno Laudū preconio Sanctus: atq Pōtifex optimus celebratur.

De sancto Rhedubaldo Papie Episcopo conditore sancti Thome. Cap. VII

Hedu, baldus qnquagesimus Ticineñ sis Eps: Anno salutis sup̃ octigentos octauo: ac nonagesimo: bisdecẽ ⁊ qnq; sedit annis. Hic namq; vir virtutũ prestãtia insignis: cuius preclara extant facinora: ĩtelligẽs indigne apostolorum loca tenere: nisi eorũ vitam: virtutem: ⁊ religionẽ imitaretur: tanta florebat moruz integritate: tantumq; erat cibi: potus: somniq;: parcus: quo crebra vigilandi: legendi: ⁊ orandi cõsuetudine cultui diuino intentus esse posset: qp ab tota spaciosa domo sua cũcta exultarẽt crapula: atq; ebrietates: solum in singulas bebdomadas: iouis. f. die: soluz vnius prandij apparatũ patiebatur cum omni sua familia: ab qua magno studio vicia: maxime libidines fulminare: ⁊ virtutes erigere nõ cessabat: altamente considerans Adam a paradisi delicijs gulla fuisse eiectum. Preterea animaduertens Ticinensem vrbez Sanctorꝝ reliquijs q̃z maxime illustratam. Pastor ipse optimus: vt rei diuine precipuaz curaz gereret. per singula totius vrbis templa: venerandas Sanctorꝝ reliquias: que erant in obscuro: solertissime perquisiuit: scriptoq; mandauit. Et Cronicam perbreuem de eis condidit que reuerendo tanti Presulis nomine cõmunita: eiusdez sacri thesauri patefactam veritatez veris litteris dillucide continet: atq; fidem: longeq; etiam maiorem prestat venerationem. cui etiaz

adiecit delubra Regũ impẽsa erecta: vbi noiatim ipsi Reges tumulantur. Que oia cuz eiusdẽ vrbis celesti origine: ac ingenti antiquitate in mediũ efferunt. Nũc ad cetera explicanda venio. Eo nãqz tẽpore: quo pontificabat insignis. Antistes ipse: Ticinũ veniẽs beatus Jsnardus sacri predicatoꝝ ordinis: magno christiane religiõis cõplexu iũcti fuere viri ipsi religiosissimi. quoꝝ mutua grãdis charitas diuino ingenio illustrata effectrix: ⁊ mater fuit multoꝝ bonorũ. Idem nãqz Presul insignis magno mentis ardore Pontificij munus exercens plura construxit monasteria. Hic inferius anotata: in quib⁹ nouos sacerdotes: nouasqz sacras moniales instituit: ab quibus indies diuina celebrant: additis multis ꝓuentibus ad eoꝝ religiosoꝝ substentationẽ. Monasteriũ precipue sub titulo ⁊ in honorem diui Thome apostoli: q̄ð fratrib⁹ predicatoꝝ dicauit: mirãda Jsnardi flãma charitatis inflamante. cuius pietatis: ac religionis: ⁊ sanctitatis officia ibidez plurimũ claruerũt: cuiusqz sacrũ corpus ibidem suũ habet domiciliũ: cuz beata Sibelina papiense muliere: que seclusa in quadã solitaria celula: ibi orationib⁹: ieiunijs: ⁊ vigilijs in feruore diuine charitatis: ⁊ sanctitatis opib⁹ nocte: diuqz vacabat: ⁊ deo largiente dũ mondane vanitatis gloriaz sperneret: districte viuẽdo: ⁊ deo seruiẽdo ad exitũ vsqz eius religiosissime vite: sibimet celeste regnũ hereditauit. Sunt ⁊ alia digna laude memorãda. Nã q̄ꝫtuz Ep̃atus ampliauerit facultates: atqz ꝓuentus: testat̃ Rozaschi oppidũ: itẽ ⁊ Portusalbere castellũ põtificali sceptro magna ipsi⁹ Põtificis diligẽtia ꝯquisitũ: partiꝫ ex nũmis alienate cuiusdã ꝑtis Atrij ep̃alis: quã populus Ticineñ. ꝯclamabat sue rei publice ꝑnecessariã: qm̃ suo palatio iũgebat̃. Plura ēt alia ei⁹ ꝓclara facinora breuitatis gr̃a omittunt̃: quo ad exitũ ꝓperẽ: q: longũ eēt cũcta ꝯtexere. Demũ cũ Pastor ipse ꝯspicu⁹: tãta solicitudine: studio: ac diligẽtia: tũ i reb⁹ diuinis: tũ in hũanis strenue elaborasset: v̄bo: ⁊ exẽplo: ꝓcurãdo salutẽ sui populi: sueqz patrie: quã mirãda pietate ꝓseq̄bat̃. Ecclesiãqz Ticinẽseꝫ sacris tẽplis: atqz Zenobijs mirifice auxisset. Et sup̃ mẽoratũ scõꝝ reliqaꝝ celestẽ thesauꝝ ignorãtie nube tectũ: ꝓclaro Cronice scripto eduxissꝫ i lucẽ: dilect⁹ deo: ⁊ hoib⁹ spm̃ emisit in celũ. eius v̄o sacrũ corp⁹ magno Põtificij honore colachrimãte ticinensi populo: ea in sacra maiori ede tumulat̃.

Jacobi Gualle Jureconsulti: Sanctuarij Papie. Liber secundus.

De sancto Joanne Papie Epo: Mundoqz ɔtẽnendo. Cap. I.

Joannis Antistitis Ticinẽsis venerãde reliquie ea etiã i sacra ede tumulate venerant̃. Hic cuz circa spũalia magis q̃z temporalia intenderet: hac eximia vtebatur sententia: ꝙ Eps nomen suum minime adimpleret: si tam temporalia q̃z spiritualia diligenter non solicitaret. Neqz spiritualium contemplatione minime tẽporalia debebat omittere: quo fatigatus diuerso labore itelligeret: q̃z graue essz onus Epale: ⁊ quaz in diuino iudicio districtã esset redditurus rõem.

Patet ex sacris his dictis Joannẽ ipsum aliorum nõ expectasse conuinci sermone: sed in sui aliorũqz salutem: atqz eruditionem cõiecisse seipz: palãqz redarguisse: ⁊ ostẽdisse q̃z graue on⁹ sit Epale. Attẽdant obsecro: q tante dignitatis apicem ambiẽtes illud Augustini festiuo quoddam eloquio efferre solent: ꝙ qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Attendant paulisper vocabuli expositionem: non honoris: sed operis: ⁊ officij esse sarcinam. nam Episcopus grece: superintẽdens est latine: supra Schopos scilz populum: cuius curam recte gerẽs: laboreqz: ⁊ opere deo placere studens: bonũ opus tunc eũ desiderare ɔstat: q: custos ẽ: ⁊ speculator

animaꝝ. Uir etiam est apostolicus speciosis pedibus ad euangelicã populo predicandam veritatem: cuius peccata suis orationibus ⁊ lachrymis delere debet: viteqꝫ: ⁊ exemplo: ac opere dirigere in viaꝫ salutis. Celsior est Angelis dignitate: quoniam inter deum ⁊ hominem per sanctam dominici corporis imolationem est mediator: humilitate cuncta disponens: qua homo diuinum: superbia autem dyabolicum fit templum: qua demũ penetratur celum: at superbia ruitur in profundum. Pater quoqꝫ est pauperum: ecclesie redditibus ꝓuidendo eorum necessitatibus: de eo quod sibi ⁊ sue superest honeste familie: quoniã secus agẽdo: teste Hieronymo: omniũ predonum crudelitatem superat. Assumendus est igit̃ inquit ad tã grauissimum populi regimen: ex omni populo prestantior: sanctior: doctior: ⁊ virtute eminentior: cui nil desit sciẽtie: nil sapientie: nil etiaꝫ modestie: ac industrie: cui omnis adsit multitudo sensuum: omnesqꝫ animi vires: ⁊ sancte cogitationes: atqꝫ virtutes peruigiles sint: atqꝫ intente tanqꝫ in arce celesti. Et cui asserente Calisto: ꝓ laboribus multis: ꝓ moribus castis: pro actionibꝰ strenuis: celsioris loci premium debeatur. Non enim attestãte Gregorio talis electio fauore: sed iudicio debet venire: quoniam euecti fauoribus ad tantaꝫ dignitatis celsitudineꝫ: laycis inferiores virtute esse solent. De qbꝰ Ambrosius profitetur se ipsum rubore conuictum: cum Beda arguẽte: nõ sufficiat eos adequare: quos virtute sicut dignitate oportet eminere: alias vilissimi sunt computandi Symacus exclamat. Nam ad honores mundi: Leone referente: sine suffragio temporis: sine merito laboris: indignuꝫ est peruenire: ⁊ notari ambitus solẽt: quos probitatis documenta non adiuuant. Quã diligens: ⁊ qꝫ prudens esse debeat diuinorũ munerum: ⁊ celestium dignitatũ dispensatio. Ea ratõe declarat Moyses: qui tanta dei fruebat̃ amicitia: vt facie ad faciem eum alloqueret̃. altamẽte tamẽ cõsiderans: virtuti: ⁊ non sanguini regiminis sellam deberi: ⁊ si potuissꝫ: noluit tamẽ filios in sede Pontificatus sibi successores instituere: sed ex alia tribu Jesum Naue filiuꝫ alta Pontificij celsitudine sublimauit. De quo hi extant versiculi. Nolebat Moyses natis conferre ducatũ: Ne quis cognatus procuret Pontificatũ. Sed proh dolor: cernimus plures (refert Hieronymꝰ) hãc reꝫ beneficiũ facere: minime

curantes in ecclesia dei columnas erigere dignas: quos in ea pdesse plus cognoscant: sed quos plus amant: vel obsequijs sunt deliniti: vel pro quibus maiorum quispiaz rogauerit: vel quod deterius est muneribus impetrant. Quibus quoniam prauis studijs primatuz desiderarunt in terra Chrisostomus confusionez anunciat in celo. Hi namqz quoniam ad Pontificatū fauorib⁹ sunt euecti: nō Christum quesierunt: non animarum salutem: non ouium curaz: at hominum sequuntur fauores atqz honores: laudēqz propriam: seculi diuitias: fastum ⁊ pompam: falleratos habent equos: canes ad venandum: ad deuorandum substantiam pauperum. Veh eis miseris? quoniam ab inferni canib⁹ ⁊ ipsi dilaniabūtur. cum: Symacho attestante: valde sit iniquum: ⁊ ingens sacrilegiuz: in aliud transferre: quod pro remedio peccatoruz: ⁊ salute animarū venerabili est relictum ecclesie. ob quod deus iratus percutit animas. vbi eniz hi miseri vitia fulminare deberent: virtutesqz origere: sequi abstinentiā: ac grauitatem: pietatem: modestiam: vitamqz religiosaz: sicqz nullius criminis conscij quibus presunt: placatum celestez reddere Regem: vitam ducunt in flagitijs: ludos tractant: atqz scorta: vtūtur cupiditate ad congregandas opes: vnde fraudes: ⁊ omnia scelerum genera exoriuntur: animas demum (quod est horrendum) perdūt: verbo: ⁊ exemplo prebentes alijs peccandi occasionem. Veh autem illis: quoniam tot mortibus digni sunt: quot ad subditos suos perditionis exempla tradducunt: quia nil taz dei prouocat iraz: ⁊ homines ad peccanduz: sicut Lasciuia prelatoꝝ. O improba prelatoꝝ electio? O fariseoꝝ sors teterrima? O in ecclesia dei diri colubres? ipsi videritis quid ipsis profuerit altas. Pontificū tenuisse sedes: ⁊ loca calcasse sanctorum: non agendo opera eoruz. Quid enim paradiso deliciarū iocundius? Quid celo securius: ac gloriosius? ⁊ tñ homo ex paradiso est eiectus: ⁊ Angelus e celo in abyssum precipitatus. Quantas autem ira diuina illis afferat maledictões: in celestibus diue Brigide reuelationibus dillucide habetˀ. Maledictū exclamat omne quod de terra ad suum suscipiunt cōmodum: qꝛ nec meritis: nec vita: nec bonis operib⁹ deum a quo suscipiunt minime laudarunt. Maledictus cibus ⁊ potus quo corpus putridum ad escam vermiuz: animam vero nutriūt ad Infernum. Maledicta

natiuitatis hoꝛa: que i inferno: nunq̄ finietur: maledicta sintq; eis cuncta sua tempoꝛa male cōsumpta. Maledicti oculi: quibus viderunt lumen celi: tanta claritate indigni. Maledicte aures: quibus verba audientes diuina contēpserunt. Maledictus gustus: atq; odoꝛatus: quo sunt abusi: ⁊ quo sulfureum odoꝛabunt Inferni fetoꝛem. Maledictus tactus: quo cū infernalibus tartareū ignē: hoꝛrendaq; tractabūt toꝛmenta. Maledictus visus: quo nunq̄ visionem videbunt diuinā: at hoꝛrendas Auerni tenebꝛas. Maledictus auditus: quo clamoꝛes inferni audiēt: ⁊ stridoꝛem. Maledicti deniq; sint a celo: ⁊ a terra: ⁊ a cunctis cunctis creaturis: suo deo obsequentibus: quē ipsi perfidi: siquidē membꝛa dyaboli: cōtempserunt. Sitq; eis cum dyabolis in perpetuis inferni tenebꝛis damnatio: ⁊ maledictio sempiterna. De hoꝛrendis quibus tenebꝛis: Gregoꝛius loquitur dicens: Erunt tenebꝛe in inferno palpabiles: ignis inextinguibilis: frigus itolerabile: vermis imoꝛtalis: fetoꝛ pariter intolerabilis: flagela cedentiū: hoꝛrida visio demonū: confusio peccatoꝝ: desperatio omnium bonoꝛū. Bernardus quoq; his verbis eas refert: pꝛocul quippe a beata paradisi poꝛta exulati cruciabuntur ingenua perpetua: nunq̄ Lucem visuri: nunq̄ refrigerium adepturi: sed per millia milliū annoꝝ in inferno cruciandi: nec inde vnq̄ redimendi. vbi nec qui toꝛquet: fatigatur: nec qui toꝛquetur aliquando moꝛitur: ignis infernalis sic consumit: vt semper reseruetur: sic toꝛmenta aguntur: vt semper renouētur: iuxta vero quantitatem culpe: penam vnusquisq; substinebit ingenue: ⁊ similis culpe rei suis similibus iungentur cruciandi. nil aliud ibi audietur: nisi fletus: ⁊ planctus: gemitus: ⁊ vlulatus: meroꝛes: atq; dentium stridoꝛes. nil ibi videbitur: nisi vermes: Laruales facies toꝛtoꝛum: atq; teterrima monstra demonioꝛū. Vermes crudeles moꝛdebunt intima coꝛdis. Hinc doloꝛ: inde pauoꝛ: gemitus: stupoꝛ: ⁊ timoꝛ hoꝛrens. ardebunt miseri in igne eterno: in eternū. ⁊ vltra in carne cruciabuntur per ignem: in spiritu per conscientie vermem. ibi erit doloꝛ itolerabilis: moꝛs coꝛpoꝛis: ⁊ anime: sine spe venie: ⁊ misericoꝛdie. sic tamen moꝛientur: vt semper viuant. sic viuent: vt semp̄ moriantur. Nihil enim hoꝛum que dicit Bernardus tristius videt̄: q̄ cum a beata paradisi poꝛta exules in eternū se factos intelligēt.

Eandem sententiam sequitur Chrisostomus: grauiorem asserens: et magis cruciabilem genuam ante oculos semper ponendam a Rege: et Regno: excludi celorum. Isaias etiam de huiuscemodi penis fidelis est testis: ait enim. Uermis eorum non morietur: et ignis eorum non extinguetur. Itez: detracta est ad inferos superbia tua: concidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea: et putredo: et operimentum tuum erunt vermes. Que verba doctissimus interpres sanctissimus Hieronymus: ita declarat. Ut pene ille eterne intelligantur: quas propria gignit conscientia: vel suppliciorum materia: que ex proprijs peccatis nascitur. Sicut enim q̃zdiu cadaueris materia est: et aliquis humor in cadauere: vermes nascuntur ex putredine: sic ex ipsa materia peccatorum supplicia nascũtur. Quid vero verius: certius: altiusqz: Saluatore nostro Jesu. Audiamus et ipsum loquentem: q cum veniet in excelso sue glorie trono omnipotens ipse seuerusqz iudex: cui assistent millia millium decies milies centena millia Angelorum: Cherubim: et Seraphim: chori Patriarcharum: et Prophetarum: ac Apostolorum: Martirum: et omniũz sanctorum: quo nil terribilius: horribiliusqz: excogitari potest: intonabit longe lateqz diuina illa et tremenda vox: Ite maledicti in ignez eternũ dyabolo: suisqz angelis p̃paratũ. O infelices animas: que carnis: et seculi transitorijs blandimẽtis: tot: et tanta eterna tormenta mercant̃? Duxerunt (vt inquit Bernardus) in bonis dies suos: et in puncto ad inferna descẽderunt. hic caro eorum vermibus: et illic anima ignibus deputat̃. Quid illis inanis ꝓfuit gloria? breuis letitia? mondi põpa? potentia? carnis voluptas? multe diuitie? multa familia? mala concupiscentia? vbi risus? vbi iocus? vbi iactãtia? vbi arrogãtia de tanta letitia? Quãta tristitia post tantã voluptatem? q̃z grauis miseria de illa tam grandi exultatione? in maximaz profecto miseriã: horrenda tormẽta: et eternam genuaz ceciderunt.

Fugiamus igit̃ presentia gaudia: et que nobis tantopere arridẽt carnis voluptates: vt hac strenua fuga horrendos ꝓfundi baratri carceres fugiamus: gaudia autez eterna capere valeamꝰ. Sepelitur deniqz Antistes ipse: vir eximia virtute venerandus: Anno sui Pontificatus vigesimo: ea in Basilica magno honore ab vniuerso Ticinensi populo.

De sancto Armentario Papie Epo. De viqȝ oratiõis lachrymarumqȝ apud deum. Cap. II.

Rmentarius quoqȝ ipse Ticinẽsis episcopus ea in sacra maiori ede suas sacras hȝ reliqas i precipua veneratiõe. Ex p̃claris ei⁹ dictis hoc iprimis ẽ memorãdũ. Gratia: vel meritũ dat mun⁹ cuiqȝ petitũ. impossibile est iusta iuste petita non exaudiri. Hac Armẽtarij pspicua auctoritate dilucide colligit. Quãta sit ad deũ vis orõnis: ab quo asserit esse ipossibile iusta iuste petita non exaudiri. Potentissima nãqȝ est armatura ipsa oratio ad iplorãdũ qd̃ petimus. thesaurus indeficiẽs: portus quietis: materia trãquilitatis: ⁊ inumerabiliũ bonorũ radix: fonsqȝ: ⁊ mater oratio ẽ: ipoqȝ iperio sublimior: atqȝ potẽtior. Orõnis siquidem vis vim ignis extinxit: Leonũ frenauit iras: bella dissoluit: prelia sedauit: tẽpestates fugauit: demones expulit: mortis vincula dirrupit: fugauit morbos: iniurias dispulit: cõmotas vrbes stabiliuit: casqȝ plagas que superne inferunt: ⁊ hoiũ insidias: omniaqȝ prorsus icomoda: ⁊ mala remouit eliminauit: atqȝ abiecit. Orõne (Chrisostomo referẽte) Danieli visa pandunt: Sopiunt flamme: fere delitescũt: cadũtqȝ hostes. Oratõe Anna lachrymans a deo Samuelẽ pphetã accepit ad aie sue gloriationẽ. Orante Moyse: ⁊ manus in celũ eleuante Israel preualebat: dum autẽ manus summitteret Alamech inualescebat. Oratio mulieris peccatricis: que in domo Symeonis pedes dñi lachrymis

lachrymis rigabat: crinibusqꝫ tergebat a Christo domino meruit veniam peccatorũ. Oratione Monace mirande sanctitatis: ⁊ in Augustinum filium pietatis: non modo a turpi libidine: ⁊ peruerso maximoqꝫ errore ipse Augustinus liberatur: sed ad excelsum veritatis lumen: sanctitatisqꝫ culmen sublimaꝛ: ⁊ catholica eminenti doctrina vniuersam illustrat christianam religionẽ. Oratõe demũ grandi cordis cõtrictione: multis fusis lachrymis ob maximũ admissum flagitium: peccator quidam per visum Jesum meruit videre: in stupenda pietatis maiestate excelsissimo trono insidentem cui mille millium circũcirca miro ordine astabant sanctorum: ⁊ largiente summa dei pietate intelligere perpetrati delicti precipuam remissionẽ. ¶Possem percurrere plura alia huiuscemodi mirãda exẽpla: que breuitati inseruiens tacitus pretereo. Orationis item clipeo (teste hieronymo ad Sabinam) omnes cogitatiões: quibus ꝑcuti solet adolescentia repelluntur. Oratione Basilico attestãte in exhortatione quam facit ad monachos: ab anima depelluntur sordide cogitatões: q̃ cor cõturbãt: cuncta fuganꝛ noxia: ⁊ vtilia nobis a dño tribuũꝛ: ad dñ̃ cũ tribularer: ait ꝓpheta: Clamaui ⁊ exaudiuit me. Ad oratione aute cũ accesseris: monet idẽ Basilius: vt te in ꝯspectu dei humiliter prosternas: nec quicquã postules q̃si ex gratia meritorũ tuorũ. Et si est grata cõscientia alicuius boni operis: cela illam: ⁊ te scilentium agente a domino multipliciter restituetur. ¶Peccata vero tua cito in mediũ producas: vt ea deus deleat: cũ confessus fueris, nec te iustifices orans: ne cum phariseo damneris dicente: deus tibi gratias ago: ꝙ non sum sicut ceteri homines iniusti: raptores: adulteri: quomodo ⁊ publicanus iste: ieiuno bis in sabbato: decimas do omniũ q̃ possideo. At tu imitare publicanũ: qui templũ ingressus summa humilitate: animiqꝫ abiectione a longinguo stabat: nec oculos ad celum eleuabat: sed pectus suum percutiens dicebat: Deus ꝓpitius esto mihi peccatori: q quidẽ publicanus dñi sñia iustificatus excessit e tẽplo. phariseus aũt dãnatꝰ. ⁊ quaquã sũmas salieris scalas virtutũ: ascenderisqꝫ ad omnẽ mentis perfectionẽ: tunc te mouet Climacus: vt male acta ad memoriã reuocans solicitius ores deũ: ꝙ misereaꝛ peccatorũ tuorũ. Orabis etiam pro inimicis exemplo Saluatoris: quoniã nulla gratior ho-

stia deo offerri pōt. Triaqꝫ serues in oratione. Primo immensas deo agas gratias pro susceptis beneficijs. dehinc contricto: compūctoqꝫ corde te ipsum grauiter accusa pro culpis tuis. demum illas tuas petitiones: libere: ac secure aperias. Hac etiā eruditione vtitur Ambrosius. Primū docet habere orationem ad dei laudem. Secundo supplicationē. Tertio gratiarum actionem. Interorandum vero cum orationes dono lachrymarū tāquā sapidissimo liquore condant: incredibile videt quāto rapiatur: incēdaturqꝫ mēs amore: quāta efficiat liquefiatqꝫ letitia cum admixta fuerit lachrymarū gratia: quarū tā gratus: tā sapidus: tā dulcis est pfluxus: vt vl minima earū guttula superet oīa quotquot haberi possint terrena oblectamenta. vbi enim fuerit lachryme: inqt Basilius: ibi ignis spūalis accendit: qui secreta mentis illuminat: tunc auiditate celesti flagrans christi copulatur amori: tota eius cogitatio: ꝛ cōuersatio est in celestibus: mors illi presens dulcior est qꝫ vita cupit dissolui: ꝛ esse cū Christo: quem in carne viuens: intra suum portat templum. Nil etenim (ait Efren) est dulcius: nilqꝫ salubrius in terris super gratiam lachrymarū. Per lachrymas namqꝫ tergitur anima mūda: nitidaqꝫ restituitur: gignitur pudicitia: voluptates abscidūtur: perficiunturqꝫ virtutes. Lugendum tamen nobis taliter est: ne videamnr ab hominibus: simulqꝫ serena facie: ꝛ leta exultantes in spiritu sancto super donis domini: flentes animo: atqꝫ lugentes: deoqꝫ supplicantes: vt custodiat nos ab omni specie mala. Arguit vehementer eos Climacus largo lachrymaꝝ fonte profluentes: ꝛ paruo cordis dolore compunctos. damnat maxime eos: qꝫ multis aliquando madeant lachrymis: ꝛ sepius videāt: atqꝫ delicate viuant: ꝛ nullū habeant meditandi studium: ꝛ orandi deum: quod esse magis proprium dicit animantium ratione carentiū. Ex meditatione enim ait nasci lachrymas: ex ratione autem meditationē. Parere vero lachrymas timorem: dehinc paulatim mentis gaudium: gaudioqꝫ demum incendi animum charitate. Quare ꝛ fletum pulchre: aperteqꝫ stimulum aureum appellat. Cauendum tamen qꝫ maxime est: ne permittatur irrepere diffidentia vlla diuine pietatis ꝛ misericordie. Solet enim calidissime dyabolus id temptare tempore lachrymarum ꝛ penitentie. Persuadet enim ante perpetratū

peccatum summam dei esse clementiam: post autem distractam iusticiam: vt afferat misericordie diffidentia3. Que bone autem: vel male sint lachryme: diue Brigide diuinitus sunt reuelate: q illle bone sunt lachryme: que procedunt meditatione diuinorū beneficiorum: et orantis peccatorum amaricatione: male vero lachryme procedunt mundi tribulatione: et inferni timore. Bone tamen confunduntur: si malis misceantur: quēadmodum si fons cenosus: ac turbidus cum lucido flueret et quis ex ea sordida aqua bibere posset? Bone siquidem lachryme tantam promerentur gratiam: q animam a terrenis in celum eleuant: et ad vitam regenerant eternam. tam grandi etiam a deo sublimantur gratia pro susceptis beneficijs timidi omni hora deo gratias agentes de susceptis contenti: et superflua non appetentes: vt ipse deus suos veros amicos tales esse dicat. Tante denique sunt dignitatis lachryme (Climaco attestāte) q sicut primus fons: scilicet baptismatis: originale diluit peccatum: hoc secundo pari modo lachrymarum fonte: cetera que post baptismum cōmissa sunt peccata: purgantur atque lauantur: quia omnis qui saluatur: aut aqua: aut igne purgatur: aqua scilicet lachrymarum: igne vero purgatorij iuxta scripta eiusdem beate Brigide. Grandis profecto ac miranda est lachrymarum virtus: multūque preualent: quoniā donum domini: atque gratiam semper acquirunt. At plerique incredibili earum dulcedine allecti: dum deo putant summū prestare sacrificium: quāta possunt vi eas extorquere conantur: quorum stultitiā non aliter inquit redarguendam quam eorum: qui vinum ex vuis adhuc acerbis: ac solis calore decoctis vinū quod suaue sit extrahere volūt. Quare vt ex oculis lachryme suaues elliciantur: maturari cor prius per compunctionem: interiorēque decocti doloris calorem: necesse est. quod vbi accederit: id enim recordatio: defixaque meditatio: vel peccatorum: vel miseriarum: vel diuinorū beneficiorum efficere potest: tunc quia non summis labris sed profundo cordis ascendit: nullo cogitationis impetu euelluntur: sicut arbores que validas radices mittunt: et que nullo ventorum impetu franguntur. He namque lachryme incredibilem peccatorum remissionem consequuntur: incredibilemque diuinum amorem: atque demum in excelso celi subsolio eternam felicitatem. O Sanctam igitur quam offerrimus deo orationis hostiā

ad implorandam diuinaz pietatem: atqz clementiam. O magnum ꝛ singulare lachrymarum munus. O sacrum ꝛ diuinum pabulum. O nectar omnium dulcissimū: atqz suauissimuz. quibus vos predicem laudibus: feráqz preconijs: que mestos consolamini: debiles sustentatis: errantes dirigitis: peccantes corrigitis: que humanos potestis imutare affectus: vitia proculcare: virtutes roborare: sanctitatem augere: quibus mortales sanctificantur: demones terrentur: ꝛ fugantur: Angeli letificant̄: placatur deus: atqz mulcet̄. quoniam nulla carior hostia superne superne sue maiestati imolatur.

De sancto Luitfredo Papie Episcopo: omniumqz gratijs habendis deo. Cap. III.

Uitfreditici nēsis beati Presulis sacrū corp⁹ ibidez ēt quiescit. Hic nāqz religiōe p̄clarus cuz a nōnullis laycis: qui īfesti clericis oppido esse solent: mirabili patientia ꝯtumelias perferret: ꝛ semel quidaz sibi beniuolus vices sui dolens: q̄ tantis vexaretur molestijs dixisset. In pace viuerēt boni si mali d̄ medio tollerent̄: optimus Pastor: cuius mens religiosa diuino lumine irradiabatur: tunc inquit q̄ maloruz mors nequaq̄ erat optāda: quorum persecutionibus boni veluti auruz in fornace ad maiorez perfectionem perducerentur: qui nisi in hoc tam proceloso: ꝛ in omnes tēpestates exposito maiori: cotumelijs afficerentur: q̄ztum prestarent fortitudine deprehendi minime posset. Affirmabat enim homines in hac vita in certamine cōstitutos: quo demū adepta victoria celestis thesauri premia cōsequerentur: quia quousqz homo carnis corpusculo induitur: ctōinuo agitatur bello: quādoquidem illi deus dederit virtutem simul atqz hostem: ne virtus ocio torpens naturā

ſuam perderet:ſed eſſet ſemper in certamine quouſqꝫ proficiſceretur ad illum indulgentiſſimuꝫ parenteꝫ:qui celeſti munere pro bello pacem:pro tenebris lucem:pro morte perbeatam vitam in excelſo celi palatio bonis elargitur. Stultitia namqꝫ magna ac cecitas eſt (dicebat ipſe) diſcedere a veritatis ratione:⁊ cogitare delicato itinere abſqꝫ hoſte:⁊ tribulationum certamine peruenire poſſe ad eternam felicitateꝫ:quoniam tribulatio fidei:⁊ conſtantie noſtre eſt probatio:proximiqꝫ edificio: qua diuina ſuggerente gratia nobis magis proxima: dirigimur ad eternam felicitatem: ⁊ ſublimiorem celeſtem gloriam:ad quam niſi per tribulationes ⁊ infirmitates poſſumus peruenire. Agendum nãqꝫ nobis eſt more ſtrenui militis cõtra hoſtem certantis:qui ab eo multis percuſſus vulneribus: eum acrioribus inuadens ſuperat atqꝫ proſternit. Hoſtis autem noſter tartari eſt coluber:qui a nobis tunc acrius percutitur: dũ inter peruerſos conſtituti:tribulationibuſqꝫ affligimur:contra deuꝫ nõ murmuramus:at eas lete ferentes: noſtriſqꝫ peccatis aſcribentes deo gratias agimus. Et memores ꝙ nil tam facile ad gennam trahit ſicut propria voluntas. Dei igitur ⁊ non noſtram ſequimur voluntatem dicentes: Fiat volũtas tua ſicut in celo ⁊ in terra. Jeſu chriſte fili dei viui miſerere nobis. Quo nil deo gratius proferri poteſt: nil vero nobis ſalubrius Angelo diue Brigide reuelante:quoniam ſi Chriſtum ſequi voluerimus ad gloriaꝫ per multas tribulationes ſequi oportet ad paſſioneꝫ. Ea ratiõe eos deus hoc in ſeculo maioribus affligit tribulatiõibus:quibus ob bona fidei opera celeſte regnum debetur:maioremqꝫ in celo eſt daturus gloriam. Dyabolus autem ad maiora malos incendit mala: quo maiori genna eos poſtea cruciare valeat. Adducebat in argumentuꝫ diuos martyres: qui ea eterna felicitate non letarentur:impioruꝫ perſecutionibus ſi caruiſſent. mali tamẽ bonis amicitia imiſcentur:⁊ adeo tollerãtur: vt reſcipiſcant:⁊ cõuertantur:atqꝫ ſaluẽtur:illis verũtamen minime eſt fidendum. Cum igitur grandi afficiamur dono: quando hoc in ſeculo tribulationibus affligimur:⁊ ſuggerente diuina gratia ſequimur fidei opera:quibus ad eternam felicitatem dirigimur: memores ſemper eſſe debemus:pro ſuſceptis beneficijs ſuperne maie-

stati gratias agere. Saluator nobis est exemplo: qui mundatis decem leprosis: vnum tantum gratias agentem laudauit: aliorum autem ingratitudinē damnauit. At summopere caueamus ab omni laude et gloria nostrorum operum: quoniam si quicquam laudis nobis attribuerimus sacrilegi erimus. testatur Basilius: quia dei gratiam propriā facimus. At absque dei gratia bona opera minime facere possumus. nam viam mandatorum suorum currere non dat natura (inquit Fulgentius) sed diuina gratia. Audiamus Jacobum apostolum dicentem. Omne datum optimum: et donum perfectum desursum est descendēs a patre luminum. Paulus autem: gratia dei sum id quod sum. Et alio loco: Nō a nobis ipsis idonei sumus cogitare aliquid quasi a nobis: sed sufficientia nostra Christus est. Quare inquit idē Basilius. Pro omni gratiarū perfectione: quas antequam natus esses sine vi mentis: et sine corpore adeptus sis: te extollas cū id totum tibi ascribere liceat: pro his autem que tibi nato obuenerunt: soli deo laudes habende sunt: qui tibi ortū: qui tibi mentem: qui tibi corpus tribuit. nā cum mentem et corpus tibi deus tribuerit: proinde etiam quicquid illis te iuuantibus acquisiueris: tributori illorum deo attribuas necesse est. Que igitur a deo dona sapientie et sanctitatis concessa sunt meritis proprijs quesiuisse siquis putat: deū esse earū datorem negat: sine quo nihil consequi possumus. merito ergo a deo quem despicit derelinquit: solitaque funditus gratia ruit. Et alibi instituēs monachos: gloriatio inquit in domino est: cū quis ea que recte facit non sibi sed domino ascribit. culpabilis gloriatio est: vel cum laudatur peccator in desiderijs anime sue: vel cū benefacientes laudari volunt: qui et sacrilegi sunt: cū gratia dei propriam faciant: et quoniam nihil est detestabilius: quam quod homo sibi attribuat quod hominibus deus donat: hoc tam graui crimine multi e magno sanctitatis culmine ceciderūt. Nam Joānes heremi cultor qui maxima prestabat sanctitate: iactantiam vehementer esse fugiendam admonebat: ne dū ab hominibus gloriā quereremus: eā que datur a deo perderemus: et id magnis cōprobat exemplis. Imprimis nāque cuiusdam monaci: qui cum ad summū peruenisset sanctitatis culmen: elatus tāto profectu: magis attribueret suis meritis quam deo: q cum-

ctorum est largitor bonorum: tūc dyabolus paratus ad insidias sumpta specie formose mulieris: que quasi longo labore fatigata per heremum aberraret: timeretq; ne per noctem errabunda bestiarum dentibus interreret: ab ipso monacho in secretiorem locum colligi deflebat: qua suscepta vt paucis agam: post mixtas obsceni amoris illecebras libidinis extuz adimplere tentauit: at magna illico demonum turba horrido clamore illum exprobrauit. Nec hic penitentia ductus: sed voluptatibus postea mundi deditus. ¶Proh dolor: vir ipse infelix atq; miserimus in perditionem abijt. Alter quoq; in heremo fuit monachus: qui ad extremaz vsq; senectutem adeo ꝓfecit: vt panem mire suauitatis ⁊ candoris vltro celitus in deserto allatum sumere mereretur. qui imemor diuine liberalitatis: tantis suis profectibus gloriari cepit: ⁊ cūcta suis meritis attribuere: vnde obruentibus elationis cogitationibus: amisso primum celestis cibi dono: postea toto immutatus animo: redijt ad seculum. Et perijsset etiam ipse: nisi diuina eum subleuante manu: tactus amarissima compunctione rursus ad heremum peruertisset: vbi iugiter deflens peccatum suum longe maiori postea sanctitate profecit. Quare inquit Augustinus: homo in libero arbitrio constitutus: dum donorum dei gratie in prosperis immemor efficitur: ⁊ tanquam de sui possibilitate gloriatur: tunc corripitur cuz i varijs tribulationibus: ⁊ afflictionibus paululum subiugatur: vt humiliter ad diuine gratie recurrat auxiliuz. Climacus vero confusionem ait summam esse alienis se extollere ornamentis: manifestam autem insaniam gratias a solo deo profectas audere sue virtuti attribuere. Chrisostomus de compunctione cordis ad Stolochum scribens: sanctos ⁊ magnos viros admonet: vt imprimis recordentur beneficia diuina: vt operum suorum gloriam: non sibi ipsis assignent: sed deo: atq; hoc cuz plerisq; alijs paucis sufficit: ¶Permittit nāq; sepe deus sanctis viris tepefieri solituz deuotionis ardorez: vt intelligētes quāta ea fuerat que discessit cordis alacritas: manifestius postea tāte grē auctorē cognoscāt. Cassianus autez statuz humilitatis ostēdens: ⁊ nihil nos absq; dei opitulatōe ⁊ gratia posse perficere dicit. Damnabilis est qui substantia secu-

li male vtitur:sed damnabilior qui spiritualibus donis superbus efficitur. hoc demum summum rerum omniũ oppificez impugnat: ⁊ in bellum prouocat:quod adeo ille inuisum habet:odioq3 perseqtur: vt pulcherimum illum omnium angelorum:qꝫ excellentiam virtutis sue:quã ab eo acceperat:sibi ipsi attribueret:e celesti taz sublimi qua gloriabatur sede: precipitauerit: eternoq3 baratri carcere nunq3 eruendum intruserit. Cuius tam tremendo exemplo:nõ parum deterreri mortales debent:ne quod diuina bonitas eis cõtulit sibi ascribentes deũ habeant iratuz:atq3 vltorẽ. Sedit hic Luitfredus insigni religione:sanctimonia:⁊ virtute Antistes reuerẽdus annis bisquinq3. Postea eius perbeata anima felici exitu meauit ad celestia.

De sancto Anastasio Papie Episcopo: quodq3 nemo careat peccato. Cap. IIII.

Nasta sij sancti Ticinensis pontificis corpus venerandum ibidem etiam suum habet domicilium: qui religiosis virtutibus: ⁊ sanctitatis operibus euectus fuit ad pontificij apicẽ. Hic cuz interrogaretur : quare peccatores nulla admisisse asererẽt crimina? inquit:hi persimiles sunt maritime bellue:cuz sacra etiaz scripta testentur iustum septies in die cadere. Quantum seipsos fallant: qui absq3 peccato se viuere dicãt:intelligent audiendo Ambrosiuz

eo libro quem edidit de bono mortis: sic dicẽtem. Quid tantopere vitam desideramus? in qua quanto diutius quis fuerit: tanto maiori oneratur sarcina peccatorum. nullus dies sine peccato nostro preterit. Quid enim est hec vita nisi plena laqueorum? inter laqueos ambulamus: inter plurimas versamur tentationes. nostra habitatio in luteis domibus: et ipsa vita in luto. nulla firmitudo sentẽtie: nulla cõstantia. in die nox desideratur: in nocte dies querit. inter escas gemitus. inter cibos fletus: lachryme: dolores: timores: solicitudines: nulla requies a perturbationibus: nulla a laboribus reclinatio: ire: et indignationis motus horridior. Audiant quoque Bernardum non dissimili sententia scribentem. Cur inquit tantopere vitam nostrã desideramus? in qua quanto plus viuimus: tanto plus peccamus: quanto enim est vita longior: tanto culpa numerosior. quottidie namque crescunt mala: et subtrahũtur bona. nihil aliud est caro: nisi spuma caro facta fragili decore vestita: cuius si singulas miserias velis enumerare: quam sit onerata peccatis: atque irretita vicijs: pruriens concupiscentijs: occupata passionibus: poluta illusionibus: prona semper in malum: et in omne vitium: plenã confusione: et ignominia eam inuenies. Que adeo ille licet summe integritatis: summe sanctitatis versabat secum animo: in secretioribusque intimi cordis penetralibus agitabat: vt tanquam magnorum delictorum reus de seipso ita diceret: nescio meipsum: si ante me inspicio meipsum tollerare nõ possum: tanta enim inuentio in me que digna sunt reprehensione: et confusione: et quante sepius et subtilius me discutio: tanto plures abominationes in angulis cordis mei inuenio: ex quo namque peccare cepi: nunquam vno die sine peccato transire potui: nec adhuc peccare cesso: sed die in diem peccata peccatis addo: et ea pre oculis habeo: nec gemo erubescẽda in deo: nec erubesco: dolẽda intueor: nec doleo: quod est mortis signum: et damnationis indicium.

Quorũ etiam vt vberiorem doctrinam maiusque testimoniũ habeamus: audiamus Jacobum apostolum et euangelistam dicentem: si dixerimus quod peccatum non habemus: nosipsos seducimus: et veritas non est in nobis: si dixerimus quoque non peccauimus: mendacem fecimus eum: hoc est deum: et eius verbum non est in nobis: quia

solus deus verax est: et hominez a solo deo opportet esse veracem. Et Job: nec ipsas stellas mundas esse dixit: in conspectu domini. Salamon quoqz: non est homo iustus in terra: qui faciat bonum: et non peccet. Scriptuz est enim: quis gloriatur castum se habere cor? hinc propheta ait: non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens. Et illud: Ecce in iniquitatibus conceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea. Et vt dicit Gregorius. Sine culpa in mundo eē non potuit: qui cum culpa in mundo venit. propter quod et ecclesia non cessat quotidie deo dicere: dimitte nobis debita nostra. Ideo propheta humanam fragilitatem peccatis tot continue subiectam intelligens nihil aliud omnibus carminibus suis q̄ꝫ diuinum implo rare auxilium contendit. Deus: inquit: in adiutorium meuz intende: domine ad adiuuādū me festina: et domine ne elongaueris auxilium tuum a me: ad defensionē meaz conspice: et dominus regit me: Et alia huiuscemodi pene inumerabilia. Furiosa est igitur tāta presumptio assere se nulla admisisse peccata: et inferre tantaz factori suo iniuriam: vt sine peccatis esse existimantes proprijs meritis sibi ascribant: quod diuina largitate consequūtur: cui pro susceptis tot et tantis innumerabilibus beneficijs: immensas agere gratias tenentur: et cuius presidio: licet absqz peccato viuere non possint: iusti tamen per penitentiam esse non desinunt: quia ad diuinum confugientes auxilium citius resurgunt: et per salutis viam in celum diriguntur: obstinati autem in criminibus peccatores: q2 deuz a mente excludunt: veritate carent: quia deo carent: et falso obtenebrantur: q2 dyabolo falsitatis: patri se manciparunt: cuius alligati cathenis vera promere nequeunt: quēadmodum diui Bartholomei sacra refert hystoria. Studeant igitur peccatores omni spiritu peccatorum tenebris obductis: seipsos vt cognoscant: Bernardum eos docentem intelligere: qui ait: Integritati tue curiosus explorator vitam tuam quotidiana discussione examina attente diligenter quantum proficis: vel quantum deficis: qualis sis in moribus: et qualis in affectibus: q̄ꝫ similis sis deo: vel q̄ꝫ dissimilis: q̄ꝫ prope: vel q̄ꝫ longe: non locorum interualis: sed morum affectibus. Stude cognoscere te: q2 multo melior et laudabilior es si te cognoscis: q̄ꝫ si te neglecto cogno

sceres cursus siderum: vires herbarum: complexiones hominum. Redde ergo o homo te tibi: & si non semper: vel sepe: vel saltē interdum rege tuos affectus: dirige actus: corrige excessus: in te nihil maneat indisciplinatum: pone omnes cogitationes tuas ante oculos tuos. Statue te ante te tanq̄ aliū: & sicut temetipsum plange: plora iniquitates: & peccata tua: quib⁹ deum offendisti. indica ei miserias tuas. ostende malitiam aduersariorum tuorum. Saluberrimuꝫ est igitur diligenti mentis discussione seipsum recte examinare: dilucideq; cognoscere: & cognoscendo in viam domini vitam suaꝫ dirigere: & ambulare vsq; in finem: quo in conspectu domini mors eius sit speciosa. quoniam deus non respicit quales antea viximus: sꝫ quales circa finem erimus: teste Isidoro eo libro. queꝫ edidit de summo bono: cuius verba hec sunt: Unumquēquam deus de suo fine: non de vita preterita: iudicat. Non vita ergo: sed finis in vita hominis est querendus. Tumulat̄ demum Antistes ipse: vir siquidem religione: doctrina: ac pietate insignis: pauperum amator: in calamitosos benignus: & clemēs: & in reliquos gratiosus: atq; munificus: vniuerso ticinensi colachrymāte populo: magno funeris honore: eo in sacro templo iuxta diui patris Syri egregiam arcam: Anno sui Pontificatus duodecimo.

De sancto Gengulfo martyre. Cap. V.

Engulfus Brugundia oriondus: claris parentibus: forme decore: animiq; magnitudine: ac prudentia insignis: libidinis auteꝫ: & diuitiarum victor: ab incunabilis christianissimus fuit. q vt sua ad verbū traddit hystoria acer erat

animo: viribus fortis: in armis strenuus: sed imprimis iusticia rectus: et fide constantissimus. Hic cum tantis prestaret virtutibus. Pipino qui tunc Gallis regnabat: imperante inter sui exercitus viros probos deputatur. Dum vero bellorum fortia facta gereret: a religione tamen: ac iusticia: et pietate minime discedebat. Posteaquam annos aliquot strenue militasset: magnoqz virtutis bellice in multis partis victorijs documenta mõstrasset: ad suos rediit: precipue ad vxorem: genere nobilem: moribus autem ignobilem: vt statim subsequetur. Domi vero cum vitam ageret: magno spiritu sanctitatis vacabat operibus. Et quia redditus sui patrimonij exuberabant: larga manu in pauperes errogabat: in viduas scilicet pupillos: orphanos: ceterosqz inopes. Sicqz cũ Job et Thobia inclytis prophetis oculus erat cecis: pes claudis: hospitiuz vero peregrinis: quos mira pietate suscipiebat: atqz fouebat. demum omnis eius sermo et actio de pietate: de religione: de amore dei: et proximi: ac celesti patria erat. sicqz quottidianis: et recentibus virtutum incrementis ad bene beateqz viuendum instaurabat mentem.

Volens autẽ deus miraculoruz signis sui serui declarare sanctitatem: et vxoris perfidiaz: que viro absente castissimuz eiusdez thorum violare non horruit. Heu heu qz tenera est in feminis fama pudicitie: que quasi flos pulcherrim⁹ leui aura cito marcescit: leuiqz flato cito corrumpitur: maxime vbi etas consentit ad vitium: et maritalis deest auctoritas: cuius vmbra tutamẽ vxoris est. Sed ad rem redeo. inter cetera sua memoranda: dum vt superius cõmemoraui: multa prospere gesisset bella: et reppetens patriã recreandi gratia in quodam ameno: et periocundo prato iuxta luciduz scaturientem fontem declinasset: istuc accessit dominus prati: cui post multa suaui eloquio dicta inquit Gengulfus: an sibi fontem vendere vellet: quem alio transferre intendebat: qui subridens nulluz dedit responsum: gratia ioci id dictum existimans. At Gengulfo magis instante: precio centum solidorum fons venundatur. Cogitans venditor fontem pariter et pecuniaz se consecuturuz: memoria non tenens illud euangelij: ingẽtes etiaz montes fidelibus imperãtibus a loco ad locũ trãsferri. Demũ fonte soluto i pr̃iaz suã venit:

quo maiori pace frueretur. Uerum res humane id non patiuntur: que quietum statum mortalibus minime concedunt: nam qui bonis abundat etiam omnibus: aliquo magis aduerso sepe augitur: quia nulla humana est taz grandis felicitas: que aliqua ex parte nõ amarescat. Sed redeo ad meccam vxorem: cuius perfidia vir ipse probus malorum turbine vexatus: postremo interijt. quotidianis enim iurgijs virum exagitabat: illum exclamans insanum: ꝙ fontẽ tanti emisset precij: ⁊ pecunias iactasset ad auras. At iustus deus suis semper assistens: hoc miraculi signo seruuz suum extollit: ⁊ pfidam vxorem confundit. Fixerat namqꝫ Gengulfus in humuz sibi proximum baculum: ⁊ cum discumbere vellet: ⁊ aqua deesset ad lauandas manus: inquit familiari: quoniam illotis manibus ad mensam accedere non licet: propera ad offodiendum illum baculuz: ⁊ ex aqua que ide scaturiet illico ad me afferas. Mirabilis deus in sanctis: ⁊ virtutibus suis: quoniaz aqua empti fontis: tũc ibidem vnde baculus erat fixus est habita: ⁊ i prato fontis empto exsiccata. Nõ tamen tanti miraculi signo vxor perfidum ĩmutauit propositũ: veꝝ maiori perfidia incensa detecto adulterio: quo: ⁊ absente: ⁊ presente viro deprauabatur: ad eum fontem vocata: eodem Gengulfo instãte: manum imisit in fontem ad cõprobandam suam innocentiam: ea lege: ꝙ si rea esset adulterij deus manifesto iudicio declararet: at cõfestiz manus carne nudata obriguit. quod videns Gengulfus inqt: O mulierum scelestissima digna es morte truculentissima: sed qꝛ dicit dominus: mihi vindictam: ⁊ ego retribuam: altissimi intutu gladio meo non eris percussa. At quia tuum horridum horreo conspectum te penitus derelinquo: tibiqꝫ tuo dotis iure obsigno illud prediũm: vnde viuere possis. si tanti sceleris: quod grandi eget satisfactione dignos penitentie fructus egeris: pietas: ⁊ venia patris celestis indulgẽtissimi tibi non deerit: sin minus: gehenne incendijs cum dyabolis perpetuo torqueris. Quo dicto statim abijt: ⁊ ad locum semotum properauit: vbi continuis orationibus: ⁊ pietatis operibus religiosissime vacabat: ⁊ cuz apostolo dicebat: cupio dissolui: ⁊ esse cum Christo: qui pro laboribus requiem: pro persecutionibus pacem: pro tenebris lucem: pro morte vitam: ⁊ terrenis ac breuibus bonis eterna: ac celestia donat. Scelestissima autẽ vxor: ipsis tam

sanctis spretis monitis: liberius cum adultero magis peccabat. demum timens mariti auctoritatez ea in regione precipuam: cũ adultero conspirauit in viri necem: qui cum nouisset penetralia habitationis Gengulfi: dum familia abesset: eum in cubiculo quiescentez gladio percussit oblatis eidez imprimis ecclesie sacratis iterijt. Ea martirij palma vir ipse probus: ⁊ miles strenuus celo suscipitur: sepeliturqꝫ in propria patria apud suos in Basilica apostoloꝝ Petri ⁊ Pauli sua impẽsa erecta: multis in eius funere coruscãtibus miraculis: colachrimantibus populis: suis precipue necessarijs: ⁊ maxime duabus amitis: que circa eximium funeris apparatum ad modum erant intẽte. Sic clarus miraculis: sanctitate vite: ⁊ rebus strenue gestis: sacra sua attestãte hystoria quieuit in pace. Quẽadmodum autem Gengulfi martiris corpus venerandum Papiam sit delatum: ad me non attinet scribere: qꝛ nec ipsa hystoria: nec scripta vetusta: que legerim aliquid certi non referunt. mihi enim absit sacris mẽtiri rebus. Venerabile autem corpus suum ea in sacra ede seruatur: ⁊ precipue veneratur.

Nunc fine facto de diuo Syro patre nostro sanctissimo ceterisqꝫ illustribus ticinensibus pontificibus ibidez quiescentib⁹. Qui quidẽ Syrus vir sane diuinus: tempore apostolorum eruditus doctrina eoꝝ Ticinum veniens: ibidem primus Christi vexillum erexit: vbi mirandis virtutibus: miraculis: ⁊ sanctitatis operibus: annis bistribus supra quinquaginta religiosissime põtificauit: eo quo illis antiquioribus seculis Papia aliarum ciuitatum christiane religionis magistra haberetur: vnde lucidi christiane culture riui accipiebantur: Item ⁊ virorum Illustrium ticinensium: aliorũ scilicet sanctorum Pontificum sub eodem vexillo strenue militantium: in eiusdem non tantum vrbis: verum totius Italie: atqꝫ reipublice christiane salutem: vt inferius dillucide patebit: magis est legẽdum: qꝫ auiditate antiquitatum que opusculo exigente ibi inscribi debuerunt: ad ipsos diuos Pontifices transeo: suaqꝫ ad sacra templa: vbi venerande eorum reliquie tumulantur: atqꝫ coluntur.

De sancto Inuentio Papie Epo. Cap. VI.

Auentius post Pōpeiū tertius Eps̄ sup̄ trigintanouē sedit ānis. Hic nāq̄ pastor optimus: & sanctitate preclarus ad illustrādos in christi fide populos cū diuo patre Syro Papiā veniens: vbi Christi vexillum Syrus erexit. Genuāq̄ etiā Ast: & Derthonam catholica fide illumina uit: mirandis claruit sanctitatis operibus: merito igitur cū eo mirandis laudibus venit celebrandus: cum quo īnumerabiliū ꝓ augenda fide christiana laborū soci⁹ enituit insignis. Hic quoq̄ mortuo Pompeio: dum ticinensis populus eum in pontificem vellet eleuare: se indignum existimās tanto dignitatis culmine: laude auffugit. At populus ipse Laude properans: captum: & inuitum in pontificij sedem perducit. Dum autem pontificaret: omni spiritu cultui diuino erat intentus. pauperes pietate fouebat: suscipiebat hospitio ꝑegrinos: erat misericors circa viduas: orphanos: pupillos: & p̄sidio destitutos. Testis est vidua a creditore vexata duplo pluris q̄ꝫ recepisset. nā pientissimus ipse pastor lachrimis vidue motus ad eū dyaconū supplicē mittit: ne vltra debitā sūmā viduā molestaret: qui cū tenueret: eidē soluta a dyacono expetita pecunia: cōfestiꝫ vltione diuina in terrā decidēs aiaꝫ efflauit ad īferos. Alio iteꝫ tp̄e cuiusdē Fisci auctoris Ticini amneꝫ transeūtis magnū: qđ deferebat: pecunie pōdus in ꝓfundū flumīs demergit. qui merens vehemēter: & dolēs ad sc̄m Presulē ꝓperat: eiq̄ serio narrat: quā grādē ferat amisse pecunie iacturā: sperās rei sue posse ꝯsulere: mō

pius pastor ad misericordiã flectatur. Qui statim audito viro mesto demigrauit ad euz fluminis locũ vbi pecunia submersa ferebatur: et alta voce inquit. Tibi dico aqua in noĩe dñi nostri Jesu christi qui suis pedibus sanctissimis super te ambulauit: ne eam retineas pecuniã: cuius causa hic meus proximus tam graui merore cõtristatur. Mirabilis deus in sanctis: et virtutibus suis illico sulcãtibus vndis: spectante populo: ad presulis pedes pecunia iactatur. Non est etiã con ticendũ de Porphyrio bellorum duce stupendum miraculum: qui cum ticinensis ciuitas ob mirandam populi religionem ciuitas christianorum: et catholice fidei aliarum ciuitatum magistra vocaretur: iperante Vespesiano: furenti exercitu Roma Ticinum ad ibidẽ populum gladio delendum mittitur: qui Ticinũ ingressus: intelligens populum mira deuotionis flamma in ede sacra ad sui Pontificis missam intentum: magna armatoruz comitante caterua Basilicaz ingreditur. At sanctus pastor: cuius sacrum pectus dei erat tẽpluz sancto spiritu refertum: in summo mortis periculo đ salute minime dubitans: territum populum hortatur: ne a cultu diuino discedat: ne de dei persidio diffidat. dum sic autem in mortis terrore esset populus constitutus: solum deum sue salutis sperans auctorem: q suos sinit terreri: sed non perire. ecce ꝙ ferus Porphyrius cuz sathelitibus furens: Et putans in ore gladiorum truncare populum christianum: dei iudicio obnubilati se inuicez diris inuadunt armis: seqꝫ metipsos eijciunt extra Basilicam: pauimento ecclesie cruento relicto: et ibidem fero marte certantes mutuis se vulneribus cõfodiunt. missa autem pro more celebrata. Jnuentius vir diuinus Basilicam omnes egredi iubet: et orare pro persecutoribus. Ad quorum orationem sathelites ipsi incolumes omnes surrexerunt altis ad sydera vocibus clamitantes. Magnus: et verus est deus christianoruz: vana: et falsa sunt idola que colimus. Tũc Porphyrius Jnuẽtij pedibus peruolutus inquit. O serue dei deum quem tu colis: verum ac tremendum pro me ora: quoniam contemptis idolorũ culturis: ac Cesaris mandatis christi fidem amplecti decreui. Cui ĩquit Jnuentius. Noueris ꝙ superna dei clementia non vocem: sed cordis mentem rimatur. Si toto corde credideris: quicquid a deo petieris impetrabis. demũ Porphyrius omnisqꝫ exercitus ad Christi fidem

fidem conuertitur: ꝛ baptizatur. Non etiam preteriundũ videt: ꝙ accedente eodem sancto. Presule Mediolanum gratia ordinandi clam clericos: ob seuientem in fideles arrianam pestem: que prohibuit ibidem vsqꝫ ad profuturũ Papie antistitem: eiusdeꝫ sacra teste hystoria: christi vexillum erigere: ꝛ pontificij sedem stabilire: arriani in ipsius vrbis ingressum verberibus Inuentiuꝫ inuadũt. At mox ventoruꝫ procella cuꝫ tẽpestate magna rabidi ipsi canes a deo grauiter percutiuntur: ꝙ terrore mortis exclamare ceperunt. O serue dei iuua iuua nos: quia volumus baptizari. Qui statim Inuentij oratione liberantur: statimqꝫ baptizãtur. Plures item alij ad fidem christi conuertuntur. Postea Ticinuꝫ rediens in limine vrbis paraliticum gratia recuperande sanitatis eiusdem sancti presulis prestolantem aduentum: pristine restituit sanitati: pluraqꝫ alia miraculorum signa breuitati inseruiens omittũtur: quo hystorie calcem attingere valeam. Demũ cum pastor ipse optimus per omnes sanctitatis virtutes in gremio sancte matris ecclesie strenue se exercuisset: ꝛ pientissimum se exhibuisset per omnia pietatis opera: fortissimũqꝫ contra arrianos patronuꝫ: ꝛ nihil pretermisisset: quod ad optimum spectaret Pontificem: vt suas oues dirigeret in celũ: ecce ꝙ cum esset in oratione: ꝛ alta mentis diuina cõtemplatione maximus ei refulxit splendor sanctorum patris diui Syri: Celsi: ꝛ Nazarij: cui inquit Syrus: Noueris ꝙ nobiscum tertia die in celo eterna gloria exultabis. Eo auteꝫ die tertio: conuocato clero: atqꝫ populo: celebratis pro more missaruꝫ solemnijs. Vir diuin⁹ Inuentius eam celestem aperuit reuelationeꝫ. Postmodũ omnes admonet: ꝙ cultui diuino essent intenti: maxime orationi: pietatisqꝫ operibus. dei seruarent mandata: inuicem se diligerent: mundũ cõtemnerent: ꝛ deũ toto corde diligerent. fraudes Sathane aufugerent: arrianamqꝫ mortiferaꝫ pestem a ticinensi ecclesia eliminarent. Postremo omnes benedixit: ꝛ eius anima carne soluta tota gloriosa celo suscipitur. Eius autem corpus sacratissimum magno funeris honore: vniuerso populo colachrymante: sepelitur ea in Basilica sui nominis: quam ipse Celso: ꝛ Nazario gloriosis martyribus dicauit: Anno decimo ꝛ septimo supra centesimum: põtificatus vero sui nono ꝛ trigesimo.

Fine facto diui Inuentij facre hystorie: cuius ingenti sanctitate: et miraculorum signis: deo auctore: vidue precipue creditor auarus animam fertur ad inferos efflasse. Porphyrius autem christianorum accerrimus persecutor cum omni militum acie ad Christi fidē conuertitur. Mediolani vero perfidi arriani: aduersus quos viri Illustres ticinenses: sancti scilicet pontifices pro conseruatione vere fidei christiane assiduo erant in certamine: ne arriana eorū perfidia attingeret ticini limina: e celo ruente supra eos tēpestate: in terrore mortis cōuertunt. Postremo paralitica liberata: eterno deo. diuoq; Inuentio magnas agit gratias. Nunc ad ciuē virtutibus Illustrem ticinensem: et rerum in toto latio preclare gestarum sanctum atq; sublimen Antistitem Epiphaniū stillus dirrigitur.

Explicit liber secundus.

Jacobi Gualle iureconsulti: Sanctuarij Papie. Sequitur Liber tertius.

De sancto Epiphanio Papie Episcopo: De Odoacre Rege: Theodoricoq; Imperatore. Cap. I.

Pi, phani⁹ post Crispinuz octauus ticinẽsis Episcopus: Anno salutis quiquagesimoprimo: supra quadrigentos: triginta ꝛ vno sedit anno. Hic itaq; patria ticinensis: genere nobilis. virtutibus autem Illustris: Mario: ac Focharia natus parentibus: de cuius sanctitate: ꝛ mirãda virtutuz prestãtia tota est testis Italia: vt inferius dillucide patebit: etiam in cunis dormiens radijs visus est fulgere. quod quidem magnum sue future sanctitatis fuit vaticiniuz. Namq; ab ipsa infantia crevit de virtute in virtutem in omnium admirationem. erat enim aspectu Angelicus: sermone nitidus: corpore decorus: opere sanctus: spe pacientissimus: ac omni charitate diffusus: cui tantam dominus cõtulit gratiam: vt ab omnibus diligeretur: ab omnibusq; laudaret̃: ob cuius stupendas virtutes apud vniuersum clerum: ticiniq; populum: maximo in precio habebatur. Tam mirandam iuuenis prestantiaz videns Crispinus: strenua Epiphanij virtute in laboribus sui pontificatus se iuuabat: ꝛ vna dierum apud Sumum: id enim nomen illius est villule: que non longe distat a pado: cum ab quodaz rustico nomine Burgo: de finibus agrorum magna fieret contentio: ꝛ ad eam litem sedandaz istuc mitteretur Epiphanius: ecce q̄ ab eo viro ꝓteruo graui ꝑcussione vulneraẗ. qđ audiẽs ciuitas xp̄ianoꝝ

(nam Papia ob magnam eiusdem populi religionē sic vocitabat) ad Burgū enecandum tota furore concitatur: accedentibus etiam piis lachrymis Crispini sancti pontificis ob suum dilectum vulneratum dyaconum. In tanto vero rerū turbine solus Epiphanius letus sua clementi eloquentia cuncta pacabat. Dum autem miranda virtute cunctos excelleret: ⁊ nullū religionis: pietatis: ⁊ humanitatis precipuum exemplū pretermitteret: Crispinus moritur. in eius quidem exitu ciuitatē clero: ⁊ populo cōmendauit: ⁊ virū nobilem Epiphaniū: cuius viderat oculis: erat ore locutus: ambulauerat pedibus: ⁊ sua ingenii prestantia pergraui pontificii regimine subleuebatur. His dictis spiritū efflauit in celum. Epiphanius mestitia plenus omniū voce creatur Episcopus: quo pontificatu inito ad clerum vniuersumq; populum sic exorsus est. Non mea virtute viri christiani ticinenses: at vestra humanitate ac charitate in hanc sublimē pontificii sedē me indignū video erectum: cuius graue onus: quod humeri mei ferre nequeunt: vos ipsi mecū ferte: ac diuidite. Obseruate precor vitam: moresq; meos: quod indignū noueritis arguite. nemo errantē suū pastorē arguere vereat. deū autē altissimum super omnia diligite: ⁊ proximum: vt vosipsos. his paucis cōticuit. At omnes alta voce ꝯclamarunt: Salue pater sancte: quem futurum pastorem optimū non dubitamus. Postea clero qui integritate religionis beatorū chorus habebatur: vt hostilibus viciorum bellis strenuo clipeo se opponeret: ⁊ virtutū vexilla in celum erigeret: has dedit leges. Ne clerici balnea ingrederētur: castitatem omnino seruarent. Tantūmodo vesperi: omisso prādio: ederent. Pro cibis olera sumerēt: ac legumina: vilesq; dapes: nec ad saturitatem: parum vini ob stomaci debilitatē. Preterea de cultura celestium preceptorū: ipsū instruebat clerum. Semper primus erat in sacro dei tēplo: vt ceteros dirigeret. Ad altare autē pro obseruantia ingentis sue religionis nudis stabat pedibus. Demum magna fidei prestantia: ac operꝫ sanctitate cunctis suis actionibus vniuersum populum dirigebat in salutis portum. Interea cum seeua orta essent odia: inter Antonium romanorū principē: ac Retimer patritium: Epiphanius facundia: ac sapientia insignis ad ea sedanda Romam mittitur. ab quo clementer susceptus eidē

hoc preclarum sue legationis eloquium exposuit. Inclite prin-
ceps: celesti decreto sancitum est: vt sub omnipotenti manu dei prĩ-
cipes terrarum orbis: qui per eum regnant: se curuare debeant: ⁊ cũ
sciant ipsum deum pacis auctorem: atq; amatorem: pacem sequi
tenentur: quemadmoduz recto spiritu rex Dauid: clementissimi-
q; alij plures principes christiani egerunt: alta mente cõsiderantes
illam esse veram victoriam: que non manu bellica: sed potius indul
gentia acquiritur: ⁊ quia dubij bellorum euentus vtriq; etiam par
ti ruinam afferre solent. ¶Paci igitur euitendum est: cuius ingenti
claritate bellorum tenebre fugantur: cuius eminentia certa pro du
bijs amplectuntur. ¶Pax: que etiam barbaris poscentibus non ne-
gatur: amore celestis regis christiano principi eam oranti leto ani-
mo est largienda. ¶Pacem deniq; o clementissime Cesar: Retimer
patritius a tua maiestate meo ore cupit impetrare: quam solita cle-
mentia ad ingentem tui nominis laudem eidem eo federe digneris
indulgere: vt que apud ipsum sint: eidem relinquantur: ne hec mise
randa italia vtriusq; bellorum furore: tanta strage amplius vaste-
tur. ¶Hec per breui sermone ab eloquentissimo Epiphanio diuo põ
tifice cesari exposita fuere. Ad que Antennius ab intimo pecto-
re vocem trahens inquit. O pontifex sancte longe mens mihi alie-
na erat cum Retimer patritio pacem habere ob eius simultates: ac
inimicitias: quibus pro viribus studuit romanum imperium in fun
dum versare: nec mea eidez colata beneficia: nec ipsa filia mea con-
iugali federe sibi copulata ab iniquo suo spiritu potuerunt eum re-
uocare: quin mihi inimicus extiterit: parauerit q; insidias: ac moue
rit bella: ⁊ erat animus cum eo nunq̃ pacem habere: at tua miran-
da virtus: sanctaq; presentia: etiam me inuitum cum iniquo hoste
petitam pacem sepius eidem negatam transigere cogit. Tunc diui
nus Epiphanius imensas eterno deo egit gratias: q̃ i Cesaris mẽ
tem pacis fudisset gratiam. Et conciliato Retimer cum Antennio:
susceptoq; pacis federe ticinum rediens ab vniuerso populo cũ ma
gna leticia suscipitur. ¶Postea alia longe maior est exorta persecu
tio: cuius cruentã calamitatẽ referre horret animus. Nam Odoa-
cer cum magnis copijs Italiam ingreditur: Horestẽq; patritium
insequit̃ vsq; ticinũ: cuncta ibidẽ rapinis ⁊ calamitatib⁹ subijciũtur

captiuāť ciues: alij vīculis teneť: alij alio abducūť: alij interficiunť ⁊ enecantur: ⁊ strangulanť etiam optimates: multe turculētissime cedes exercenť. sacra tēpla preciosis spoliantur ac dissipātur. Regia sepulcra euertunť dum preciosa auferunť: que vrbis nobilitatem ⁊ memoriā renouabant. ciues mortis timore perculsi ab ore gladiorū fugientes in atrocismos gladios incaute cadūt: quorū pars magna aut est fugata: aut necata. Turculentissimi item barbari sacri templi terrā effodiunt exquirentes thesauros pastoris mira pietate in celum iam transmissos captiuatur luminosa sancta soror sua: vbiqꝫ luctus: vbiqꝫ gemitus: vbiqꝫ lachryme: vbiqꝫ trucidatorum vsqꝫ in celum voces. tota deniqꝫ ciuitas vno incendio concrematur. Epiphanius autem tunc mestissimus tantam videns vrbis calamitatē pietatis flāma incensus totam percurrit vrbem: quos captiuos ciues offendit: sua sanctitate: suis lachrymis: sua deniqꝫ diuina eloquentia liberat. Sororem ittidez liberat captiuā: ⁊ per ignes: ⁊ gladios: per cedes: ⁊ truculentos hostes miraculose illesus euadit. nec cessauit circuire vrbem: quousqꝫ mitigauerit hostes: ciuitatēqꝫ meliori quo potuit modo pacauerit. pro cuiꝰ salutis prestito dono: die noctuqꝫ deo gratias agere non cessabat. Demū Odoacri potentioribus armis ꝑ Papia pulso: Horrestes apud ꝑ Placentiaz fugatur: furentiqꝫ bello ibidez superatur: atqꝫ vltione diuina iuxta diui Syri celeste vaticiniuz ꝑ Papiaz delere volentibus spectante exercitu truculentissima nece mactatur. quo interempto mox tam grandis: tāqꝫ cruenta cessauit calamitas: ⁊ rex Odoacer bisseptem annis latio regnauit. diuum autē Epiphaniuz ob eius mirandam sanctitatem atqꝫ virtutem in precipuam suscepit venerationē. qui ꝑ Pastor pientissimus videns vrbem: ac sacra templa barbarica rabie dirupta: ea cepit restaurare. dum vero maior erigeretur basilica: ferunt quēdam parietē dyaboli fraude collapsam: quo artifices interimerentur in eiusdē pastoris vehementiorez dolorem. at eo orante: oēs tam grande discrimen illesi euasere. Aliaqꝫ templa basilicas atqꝫ sacella prestantiori facie eleuauit. Edibus autez sacris restauratis: ad instaurandā quoqꝫ ⁊ ornandam vrbem magna ruina colapsaz studiū adhibuit: qđ vt cōmodius efficere posset: eo supplice Odoacer ciuibus in tātā calamitatē deiectis quinquēnio īmunitatē indulsit:

⁊ que in eiuſdē vrbis euerſionē ruerāt in melius renouauit. Dū hec ſtrenua Epiphanij diligentia operantur: dei ſuggerente gratia: ⁊ eo orante: multa coruſcabāt miraculoꝝ ſigna: precipue multa corpora a demonibus obſeſſa ſua ſanctitate liberātur: ⁊ dum maligni expellerent: exclamabant: Epiphanij ſanctitate ad vaſta mittimur deſerta. Eo ſic regnāte Odoacri: Zenon cōſtantinopoli imperator ad liberandā italiam Theodoricū gottoꝝ regē mittit cōtra Odoacrem: cuius aduentū timens Odoacer rauēnā ꝓperat. Theodoricus autem ticinū veniens: audita magna ſanctitatis fama Epiphanij eo vocato ad eius preſentiā: inquit. Ecce virum ſanctum: venerabilem: iuſtū: atqꝫ amabilē: virtute ſtrenuū: forma decorum: ſapiētia inſignem: diuino ingenio: ⁊ omni bonitate ac facūdia mirandū: cui noſtro euo celo ſub ſtelifero ſimilis nobis non offertur. Poſtea ticino diſcedens cum armatorū cuneis: ⁊ rauēnam properās: Papiam vrbē: matrē atqꝫ ſorores fidei: ac regimini Epiphanij cōmendauit. Cum vero eſſet rauenne: ea triēnio obſeſſa. Odoacrem pluribus prelijs ſuperauit. qui grauiſſimā obſidionem ferre non valēs tandē Theodoricū dominationis recepit ſocium: a quo non multo poſt ad cenam inuitatus contra datam fidem: cruenta nece occidit̄: vnde ſtatim nemine aduerſante: contra tamē imperatoris volūtatē totius latij imperio potitus eſt. Ad qḋ ſtabiliendū impiū: Audeflenam franchorum regis filiam ſibi cōnubio iunxit. Per ea quoqꝫ tēpora ſiciliā cū adiacentibus inſulis ſuo imperio adiecit: atqꝫ dalmaciam ſibi ſubditā fecit. Theodorico aūt in remotis ſic agente: Gūdauerus burgūdionum princeps per lyguriā magno exercitu intrans italiam: Papiā: aliaſqꝫ quāplures vrbes ⁊ prouincias pro voluntate dirripiens: ad gallias captiuorum multitudinē pene infinitam ſecum adduxit. quod intelligens Theodoricus illico vocato Epiphanio ei intimo cordis ſuſpirio inquit. O decus pontificum ⁊ paſtor optime: maximo dolore conflictor: videns miſerandam italiā feritate Gundaueri populis viduatā. ſuſcipe precor pie pater pro noſtris captiuis redimendis ad eum hoc legatōis munus precipuū. Nā tua virtꝰ eximia: p̄claraqꝫ facundia: mihi credito: mō hac fungaris piētiſſima legatōe ſalus erit vaſte ⁊ miſerāde italie. At Epiphanius lachrymis pietatis viſceribus fuſis: regium humiliter

suscipiens mandatum:niueas alpes:multis laboribus:atq; pericu lis transiens peruenit ad Gundauerum:apud que; sic exorsus est.

Illustris princeps:ad tua; maiestatē insigni clementia redimitā: voce Theodorici totius Italie Regis atq; totius Italie legatione fungor:vt pietate vtaris:que mortales īmortalibꝰ equat:⁊ tibi ta- les prepares tēpore necessitatis thesauros q̄ tuā non sinant animā ire in tenebras:bonum tibi affero nuncium:quando thesauros tibi affero celestes:si quos captiuos detines Italos:gratis liberaueris: hoc mandat:hoc iubet celestium princeps:quo cum diuis principi- bus suis in excelso celi atrio eterna felicitate leteris:qui pro capti- uis redimendis:publicum conscendit crucis patibulum:ac precio- sum sui sanguinis persoluit thesaurum:pro captiuis demum tullit horrendum mortis tormentu;.Si tua clementia:eam dono dat li- berationem captiuoꝝ:hac ingenti pietate:qua nulla deo carior ho- stia offerri potest:tuam beatificas animam:quoniam celeste Regnū tibi facis obnoxium:tibiq; perpetuo Theodoricu; Regem:ac vni- uersam Italiam iūges amicitie foedere. Preterea tua regia digni tas tam preclaro facinore celebrata transibit in posteros ad eternā tui nominis laudem. Tanta deniq; claruit dicendi facundia diuus Epiphanius:q̄ excepta īnumera multitudine pro quibus precium tribuit:sex millia captiuorum ob solam sue sanctitatitis reueren- tia; ⁊ stupendam eloquentiam gratis concessa in Italiam reduxit. In itinere autem apud castellum Tarentas nuncupatum: mulier a demonio vexata stridens:⁊ fremens ad Epiphaniu; perducitur: sola cuius benedictione:cuncto obstupescente populo:liberat̄. Vo- luit enim deus etiam apud exteros miraculorū signis sui serui ma- gnam declarare sanctitatem. Postremo Rauene dum ibi esset apud Theodoricū:⁊ eo orante Lygurie populos graui tributorum exactione liberasset:ticinu; tanq̄ ad sepulchru; rediēs:graui mor- bo in agro parmensi corripitur. Ticinum vero cu; ingrederetur:ne populus contristaretur:cunctis incolumen qua poterat serena facie se exhibebat:quoniam suo aduētu totus populus:exultabat. Sed proh dolor:q̄ cito gaudium vertitur in luctum:na; ea met sui ad- uentus nocte ingrauescente letali egritudine:ad nouissimu; perue nit mortis diem dicens:mihi viuere Christus est:⁊ mori lucrū:mi-

fericordias tuas domine in eternum cãtabo in generatione: generationem: ore meo pronunciabo veritatẽ tuam: in manus tuas domine comendo spiritum meum: iam de celesti securus gloria illud propheticum celebrabat. Confirmatum est in domino cor meum: exaltata est gloria mea in deo salutari meo: aliaqꝫ etiaꝫ plura sacra verba prosequebatur optimus ipse pastor: pius: iustus: atqꝫ sanctꝰ: amator pupillorum: viduarum: patrie: ciuium: ac populorum: totiusqꝫ deniqꝫ Italie strenuus protector. Sicqꝫ de deo: de ecclesia: de patria: de toto latio meritus: data astantibus salutis eruditione: pariter benedictione: eius perbeata anima in celum ad beatoꝝ choros suscepta est. Anno salutis supra ducentos quinquagesimoprimo: sui vero Pontificatus vno: trigesimo. Sepelitur denium cum luminosa: speciosa: honorata sanctis suis sororibus ea i Basilica a suo nomine nuncupata: quam in honorem Illustrissimoruꝫ martyruꝫ Vincẽtij: atqꝫ Gaudẽtij extruxerat. Põtifex ipse piẽtissimus: patria genere: virtute ticinensis nobilissimus: meritoruꝫ autem amplitudine parens optimus: atqꝫ sanctissimns: quem vniuersus ticinensis populus maximis lachrymis: gemitibus multis diebus luxit.

Facto fine sacre hystorie diui Epiphanij: cuius mirãda virtus: atqꝫ sanctitas claruit tempore Gottorum ante longobardorum in Italiam aduentum: dum seuientibus bellis: in sanguine: ferro: incendio: preda: fuga: tota conflictaret̃ Italia: maxime Papia: adeo ꝙ mirum est: vt ciuitas ipsa: que tot: tantas calamitates: vastationes: ac dirruptiones antiquioribus seculis passa est: non sit solo equata: funditus euersa. Sed quẽadmoduꝫ fidem christianã nũꝙ̃ꝫ defuturam voluerit Christus: dum diceret Petro oraui pro te ne deficiat fides tua. Pari modo nunꝙ̃ꝫ deficiet Papia: pro qua diuus pater Syrus orauit: eam in eius aduentu celesti vaticinio future sue felicitatis certiorem reddidit dicens. Delectare gaudijs vrbs Papia: naꝫ minima in finitimis ciuitatibus non vocaberis: sed copiosa. Que quidem ciuitas: ipsa tota Italia Epiphanij cõsilio: miranda virtute: eloquẽtia: animiqꝫ celsitudine: angelica facundia: magna sanctitate: claritate miraculoꝝ salutem consecuta

est:redimendo captiuos:⁊ suis clarissimis legationibus ad turculē tos etiaȝ Principes:quos diuino placabat eloquio:sedādo bella: ⁊ confirmādo paceȝ:adeo vt eximios sue etatis sanctos pontifices quanto vel syderibus ceteris sol:vel mare flumibus cunctis:virtutum excellentia longe precelleret. Nūc a sacra eminentiqȝ diui Epiphanij hystoria:ad Enodium sanctitate:⁊ insigni virtute ticinēsem antistitem prestantissimum:transeamus.

De sancto Enodio Papie Epo. Cap. II.

Nodius decimus ticinensis eps:anno salutis supra ducentos octuagesimo:cū doctor:⁊ orator isignis haberet:ac magna virtute p̄staret:ab Hormisda summo Pontifice:Paulo dyacono teste sexto libro Romane hystorie:meritis sue eximie virtutis p̄ponitur:qui legatione fungeretur ad Anastasiuȝ cōstantinopolitanum Imperatorem hereticuȝ: cuius terra mens heretica perfidia deprauabatur:que mortalibus cūcta mala afferre solet:vt Enodius ipse christiana doctrina apprime eruditus per dilucida intemerate veritatis documenta a perfidia euȝ reuocaret. Verū princeps ipse dyabolicus:animo in sua perfidia obstinato:nihil nisi seuum:⁊ attrox cogitans:diuinū ipsuȝ virum Enodium:ac comites tot:tantorūqȝ laborum:⁊ periculorum socios:cum magna contumelia a seuo suo conspectu abiecit:⁊ quod deterius fuit:fragili naui impositos furēti cōmittit mari:mandans ne vspiam per totam Greciā ad vlla littora accedere sinerētur:quo omni destituti p̄sidio miserabiliter immergerentur. Carina autem concita ventis in altas maris procellas eleuatur:⁊ tumescentibus fluctuuȝ montibus horrebat naufragiuȝ:tūc illis ceruleus supra caput astitit imber:tūc maria vndiqȝ:

⁊ vndiq̃ celum. Dum vero tam ceca tempestate agerentur: terrore mortis intentis in celum oculis: atq̃ manibus orabant ad vnicum salutis presidium celestẽ pientissimũ parentẽ: ne pro exaltatione sui sanctissimi nominis pateretur perfidi Anastasij seuissimũ votũ impleri: sic orabant: sic flebant: sic mortẽ ante oculos habebãt. At Enodius cuius sacrum pectus dei erat templum sancto spiritu refertum: in summo mortis periculo salutẽ sperans: socios tanto pauore territos pia voce ad spem diuinam animabat. Dũ tanto terrore plena essent omnia: nec spes vlla salutis cerneretur: ecce q̃ imẽsa dei clementia: qui suos pro ĩmortali eius nomine certantes: ⁊ de sua misericordia confidentes persecutionibus sinit terreri: sed non perire: insperato ventorum flatu: furentibus ꝓcellis: cunctis circũquaq̃ obstupescentibus populis: salui omnes ad tuta iactantur litora. At perfidus Anastasius rabida feritate illorum mortẽ expectans: hac iusta dei vltione punitur: q̃ rediens in palatiũ: ictu fulminis interẽptus: animam efflauit ad inferos. Enodius demum vir diuinus: breui post tempore: ticinum reuertitur: a populoq̃ benigne cum maxima veneratione suscipitur. Sicq̃ in ꝓpriam sedẽ reuersus suam ecclesiam atq̃ patriã multis muneribus: tum diuinis: tum humanis ornauit. ¶ Preterea extra menia vrbis suis impensis diuo victori Basilicam edificauit: vbi plures instituit sacerdotes: qui die: noctuq̃ diuina officia ibidẽ persoluerent. ¶ Populi etiam salutẽ ad nouissimũ vsq̃ diẽ diffusa charitate curauit: diuites in officio ꝯtinuit: pauperes miranda pietate prosequebãt: solabatur afflictos: errantes autẽ salubri eruditione dirigebat in salutis portũ. ¶ Per has virtutũ scalas Enodius pastor optimus: qui tanto in honoris culmine habitus fuerat: ꝺ apostolica sede: de tota dei ecclesia: deq̃ sua patria meritus: ꝯsilio aucte: doctrina: diligentia: scitate: diuinoq̃ ingenio clar⁹ meauit ad celestia. Et ea in sacra ede eximio funeris honore tumulatᷣ. Anno salutis supra in exordio memorato: sui ṽo pontificat⁹: octauo: ⁊ decimo: toto colachrymãte ticinẽsi pplo: tanq̃ ꝓprio parẽte orbato. Verũ aliq̃ post tpa: vt venerãde ipse reliquie magis tuto: ⁊ celebriori loco seruarentᷣ: in vrbẽ ad regium scilicet diui Michaelis templũ ad id magis tam sacro thesauro exornandum: decenter translate modo coluntur.

Fine facto sacre hystorie diui Enodij sanctitate: ac egregia virtute. Presulis prestantissimi: cuius epistole scriptaq3 preclara ab eo anotata eximiam eiusdem doctrinam attestantur: qui claruit eo tempore quo Boetius illustris philosophus Theodorico latio imperante ticinum relegatur: quiq3 Hormisda summo pontifice dirigente: legatur in greciam ad Anastasium herecticum: cuius iniquo spiritu in furentem iactatur maris tempestatē: quā deo fauente: cū socijs sospes euasit: eodem proteruo Anastasio diuina vltione perempto. Nunc ad Damianum antistitem optimū: preclaris sanctitatis virtutibus alta doctrina: et ecclesiasticis actionibus insignē transgrediamur.

De sancto Damiano Papie Episcopo. Cap. III.

Amianus decimus et octauus ticinēsis eps. Anno salutj supra q̄trigētos quīq̄gesimo et tertio: magna et ipe floruit sanctitatis: ac doctrine prestātia: veluti eius tractatus atq3 epistole diuino ingenio edite ad hereticā prauitatē extirpandā in sexta synodo italie dillucidā fidē prestāt: que plurimū vulnere ad hereticam prauitatem extirpandam. Eius nāq3 tempore Papia clade pessima extitit depopulata: adeo q per vicos et plateas seges creuerat falce resecanda: et homines terrore perculsi in fugam salutis spem ponentes

domos deseruerunt ad montes: et nemora confugientes. Unde factum est: Paulo hystorico ad verbuz referente: vt nullus pastor in vineis: nullusq3 in agris cultor: aut messor inueniatur. Nocturnis quippe horis: ac diurnis vicisim tuba personabat: et quasi murmur gradientis exercitus audiebatur: sed nulla cōmeantium apparebāt vestigia. Preterea quod terrori cuncto erat populo: noctis tēpore duo visi sunt Angeli: vnus scilicet bonus: alter vo malus: quo quidem bono imperāte: malus venabulo quod suis gestabat manibus totam percurrens vrbem: edium fores pulsabat: et quot nocte ictus audiebantur: mane per singulas edes tot mortui comperiebantur.

Dum vero in tam horrendo mortis piculo populus Ticinensis esset constitutus: pius pastor ad eam fugandam pestem habito consilio cum Comperto longobardoruz Rege: per vniuersum clerum: atq3 populum rogationes fieri fecit: item ieiunia: ac oratiōes: et multa pietatis opera: vt desuper indulgentissimus celestis pater miserandum populum a seua peste liberaret. Deus autem ad orationes suas misericordie aures inclinans reuelauit: eam pestē extingui non posse: nisi vnum erigeretur altare in Basilica diui Petri ad vincula: in veneratione Illustrissimi Sebastiani martyris: in quo alique ex sacris eiusdem reliquijs reponerētur: atq3 colerentur. Tunc diligentia eiusdem pij pastoris: Cōpertiq3 Regis Sebastiani brachiū Roma Papiam delatum eo in altari sic extructo: magna cum populi veneratione: includitur: seruatur: et colitur. Et illico cūctis admirantibus: pestis ipsa est extincta. Non est etiam silentia pretereunda preclara legatio: qua vir ipse non modo sanctitate: sed et excellenti doctrina insignis: voce vniuersalis ecclesie Cōstantinopoli fungitur: ad Georgium ibidem Patriarcham hereticum perfidie tenebris obductum: vt eum reduceret in gremiuz sancte matris ecclesie. Sed nec etiam tacendum est: q cum inter Imperatorem: et Longobardos seuissima bella gererentur: hic pastor virtute mirandus: post multos legationum labores: adhibitis eloquentie neruis: sedauit bella: et pacem firmauit. Demum cuz Presul ipse optimus bisquindecem annis Pontificij munus mira sanctitate exercuisset: et perlucidis christiane religionis: fideiq3 radijs suas oues pspicue illustrasset: dirigens electos doctrina viteq3 exēplo in viaz salutis:

cuius laudes disserere pro magnitudine rerũ: magno opus esset eloquentie riuo: quoniã de vniuersali ecclesia christianaqꝫ religiones: principibus: ac populis: ⁊ sua patria benemeritus: quieuit in pace.

Quantum autem claruerit miraculorum signis ad comprobandam suam sanctitatem: testis est ille leprosus: quem in constantinopolitane vrbis ingressu solo osculo pristine saluti restituit. Testis item est gallus capellanus: qui cum sacras eiusdeꝫ diui patris tumulatas reliquias: manu sacrilega e tumulo trahere eniteretur: ⁊ eas eruere minime posset: campane eiusdem ecclesie mirãdo dei iudicio: vt sacrilegi perfidia in populum vulgaretur: nemine eas contingente: pulsare ceperunt: ad cuius sonitum concurrẽtes vicini: viso viro pessimo ad sacram aram in ausu sacrilego: confestim ad vrbis pontificem properarunt: cui ex ordine delictum enerrarunt: qui repente cum clericali sua familia ad eam Basilicam veniens iussit omnes pro sacrilego orare. At deus pietatis aurem ad eorum orationẽ inclinans: illum reatum suum grauiter deflentẽ liberauit. Venerabile autem corpus eiusdem diui patris: ⁊ optimi pastoris Damiani: eximio funeris honore: cunctis colachrimãtibus ticinensibus sepelitur ea in sacra ede: quam ipse in honorẽ alterius Damiani gloriosi martyris edificauit.

Fine facto sacre hystorie diui Presulis Damiani. cuius preclara sanctitas: atqꝫ doctrina: ad defenssandam christiane religionis fidem: ad extinguendam seuissimam in populo ticinensi pestem: ad reducendum Georgium hereticum in rectam vere fidei semitam: ad sedandam inter Cesarem: ⁊ longobardos bellicam hostilitateꝫ: non modo valuit: verum per omnia virum miranda virtute eũ ostẽdit: ⁊ magnam reportasse gloriam: signis insuper miraculorum radiantibus. Nunc ad Theodorum eminenti sanctitatis culmine Pontificem clarissimum sermonem conuertamus.

De sancto Theodoro Papie Epo. De aduētu Karoli magni in Italiam Desiderioqꝫ Rege captiuo facto. Cap. IIII.

HEODOrus post Petrum ticinensis episcopus ter quinqꝫ pontificauit annis. vir namqꝫ manifestis miraculorum signis: sanctitate vite: doctrina: sublimi virtute: ⁊ eximia pietate diuinus atqꝫ mirandus. qui regnante Desiderio Rege: ⁊ vacante ticinensi sede: ab eodem Rege diuina visione permoto in pontificem eleuatur. Quo quidem inuito ellecto: consecrationis gratia perexit Romam ad Leonem tunc summum pontificem. in quo itinere claruit miraculorum signis: oppressos a demone liberando: ⁊ alias eximias exercēdo virtutes. Uerum posteaq̄ȝ fuit consecratus: discedens a summo pontifice: inuicem se adiurarunt: vt premorientis eorum superstes ad funus accederet: illudqꝫ veneraretur. Sed vt in viam redeam. Theodorus Rome consecratus Ticinuȝ veniens ingenti leticia: ac veneratione a clero: atqꝫ populo suscipitur. Et in propriam fidem reuersus non statim in publicū prodijt: at seclusus in cubiculo omni spiritu sanctis meditationibꝰ aliquot dies incumbens de susceptis beneficijs deo gratias agebat: in ipsumqꝫ deum cūcta referebat: nihil in se virtutis: nihil sapientie: nihil deniqꝫ bonitatis existimans. ⁊ orationibus: atqꝫ lachrymis: ea deuotionis flamma: qua religiose mentes incendi solent: ad celestem orabat clementissimum parētem: vt maiestate celesti suggerente: bonus custos ⁊ speculator esse

possset animarum: vt verus esset preco ad euangelicam populo pre
dicandã: vt virtute lachrymarũ: ac orationũ populi mereretur de-
lere iniquitatem: vt pius esset pater pauperum suis subueniẽdo ne-
cessitatibus quantũ facultates paterentur: vt ab arriana perfidia il
lesam suam seruaret ecclesiaꝫ: vt deniqꝫ sibi creditas oues recta mã
datorum dei via dirigeret in celum. Sic orabat: sic flebat. Pastor
ipse pius iustus: atqꝫ sanctus. Transactis autẽ supplicibus lachry
marum diebus: cepit in publicum prodire: ⁊ suas oues diligenter i-
miscere. pauperum necessitatibus prouidere: fulminare vicia: vir-
tutes erigere. animos ad christianaꝫ religionem incendere. ad mũ-
di contemptũ: ad dei amorem: ac patriaꝫ celestẽ. Interea Karo
lus magnus Rex franchoruꝫ christianissimus: vocatus ab Adria-
no papa quo romanam tueretur ecclesiam. Quãuis sacra eiusdem
diui presulis referat hystoria euꝫ venisse cupiditate latius dominã-
di: ⁊ subijciendi suo imperio italiam: regi Desiderio belluꝫ mouit:
Papiamqꝫ magno milituꝫ exercitu obsedit. Furente auteꝫ ea gra
ui gallorum obsidione: dum aliquando ciues bello fessi arma depo-
nerent: pius pastor moenia deambulans salutari crucis signo de-
fensabat vrbeꝫ: quod videns quidaꝫ Karoli nepos: e medio viruꝫ
sanctuꝫ tollere volens: in eum vibrauit sagitam. At illico mirando
dei iudicio sagitantis guttur: propria sagita in eũ reuersa perfodi-
tur: sicqꝫ cruentissima nece mactatur. Hac tã manifesta dei vltione
terrent̃ hostes. Hac quoqꝫ stupẽda miraculi claritate Karolus cer
nens magnã antistitis sanctitatẽ: defuncti nepotis vitã tali federe
supplex ab eo poposcit. Qd̃ nullo vnquã tẽpore: presule ipso viuẽ-
te regi Desiderio arma moueret. Pastor vero sanctissimus mise-
ricordia motus annuit Karoli precibus: ⁊ in christi noĩe: ac virtute
cõfestiꝫ viuuꝫ nepotẽ sibi restituit: hoc prophetico carmine: qd̃ suo
semp erat in ore. Non nobis dñe: non nobis: sed nomini tuo da glo
riã. At cũ postea iuxta promissa Karolus obsidioneꝫ soluere nolet:
statiꝫ (qd̃ dei miraculũ cunctis seculis est memorandum) flumen ti-
cini adeo excreuit: atqꝫ intumuit: ꝙ nisi franci ad montes statiꝫ fu-
gã arripuissent: eo in flumine oẽs submersi furẽt: morte vita caruis-
sent. Huiuscemodi miraculorum clararitate post longam obsidio-
nem Papia diuinitus: ⁊ non vlla humana potentia fuit liberata.

Demum

Demum Theodoro pontifice sanctissimo: vita functo: frāci denuo Ticinum reuersi potentioribus armis Papiaꝫ vrbeꝫ ceperūt: atq̄ꝫ Desideriuꝫ vltimū longobardorum regem Flauium. Extincta est autem eo in Desiderio cunctoruꝫ Flauioruꝫ heroūꝫ gloria Anno salutis supra septigentesimuꝫ quinquagesimo ⁊ septimo: sui vero regni octauo ⁊ decimo apud ticinum: que quidem vrbs ducentis ⁊ vltra superioribus annis sedes regia: etiam postea iuxta diui patris Syri celeste vaticiniuꝫ inter finitimas ciuitates non minima at celeberrima claruit: ⁊ postremo sapientie domicilium. Nunc vt sacre hystorie finem attingam: redeo ad Theodorum virum sanctissimum. Nam cum ab hoc cenoso corporis domicilio: iussu pientissimi celestis parentis ei recedenduꝫ esset: Syrus atq̄ꝫ Inuentius quos dum vixit vt patronos semper coluit: sue resolutionis tēpus instare sibi annūciarunt: vt cum eis in celo eterna felicitate frueret̄. Mane autem consurgens: quod per visioneꝫ celestibus ipsis nuncijs eidem fuerat pronunciatuꝫ: conuocato clero populoq̄ꝫ vniuerso: narrat presul ipse diuinus: qui eminenti sanctitate: doctrina: virtute stupendaq̄ꝫ miraculorum claritate inter sanctos pontifices Ticinēses floruit: ⁊ hac precipua euāgelica doctria: charitatis flāma incensus: radianti quodam celesti eloquio omnes erudiebat: vt policitam in baptismo fidem christo seruarent: inimicis ignoscerēt: qua nulla carior hostia deo offerri poterat: proximo promissa seruarent quoniam si secus agerent: Christum simul atq̄ꝫ proximum deciperent. Discordes pace componerent. Dei ecclesiā ab arriana pfidia super omnia custodirent. Orationi deuote essent intēti. Principem solum haberent ipsum deum: vnde omniū sumerent initium quoniaꝫ deus absq̄ꝫ proximo: ⁊ proximus absq̄ꝫ deo vere diligi nō poterat. Et hec ⁊ alia multa salutis documenta: pastor ipse optim⁹ traddidit: que breuitatis gratia omittuntur. Interea dum ea sic gererentur: Leo summus pontifex de felici exitu Theodori diuinitus cōmonitus ad federis supra memorati obseruandū: Roma Papiam repente demigrans inuenit Theodorum ad vltimū vsq̄ꝫ spiritū iam peruentum: cuius perbeatam animam pro more ⁊ ritu sancte matris ecclesie altissimo cōmendauit. Tunc vir sanctissimus in celum eleuans oculos: ⁊ iam videns aule celestis arcana: que non pos

ſunt narrari lingua mortali: inquit. Venit Chriſtus vt carne ſolutus ad ſuum properem iudicium. Quo dicto perbeata illa anima in excelſa celi arce eternis gaudijs perpetuo fruitura glorioſe ſuſcipitur. Poſtea ſacratiſſimuz corpus ſuum eximio funeris honore eminentiſſima ſummi pontificis Leonis preſentia decoratur. vniuerſo Ticinenſi colachrymante populo: tamq̃z proprio parente orbato: qui meſtiſſimus ingenti merore: eum luxit pluribus diebus. Et tumulatur decenti confeſſoris loco ea in ſacra ede ſuo nomini dedicata. Cui Leo papa ipſe: vt maiori veneratione coleretur: magnaz veniam conceſſit. Ad cuius quidem tumulũ frequenti demoniacorum: aliorumq̃z languentiũ liberatione: ⁊ tunc ⁊ poſtea multa miracula claruerunt.

Poſteaquaz ſacre diui Theodori hyſtorie finem peregi: cuius ingens ſanctitas in omnes ſuo tempore bello furente gallorũ contra Ticinum: cum putarent robuſto exercitu totam italiam in ſuam redigere poteſtatez: maximis miraculorũ ſignis declaratur. quibus ciuitatem ſuam: quam poſt deum chariſſimam habebat: tutiſſime ſeruauit: ⁊ nomen ſuum imortali laude: longe: lateq̃z illuſtrauit: non terreno conſilio: non carnali prouidentia: non potentioribus armis: ſed magis oratõibus peruentis: deo deſuper largiente: ſue vrbis triſtitiam vertit in gaudiũ: ⁊ eius gloria venit in ſtuporez.

Nunc ad Lafrancbuz Antiſtitem perbeatum: elemoſinariũ vocatum extra Ticini moenia tranſeamus.

Afrāchi episcopi ex gropello Ticini oppido sacrā hystoriam scripturus: pellag⁹ suarū tribulationū: quibus dū sancte pontificaret vehementer conflictabatur: recensere cogor. Hic nāqꝫ insignis pontifex: vir sanctus: opere: doctrina: ꝯsilio: mirāda religione: ⁊ cōstantissima fide defuncto Petro presule vniuerso cōclamante clero: atqꝫ populo in vacantē Papie sedē est euectus.

Cum autem presulare cepisset: diuinum cultum precipua cura ampliauit. pietatis postea vexilla taꝫ copiose erexit in pupillos: viduas: orphanos: pauperes: ⁊ quoscunqꝫ miserabiles: ꝙ eque per omnes elemosinarius vocabatur. Nunquam patiebatur pauperes absqꝫ elemosina ab episcopali atrio discedere: ⁊ pro cultu mirande sue pietatis in singulos dies duodecim pauperes ad propriā etiam mensam colligebat: ceteris vero errogabat quottidianas elemosinas. Consanguineis deniqꝫ: non generis propinquitate: sed precipua charitate subueniebat. Catholice denum fidei erat strenuus protector: ⁊ hereticorum: atqꝫ malorum fortissimus expugnator.

Dum autē tantis vacaret sanctitatis operibus: tartareus coluber: qui a principio sue ruine euertere conatur vnitateꝫ sancte matris ecclesie: sanctorum operum suauitatem inficere: ⁊ quibus potest modis omnibus humanum genus perturbare: dolens nimium mortales ex lutea materia charitatem in terris constanter tenere: quaꝫ perfidus ipse draco in celo habere nequiuit: solito letifero veneno: quo nouit homines blando suasu decipere: suadet apparēter esse bonū: vbi fomentū latebat multorū malorū. f. ꝙ vrbis cōsules: seu rectores ꝓ muniēda republica a clero: ⁊ populo magnā exigerēt

pecunie quantitatem: quibus eam grauem exactionem aggredientibus magno spiritu pius pastor se opposuit: ne suo tempore imunitas ecclesie violaretur. Consules autem ipsi post multa cum antistite habita colloquia videntes ipsuȝ in sua sententia constantissimuȝ prohibuerunt (quod summe fuit iniquum) cuncta sibi ad vitaȝ necessaria: etiam ne quispiam panem ei coquere auderet: vt si vita potiri cuperet obtemperaret votis. At strenuus pontifex propterea a iusto proposito minime discedens ticinū deseruit: ⁊ ꝓperauit Vercellas: quem multi sacerdotes secum recte sentientes: secuntur in exiliuȝ. ¶ Paucis postea diebus ibideȝ commoratus: cepit iter Romam versus ad summum pontificem: cui grauem de predictis exponens querimoniā: pontifex ipse tante impietatis auctores ac conscios anathematis mucrone percussit. Interea duȝ hec aduersus antistitem tam proterue gererentur: diuino suggerēte spiritu: apud Ticinuȝ in rectoreȝ erigitur vir magne equitatis ⁊ iustitie: qui animaduertens pastoris absentiam: maxime circa spiritualia populo afferre grauem iacturam: ac animarum dispendium: dānans supra memoratam consulum pestiferam cupiditatem: furentem potius in vrbis euersionem q̄ȝ vtilitatem: tanq̄ȝ speculator ⁊ procurator non tantum publici cōmodi veruȝ salutis totius vrbis: atq; populi: solerti diligentia ad restitutioneȝ ¶ Pastoris adeo inuigilauit: ꝙ eum cum magno populi gaudio in propriam sedem reduxit. Dum autē postea pōtificij eximia opera presul ipē charitatis flamma icensus: pie sancteq; exerceret: dirigens suas oues ad celi arceȝ: ecce ꝙ denuo horridus draco inuidens tantis eius salutis actionibus tartareo solito veneno excitat consules contra pastorem: vt quādaȝ domum equorum stabulum: ⁊ rerum episcopatus conseruatorium: in ambitu pontificij atrij sitam: pro vsu reipublice omnino debeat relinquere: quibus optimus pastor inquit: bonorum Christi ⁊ diui patris Syri sum administrator: ⁊ non dominus: nam semel deo dedicata in alios vsus trasferre non liceȝ. At rectores tali indignati responso: magis contra presulem persecutionibus furere ceperunt. Vir autem diuinus videns in suo pastorali officio ob ꝯsulum effrenatam cupiditatē dei voluntatē facere non posse: decreuit omnino pontificij sedeȝ deserere: quo securitate potiretur: ⁊ celestia querere

possset. Cōmonuit tamē suos persecutores vt ab iniquitate disce
derent: ⁊ dei iudicium pertimescerent. ¶Postea cōuocatis sacerdo-
tibus eis obsignauit ecclesie thesauros. deinde properauit ad sancti
sepulcri zenobium dicens: Alieni insurrexerunt aduersum me: ⁊ for
tes quesierunt animā meam: ⁊ non proposuerunt deum ante conspe
ctum suum. Demum volens se ad abbatem: ⁊ monachos talia effe
rebat. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum an-
teq̄ȝ moriar. Modo me vestre subijcio discipline: ad exituȝ vsqȝ vi
te mee: quem proximum sentio. Hec est requies mea quam mihi ele
gi. Et licet abbas ⁊ monaci pijs lachrymis instarent apud antisti-
tem vt rediret ad suum regendum populū. noluit dicens: ad ponti-
ficij sedem nūquam se reuersurum: cui ciues non differrent succes-
sorem eligere idoneum. ¶Postremo pontifex ipse fundatus super
religionis ⁊ iusticie firmam petram: gloriam transeuntis mundi for
ti animo despiciens: ⁊ persecutiones patienter ferēs: per quas opor
tet ingredi regnum celorum: pientissimusqȝ pater pauperum: ac pu
pillorum ⁊ viduarum: fulminator strenuus hereticorum: ⁊ viciorūȝ:
erectorqȝ fidei ⁊ virtutum: vsqȝ ad mortem desiderio celestis pa-
trie perseuerans in dei amore: memor q̄ erat spiraculum: ⁊ imago
diuinitatis: tot ⁊ tantis magnificatis celestibus donis: eleuans ocu
los ad illius excelsi etheris globos: vbi imensus splēdor diuine ma
iestatis eterna luce fulget: meruit audire domini vocem dicentem:
Euge serue bone ⁊ fidelis intra in gaudium domini tui: ⁊ super ca-
put tuum de lapidibus preciosis eterne felicitatis suscipe coronam.

¶Post redditam deo Lafranchi perbeataȝ animaȝ miranda dei
virtute eiusdem sanctitatis magnitudine miraculorum vulgata est
in populos. ¶Primo suo sacro corpore in templo reposito priusquā
tumularetur: quedā mulier languens: que biennio gressum firmare
non poterat: ad eum perducta incolumis domum redijt. ¶Pue
rulus item cecus statim perspicuū recuperauit visuȝ. Infans quo-
qȝ continuis quinqȝ diebus morti proximus pristine sanitati est re-
stitutus. Cuidā itidē clerico: dū preciosis illud sacratissimū corpus
spoliare eniteret̄: manus aruerūt. Latro publico suspēsus patibulo
vltra Ticini amnē: eiusdē nō frāgit̄ gulla laqueo: sed intima cordis
prece iuocato Lafranchi presidio: viuus seruat̄: ⁊ euocato piscatore

laqueo soluit: ad Lafrāchiq; sepulcrū pperat: cui pro suscepto vite dono ingētes agit gr̄as: ⁊ ibidē deo seruiens vitā finiuit. Longum esset cūcta Lafrāchi diui p̄sulis ptexere miracula: que Bernardus suus successor: vir virtute p̄cipuus anotauit: ad triginta ⁊ octo: qui ⁊ si inter sanctos nō sit relatus: magnitudine tñ miraculorū quibus corruscat: eque tñ p oēs sanctus vocitat̄ qui sextus ⁊ quadragesimus in ordine pōtificū Ticinēsiū: postquā sedisset ānis decē ⁊ octo Anno salutis quadragesimoquinto supra octingētos: eius venerāde reliquie eo in sacro tēplo iuxta dn̄i sepulcrū: colachrymātib⁹ abbate ⁊ monacis: alijsq; multis fidelibus p funeris honore sepeliunt̄.

De sancto Bernardo Balbo Papie Ep̄o. Cap VI.

Ernardi eius nois secūdi Ticinēsis ep̄i: ex vetusta de balbis porte Damiani familia: sacris eiusdē hystorie scriptis sic attestātibus: venerāde reliqe ibidē etiā sunt sepulte. qui cū primo Fauētinus claruisset ep̄s: prestaretq; vite sanctitate ⁊ pontificij iuris egregia doctrina: essetq; magno in p̄cio: merito eximie sue virtutis a suis Papie conciuib⁹ in Ticinēsez ātistitē vocat̄. Quo pontificatu inito p̄ter suas p̄claras religiōis: ⁊ sanctitatis actiones: quosdā edidit tractatus ad ius canonicum ptinentes: post se scripto relictos: q viri p̄cipuā doctrinā p se ferre vident̄. vt ad vbū sua sacra refert hystoria: q̄ extrauagātes dicūtur: in qnq; libris di-

uisas:qb⁹ sūmā accōmodauit. de cui⁹ qdē ope ab eodē Bernardo
hec bisduo iscripta sunt carmina.
Hec ego Bernardus: genuit quem clara Papia.
Mitto: sȝ emēdent socij rogo nostra Sophia.
Qui decretales ad opus cōmune redegi.
Sub titulis summa: nunc Christo dante peregi.

Hic nāqȝ Bernardus pontifex eximi⁹: cū eo ī pōtificatū bisocto ānis sedisset: claruissetqȝ p̄stāti doctrina: religiōe: vita: ⁊ morū p̄stā tia: eo ī delubro diui Lafrāchi: cui successit ī pōtificatu: ⁊ cui⁹ sacrā hystoriā ī scriptis redegit sctitate: virtutib⁹: ⁊ turbine rerū admirā dā: qm̄ eū dū viueret: atqȝ etiā postea p̄cipua charitate venerebatur: iuxta eiusdē sepulcrum voluit sepeliri.

Posteaqȝ de Bernardo Balbo Ticinēsi ātistite canonica doctrina egregie docto: ac m̄lta v̄tute eximio: ceterisqȝ viris illustrib⁹ Ticinēsib⁹ scis. s. pōtificib⁹ finē fecim⁹: nūc ad alia suburbana tēpla trāseam⁹: q̄ ⁊ si exteris celebrēt ep̄is: i venerādā tñ diuoꝝ hāc pōtificū aciē: priusqȝ regia attigam⁹ tēpla merito ⁊ ipsi etiā redigentur.

De scto Apolinari Rauēne ep̄o sanctoqȝ Bobone. Cap. VII.

Polinaris eo i dlubro a suo noie nūcupato tu mulat̄ q sctitate clarissi m⁹ ab ap̄lo pricipe Petro fuit ordiat⁹ ep̄s: Rauennā deide mittit̄ ad pōtificādū: cui⁹ qdē sacrū corp⁹ p̄ tp̄a Ticinū dlatū eā i sacrā edē puetusta scripta fuerūt. Hic dū viuēt: ac ēt postea magnis claruit v̄tutib⁹: ac miraculoꝝ signis. Nā mortuos suscitauit: cecis cōspicuū reddidit visū: mutj eloqū: spurcaqȝ ⁊ nephāda idoloꝝ tēpla dirruit. Quid plura? vt dirigeret Christi fideles in viam salutis ingentes exercuit apostolicas virtutes. Demuȝ acerrimos ferens cruciatus ad corporis vsqȝ

laniatõez:⁊ ipsaꝫ deniqꝫ cruentã morte glorioſi certamis ad celeſte gaudiũ ſecũ reportauit triũphũ. Bobonis quoqꝫ ſcti militis e ꝓuincia oriundi:q pro Chriſti fide ꝯtra ſarracenos ſtrenue pugnauit: quiqꝫ dum Romam peregrinus ꝓperaret apud Uiqueriã graui morbo ꝯrept⁹ morit̃. Uenerabile eiuſdẽ corp⁹ Ticinũ delatũ:p̃cipua deuotõe ibidẽ colit̃. Una cũ brachio ſancti Thome ꝺ aqno.

De ſancto Martino.ſanctoqꝫ Bricio. Cap. VIII.

Ancti Martini terre arſe baſilica a Martio ſãctiſſimo Turonenſi epiſcopo nomen accepit:non ꝙ uerãde eiuſdem reliquie ibideꝫ ſedeant: at quoniã eo in loco ipſe Martinus fuit educatus:⁊ ſtupendis ab iſantia claruit miraculis. Nã inter cetera:quod fuit magnum ſue magne future ſanctitatis vaticinium: celeſti quodam igneo ſplendore terra arſit inter ipſuꝫ Martinuꝫ tunc infantẽ:⁊ eiuſdeꝫ nutricẽ. vnde poſtea ad hec vſqꝫ tempora ſanctus Martinus terra arſa vocitatur:hãcqꝫ memoriam populi in populos ſedulo tranſmittunt. Sed quod maximum eſt:⁊ admirabile. Martin⁹ more omnipotentis dei tres mortuos ſuſcitauit. Item Chriſtum celi:⁊ mundi dominum ſua veſte: quam egeno dederat:induit.ea profecto glorioſa fuit clamidis diuiſio:que Regem texit ſimul ⁊ militem.qui quidem vir diuinus cuius in ore niſi Chriſtus:i corde niſi pietas:pax erat atqꝫ miſericordia in tranſitu ſuo ab hoc vite ceno ad celeſtia: dyabolo ſibi aſtãti inquit:

quid hic stas cruenta bestia? nihil in me funestuz reperies. Abrae si-
nus me recipiet. O magnũ Martini sanctitatis argumẽtũ: iaz iaz
videbat aule celestis arcana: que nõ possunt narari lingua mortali.

Sed redeo ad Bricium in pontificij sede Turonensi Martino successorem: qui primo pontificante Martino in ea dyaconus magis florebat etate q̃z morum grauitate: qui Martinum habens in contemptum: cuidam pium pastorem queritãti inquit: deliruz queris virum: cui duz illico ad eũ puenisset: Martinus ait. O Brici: videor ne tibi delirus: qui rubore confusus negat ea verba suo ore prolata. Noli negare Martinus ait: quoniam tuo ori tunc ea verba loquenti mee inherebãt aures. Sed noueris q̧ a deo imploraui: q̧ mihi futurus sis successor in pontificatu: in quo ⁊ tu magnas pacieris iniurias: variasq̧ persecutiones: dixi. Tunc Bricius magis irridere cepit: quoniaz a pontificij culmine longe se putabat alienũ.

Martino demũ vita functo: Bricius creatur ep̃s: quo quidem pontificatu inito: alta mente ꝯsiderans inter villissimos computari dignitate alios precellentes: nisi virtute quoq̧ ⁊ morum sanctitate etiam excelleret: religiose vite cuz omni integritate adeo studuit: q̧ breui in optimũ ecclesie sue pastorẽ euasit. Dũ aũt vt pium decet pastorẽ sanctitatis vacaret vite opibus: quedaz impudica muliercula lautrix vocata p̃gnans effecta venereo cõplexu cuiusdã Bricij familiaris: tartarei colubris malignitate incensa: non familiarez: at ep̃m Briciuz affirmat tanti sceleris auctorez. vnde totus populus cõcitatur in propriuz pastorez: cũq̧ exclamat lapidibus merito obruendum: cuius scelera Martini magna sanctitate latuerant. At Bricius cuius religiosus spiritus in deo fidens: atq̧ constans erat conuocat populũ: simul atq̧ lautricez cũ infante in lucez ꝓdito triginta dieruz: ⁊ toto spectante populo in christi nomine adiurat infantem: q̧ si est: ipsuz nominet parentẽ: clamat infans: non est Bricius pater meus. Tũc magis instat populus: vt infantẽ cogat ꝓpalare parentẽ. Pastor aũt: qui ad cuncta sancto spiritu suggerente diuinitus ꝓcedebat: nõ debeo inquit aliena ꝓpalare crimina. populus item tanta miraculi claritate minime motus longe acrioribus vocibus exasperat Antistitẽ. qd̃ vidẽs Bricius ne ipse populus ea mala animi suspitione damnaretur: suum cepit birretuz: ⁊ incensis

carbonibus replet eum dicens. Hoc birretu ea lege ad diui patris Martini sepulchrū deferaz: q̄ si cōburrat: ipse reus sim criminis. Sequit populus diuinū pastorē ad ipm vsq̄ sepulchrū. neq̄ tamē aspectato birreto igneo ardore haud quaq̄ leso: tanq̄ stupēdo dei miraculo p̄sulis magna, pbata inocētia: iniquā deposuit suspitionē: at qd deteri⁹ fuit: rabido furore: a pōtificij sede optimū pastorē eiecit: illiq̄ suffecit quēdaz Justinianū: q dū pgeret Romā: ad quā iaz antea Brici⁹ pperauerat: dei iudicio Uercellis morit: cui⁹ in loco quidā Armētius erigit. Uez iterea Brici⁹ aplica fultus aucte: p pōtificij sui sede recupanda Turonū rediēs: qdā nocte i somnis diuinitus cōmonit: q̄ ad Armētij funus cellebrādū q̄ repēte ppare debeat. Demū eo ad decorādūz funus puēto: ⁊ sepulchro traddito Armētio: restitutoq̄ in ppriā sedē memorato pastore optio: sz solitis adhuc i vix scm pterui ppli furētib⁹ insidijs: terga voluēs vrbi Turoni: cui merito dicere potuit: o ingrata patria neq̄ ossa quidē hēbis mea: Ticinū venit tāq̄ ad ppriū sepulchrū p̄cipuo deuotōis affectu ad diui patris Martini basilicā: vbi tādē post scē actā vitā ei⁹ pbeata aīa celo suscipit. Ibidēq̄ eiusdē venerāde reliq̄e aliquo tpe quieuerūt: at postea cū magna veneratōe i vrbē Papie fuerūt delate ad sanctā Mariā capellā: vbi ēt hodie colunt. Floridi aūt diui martyris sacris reliqjs ea diui Martini Basilica venerat.

De scō Laureliano martyre. Cap. IX.

Aurelian⁹ inclitus martyr Decio Jmperatore regnante: dū Rome in christianos taz seua fureret persecutio: q̄ Christū cōfitentes: aut gladio capite trūcabant: aut cremebantur igne: aut feris laniandi tradebantur: aut mitebātur in metallum: cuz filio puerulo nomine Maximo religiose

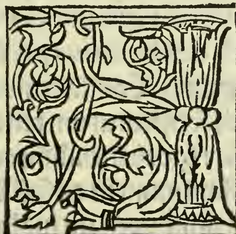
educato: qui postea secum martyrio coronatus celo suscipitur. magnam hominu3 offendens multitudinem qui spurca idola colerent: cepit exclamare. O stulti: ꝛ ceci: cur dijs lapideis: mutis: ꝛ surdis imolatis: quibus vos ipsi longe estis meliores. Unde stati3 Pilla prefecto iubente capitur: trahiturq3 ad idoloru3 simulacra coléda. At Laurelianus in fide constantissimus exclamat: idola vestra non colo: solum Christum inmortalem deum verum adoro: cui seruio. Tunc prefectus nisi nobiscū nostros colueris deos diris supplicijs subieceris. ꝛ curuantib⁹ genua cunctis ad idola Laurelianus in celum alta voce sic orabat lachrymans. Deus omnipotens celi: ꝛ terre: omniumq3 creator: sicut dixisti. Si fidem habueritis: ꝛ monti iusseritis: ꝙ de vno in aliam se transferat locum: sic fiet: super hos: suosq3 deos tuam ostende virtutem: vt intelligant te solum verum deum: immortalem: atq3 tremendum. Cum autē filius eius puerulus respondisset Amen. Statim illa idolarum simulacra in aliu3 locum miraculose sunt delata: cum capite ad humu3 versa: ꝛ pedibus in sublimi. Pillas autem prefectus: qui manifesto dei iudicio totus irriguit: neq3 se amouere poterat: exclamat: Laureliane serue dei: si tua oratione liberatus fuero: Christum adoro: quo liberato Laureliani oratione magis rabidus cōminatur Laureliano: ꝙ nisi deos suos in pristinum restituat locum diris deficiet tormētis. Cui vir dei: si tui dij te iuuarunt: quo velint suis eant pedibus. Tunc prefectus cum victum misit ad Decium: ꝛ in via quādam matronam ab incurabili morbo liberauit: que postea cum omni familia ad fidem est conuersa. ductus autem ad Deciū: dum ꝯtemneret deorum cultură: appellaretq3 Deciū stultū: ꝙ lapideos ꝛ ligneos deos coleret: magnus ceditur cruciatibus. letus tamen diuinum inuocans presidium sic orabat. Deus in adiutoriu3 meum intende: domine ad adiuuandum me festina. Interea Decij filia stridens dentibus vexat̄ a demone sepius clamitāte. Solo Laureliano dei seruo iubēte recedere cogar: alius minime me depellere pōt. Qḋ videns Decius ait Laureliano: si filiā meā liberaueris: magnis te extollā honoribus atq3 diuitijs. At ipse: dij tui cur eam nō liberant? Sed si eam liberauero credes in Christum omnipotentem deum? credam inquit Decius. cui Laurelianus: magna perfidia est obduratum cor

tuum: verūtamen vt saluum faciam hunc astantē populū: ⁊ videat dei mirabilia: ⁊ credat. Ecce in christi nomine eam libero: que liberata: populus exclamat: verus ⁊ magnus est deus Laureliani. Sz ipse perfidus Deci⁹ asserebat ea fieri arte magica: iubetqз Laurelianuз cruento decolari gladio: nisi deos suos colat. Jnquit Laurelianus: duc me ad eos. ad quos cum applicuisset: ante suos pedes corruerunt omnes: in pulueremqз euanuerūt. Tunc Deci⁹ furore incensus perscindi linguaз fecit viro dei: qui tamen vt antea loquebatur: ad quem properans filia Decij: que a demone erat obsessa christiana est effecta. Demuз cum Laurelianus declarasset mori non posse nisi capite truncaretur: Decio imperante ducitur ad capitolium: ⁊ cum puerulo Maximo filio cruenta gladij cede mactatur. cuius quidem anima instar candide columbe e corpore egredi videbatur. Eorū nāqз corpora a fidelibus colachrymātibus deuote sunt sepulta Rome in cripta Calisti extra vrbeз ad tertium lapidem: regnante supra memorato impio Decio cum Hylla ⁊ Gelasio consulibus: secundo die februarij. postea eiusdem Laureliani venerabile corpus Ticinum est translatum: ⁊ recunditum in oratorio sacrarum virginum monasterij Senatoris per ducem Senatorem illustrissimum ibidemqз modo veneratur. Ad laudem regis eterni Jesus christi benedicti cui laus: honor: ⁊ gloria sit in eternum.

Jacobi Gualle iurecõsulti: Sanctuarij Papie Liber quartus.

De cõditore Edis sancti Michaelis: eiusqꝫ reliquijs. Cap. I.

Ccedo ad reges: in quoꝝ laudes non cõsurgunt ab eis extructe arces: vł excelsa palatia: aut eburnea marmorea sepulchra cum eorum statuis: ac insignibus que in posteros suam referrent vnam mundi memoriã. Nam ipsi principes viri armis: strenuaqꝫ virtute: at precipua religione illustres: ꝯsiderantes hanc vitam caducam breui sibi defuturã: ⁊ aliam perpetuã cito subsecuturaꝫ: memorata superius atria: ⁊ reliqua per tpa ruitura minime erigere voluerunt. Verum qꝫ primũ regie potestatis apicẽ apud Ticinum obtinuerũt: zelo christiane religionis: ad eiusdemqꝫ vrbis exaltationem: iuxta diui patris Syri prophetata: non circa humanum: sed diuinum cultum multa celitum delubra edificarunt: multorũqꝫ sanctoruꝫ reliquijs ea illustrarunt: multis iteꝫ sanctissimis religionibus consecrarunt: quo a Christi fidelibus maiori deuotione colerentur. Nam plura zenobia construxerunt: multis additis ꝑdijs: vnde clerici sacreqꝫ virgines die noctuqꝫ diuina officia ibidem celebrantes: vitam magis religiosam ducere possent: ⁊ eorũ orationibus: atqꝫ lachrymis populi peccata delerẽtur: ipsiqꝫ strenui principes ab hoc seculi ceno: diuina suggerente gratia: in supnã celi arcem demum recipi mererentur. Ipsi nãqꝫ reges in celebri templo diui Michaelis archangeli regalibus coronis: tonãte celo excelse illustrabantur: eo scilicet peruetusto euo: quo ob eorum magnitudinem hoc carmen erat in ore populorum. Manebit altum Flauie gentis decus. Nam eo Flauij cognomine Antharim Rex

tertius cepit appellari. Quorum perpotētum heroum vmbra:tota terrebatur Italia: ⁊ quorum consideratione:si inanem suam gloriam:breuem letitiam:atqꝫ potentiam:potestatis deniqꝫ humane lubricum:⁊ incertum statum recte meditemur:quo magis mundus nobis arriserit:magis a nobis est contēnendus:ac fugiēdus. Quoniam ossa vides reguꝫ vacuis exhausta medulis. Illud nāqꝫ diui Michaelis archangeli delubrum:vt per institutum ordinem temporum gradiar:non a primo Constantino:post queꝫ plures eiusdē nominis principes fideli scripturarum testimonio latio regnasse feruntur. At ab alio italie rege ticinensium cronice attestantur edificatum: eundēqꝫ Constantinum in eo fuisse tumulatum. Cuius gesta:⁊ tempora non referam:quoniam me latent:⁊ quoniaꝫ que certis scriptis habentur:ea solum presenti opusculo contexere decreui.

Decoratur autē Basilica ipsa venerandis reliquijs Enodij antistitis Ticinensis:qui ab ipsis incunabulis christianissim⁹: sanctitate:doctrina:⁊ virtute eminēs orator claruit:atqꝫ poeta:plura ēt edidit scripta. Eleuchadij quoqꝫ natiōe greci:magna scitate:doctrina:⁊ virtute archiepi̅ Rauēne corpus venerādū Ticinū delatū scriptis antiqs eiusdē vrbis attestantib⁹ codeꝫ in templo seruatur.

De ꝯditore sancti Joānis in burgo eiusqꝫ reliquijs. Cap. II.

Rothari⁹ rex a Rochis genere descendens:rei militaris prestātia:⁊ ingenti animi virtute tāta claruit: ꝙ teste Paulo dyacono libro q̄rto hystorie lōgobardoꝝ: Romāos:atqꝫ Rauēnates potētiorib⁹ armis supauerit: ex quibus bisquattuor millia ad fluuium Emilie:bello interiere:omnēqꝫ etbruriā: atqꝫ liguriam:cū locis maritimis vsqꝫ ad franchoꝝ fines in suā redegerit potestatē,

Tāti insup fuit ingenij: ⁊ iustitie cultor: vt leges quas lōgobardi sola memoria tenebant: ⁊ obseruabāt: digesto contextu scriptas in cōdicem redegerit: edictūq; appellauerit. Mortuus est aūt stre nuus ipse princeps octauus Rex longobardoꝝ sexto ⁊ decimo sui regni Anno salutis vero septimo ⁊ trigesimo supra sexcētos: tumu laturq; vno sepulchro cū filijs regibus: Rodoaldo scilz: ⁊ Arialdo: Gōdibergaq; regina: in tēplo ab eo erecto in honorē vtriusq; Joā nis imprimis baptiste domini percussoris: ab quo ipse dominus in Jordane fuit baptizatus: ⁊ quem eiusdez dñi vox inter natos mu lieruz maiorē attestatur: altero vero apostolo: ac euāgelista: qui dū in cena dñi in eiusdem gremiū caput suū inclinasset: diuina accepit arcana: ⁊ cui virgini: virginem matrē Christus in cruce cōmenda uit. Quo Rege sic sepulto in eo templo vbi paruus est lapis mar moreus rotūdus versus capellā sancte Trinitatis prepositi Anto nij gualle necessarij mei: cuius magna diligentia illud templum: qđ antea multū declinauerat: fuit instauratū: ac decoratū: cuiusq; do ctrine: ⁊ virtutis sane eximias laudes: ac vitā religiosam apud oēs laudabilez nō attingā: sed ea alijs predicāda relinquā. Et vt in viā redeā: fertur quēdaz sacerdotē nocte regiū sepulchrū aperuisse: re gemq; ꝑciosis spoliasse: cui beatus Joānes baptista: cui Rex ipse mi ra deuotione dū viueret deditus erat: per quietis visum apparens vehementer euz exterruit: ⁊ iterminādo inquit: cur ausus es corpus huius homīs cōtingere? qui se mihi cōmēdauit: ⁊ q: hec facere pre sumpsisti: nunq̄ in meā Basilicaz deinceps ingressum habebis. Et sic euenit. Nam quotiēs ille sacrilegus eam Basilicā ingredi euite retur: totiens illico vehemēti impetu: nemine viso: illius guttur ve luti a pugillo vulnerabat: retro ꝓstratus. Subiungēs idez Pau lus hystoricus ad cōprobandā rez ipsaz tam mirandā sic gestaz hec v̄ba. Veritatē in xp̄o loquor: hoc mihi ipse retulit: q hoc ipsuz suis oculis factū vidit. Aliud quoq; fert ibidē mirandū: q in diui ar chāgeli Raphaelis capellā: in q̄ venerāda scōruz martyꝝ corpora: Felicitatis: ⁊ filioꝝ in eminēti archa suum hñt domiciliū: mulieres igredi terrent: ne eodē igressus āno: furēti morte rapiant intermi natōe angeli Raphaelis ad quādā zelotipā Reginā Regez maritū eo vsq; claz secutā. Solebāt aūt reges ipi Flauij flāma illa deuo

tionis q̄ religiose mētes incēdi solēt: noctis ēt tpe a sepulcro Regū lōgobardorꝝ scō. s. Saluatore sic antiqoribꝰ seculis vocitato: ex̄ vrbis Ticini menia ꝺmigrātes p subterraneā: quā vocāt Regū tūbā: nūc fere totā: ptiz diruptā: ptiz collapsaz: ad eaz capellā ꝓperare: ꝛ p demeritis suis: nō thure: nō hostia: nō pciosis muneribꝰ deū placare: sꝫ morꝝ emendatione: ꝛ ꝯtricti cordis feruenti orōne. Zelo igit̄ diuini amoris: diuiniqꝫ cultus: tam longam longis muris extruxerant tetram tūbam: per lapidem protendentem ad ipsaz capellam: quam noctu omnibus quiescentibus: per tam tenebrosuz terre ambitum deuotionis gratia inuisebāt. quo ex hoc terreno regno ad celeste deus dominator omnium cum principibus celi eos demum in eterna felicitate collocaret: ceteris huius seculi principibus optimū in omni euo memorandum documētuz. Illud itaqꝫ diuini Joannis in burgo celebre oraculum pluribus colitur sanctorum venerandis reliquijs cūctis tēplis Ticini vrbis precipua diligētia eiusdem memorati regis Rotharij: cuius strenua manu bellica: roma a barbaris fuit liberata: ꝛ pro eo vrbi: reiqꝫ publice christiane: taz ingenti salutis prestito dono: grata cōcessiōe sedis apostolice: venerāda corpora sanctorꝝ Felicitatis: ac fliorū: Job quoqꝫ patientissimi. Itē Thobie patriarce. Thobiniqꝫ filij: atqꝫ Sarre: Rex ipse cum magna veneratione ticinū deferri fecit ad eū templū: ibidēqꝫ seruātur. Ipsius vero inclyti principis aduersus barbaros habita bella i eiusdez tēpli pariete versus Ticinū peruetusto more depicto in rei memoriam adhuc extant. Quorū sanctorū corporū nomina vt supra delata: ꝛ alia que ibidem tumulantur: hic iferiꝰ ānotant̄.

Vrciscenus ep̄s
Maximus ep̄s.
Petrus ep̄s: postea papa.
Job patientissimus.
Thobia patriarcha.
Thobinus eius filius.
Sarra vxor.
Valerianus Cicilie sponsus
Gaudentius.
Franchus.

Felicitas sanctissima mater: scilꝫ
Januarij
Felicis
Filippi.
Siluerij.
Alexandri.
Vitalis ac Martialis.
Omēs cū diua matre glorioso martyrio coronati.
Tiburtius
Valentinus.
Innocentes duo.

De sancto

De sancto Vrcisceno Papie Epo: auarorumq; pfidia. Cap. III.

Nunc autem iprimis dicenduz est de viris illustrib⁹ Ticinesibus: sanctis. s. pontificibus: Vrcisceno ⁊ Maximo: ac Petro postea papa creato: qui sub Christi supra memorato vexillo ab diuo patre Syro Papie erecto: pro salute suorum ciuium strenue militarũt. Naz Vrciscenus hanc memorandam affert sentẽtiam qui plures appetit: seu cõplectitur diuitias: plurib⁹ subijcitur hostibus: ⁊ qui quietum appetit statum: assumat humilem. Recte Vrciscenus refert diuitias appetentem: hoc est auarũ: subijci hostibus: quẽ hosti dyabolo seruientem cõstat fieri idolatraz. Nã auarus auidus. s. eris: qui se idolorum obtulit seruituti celesti voce per Paulũ resonãte: quem Augustinus comparans heretico a regno celorum damnatum affirmat: radix est omnium malorum: quẽ etiam Hieronymus predicat omnium predonum superare crudelitatem: ⁊ quem Chrisostomus refert: imundissimus turpiorem porcis: diuinisq; preceptis cõtrarium: illis precipue duobus: in quibus pendẽt leges ⁊ prophete: ⁊ omnis est plenitudo legis: que eniz ei dei dilectio esse põt? qui idolorũ seruus est effectus. que proximi charitas? cuius ceca mens cupiditate deprauatur: que ex contemptu diuine maiestatis errupit. quippe cum deus cõmunem omnibus terram dederit: vt nulli deesset quod omnibus nasceretur. Sed auarus totius cõmunis vtilitatis hostis sui cõmodi causa: dignus odio

omnium mortalium:sub humano vultu truculenta latens bestia pa rata ad omne nephas: cunctaqꝫ elementa: sol scilicet: aer: terra: ⁊ aqua ad hominis vsum producunt:auferre nititur: ⁊ sibi soli includere:medio cuius perfidi cordis aurum dominatur:quo omnia habet venalia:ipsam imprimis veritatem:ac iusticiam: item pietateꝫ: sanctissimamqꝫ religionē. ¶Percurramus obsecro cunctas ciuitates:⁊ oppida:forum:vicos: templa: atqꝫ theatra: si inueniemus auarum viruꝫ bonuꝫ:putemus phoeniceꝫ reperisse. Sunt eniꝫ auari impij:acerbi:crudeles:proditores:⁊ homicide cuiuscūqꝫ hominū status:atqꝫ etatis.nullum scelus omittunt:spe cōmodi oblata.fraudant pauperes:diuitibus insidiantur:expillant socios:ignotos vexant:rudes decipiunt:omni malo facinore letantur.optant interitum agnati:cognati:affinis:necessarij:noti:atqꝫ ignoti: modo tantilulam sperent ad eos peruenturam hereditatem.gaudent tantam ānone videre charitatem:quo fame pereuntes filij a parentibus nō habentibus panem defleantur.non miserorūꝫ cōmouentur lachrymis:non fletu:non singultibus:nō anxijs vocibus: modo īmanissime ipse fere suam repleant cupiditatis vastitateꝫ.Seculi quoqꝫ pri cipes:ac rectores nisi eam effugiant truculentam pestem: nil pium: nil honestum:nil equum:nil iustum: aut sanctum efficere possunt nul la legum frenantur obseruantia:nullo iusticie cultu: religioneqꝫ nul la:noua semper in pectore versant consilia ad omne nephas:afferen tes sibi ipsis seruitutem dyabolicūqꝫ dominatuꝫ:quoniam quo plu ra assequuntur:eo ampliora concupiscunt:perpetuaqꝫ auri siti:mo re Tantali cruciantur.Hi sunt quibus tonitruās:⁊ fulminans chri stus eternus iudex iratus:ab excelso sue glorie trono:quo nil terribi lius horribiliusqꝫ cogitari potest:assistentibus cētenis milibus angelorum:atqꝫ sanctorum voce tremenda:longe lateqꝫ tonante:qua petras scindet:monumenta franget:vincula mortis dissoluet: inferos aperiet:⁊ vniuersos mortuos cōsurgere faciet:demūqꝫ taꝫ defunctos:q̃ꝫ superstites ad iudicium venire compellet: ad vlciscendum contra auaros sanguinem egentium exclamabit:esuriui:paneꝫ mihi non dedistis:sitiui:non dedistis mihi potum: nudus fui: ⁊ me non cooperuistis:in carcere fui:⁊ me non visitastis:qua quideꝫ pietatis hostia nulla carior poterat mihi imolari. Ite maledicti i ignē

eternum: vt a dyabolo perpetuo torqueamini: quem in patronum vobis elegistis. Cum autem Urciscenus ipse presul mitissimi ingenij: mire sanctitatis: virtutis: et gratie: ad misericordiam: pietatem: clementiam prumptissimus: sancte: pientissime: ac religiose Ticini populum ob mirandam eius religionem christianum dei populum appellatum cum maxima omnium beniuolentia: annis bisdecem et tribus integerrime gubernasset: moritur anno salutis centesimo et septuagesimoquarto: eximioque honoris funere a Ticinensi colachrymante populo eo in templo sepelitur.

De sancto Maximo Papie Episcopo Regisque regimine.

Cap. IIII.

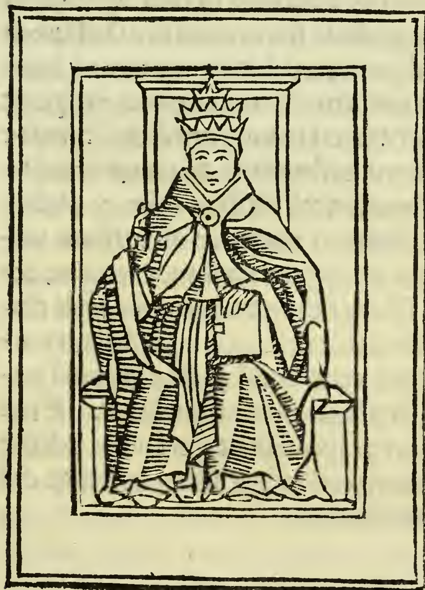

Maxim9 maxima sanctitate atque doctrina pastor insignis: ibidem etiam quiescit. cuius homelie ab eo edite: ab ecclesiaque recepte venerabili lectione in ea leguntur. hic namque pontifex eruditissim9 suo tempore magno habebatur in precio. Nam ad regis eruditionem in sua quadam homelia de ieiunio hec preclara habetur sententia. Quod rex qui pro salute ciuium magis se confitetur peccatorem esse quam regem: obliuiscitur se esse regem: neque sue meminit potentie: vbi diuinitatis agnoscit potentiam. Rex igitur diuinitatis potentiam agnoscens in regio suo regimine omnem fidem atque timorem

ad deum conuertat: vt Josue: dei vero honorem plusq̃ proprium appetat: vt Job. Legis etiam zelum: ac proximi cõmodum: vt Judas machabeus. Nam Regis officium: teste Hieronymo: propriũ est facere iudicium: ac iustitiam: ⁊ liberare de manu calumniantium vi oppressos: ⁊ peregrinis: ac pupillis: ⁊ viduis qui a potentibus facilius opprimuntur: prebere auxilium. quod si egerint pristinam tenebunt potestatẽ. Principibus autem: ⁊ potestatibus ipsis fideẽ: ac reuerentiam prestare oportere. Ciprianus quoq̃ inquit: Regẽ debere furta cohibere: adulteria punire: impios de terra perdere: paricidas: ac periuros non sinere viuere: filios suos non sinere impie facere. Rex item Jsocrate philosopho de institutione principũ perspicue erudiente: sui memor celsi nominis: nihil vnq̃ tanto nomine indignum facere: aut dicere debet: conferens omnem curam ad bonos mores: ac diligentiam: ⁊ sapientiã adipiscendam: cum nihil sit difficilius: q̃ bene imperare: nihil detestabilius isensato Rege. Suosq̃ ciues: suãq̃ ciuitatẽ tributis non opprimat: nec secus eã gubernet q̃ suam regiam aulam. nullas nutriat inter subditos discordias: quos omni studio conetur in pace continere: eorũq̃ fidem ⁊ beniuolentiã in se conuertere: quoniã non thesauro: non muro: sed amicorum virtute: non armatis: sed ciuiũ beniuolentia: nõ sathelitibus: sed proprio ingenio: propriaq̃ virtute circũseptum tutũ oportet esse Regẽ. Rex deniq̃ in arce iustitie: que regina est virtutum: constans: ac rectus: sanctarũq̃ legum cultor sit strenuus: ⁊ subditorum peccata puniat. at iustos: insontesq̃ non ꝯtingat: quoniam dei sunt membra: qui eorũ vlciscitur iniurias. Rex iustus: ait Salamon: erigit terram suam: iniquus autem destruit eam. si iudicat pauperes in veritate: in eternum firmat tronum suum. his nãq̃ preclaris artibus regna: principatus: ⁊ dominia acquirũtur: ⁊ parta seruantur. Uiolenta autẽ imperia: non diu durant. Adulatorẽ fugiat detestandã pestem. Ueritatem super omnia colat: christianiq̃ religionem. que in Rege precipue debet elucere: si in posteros suum optat transmittere imperium. Nam Abraam quoniam pro obseruantia religionis Jsaac filium deo imperante imolare non detractasset: in excelso celi palatio modo fruitur felicitate eterna: ⁊ sicut arena maris: in terra genus suum: benedicente domino:

est multiplicatum. Sepelitur demũ presul ipse eminẽti doctrina: virtute ⁊ sanctitate insignis: bene de deo de clero Ticiniqꝫ populo benemeritus: quẽ ad religionis ⁊ iusticie obseruantiã sedulo adhortabatur: dabatqꝫ precipuam bene beateqꝫ viuendi rationẽ: Anno salutis ducentesimo ⁊ septuagesimo secundo: sui vero pontificatus quinto ⁊ decimo: eodem in templo ingenti honore christiano collachrymante populo tãquam ꝯmuni parente orbato. Et volẽs deus post mortem eiusdeꝫ diui patris magnã declarare sanctitatẽ: dũ noctis tempore quidam fur aram: vbi sue venerande reliquie seruãtur: pallio non parui precij spoliare eniteret: ecce ꝙ mirãda dei vltione: sacrilegus ille neqꝫ manus nec pedes ab ara supra memorata vnquaꝫ potuit amouere vsqꝫ ad mane. Tunc superuenientibus canonicis fur suum intimis cordis visceribus deflens reatuꝫ pia voce deprecabat: vt a beato Maximo veniã pariter ⁊ liberationẽ ꝓ eo suis orationibus impetrare dignarent. Et quia sancti dei misericordiam malunt ꝙ̃ vindictam: fur liberatur: ingentesqꝫ deo ac beato Maximo agit gratias ꝓ tam mirando salutis prestito dono.

De scto Petro Papie epo sũmo deide põtifice. Cap. V.

Etri qꝫ epi ea i sacra ede sacrũ corpus tumulat: cuius fert illd stupendũ miraculũ: cunctis seculis memorandum: quod statim subsequit. Nam cum in ticinensi sede eximia virtute aliquo tpe presul claruisset: postea fuit sublimatus celsiori põtificatus culmine. Que oia de co Petro hic

relata habent̄ in peruetusto pontificuꝫ ticinensiuꝫ libro: in quo tradit eius miranda hystoria: q̄ dum in culmine sedis apostolice pontificaret: ⁊ quadam corporea egritudine laboraret: curandi se gratia extra vrbem properasset ad quoddam balneum: sed prohdolor ibidem vbi diuus ipse pastor vniuersalis reipublice christiane salutem se posse consequi sperabat: cruētum tulit interitum. Nam eo in balneo insidijs quorundam cardinaliū strangulatur ⁊ enecat̄: eiusdemq̄ʒ sacrum corpus in quodam sterquilinio clam humatur: ne facile comperiri posset. Uerum deus cui omnia patent: ⁊ qui non patitur huiuscemodi execranda crimina remanere inulta: papa creato vno ex conscijs tam horrende necis: infra triduuꝫ repentina morte defertur ad inferos: pari modo secūdus creatus: itē ⁊ tertius: neq̄ʒ quispiam eorū decimum potuit attingere diē. Et videns romana curia tam manifestuꝫ dei iudicium tota est territa: tota rogationes per vniuersam vrbem agit ad implorandā dei clementiam supra christianā religioneꝫ. Demum diuinitus est reuelatuꝫ: vt accedatur ad sterquiliniū supra memoratū: sacrūq̄ʒ Petri corpus effodiatur: ⁊ pontificij fastigio exornatuꝫ deferatur in diui apostolorū principis Petri sedeꝫ. Ubi cui genibus flexis cunctis orātibus: cadauer defuncti pastorale sceptrū porrexerit: hic nutu diuino i summum subliment pōtificem. Que quidem oīa cum maxima religione fuerunt obseruata. Et posito in defuncti manu pontificij sceptro: ⁊ cunctis ingenti deuotionis affectu deflentibus diuinam electionem: ecce q̄ʒ mirabilis deus in sanctis ⁊ virtutibus suis: q̄ obstupescentibus omnibus dextera defuncti manu ex astantibus viro miti ac toto diuino sceptrum porrigitur: qui mox tonante celo summus pontifex creatur. Uoluit enim deus ea miraculi claritate sanctitatem: ⁊ veritateꝫ serui sui declarare: ⁊ perfidiam malignantium. Quod quidem corpus venerandū postea Papiā delatum vno sepulcro cū eodem Urcisceno modo tumulatur. Et q̄r preter hoc stupendum miraculum de ipso Petro nil aliud celebre comperui: ad Job principem atq̄ʒ patriarchaꝫ stilus noster ex ordine dirigetur: ibidem quoq̄ʒ tumulatum.

Job igitur cui primo Joab nomen fuit: vir illustris: sanctissimusq; ppheta: ꝛ clarissim⁹ philosoph⁹: ex Zareth patre: matre vero Borsa nascit̃: ex Esau filijs ab Abraā qn t⁹ descendēs: sanctissimis attestātib⁹ Augustino Gregorio Nicolaoq; d lira: q post patrez in edom Machaba ciuitate themanorum regione dux regnauit. Hic nāq; Job iustus erat: rectus: modest⁹: atq; prudens: temporibus sapienter vtens: adeo pientissimus ꝛ veritatis amator: vt ne ioco quidem mentiretur. Quātū autem continēs fuerit ꝛ patiētissimus: ꝛ veritatis amator: eiusdē hystoria dilucide testat̃. Ex Arabissa vxore mares tres: tresq; femias ꝯcepit. Diuitiarum copia inter oēs sui temporis orientales ingēs sibi erat: cui⁹ possessio septē milia fuit ouiū: tria camelorū: iuga bouz quinquecētuz: asine ꝛ familia multa. Uerū eius animi fortitudinē: vt certo argumento dn̄s ꝯprobaret: permisit vt a dyabolo tētaret̃. Qui qdē coluber accepta ptāte (anima tn̄ semp salua) oēm eius pdidit substātiam: ac filios filiasq; oēs: ꝛ graui vulnere vlcerauit eū. Sed i omnibus Job suis labijs nō peccauit: ꝛ in terram corruens cū lachrymis dixit: Omnia mihi dedit dn̄s: dominusq; abstulit: nudus egressus sum de vtero matris mee: nudus quoq; illuc reuertar: sit iquit nomen domini mei benedictum. Ad eius deniq; patientiaz conuersus dominus: omnia quecunq; ei a principio fuerant: duplicauit ꝛ pristine eum restituit sanitati. Postea ouium quatuordecim milia ei facta sunt: sex milia camelorum: milleq; iuga boum: asineq; mille: septem preterea filios: ꝛ tres mire speciositatis filias etiam genuit. Post deniq; tantam comprobationē totius scilicet substātie: ꝛ filiorū perditionē: post carnis vlcerationez: post diuinā vocē:

qua promeruit laudari: q in toto orbe similis non esset ei. Demum Job insigne religionis & patientie specimen: quē altis laudibus celebrat ecclesia: annis superuixit centum & quadraginta: viditq; suā prolem vsq; ad quartam generationē. Suos scripsit labores: atq; patientiam libro suo nomine prenotato: cuius quidem singula verba magnis sunt plena sensibus. Resurrectionem deniq; mortuorum prophetando: neminē manifestius: vel preclarius: aut cautius scripsisse constat: dicens: Scio q redēptor meus viuit: & in nouissimo die de terra sum surrecturus. & reliqua: que Job admirandam sanctitatem & patientiam: ac celsam virtutum arcem amplissime declarant. Cuius quidem venerande reliquie in capella diui archangeli Raphaelis coluntur.

De sancto Thobia propheta. Cap. VII.

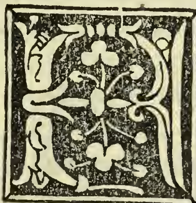

Thobie quoq; corpus venerandum ibidem etiam suum habet domiciliū: qui ex tribu: & ciuitate Neptalim admiranda religione: ac pietate propheta claruit sanctissimus. Solabat affictos: subueniebat egenis: visitabat egrotos: sepeliebat mortuos: errantes in viam veritatis dirigere studebat. A Salmasare rege: mira patientia captiuitatem sustinuit: & longa cecitate probatus cura archangeli Raphaelis miraculose meruit liberari: & supra cunctos iudeos exaltari: recuperata in decuplum substantia: quam magnam perdiderat. Demum cum ad duos & centū peruenisset annos: & predixisset Christi aduentum: deo spiritū reddidit gloriosum. Cuius quidem corpus a Thobino filio ac nepotibus cum veneratione & multis lachrymis in Niniue fuit sepultum: postea Romam: postremo Ticinum cum eiusdem Thobini & Sarre corpore delatum. Que quidem Sarra Raguelis vnica filia admonente angelo Raphaele comite Thobino proficiscenti in Rages ci-

uitatem medorum ad Gabellum pro consequendis argenti decem talentis: eidem Thobino fuit desposata. Qui cum antea eã nollet accipere: propterea q audierat septem viros: quibus tradita fuerat: mortuos esse: angelus illi inquit: Noli expauescere: illi etenim mortui sunt: quia sicut equus et mulus in quibus non est intellectus: deum excludentes a mente ad virginẽ properabant: soluz vt explerent libidinez: ideo super eos demon habuit potestatez. Qui vero cum dei timore: et prolis: non libidinis amore iunguntur: prolis felicitate letantur. Tu autez cum acceperis virginem: prima nocte ingressus cubiculum: item secunda et tertia: tribus ꝯtinuis diebus vacabis cum ea orationibꝰ: et accenso piscis iecore fugabit diabolus. Tertia vero trãsacta nocte: cuz dñi timore: et ꝓlis amore magis q̃ꝫ ductus libidine: accipies virginẽ: et in semĩe Abrae cũ gratia et bñdictione genus inclytũ scõꝝ patriarcharũ maioꝝ tuoꝝ multiplicabis

De sancta Felicitate cum septẽ filijs martyribus. Cap. VIII.

Elicitatis item sanctissime reliqe atqꝫ eiusdem filiorum: Januarij .s. Felicis: Philippi: Syllani: Alexandri: Uitalis: ac Martialis: ea in angelica capella precipua veneratiõe coluntur: que mirãdis est efferenda preconijs ob suum tam profusum fidei feruorem: ab diuo Augustino ꝑclaro quodaz sermone suo celebratũ. Ait eniz illud magnũ eẽ fidei nostre ante oculos nostros positum spectaculum: q Felicitas ipsa sanctis-

sima sub Antonino ĩpatore: Rome atrocissimo martyrio cũ filijs p Christi fide coronata: p̃ter matrũ ↄsuetudinẽ ↄuersa ad filios añ eius oculos trucidatos ad martyrij palmã p hec v̀ba animaret: Vi dete mei filij celũ: ⁊ sursuz aspicite: vbi vos Xp̃s expectat cũ sanctis suis: pugnate p animab⁹ vestris: ⁊ fideles vos in amore Christi exhibete. Cõstituti deniq̃ ipsi in manib⁹ tortoꝝ: ip̃mis Januarius primogenitus post virgaꝝ v̀bera plũbatis cruẽtissima cede ĩterijt. Felix ⁊ Philipp⁹: truculẽtissime sustib⁹ mactant̃. Syllanus autez p̃cipitio imanissime ĩterficitur. Alexãder: demũ Vitalis: ac Martialis: in ore gladioꝝ crudelissime vitã finierũt. Tãdẽ p diuersa tormẽta ipsis filijs itereẽptis: ipsa Felicitas mater: de filijs ĩ xp̃i fide fidelissimis pmanẽtib⁹ vsq̃ ad emissionẽ sp̃ũs: ⁊ eoꝝ glorioso martyrio leta: in magno cruciatu mortisq̃ certamie gloriosuz martyriuz ↄfitẽdo xp̃m ↄsumauit: ⁊ coronã ppetui triũphi ẽ adepta. Preclarũ sancẽ Felicitatis exẽplũ: dignis laudib⁹: cũctis seculis celebrãdũ: q̃ ipsa femia: femineo deuicto fragili sexu: supata matrũ ĩ filios tenerrima ↄsuetudine: eos ad cruciatus: ad tormẽta: ad truculẽtissimã deniq̃ ip̃az mortẽ p xp̃i fide ac amore incẽderit. Hãc mr̃es doceãt eaꝝ filios scissimaz fidei religionẽ: vt eos ad celestis thesauri p̃mia dirigãt. Hoc p̃dicẽt oẽs regiones. Hoc stupẽdũ deniq̃ fidei exẽplũ: ppl̃i trãsmittant in posteros ad eternaz rei memoriam.

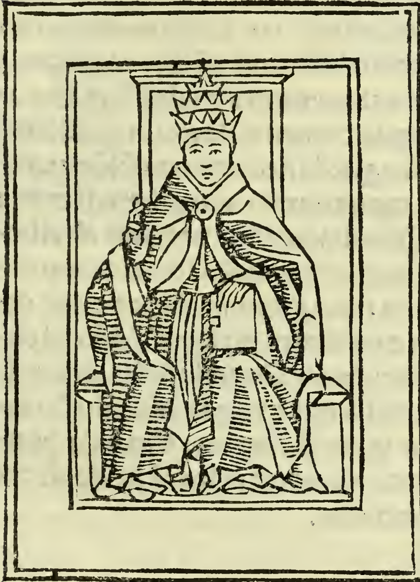
De sancto Valeriano: ⁊ Tiburtio martyrib⁹. Cap. IX.

Valerianus Cecilie virginis mirã de sanctitatis sponsus: eodẽ in delubro cũ Tiburtio quie-

scit. Qui ⁊ ipsi nobilissimi ciues romani: furẽte in christianos ea ꝑsecutione: inuicto animo Rome martyriũ pro Christo ferentes: fustes imprimis: quibus cesi sunt: tandem fero iubente Almachio gladio decollanť: eorũq; spiritus in celũ delati eterna felicitate fruunť.

De sancto Cornelio summo pontifice. Cap. X.

Cornelij quoq; sũmi pontificis vigesimiscđi caput venerãdum ibidem etiaz seruať: cuius scripta fidei plena: teste sanctissimo Hieronymo: christianam religionem illustrant. Nam quia eruditissimus erat: multas scripsit epistolas catholica fide relucentes. De synodo romana: ad Fabium anthiocensis ecclesie episcopuz: de Italia: de Affrica: de synodi quoq; gestis: de Nouatiano heretico ac eiusdem socijs valde ꝓlixam ad eundem. Plura item statuit: que longum esset referre: ad apostolice sedis statum in sua dignitate recte conseruandum. Preterea Petri ⁊ Pauli corpora: precibus Lucine matrone sanctissime: e catacumbus leuauit: ⁊ vbi Rome martyrio sunt coronati: ibi ab eo celeberrimis basilicis sunt tumulati. Tandeз iussu Decij cesaris ab exilio reuocatus cum pluribus socijs: pastor ipse sanctissimus: obtruncato capite: in celum emisit spiritum.

De duobus sanctis Innocentibus. Cap. XI.

Uorum vero sanctoruz innocentū reliquie in altari maiori sunt in veneratione: qui pro Christo glorioso martyrio coronati: ex numero sunt centum quadragintaquattuor milia: quos beata Bethleem terra iuda eoruz mater in preciosum deo obtulit thesauruz. Et quoniam tāquam prime ecclesie gemme virginitatis angelico splendore radiantes minime cum mulieribus sunt coinquinati: merito modo in superna celesti arce regem celestem qui est corona virginuz semper secuntur. Eos itaqz perbeatos infantes crudelissimi Herodis imperio cruentis gladijs iugulatos: non dolentes at gaudentes magnis preconijs veneremur: suaqz festiui celebremus solēnia: quibus martyrij pena felicitas est eterna: impio autem herodi eterna erit gehēna in die nouissimo: Qñ tuba luctifica demittet ab ethere vocem: ad cuius luctuosum sonitum trepidabūt omnes: atqz cōtremiscent: ⁊ per iram dei iusticia totuz exterminabit ⁊ delebit orbem: in impietates ⁊ libidines ⁊ cupiditates versuz: Quādo sol obscurabitur: ⁊ luna non dabit lumen suum: Quando stellis creberrimis de celo cadentibus: tota ardebit terra vsqz in infernū: Quando peccatores ⁊ impij mittentur in abyssi stagnuz: Quando deniqz eorum cruciatus atqz tormenta ascendent in secula seculorū: vbi erit fletus ⁊ stridor dentium in eternum.

De Lymprando Longobardorum Rege conditore sancti Augustini. Cap. XII.

Ymprādus Rex omni Laude dignissim⁹: merito (Paulo hystorico referente) cuicūq; clarissimo Principi: rerum gestaruʒ magnificentia: virtute: laude: ⁊ gloria cōparari pōt. Hic cū miranda prestaret prudentia: ꝓbitate: iustitia: liberalitate: atq; clementia ab Asprando parente Rege etiaʒ superstite ad Regem gubernacula suscipitur. ⁊ quoniā giganteo corpore bellis strenue exercitato vigebat: nemo veteramus proprij etiā corporis certamine pugnatior habebatur: adeo ꝙ cum duo eiusdem robusti milites ipsum Regem interficere coniurassent: q̃ʒplurimum talis coniuratio in eius venit notitiam: mox Ticinuʒ armatus exiens: solus cum solis illis perfidis hostibus pariter armatis: ad siluam: locū sic vocitatum perueniens: euaginato mucrone corrusco inquit illis armatis: in me diris irruite armis: in me mortis perfidum adimplete votum. Tunc illi territi ad regios pedes precipites sese dederūt: veniamq; precantur: At Lymprandus flauiana clementia motus: illis indulsit. Hic namq; vnus omniuʒ inter optimos principes celebratur: qui cum Karolo martelo Francoruʒ Rege sibi compatre e Gallia sarracenos eiecit. Et in Hispania ad multam barbaroruʒ cedem pro extollenda fidei christiane sanctissima lege acerrime bellauit. qui primo sui regni anno alpes cotias ab Ariperto Rege beato Petro donatas confirmauit: ⁊ Anchonaʒ: Maruiā: Sabinaq; opida: ⁊ quicquid a Longobardis superioribus seculis occupatum fuerat: restituit: tempore Gregorij pape secūdi. Preterea adeo religionis amator erat: ꝙ nullibi vnq̃ʒ sine suo suffragio permiserit templa edificari. etiam intra suum palatium sacram construxit edē:

vbi multos instituit sacerdotes: atq3 clericos: qui die noctuq3 officia persoluerent. Papiam autem tam gratam suam regiam sedez: templis: basilicis: atq3 sacellis decorauit. at imprimis sanctoruz reliquijs Augustini precipue catholici doctoris eminentissimi: d quibus infra: ad sempiternam dei omnipotentis laudem: suiq3 nominis: ac regie dignitatis celebrem memoriam. Qui quidem optimus princeps decus Longobardorum: siue christiane religionis veritate: siue animi magnitudine: siue armorum gloria: siue rebus clarissime gestis: nullis sciuit vnq3 cedere terris. cuius ⁊ si multa perierint scripta magnarum rerum gestarum suaruz: quia princeps ipse omni virtutum genere claruit p̄stātissimus: nunq3 oblitterata erit eius memoria. Demum cursum explens sue celeberrime vite: anno salutis septigentesimo ⁊ quadragesimoquinto: sui vero regni vno: ⁊ trigesimo: magis coruscātibus suis meritis: ex temporali: ac terreno lōgobardie regno: modo celesti fruitur: atq3 eterno. In ipsaq3 sacra ede sub nomine diui Petri in celo aureo ab eo erecta: ad ingressum confessoris eiusdem Regis corpus eleuato recōditur mausoleo: in quo hec inscripta carmina suas celebrant inclytas laudes.

Flauius hoc tumulo Lymprandus conditor olim:
Longobardorum Rex inclytus. acer in armis:
Et bello victor: Sutriumq3 Bononia firmant:
Hoc ⁊ Arminium: nec non inuicta Spoleti
Moenia. namq3 sibi hec subiecit fortior armis.
Roma suas vires iam pridem hoc milite multo
Obsessa expauit. deinceps tremuere feroces
Usq3 sarracem: quos dispulit impiger ipso
Cum premerent gallos Karolo poscente iuuari.
Ungarus a solo hoc adiutus: Francus: ⁊ omnes
Uicini grata degebant pace per omnes.
Rege sub hoc fulsit: quod mirum est: sancta frequensq3
Religio: vt recolunt alpes: ecclesia quarum
Hunc habuit vincente ipso: ⁊ per grandia templa:
Que viuens struxit: quibus ⁊ famosus in orbe
Semper ⁊ eternus lustrabit secula cuncta.
Precipue Petro celesti hac sede dicata

Clauigero statuit celo quam prouidus aureo.
Augustinus vbi:huc aliunde abductus eodem
Rege:iacet:cuius doctrina ecclesia fulget.

De translatione sancti Augustini:sacrisqꝫ reliquijs in eius templo existentibus. Cap. XIII.

Venio nunc ad ipsam aurelij Augustini celeberrimaꝫ trãslationem. Naꝫ sardinia barbaroꝝ feritate in furore belloꝝ euersa:ad quã ex Ypone taꝫ ingens celestis thesaurus translatus fuerat: vbi ducentis ⁊ quinquaginta quieuerat ãnis: Lymprandus ipse Rex christianissimus alta mente considerãs principes terre:qui figuram dei gestant: per quem ipsi regnant: magno spiritu ꝓcurare debere eterni dei decus:⁊ gloriã: ac suoruꝫ sanctoꝝ exaltationẽ:quoꝝ assiduis ꝑsidijs mortales medio fluctuũ huius tẽpestuosi ꝑñtis seculi maris tot tumescentibꝰ fluctuum montibꝰ:tot calamitatibꝰ:atqꝫ periculis nostra labẽs carina plena maloꝝ turbine huiꝰ miserime vite:ꝑ fulgura:ĩbres:tonitrua:ac fulmina horret naufragiũ:tandẽ ꝑuenit ĩ portũ:miro deuotiõis ardore:multo exposito auro: maritimo nauigio: Sardinia: Januã: sua regia ẽt asistente ꝑsona:ꝓcerũqꝫ suoꝝ:ac clero:⁊ multo ꝓ Papie populo:sũma cũ veneratõe illud sacratissimũ corpꝰ vsqꝫ Ticinũ eiusdem regiũ domiciliũ deferri fecit.eoqꝫ in aureo tẽplo decẽti ꝯfessoris loco ꝑciosis mirabilit exornatũ locat. Locat quoqꝫ ea in sacra

ede beatoꝝ martyꝝ corpora Lusorij.s. Ciseli: Carnerũ: Robustiã: Marci: Apianiqꝫ epi: cuꝫ diuo patre Augustino similiter translata: Anno salutis septigentesimo ⁊ vigesimosecũdo.

Miraculoꝝ autẽ mirãda multitudo in populos suã vulgat sanctitatis maximaꝫ famaꝫ. Naꝫ ad venerandũ eius sepulchꝛuꝫ multi valitudinarij delati: multi ceci perducti: muti: surdi: ⁊ claudi pristinam valitudinẽ sanctissimi pontificis meritis a deo recipientes: magnas ⁊ ingentes ipsi eterno deo: beatissimoqꝫ Augustino gratias agebant. Nec est silentio pꝛetereũdũ quod in Augustini stupendis miraculoꝛuꝫ signis legitur. Quod duꝫ plures transalpini lãguentes ad numerũ quadraginta Romam demigrarent: ⁊ ad locũ Chaua vocitatuꝫ circa tertiuꝫ lapideꝫ pꝛope Papiaꝫ: longo fessi itinere iuxta diuoꝛuꝫ Cosme ⁊ Damiani sacelluꝫ quiescerent: ecce ꝙ Augustinus pontifico exoꝛnatus cultu sacelluꝫ egreditur: sciscitaturqꝫ quoꝛsum tendant: ad limina aiũt apostoloꝛuꝫ Petri ⁊ Pauli curandoꝛũ moꝛboꝛum suoꝛuꝫ gratia. Nam eo tempoꝛe valitudinarij ferme omnes eo sospitatis munere ibidem celitus donabãtur: quibus gloꝛiosus potifex inquit: dirrigite gressus vestros Papiam ad diui Petri in celo aureo templum: vbi languoꝛes vestri curabũtur. Cum autem peregrini de nomine suo sciscitarentur: ait Augustinꝰ Yponensis sum eps. ⁊ statim euanuit. At ille repleti magno stupoꝛe: ⁊ gaudio Papiam ad aureum illud templum pꝛoperant exclamãtes. O Augustine pontifex sanctissime iuxta pꝛomissa libera nos pater pientissime: nec dum peruenti ad eiusdem venerandum sepulchꝛuꝫ suis langoꝛibus omnes liberantur. At magis est miranduꝫ. Quod Saluatoꝛ noster induens pauperis vestẽ: quo tam difusaꝫ in pauperes declararet Augustini pietateꝫ: ab eodem suos sanctissimos pedes lauari passus sit: quos miro deuotionis affectu deosculans: meruit hanc audire vocem cum saluatoꝛ illico auanuisset. O Augustine gaude: quia hodie filium dei in carne videre: alloqui: ⁊ tangere meruisti. Mitto inumeros alios: quos memoꝛare longuꝫ esset: suffragio eiusdeꝫ sanctissimi viri liberatos. Qui vir diuinus: ⁊ si tot: tantisqꝫ miraculoꝛum signis clareret: ⁊ in omni sanctitate stupendis vite meritis: dum moꝛti pꝛoximus esset: ne mens conscia sinceritatis: summeqꝫ integritatis sue: que se verũ

dei domicilium factam nouerat: perspicue intelligens demones: nedum peruersis tantam animabus a corpore egredientibus: sed ellectis etiam quibuscunque maioribus insidijs horribiliter sese opponere: vt eas socias ad tormenta trahant: vento inanis glorie conquassaretur: que bona longo tempore collecta: ac omnes virtutum thesauros exufflare solet: vnde miserande anime in maius ruunt precipitium mentem deprimens: ne minus precauens: plus periclitaretur: at precauendo saluaretur: Dauit illos penitentie septem psalmos attentissime dicere non cessabat: ad implorandam dei indulgentiam: et more publicani: omnium peccatorum se reum existimans clamabat: Deus cuius proprium est misereri semper et parcere propitius esto mihi peccatori. Heu quid nobis magnis: imo maximis peccatoribus vacuis salutis meritis: tanto comoniti documento agendum est: quando vir ipse sanctissimus: cuius stupendo ingenij fulmine tota coruscat fides christiana: tota item rigatur eminentissima lex sacra: tota denique roboratur sancta mater ecclesia: ita pauens: ita cõtremiscens in hora sue solutionis ad tremendũ dei iudicium accedere videbatur.

De vita sancti Augustini. Cap. XIIII.

Acratissime itaqꝫ reliquie supra memorate: eo i aureo templo: qđ ab ipso sanctissimo Augustino nomen accepit: precipua veneratione coluntur: que venerande sunt non tantum Ticinensibꝰ eo magno celesti thesauro donatis: verũ cunctis orbis terraruꝫ nationibus: quoniam Augustinus ipse ex Tagastẽsi affrice ciuitate: vbi totũ in christi pauperes suum errogauit patrimonium: Patritio parente: Monica matre oriũdus: sacrosancte romane ecclesie doctor claruit eminentissimus. Carthagine autem litteris eximie eruditur. Rome vero sua litterarum studia: magno in precio sunt habita. At Mediolani anno sue etatis trigesimo: ab Ambrosio presule sanctissimo diuine legis ĩterprete: cuius aureesentẽtie Hieronymo attestãte. Ecclesie sunt: ⁊ omnium virtutum solide columne: religiosissime baptizatur: qui viri diuini: doctrina: virtute: ⁊ sanctitate excelsi pontifices: ingẽti diuinaruꝫ laudum preconio discedẽtes a sacro ac perbeato illo fonte: spiritu suggerente diuino: illum gloriosum hymnũ edentes decantarũt. s. Te deum laudamus. Hic namqꝫ Augustinus pontifex Iponensis: ⁊ doctor ecclesie eminentissimus vniuerso orbi per ĩnumera volumina: fontes: riuos: ⁊ flumina sacrarum scripturarum diffundit. Naꝫ tot in omni genere doctrine libros scripsit: vt nec legi: nec queant numerari. Nam ⁊ humanas ⁊ diuinas disciplinas in vnum quasi cor-

pus redegit: ꝛ qui in solo Augustini preclaro doctrine fonte suã erudierit: cõposuerit q; vitã: satis sit illi ad anime sue salutez. Mitto ordines amplissimos: radio illustrante celesti ab eo institutos: qui christiane culture rigantia sunt flumina: quibus adeo totus irrigatur terrarum orbis: vt diuus Hieronymus asserat Augustinuz aliũm catholice fidei cõditorẽ. Mitto quos miranda celesti virtute superauit. Manicheos: donatistas: pelegianos: ꝛ ceteros hereticos: canes tam rabidos: non tantum in eum falsis scriptis furentes: verum nunc veneno: nunc sagitta: nunc gladio: quo strenuũ christi militem veteranum de medio tollerent: quez diuina pietas mirabiliter semper seruauit. Mitto ingentẽ lachrymaruz gratiam a deo impetratã: vt plangeret se in omni vita: sicut planxerũt patres in deserto: quos Helyam nominat: Helyseuz: atq; Joãnembaptistam: ac Simplicianuz: sanctos heremi cultores: quorum ipse fatetur imitatione: fama: exemplo: miraculis: ꝛ salutaribus documentis meruit ad christum conuerti: ac baptizari. Mitto demũ celsissimas eiusdem laudes: quas eloquentie sublimes voces personare studuerunt: ꝛ scribendo multi cecinerũt. que cunctis mortaliũ linguis narrari non possunt: neq; vllis conscribi voluminibus: quoniam Augustinus doctor ecclesie eminentissimus: omniuz qui sub sole: celoq; stelifero virtute claruerunt: cunctorum populorum voce vbiq; terrarum tonante: alto laudum preconio sublimior predicatur. Solũmodo hec Pij summi secundi põtificis carmia ĩ eius laudem edita: referre videtur: ad celebrandum in omni euo tam excelsum ecclesie decus colendissimum.

Barbarice gentis decus Augustine perenne.
Horrida quem nobis affrica terra tullit.
Qui scripturarum profers arcana sacrarum.
Elloquio referans abdita cuncta tuo.
Doctior: ingenuaq; omni cultissimus arte.
Et studio prestans: ingenioq; nitens.
Quem nihil obscurum latuit: sed ꝛ omnia clarent:
Atq; humana simul dogmata ꝛ alma parent.
Cuius ꝛ instruimur doctrinis: atq; monemur:
Exemplis probitas cuius in orbe micat.

Millia librorum per te pater alme leguntur:
Editaqꝫ promunt quicquid vbiqꝫ latet.
Sis fautor omnibus:pius o sanctissime presul:
Atqꝫ deo tuas offer ad alta preces.

Nunc superest referre eiusdem diui patris preclarissima: ⁊ mirãda opera:que cum eorum titulis:atqꝫ principijs:ex pene inumeris voluminibus dillucide in lucem prodierunt:quẽadmodum ex ordine infra anotantur.

De trinitate	li.	xiiij.	Incipit lecturus.
De ciuitate dei	li.	xxij.	Gloriosam ciuitatẽ.
Confessionum	li.	xiij.	Magnus es dñe.
De incarnatione Christi	li.	i.	Spes verborum.
De vita beata	li.	i.	Si philosophie.
Soliloquiorum	li.	i.	Cognoscam te.
Manuale	li.	i.	Quoniam in medio.
De spiritu ⁊ anima	li.	i.	Quoniam dictum est.
De natura boni	li.	i.	Liber de natura.
De natura ⁊ gratia	li.	i.	Librum quem.
De predestinatione	li.	i.	Dixisse quidam.
De libero arbitrio	li.	i.	Dic mihi queso.
De gratia ⁊ libero arbitrio	li.	i.	Propter eos.
De correctione ⁊ gratia	li.	i.	Lectis litteris.
De duabus animabus	li.	i.	Oppitulante deo
De quantitate anime	li.	i.	Quoniam video.
De spiritu:⁊ anima	li.	i.	Lectis opus
De vera religione	li.	i.	Cum omnis vite.
De trinitate tractatus	li.	i.	Catholice fidei.
De quattuor virtutibus card.	li.	i.	Desiderium.
De peccato originali.	li.	ij.	Quam de natura.
De predestinatione diuina	li.	i.	Dum sacrarum.
De patientia	li.	i.	Virtus animi
De penitentia item	li.	i.	Mors pe.
De imortalitate anime	li.	i.	Si alicubi.

De presciētia dei	li.	i.	Queris vtrum
De presciētia dei iterū	li.	i.	Fateor me
De natura rerum	li.	i.	Optatio diuina
Eucheridion	li.	i.	Fundamētuz aliud.
De videndo deum	li.	i.	Memor dei mei.
De vita christiana	li.	i.	Si ego peccator.
De Agone christiano	li.	i.	Corone dicto
De fide ad Petrum	li	iij.	Epistolam filij.
De fide rerū inuisibiliū	li.	i.	Sunt qui putant.
De fide ꝛ operibus	li.	i.	Quibusdā.
De fide ꝛ symbolo	li.	i.	Quoniā scriptū est.
De vtilitate credēdi	li.	i.	Si mihi homo.
De corpore christi	li.	i.	Sicut ꝛ nos.
De elemosyna	li.	i.	Multa.
De pastoribus	li.	i.	Spes tua.
De ouibus	li.	i.	Verba que.
De gratia noui testamenti	li.	i.	Quoniam mihi.
De eo qđ scriptū est	li.	i.	Qui ꝯ legē seruauerit
Ad Hieronymum	li.	i.	Qui ad te.
Sup nouū ꝛ vetus testamētū	li.	i.	
Sup genesim ad litterā	li.	i.	Omnis diuina.
Sup genesim itē imꝑfecte	li.	i.	Si eligerent.
De mirabilib⁹ sacris scripturis	li	i.	Omnipotēs dei.
De decem cordis	li.	i.	Dominus ꝛ deus.
De cura habenda pro mortuis	li.	i.	Dum sanctitati tue.
De mendacio	li.	i.	Magna questio.
Contra mēdacium	li.	i.	Multa mihi.
De cōflictu viciorum	li.	i.	Apostolica vox.
De.xij.gradib⁹ abusionis	li.	i.	Post.
De diuinatiōe demonū	li.	i.	Quodam die.
Ad Orosium dialogice	li.	i.	Licet multi.
De octo dilucij questionib⁹	li.	i.	Quantum mihi.
De vera innocentia	li.	i.	Innocentia.
De magistro ad filiū suum	li.	i.	Per idem temporis.
De musica	li.	i.	Modus quidem.

De collatiõe decẽ preceptoꝝ	li.	i.	Non est sine
De cantico nouo	li	i.	Omnis qui baptis.
De quattuor ferijs	li.	i.	Celesti
De nonaginta heresibus	li.	i.	Simoniaci.
De sermone dñi in monte	li.	i.	De sermone.
De concordia euangelij	li.	iiij.	Qui sermone.
De natura ꝛ origĩe aĩe ad vidẽ.	li.	iiij.	Quod mihi.
De eadem ad Renatum	li.	i.	Sinceritatem.
De eadẽ re ad Petrum	li.	i.	Omnino.
De eadem re ad Joãnẽ	li.	i.	Demũ nemo.
De loco ĩaccesibili vbi deꝰ hĩtat	li.	i.	Uere domine.
De ecclesiasticis dogmatibus	li.	i.	Credimus.
De ordine	li.	i.	Ordinem.
Regula ad heremitas	li.	i.	Hec sunt.
Regula alia cõmunis	li.	i.	Ante omnia.
De opere manicheoꝝ	li.	i.	Jussioni tue.
De die iudicij	li.	i.	De die.
De cathetizãdis rudibus	li.	i.	Petisti.
Questiones.ccxxj.noui ꝛ veteris testamenti in quibꝰ libris Moysi ꝛ Jesu naue ꝛ iudicium.			
Annotationes in Job			Incipit Opa magna.
Expositiones psalterij in.ccv.tractatibus.volumina tria magna.			
Expositio de muliere forti.			Prestabat nobis
Super Joãnẽ omelias.cxxij.			Inruentes qp.
Super epistolam eiusdem omelias decem			Quod erat
Expositio epistole Jacobi			Duodecem tribus.
Expositio epistole ad Romanos.			Hi qui sunt.
Expositio epistole ad galathas.			Causam ꝓpter quã.
Expositio Quicũqꝫ vult saluus esse.			Tradditur.
Expositio symboli item	li.	i.	Inter pressuras.
De renunciatione seculi	li.	i.	Carissimi mei.
De.lxxxiij.questionibus	li.	i.	Utrum anima.
Contra quinqꝫ hereses	li.	i.	Debitor sum.
De moribus donatistarũ	li.	i.	Dilectissimo fratri.
De correctionibus eorũ ad Bo.	li.	i.	Laudas graci.

Acta cōtra fortunatum	li.	i.	Ego iam
De moribus ecclesie ⁊ manich.	li.	iij.	In alijs libris.
Sub qua cautela sunt recipiendi manichei.			
Cōtra faustū manicheum	li.	xxiij.	Frustra quidem
De heresibus que sunt.xij.	li.	i.	Quod petis
Cōtra maximū hereticū	li.	i.	Disputationem.
Contra eundem	li.	i.	Augustinus.
Cōtra Felicianū arrianū	li.	i.	Extorsisti.
Ad inquisitiones ianuarij	li.	ij.	Ad ea que.
Cōtra epistolā permeniali	li.	iiij.	Multa quidem.
Cōtra epistolas potriniali	li.	iij.	Nosti vos.
Cōtra epistolā fundamenti	li.	i.	Secundum deum.
Ad ꝓbam de orando deuȝ	li.	i.	Ut petisse.
De cathecismo	li.	i.	Qui in proximo.
De baptismo paruulorū	li.	iiij.	Quāuis.
De unico baptismo	li.	vij.	Respondete.
De baptismo cōtra donatistas	li.	i.	Libris.
De virginitate	li.	i.	Librum de.
De vera viduitate	li.	i.	Augustinus eps̄.
De bono cōiugali	li.	i.	Quoniaȝ.
De nuptijs ⁊ concubijs	li.	i.	Heretici noui.
De adulterinis coniugijs	li.	i.	Prima questio.
De perfectione iusticie	li.	i.	Sanctis fratribus.
De penitētia item	li.	i.	Quam sit.
Cōtra aduersa le.⁊ ꝓphe.	li.	iij.	Quare misistis.
Cōtra Gaudentiū epm̄.	li.	iiij.	Noueram te.
Cōtra Julianum	li.	vj.	Contumelias.
Psalmi ꝯtra ptē Donati	li.	i.	Omnes qui de.
Cōtra ep̄lam Donati heretici	li.	i.	Abste ipso.
Cōtra partem Donati	li.	ij.	Quoniam donati.
Contra Jllarium	li.	i.	Qui dicunt:
Contra aliquos Donati	li.	i.	Quare timetis.
Cōtra nescio quedaȝ do.	li.	i.	Probationis.
Gestorum cōtra Enerito do.	li.	i.	Gloriosus.
Admonitiones donatis.	li.	i.	Quicunqȝ ea.

De diuerſis rebus ad dia. li. i. Quod petis.
De.3.queſtionibus ꝯ paganos li. i. Monet quoſdam.
Confutatio quorundam apoſtoloꝝ: ſibi falſo impoſitorum.
De aſſumptione beate Marie li. i. Profundiſſime.
De periurio vnus ſermo. Corona victo.
Queſtiones euangeliorum li. ij. Hoc opus
De verbis domini li. i. Euangelium audi.
Retractationum li. ij. Jam diui.
Ad Simplicianum li. ij.
De grãmatica li. i.
De rethorica li. i.
De geometria li. i.
Ad Greſconium grãti. li. iiij. Quando ad te.
Contra arrianos li. i. Eorum precedenti.
Contra quod attulit centurius de eo quod ſcripſit.
Sermones ad heremitas incipiunt. Fratres mei.
Epiſtole ad diuerſos: ⁊ econtra: numero. 112.
Epiſtole ad Hieronymuʒ ⁊ ad quoſdam numero ſeptuagintaocto.
Jn annuis feſtis dominicis: ⁊ in pleriſqʒ ſanctorum natalitijs: ⁊ de alijs rebus ſermones: qui pre multitudine memorari non poſſunt locutus eſt.
Contra Felicem manicheoꝝ li. ij. Honoris.
Contra ſecundum manicheum li. i.
Beniuolentiam li. i.
De diſciplina li. i.
De dialetica li. i.
De ariſmetica li. i.
De philoſophia li. i.

Supra anotata ſunt Auguſtini volumina: at minima. naʒ innumera ſunt ⁊ maxima: neqʒ enarrari poſſunt: nec cõſcribi: que diuini ingenij flumine: ab eo in luceʒ prodierunt. Auguſtinus deniqʒ ſacri eloquij flumen: quo tota rigatur ſacra eccleſie pagina: merito modo in orbe terrarum totius orbis laudibus celebratur: ⁊ in celeſti ſolio ſublimi: ac excelſo eterna felicitate fruitur.

Nota q͏̄ die. 24. Julij anni. 1504. fuerunt reperte in quodã muro apud archaʒ seu sepulcrũ Regis Lymprandi existẽtis in ecclesia sancti Petri in celo aureo Papie: in quadam capsa lignea verata de ferro infrascripte reliquie: videlʒ. Ossa ⁊ cineres sanctoꝝ Dauit heremite: ⁊ Thome martyris ac sancti Lymprãdi: ⁊ vna mamilla sancte Marie magdalene integra ⁊ valde miraculosa: necnon ⁊ de reliquijs sanctorum Primi ⁊ Feliciani.

De sancta Monica. Cap. XV.

Non est etiã preteréundũ q͏̄ eo in aureo templo precipue veneratᷣ vna costa honorabilis corporis Monice diui patris nostri Augustini sancte matris: cuiꝰ vita diuino cultui tota intenta: pietatis: ⁊ sanctitatis operibus eximie decoratur. Sed illud ex multis: que breuitatis causa omittuntur: stupendum est: q͏̄ Monica ipsa feminei sexus: animo semper tam inuicto: per tot labores: ⁊ vite discrimina: terra: atq͏ʒ mari pijs sempꝛ precibus anxia: largo se rigans ac madens lachrymarum flumine secuta sit Augustinum filium errantem: ⁊ Christo rebelleʒ: quo eum ad idolorum cultura: ad veram dei religionem traheret. Felices quippe fuere ille materne lachryme tanto feruore incense: que tanq͏̃ʒ ardẽtes: volucresq͏ʒ sagite celestis Regis alta pectora penetrarunt: vt filius Augustinus conuersus: instar fulgẽtissimi syderis omnium litterarum: mirande doctrine: atq͏ʒ virtutum: per tot millia librorum volumina: veluti e tenebris in claram lucem dirrexerit sanctam matrem ecclesiam. Unde nos mortales: eideʒ diue matri: cuius meritis nobis tanta est reddita salus: tãtuʒ debemus: quantum non licet fari lingue mortali. Eiusdem namq͏ʒ venerãdum corpus Rome apud fratres heremitas seruatur: colitur: ac veneratur. Et tumulatur mausoleo: in quo a Mapheo vegio laudẽsi poeta perspicuo: ⁊ viro non minus optimo: q͏̃ʒ eximie erudito hec carmina inscripta feruntur.

Salue lux matrum: mater sanctissima salue:

Salue Augustini Monica digna parens.
O salue tanti nati dignissima mater:
O salue sexus gloria feminei.
Que genuisti illud cunctis memorabile seclis:
Ecclesie robur: presidiumque sacre.
Elloquij flumen tantum quo tota rigatur
Lex sacra: et vbertini lingua latina fluit.
Ingenij fulmen tantum: quo tota coruscat
Sacra fides: omnis impietasque tremit.
Quem longe errantem: longe christoque rebellem
Vertisti ad vere religionis iter.
Vertisti sanctis precibus: quibus anxia semper
Pulsabas magnum: flensque: gemensque deum.
Vertisti largo lachrymarum flumine: quo te
Spargebas largo semper et imbre madens.
Felices o que tantum lachryme: gemitusque
Felices: tantum que potuere preces.
Que trahere ad se se summum potuere tonantem:
Ferreque: qua certe mundus egebat: opem
Ecclesie tanto que firmauere ruentem
Robore: felices o lachryme: atque preces.
O dulces lachryme: vincantque: mella: fauosque.
Que vincant dulces: nectar et omne: preces.
O feruens amor: o pietas incensa parentis:
O qui flagrabat sancta per ossa calor.
O flamma: o nulli facile enarrabilis ardor:
Materne o feruor mentis: et ignis edax.
O qui te, tantus estus pia mater agebat:
Et quo scandebas impetus astra super.
Ardentes tanque longe: volucresque sagitte:
Sic ibant lachryme: vota: precesque tue.
Ethereique alte penetrabant pectora regis:
Cogebant illum nulla negare tibi.
Quin maiora etiam: que que sperare: vel vnque
Auderes: vltro plura simulque dare.

O quantum tibi nos omnes debere fatemur:
Cuius ope est mundo reddita tanta salus.
Quippe nisi e tenebris ad lumina sacra redisset.
Conuersus meritis filius ipse tuis:
Altiloquas totum: nisi diffudisset in orbem
Doctrinas: tantis: totqz voluminibus.
Errorum nisi tot pestes strauisset iniquas:
Ingenio nisi tot dogmata praua suo:
Quid mirum si nostra fides: cultusqz perisset?
Si totus noster religionis honos?
Nunc vero superi: quando ad fastigia celi.
Euectam nunc te purior orbis habet:
Quando hac terrena de fece: et carcere tantum
Eruta: tu loca liberiora colis.
Nunc nostris melius cogitans tu consule rebus:
Pro nostra melius funde salute preces.
Affer opem: nunc tu mundo succurre labenti:
Succurre afflictis rebus: et affer opem.
Te cuncte exorant gentes: tibi vota profundunt:
Succurre et cunctis gentibus: et affer opem.
Omnis te sexus: omnisqz te inuocat etas.
Te quicunqz vocent: omnibus affer opem.
Precipue matres: quantum experta labores:
Et natis: et tu matribus affer opem.
Te docti ante omnes: ne tu iam despice doctos:
Nemo tuo nato doctior affer opem.
Salue lux matrum: mater sanctissima salue:
O salue eterna laude canenda parens.

De sancto Seuerino. Cap. XVI.

Emum dicendum est de Boetio Annitio Mauillio illustri Romano senatore: ac magno philosopho: sancto Seuerino appellato: cuius corpus pariter eo in aureo templo tumulatur. Fertur eiꝫ ꝙ imprimis a Mauillio torquato duxerit originē: quodqꝫ illi socer fuerit Symacus patritius senator ⁊ ipse romanus: ac philosophus clarissimus: quorum duorum miranda virtute: doctrina: ⁊ sapiētia respublica Romana admodum enituit. Ambo quoqꝫ ob suspitionē affectate libertatis: Theodorico rege iubente: qui eo tempore toto regnabat latio: Papiam mittuntur in exilium. Veruꝫ postea Symaco ab exilio reuocato: diris tandē supplicijs Rome interficitur.

Boetius autem post socerum instigantibus hereticis: quorum pessimis ingenijs veritas: ac iusticia cōfunditur: ⁊ quicquid est religionis ac fidei temeratur: perpetuo damnatur carceri apud Ticinum ea in turri: que etiam vsqꝫ hodie a suo nomine turris Boetij nuncupatur. Que quidem turris: Paulo hystorico referente: palatio regio iungitur iuxta portam: que nunc etiam prout ⁊ tunc porta nominatur Palatij: Partharis regis impēsa miro artificio fabricatam. Tandē quoniaꝫ sol a cursu suo potius flecti potuisset: q̄ꝫ vir ipse patritius: non ad affectatam libertatē prout ei falso obijciebatur: sed ad arrianam perfidiam: iniquo Theodorici imperio gladij cruentissima cede interijt: at priusquaꝫ efflaret spiritū: deus viri sanctitatem hoc expresso miraculo voluit declarare: peruetustis etiā Ticini cronicis attestantibus: ꝙ a loco martyrij: capite duas in partes sciso mucrone cruēto: diuina virtute eas ipse proprijs substentans manibus: iunctas detulit ad ipsum aureum templum: ibidemqꝫ ad altare genibꝰ flexis: q² christianissimus susceptis ꝓ more christiane religionis sancte m̄ris ecclesie sacramētis ī celū ꝑbeatū

emisit spiritum. Uir ipse: iustitia strenuus: sanctitate conspicuus: sublimi doctrina mirãdus: philosophia eminẽtissimus: litteris grecis: ⁊ latinis doctissimus: diuine legis scientissimus: fide christiana religiosissimus: inimicus tyrannorum: hostis acerrimus viciorum: qui ad omnium culmen virtutũ eo enituit: quo nullo digno elloquio efferri possent. Superatis itaqꝫ tot: tantisqꝫ: tyranni: ac improborum insidijs: atqꝫ ꝑsecutionibus. ⁊ adepta martyrij palma: modo in excelso celi atrio eterna fruitur felicitate. Cuius quidẽ se pulchruꝫ: a parte dextera: qua ꝑ scale gradus itur ad altare maius: digne eleuatum: vt aiunt his versibus anotatum fuit.

Ecce Boetius celo magnus: ⁊ omni mundo mirificandus homo.
Qui Theodorico Regi delatus iniquo:
 Papiam senium ducit in exilium.
In quo se mestum solans dedit inde libellum.
 Post ictus gladio exijt e medio.

Que enim preclara opera ab eo edita in notitiã deuenerint: hic inferius anotantur.

De cõsolatione libros edidit quinqꝫ. incipit Carmina q quondaꝫ.
De christiana fide ad Joannẽ librum vnuꝫ. Christianam fidem.
De Trinitate ad Symacum libros tres. Inuestigatã domini.
De duabus naturis Christi: librum vnum. Anime te quidem.
De vnitate Christi librum vnum Unitas est vna
De diffinitionibus librum vnum Dedi.
De disciplina scholariũ librum vnum Uestra nouit.
De diuisionibus librum vnum Qñ magnos.
De musica librum vnum Omnem quidem.
De topicis differentijs. Libros tres.

Jacobi Gualle Jurecõsulti Sanctuarij Papie Liber quintus.

De Astulfo Rege Longobardorum conditore sancti Marini: ipsiusqꝫ templi reliquijs. Cap. I.

Stulfus Rex Lymprandũ sequitur: quoniã ⁊ ipse bello strenu⁹: ⁊ ferox superata potentioribus armis Roma: atqꝫ Rauenna: inde plura sanctoꝝ corpora: de quibus infra Ticinum transtulit. Ad quorum cultuꝫ: ⁊ venerationẽ sacra errexit templa: atqꝫ virginum Monasteria: in quibus proprias etiaꝫ filias ꝯsecrauit. Qui licet in sui regni principio: calescentẽ iuuentute non ea frenaretur moderatione: qua Regem decet: succedente tamen etate magis matura: alta mente considerans: ꝙ principum insipientia perduntur populi: quorum iniustitia: ⁊ populorũ iniquitate: ac perfidia deo excerabili: in cuius manu sunt omnium potestates: agente ingentem regna transferuntur: tantum ingenio: prudentia: ac consilio valuit: non soluꝫ in rebus externis: verũ etiã ⁊ domesticis: vt quedam edicta longobardorum in legum formam retulerit. quo ipse Rex: in cuius corde tanꝗ in arce celesti iustitie stationes debent esse armate: contineret populos sibi subditos in pace ac mutua caritate: ꝗ nulla gratior hostia deo offerri põt. Regnauit itaqꝫ Rex ipse Astulfus annis septem: mortemqꝫ obijt anno salutis quinquagesimo octauo supra ducentos: ⁊ sepelitur eo in sacro templo sub nomine omnium sanctorum: modo autem diui Marini ab eo erecto. Eorum vero sanctorũ corpora supra memorata. Hic infra conscribuntur: scilicet.

Vitus. | Cecilia.
Modestus | Eufrasia.
Crescentia. | Eufrasia item alia
Bernabas apostolus | Febronia.
Marinus:⁊ | Innocentum nouem corpora ve-
Leo fratres. | neranda: ac brachiū sancte Mar
Anastasia. | garite virginis.

Que quidem sacratissime reliquie: peruetustis attestātib⁹ papie cronicis: ea in sacra ede tali ordine recondite fuerunt.

Nam imprimis in maiori altare. Viti. Modesti. atq; Crescētie.

In archa confessoris. Bernabe apostoli: ac fratrum: Marini scilicet: ⁊ Leonis.

In arbca autez secus altare deorsum a maiori: Anastasie Illustrissime: Brachiumq; Margarite sanctissime.

In archa quoq; iuxta murū a parte dextera prope altare. Cecilie sanctissime: atq; Febronie.

In muro vbi inscriptus est lapis: alie Eufrasie regie filie.

Demum in altare medio ecclesie. Innocentum nouez corpora veneranda.

Modo vero vbi eiusdem tam preciosi Christi thesauri: sacre scilz reliquie: habeātur: intelligatur a Monacis eiusdem diui Marini monasterij: in quorū tunc erant manibus: quorumq; religiosa custodia omni fide erant saluanda: qui etiam vsq; ad columniā porfidem: que in eadem ede pro re preciosa ⁊ antiqua habebat̄ in partes perfractaz: ⁊ ne videretur capsis inclusam: ad Ticini amnē detulerunt. quorsum deferendam: dicant ipsi. Que quidem columna: deo nolente id ocultum remanere: a Ticinensibus ciuibus fuit detecta: ⁊ in ripa eiusdem fluminis comperta.

Pro veneratione tamen celitum ipsorum: quorum pijs suffragijs apud celestem eternum nostrum parentem indulgentissimū assidue iuuamur: ⁊ si minimam meritorum suorum partem attingere me posse sententiam: quoniam ingenioli mei vires excedunt nimiū. Verūtamen de eis sicut de ceteris presentis opusculi: ꝑ posse solito desiderio prosequar.

De sancto Vito. Cap. II.

Jtus impri mis natione siculus cuz Modesto: ac Crescentia suis nutritorib9 tumulati in maiori altari: dum etiaz puer esset mirandis virtuti bus polebat. ⁊ natus in Sicilia a parēte sacrilego temptatus: vt a christi fide recederet: nolēs parētis perfidis suasionibus parere: grauissimis penis ceditur. At cuz grauiora passur9 esset: premonitus ab angelo ad Notagritanuz territorium nauigauit. ibidem autez incogniti orationibus: ac vigilijs vacantes: prodente demone: perducuntur ad Dioclitianuz: cuius filio a demone obsesso curato: postea cum nolent idola colere: sz in christi fide permanere: varijs tormentis torquenẗ. Nam preter carcerem: ⁊ vincula ferrea: picem in olla succensaz tulerunt: atqz rasinam. demum cuz in catasta extenderenẗ: in celum Vitus eleuans oculos voce anxia exclamauit. Domīe deus meus libera nos. ⁊ statim angelus domini eripuit eos: ⁊ perduxit iuxta Syler fluuium. Cum autem ibidem essent pie orarunt: vt dominus eorum animas in pace susciperet. deus autem ad orationes suas misericordie aurem inclinans: illico tam pia acta oratione expirarūt: celoqz ad eterna gaudia gloriosi suscipiuntur. Quis modo hunc Vituz puerulū: quod est magnum fidei nostre argumentū inuicto animo tot: ⁊ tanta cum socijs pro christi fide tormenta ferentem dignis extollere posset laudibus? Merito igitur magnis preconijs eum celebrat sancta mater ecclesia.

De sancto Barnaba apostolo. Cap. III.

Barnabas

Arnabas item apostolus natione Cyprius: vt sacra actuum apostolorum refert hystoria: solum quem habebat agrũ vendens eius precium obtulit ad pedes apostolorum. et ob maximam eius sanctitatis virtutem cũ Paulo doctore gentium ab apostolis et ipse apostolus ordinatur: ab quibus accepta benedictione in Antiochiam cũ Paulo ad predicandũ dirrigitur. Verum ibidẽ tanta claruit doctrine gratia: sanctitate: ac signis miraculorum restituendo sanitatem multitudini infirmorum: quod populi eum Ioãnẽ a iuuando vocabant. Paulum autem virtute sermonis in omnium admirationem predicantem mercuriũ predicabant: cui: et Barnabe: sacerdotes gentilium veluti dijs sacrificare volebant. At viri ipsi diuini tam execrandum idolatrie scelus detestantes: scisis tunicis prosilierunt in publicum alta voce clamitantes. Quare id nobis agitis: qui vt vos ipsi mortales sumus homines? Renunciate his vanis idolorum culturis: et cõuertimini ad deum: qui fecit celum et terram. Inde statim discedentes hyerosolimas properarunt. At Barnabas propter Marcũ discipulum cum eo venit in Cyprũ: vbi anunciando verbũ dei stupenda eloquij virtute populos dirrexit in salutis viam. Postea vero iubente Petro Longobardiã veniens. Mediolanũ et vniuersam cisalpinam galliam vna cum eiusdem discipulis euangelica doctrina: miraculorum claritate: ac sanctitatis operibus ad fidem christi populos conuertit. vnde Lõgobardi multum deuotionis illi debent: precipue Ticinenses: apud quos sue venerande reliquie suum habent domicilium. Demũ quoniam longum esset eiusdem diui apostoli inumera sanctitatis opera contexere: ad exitum me vertã: Cyprũ tandẽ rediens apud Salaminã nihil pretermisit ad augẽdã christi fidem. Et cum multos sanaret solo cõtactu euangelij diui Matthei apostoli. Quod cum miranda

veneratione secum semper deferebat. Ante vero diui Petri martyrium diuinus ipse apostolus gloriosum martyrium: confitendo christum: cōstanti animo vsq3 ad emissionem spiritus consumauit.

De sancto Marino atq3 Leone. Cap. IIII.

Arinus atq3 Leo supra memorati: tpe Diocletiani Dalmatia Ariminū veniūt: ad opus fabrice eiusdem vrbis restaurande. Leo vero eo in opere duobus consumptis annis: ad montem felicianum: scilicet ferratum: properauit: quo melius diuino cultui vacare posset: et ibidem constructo oratorio sanctitatis operibus vitam suā agebat. At Marinus quoniam robustus erat corpore lete perseuerauit in eo opere. Dū autem in huiusmodi laboribus se exerceret: mestos laborātes pcipua charitate solabatur. et si que inter eos furebant lites pie dirrimebat: quo eos in pace contineret. et consumato opere: quos poterat ad fidem christi cōuertebat. Dum vero Marinus ipse in huiuscemodi sanctitatis operibus versaretur: impudica quedam mulier sulcando maria dalmatia Ariminū perrexit. Que palam affirmabat Marinum sibi maritum: et voce alta exclamabat: O Marine marite hanc tuam infelicem gratiose suscipe coniugem: tunc animaduertens vir dei tartarei hostis tam manifestas insidias: inquit. Exurgat deus: et dissipentur inimici eius. At illa effrenata rabido furore succensa: properat ad vrbis presidem: coram quo coniugij deflet causā. Ma-

rinus autē saluti sue consulens: vrbe relicta petit solitudinez: ⁊ ibidem diuo Petro edificat oratorium ieiunijs vacans: ⁊ orationibus. At mulier coluber eum est secuta: ab quo contempta in vrbem redijt. Et dum in populi frequentia in dei viruz detestandas iniurias euomeret: ecce q̄ diuina vltione perempta ruit ad īferos. quo tam manifesto viso dei iudicio multi ad fidem christi conuertuntur.

Filius quoqz cuiusdam vidue Marinum cruenta cede volens interimere: illi illico dei iudicio arida membra efficiuntur. Sz postmodum matris precibus: pia Marini oratiōe: pristine restituitur sanitati. quo viso vidua cuz filio memorato oratorio magnuz offerunt terre ambitum: ⁊ ad fidem christi conuertuntur. Ursus itez famelicus Marini aselum vorauerat: qui sola eiusdem increpatione per omnia aseli patienter ferens onera viri sancti obsequio se dicauit. Deinū Roma Ariminuz veniens quidam magnus prelatus nomine Gaudēti⁹: virtute: ⁊ sanctitate vir cōspicu⁹. Audita Marini atqz Leonis mirāda religione eosdem ad se euocauit: ⁊ Marinum ordinat in leuitam: Leonē autem in p̄sbyterū: ab quo pessimi Maximiani scisma est p̄phetata. Postremo ābo clari miraculis ⁊ sanctitatis opib⁹ bt̄i celo suscepti eterna felicitate fruuntur.

De sancta Anastasia. Cap. V.

Nastasia quoqz romana matrona Illustrissima: vxor Publij viri potentissimi: virtute eximia: ac litteris haud mediocriter istructa: cuiu⁹ multe celebres: ⁊ graues extant epistole ad Grisogonum ab quo christiana fide fuit p̄clare erudita: cū essz tradita viro: quāta in deuz sua esset deuotio hoc vno qđ vno ē memorabile argumēto pz. Naz

ingressa thalamum cum viro egritudine finxit se infectam: quo suã (vt egit) illibatam seruaret virginitatem. ¶ Publio postea mortuo: quoniam erat valde formosa: prefectus vrbis impatiens libidine: voluit eam violare: verum merita dei vltione obcecatus: eam intactam reliquit: quam tamen in carcerem violenter tractam iussit includi: in quo Theodorus martyr gloriosus: cui illa plurimuꝫ erat deuota: celesti dape eam sustentabat. Demum cũ ducentis virginibus apud insulas palmarias in exilio relegatur: ⁊ ibidem cum ipsis truculentissime gladijs interficitur. Uerum religiosa mente in Christi fide accensa: vsqꝫ ad emissionem spiritus ꝯstantissime perseuerans: glorioso martyrio celestibus gaudijs fruit̃ sempiternis.

De sancta Cecilia. Cap. VI.

Ecilia pariter virgo romana nobilissima: eximie pulchritudinis: ⁊ venustissime forme: at longe pulchrior sanctitate: moribus: ⁊ pudicitia: que vnica parẽtibus filia cum regijs diuitijs nupsit Ualariano viro pariter nobilissimo. sꝫ infideli: cui cũ desponsaretur: cilicio clam vrgebat̃: desuper autem preciosis gẽmis: aureis vestibus: ⁊ multis iocalibus adeo decorabatur: ꝙ aspectu ⁊ pulchritudine ⁊ sensu verborũ similis non esset ei. Cum autem cum sponso thalamum esset ingressa: quod est stupor virtutis feminei sexus: contemptis carnis illecebris voluptatibus cum transeuntis mũdi perbreui: ac vana gloria: ⁊ forti animo celestia querens: sponsiqꝫ sui saluteꝫ tota accẽsa diuina charitate tanta eloquij gratia cum eo est locuta: ꝙ sponso ad fidem Christi ꝯuerso vnanimiter ambo deo mentem consecrarunt: pariqꝫ voto decreuerunt illibatã virginitateꝫ: ⁊ Christi fidem inuicto animo seruare:

neq3 acerbissima formidare tormenta:nec ipsam deniq3 mortē crudelissimam. Quibus tam sancto proposito cōfirmatis angelus domini (vt sua sacra refert hystoria) miro splendore refulgens pro immortali eorum gloria eorum capiti duas lilij coronas apposuit. Postea memorato voto detecto Cecilia ad Almachiu3 vrbis prefectum ducitur: quo imperante ⁊ ipsa nolente idolis imolare bullienti balneo imergitur: vbi diuina operante virtute nulla3 sensit lesionem. Prefectus autem excandescens magis in ira3 iussit ea3 capite truncari. Illud ite3 tam horridum tormentum diuina largiente gratia mirabiliter superauit: adeo q̄ spiculator cunctis adhibitis viribus tribus etiā ictibus virgini obesse non potuit. Viso demū tam manifesto dei miraculo Cecilia liberatur: triduo vero superuiuens cuncta que habebat erogauit in pauperes. Postremo Vrbano pape sic inquit: Pater sancte quos ad Christi fidem conuerti: tue beatitudini deuote cōmendo. Et vtrasq3 in sublimi erigēs palmas ait. Triduanas a domino impetraui inducias: vt has edes meas consecrares in ecclesiam: quod vt agas supplex oro. Quibus dictis ⁊ actis in celum misit spiritum: ad eterna celestis thesauri premia percipienda secum reportans perpetuum triumphum.

De sancta Eufrasia. Cap. VII.

Eufrasia sequitur virgo: genere: ⁊ virtute preclara: Antigono nata parēte apud imperatorem Theodosium seniorem: viro insigni ⁊ prestantissimo: matre autem eode3 nomie. s. Eufrasia religiosa admodū ⁊ timēs deū. Hec virgo cū esset parentib⁹ orbata zelo religiōis apud Alexādria3 se ꝯtulit ad celeberrimū monasteriū: vbi ma

gno spiritu vacauit ieiunijs: orationibus: diuinisq3 meditationib9: quibus magnam gratiam lachrymarũ consecuta est: 7 omni deside- rio: pura: deuotaq3 mente diuino cultui inseruiens: ad trigesimum vsq3 sue etatis annuz enitens virtutibus 7 sanctitatis operibus ac signis miraculorum: tandem presente abbatissa 7 sororibus: facie radijs radiante in suo vite exitu: gloriosum Deo reddidit spiritũ.

De sancta Eufrasia ac Febronia virginibus. Cap. VIII.

Ufra. sia itez alia cũ Febronia illu stres virgines ille esse ferunt: quaruz gratia ab Astulfo rege eorũ parente: tẽ plum supra memoratum cũ ze- nobio est edificatuz: multisq3 ve nerandis sanctoruz corporibus illustratum. Que quidem sacre virgines forti animo celeste re- gnum querentes 7 terrenum de- spicientes: ac caducam gloriam trãseuntis seculi: relicto lato re- gio atrio cum eiusdem diuitijs: honoribus: 7 illecebris corporis voluptatibus: potius in sancto monasterio esse decreuerunt: ĩ quo vitia fulminant 7 erigũtur virtutes: in quo deniq3 opus est hoc cor pusculum: quo putrido claudimur carcere: ieiunijs: vigilijs: cilicio: ac verberibus affligere: quibus tartaree tentationes 7 spirituũ ma lignantiuz assidue pugne strenue superant: quoniã monachi qui ful minatis vitijs diuino amore extuãt: vnanimiterq3 tẽdunt ad deũ: castra censentur angelorum: 7 etiam in terris paradisi sentiunt odo rem. Mente itaq3 deo in zenobio religiose ꝯsecrata: sancte ipse vir

gines diuino cultui solum erant intente: vacantes die noctuqꝫ orationibus: lachrymis: ⁊ sanctitatis operibus. Omnis eorū meditatio siue sermo de religione erat: de contemptu mundi ac pietate: ⁊ de timore dei ac proximi charitate ⁊ celesti patria. Sicqꝫ in omni sanctitate consumarunt omnem vite cursum. ¶Per eas igitur virtutum ⁊ sanctorum operum schalas ascendentes: ad tam diu concupitum supra memoratum supernum regnum inter choros deniqꝫ celestium candidarum virginuꝫ eterna felicitate fruuntur.

De sanctis Innocentibus. Cap. IX.

Sanctorū postremo nouem innocentum veneranda corpora medio eiusdem sacri templi ibidem in altare reposita nota sunt merita: quoniaꝫ pro Christo cruentam necem ferentes: in eorum sanguine ⁊ martyrio baptizati: candore purissime sue innocentie radiantes sedulo in excelso celi sub solio secuntur agnum scilicet Christū celestem regem parentem nostrum indulgētissimum.

De sancto Hieronymo. Cap. X.

Templum supra memoratū olim omniū sanctorum: modo autē sci Marini: ab eo rege Astulfo erectuz: primo fuit dicatuz sacris virginib⁹: postea vero monacis sci Benedicti: nunc demuz pariter monachis diui Hieronymi: cuius preconia nullo eloquentie etiaz ingenti flumine quantum deceret minime celebrari possent: si illustrissima eius vita in sublimiori sanctitatis arce collocata recta mente consideretur. Nam relicta seculi gloria precipue Roma vbi radiabat celsa cardinalat⁹ dignitate: petulātia clericorum: anno sue etatis trigesimo: post multas malignantium execrandas persecutiones diuino accēsus amore: bethleemica rura est secutus: ⁊ ibidem effectus socius scorpionum: atq₃ ferarum in vastissima quadam heremi solitudine mortalibus horrenda vitaz ducens asperrimam: carnem suam solis ardoribus nigredine ethiopi effecit simillimam. Si item eiusdez maximos studiorū labores: zelo fidei ⁊ christiane religionis: quos tulit immensos: ex hebreo bibliā in latinum vertendo eloquium: ac īnumera alia librorū volumina. Nā quod mirum in modum est stupēdum: quinquaginta annis summis ipse atq₃ necessarius celsissimus doctor ecclesie: cui in interpretādis sacris scripturis: in quibus scribendis plus olei consumpsit q̄z vini: nemo comparari potest: vsq₃ ad senium insudauit: decrepitaz scil₃ etatem. Et Damaso papa instante epistolaz atq₃ euangeliū p̄ter

horas canonicas diurnas: pariter ⁊ nocturnas: composito ordine misse accomodauit. Merito igit̃ summus doctor ecclesie atq; interpres celebratur: qui eiusdẽ sublimis doctrine splendore: mirãde sanctitatis: ⁊ eloquentie Christi decorauit aulã: preclara cuius opa tanq̃ rose de spinis floruere. Merito igitur aurelij Augustini in eius laudem vox clarissima alte sic personat: Hieronymus p̃sbyter greco: latino: hebreoq; eloquio eruditus: ĩ locis sanctis: in litterisq; sacris: ad decrepitã vixit vsq; etatẽ: cuius nobis eloquij ab oriẽte in occidente instar solis lampas resplenduit. Prosper aũt Hieronymus p̃sbyter ĩ Bethleẽ toto iã mũdo clarus habitat: egregio ingenio: ⁊ studio vniuerse ecclesie seruiens. Isidorus vero ethymologiarũ: Hieronymus triũ linguarũ pitus extitit: cuius interpretatio ceteris anteferẽ: qm̃ ⁊ verborũ tenacior est: ⁊ ppinqtate sñie clarior: atq; vtpote a christiano interprete verior. quantũ iuuerit ecclesiã dei vita ⁊ scriptis nõ attinet dicere: cũ ⁊ vita eius sanctissima oĩbus placeat: ⁊ scripta eius ita sint in p̃cio ⁊ honore: vt nemo p̃sertim ab eruditis magis legat̃. Seuerus deniq; beati Martini discipulus: Hieronymus p̃ter fidei meritũ: doteq; virtutũ: nõ solum latinis atq; grecis: sz ẽt hebreis lr̃is ita ĩstitutus ẽ: vt se illi in oĩ scĩa nemo audeat cõparare: nã aduersus malos pugna fuit: perpetuũq; certamen. oderũt eũ heretici: q2 eos ĩpugnare nõ desinit. oderũt eũ clerici: q2 vitã eorũ insequit̃ ⁊ criã. sed plane boni eũ imitant̃: ⁊ diligunt. gaudebat oẽs ferre p̃secutões: etiã vt in eius opprobriũ p xp̃i nomine vti ipse dicere solebat: totus insurgeret mũdus: modo mereretur a Christo laudari: ⁊ sue pollicitationis sperare mercedem gratam dicens: ⁊ desiderandam tentationem cuius premiũ a Christo speratur in celo. Et q2 angelicam etiam in terris agebat vitam: de corporalibus per hebdomodas nihil sentiens inter choros angelorũ diuinit9 eleuatus celestes suauissimas modulatões audire meruit: ⁊ nescio quo intutu (vt ipse attestat̃) sanctissimã cernere Trinitatẽ. Mitto illud tã tremẽdũ qd ante Christi tribunal ob nimiã gentiliũ librorũ lectionẽ tulit iudiciũ. Pretereo deniq; vt paucis me expediã: ⁊ p̃multa breuitatis gratia omittã: ferũ leonẽ scĩssimis diui Hieronymi manib9 spina curatũ: ⁊ ad zenobij bñficia domitũ: ⁊ innumera alia admirãda: que diuũ Hieronymũ summũ atq;

necessariũ ecclesie doctorẽ supra cũctos reddunt celsissimũ. Maxime dilucida interpretatione sacrarũ scripturarũ. Miranda item trium linguarum peritia. Eminentia demum sanctitatis acerrime vite: cuius gratia effectus erat sancti spiritus templum: eo quo ab oriente vsq; in occidentem instar solis lampas splẽduit ad illustrãdum vniuersam ecclesiam: totũq; terrarum orbem.

De Ottone cõditore sci Felicis eiusq; edis & reliquijs. Cap. XI.

Tto teutonicus imperator secũdus Saluatori nostro perpulchruz condidit oratorium: hac nostra tẽpestate scm̃ Felicez vocatũ. Quã quidẽ edẽ scissime virgĩes diui Bñdicti ordinis mira religione colũt: ab iperatore ipso: multisq; alijs pri legijs amplissimis dotate. In ea aũt hec veneranda scõruz corpora decumbunt: quorũ nomina infra describuntur.

Felix.
Castulus.
Georgius.
Felicitas.
Prothus.
Hyacintus.
Sergius. &
Baccus.
Innocentes duo.
Marina.
Felicula.
Caput sci Stephani prothomartyris.
Caput sancti Valẽtini presbyteri.
Crux vna de sanctissimo ligno crucis inaurata.
Capsa vna in medio altari maioris plena reliquiarum.

Que quidem venerande omnes reliquie in subterraneo oratore decenter arcis tribus tumulantur: mirande pulchritudinis marmore eburneo: ac egregio artificio insignitis: que fideli religione conseruate ibidem adhuc extant: ibidemq; venerãtur. Duo sacra tantum corpora: Georgij scilicet: ac Felicitatis: superius suum habent domicilium: de quibus omnibus suo loco infra annotabitur.

Eorgius imprimis igitur iclytus martyr haud vana mortaliũ gloria: vt Curtius aut Codrus rex atheniensium: qui pro salute sue patrie spõte morti se exposuerũt: sed solum quo eterno deo gloriã daret: proprieq́ patrie salutẽ: gratia suggerente diuina furentem in eum draconẽ: cũcto spectante ⁊ collachrymante populo interemit: ⁊ regiam virginem draconis faucibus vorãdam: vniuersamq́ prouinciaz tanta horridi colubris letifera peste liberauit. Interfecto postea dracone zelo christiane fidei populum pro fide cohortabat̃ ad martyrium: cuius predicatione centum imprimis: ⁊ trigintaquinq́ fidẽ dei tota cordis firmitate recipientes: christianos se esse profitentur sublimi in celum vsq́ voce personante: Magnus ⁊ verus est deus christianorum: solus ⁊ ĩmortalis. vnde statim milia hominũ ad christi fidem cõuertuntur: Datiani item vxor. Georgij predicatione iugali terga voluens federi dei fidem amplectitur: que tracta coraz populo: dum pluribus blandimẽtis a sancto proposito vellet reuocari: comperta demum immobilis: omnia in eam intenduntur genera tormentorum. Deniq́ in suo sanguine baptizata: ⁊ glorioso interempta martyrio celo suscipitur. Georgij quoq́ oratione tẽplum gentilium funditus corruit: cum suis sacerdotib⁹ iam diu vana gentilitate delusis. Demum comprehensus ⁊ ipse: ac in carcerẽ trusus: deinde in publicum perductus multas tulit persecutiones:

variaq; tormentorũ genera:aculei.s.extẽsionẽ:viscerũ effusionẽ:totiusq; corporis lacerationẽ:aliosq; acerrimos cruciatus:vt sua sacra refert hystoria:quos inuicto animo ac mente deo cõsecrata feliciter superauit. Capite postremo truncato gloriosus Christi martyr efficit. Merito igit diuus Ambrosius in eius magnã laudem exclamat. O felix ⁊ inclyt⁹ Christi preliator Georgius:cui tãtã fidei cõstantiam diuina grã cõtulit:vt ⁊ tyrãnice potestatis imperiũ cõtẽneret:⁊ intollerabiliũ non formidaret tormenta penarum: quẽ non solũ temporalis regni blanda promissio non persuasit: sed deluso persecutore eius portenta simulacrorũ proiecit in abyssũ. Merito itaq; sancta romana ecclesia eximijs preconijs suũ colit ⁊ veneratur illustrissimũ martyrium.

De sancta Felicitate. Cap. XIII.

Elicitas quoq; iuxta eiusdẽ diui Georgij arcã quieuit: que ipsi⁹ iperatoris Ottonis filia fingẽs supradictum monasteriũ religiosarũ cã deuotiõis velle inuisere:illuc puenta cũ eximia comitiua in zenobiũ ingressa declarauit votũ mẽtis sue deo ꝯsecrare.s.q͂ i obseq̃o diuino decreuerat oĩo oẽz vitã suã ibidẽ agẽ.cui dũ sepi⁹ eẽt ꝯminatũ:vt ab eo religioso loco discedẽt: nec d religiõe v̓ba facẽ auderet:nõ femĩeo more se dedit i lachrymas:at aĩo virili ⁊ ꝯstantissimo i suo ꝑseuerãs voto affirmabat:nolle vnq̃ redire ad regiũ atriũ: s; d̓siderio diuini amorꝫ oẽz relinq̃bat gl'iam tpalẽ:q̃ iter scãs moniales: quaꝝ sctis eloqijs erudiret: secretã ⁊ qetã ab oĩ strepitu hui⁹ mũdi agẽt vitã: sepata ab illecebrꝫ ⁊ d̓lectationib⁹ corpalib⁹ tota mẽtis itẽtiõe dño Saluatori adherere posset: vt scriptũ est. Adsit aĩa mea post te:me suscepit d̓xtera tua. Itaq; cõ-

temptis cōminationibus: ⁊ quibuscūq; interpellationibꝰ: gratia illustrante diuina: in adolescentie flore mundo renunciauit: ⁊ in illius sancte religionis professione consecrata est. proficiens quotidie in optima spirituali conuersatione: continentiaz amplectens pro vite sue primo fundamēto: ⁊ ꝯseruatione sinceritatis sui cordis: aureeq; sue virginitatis. Necnon die: noctuq; vigilijs vacabat: ⁊ orationibus diuiniq; cultus sanctis meditationibus. humilitati autez adeo erat dedita: vt in omni suo sermone: suaq; actione sororibus cum veneratione semper deferret: ⁊ sicut in seculo nimis preciosis vestibus pre omnibus vtebatur: postea in monasterio viliora: ⁊ despectiora deferebat. Claruit itaq; his virtutibus: que religiosarū sanctarūq; monialium essent proprie: ciborum scilicet abstinentia: corporis maceratōe: crebra vigilandi: legendi: orandi: flendiq; consuetudine: gratia etiam lachrymarum diuinarūq; meditationum: Ea deniq; incendebatur deuotionis flāma ad quecūq; sanctitatis opa transigenda: quibus adiuta: gratia suffragāte diuina: in excelsa celi arce modo gloria finitur eterna.

De sancto Felice: ⁊ Castulo. Cap. XIIII.

Elix Spalatensis ciuitatis dignissimus episcopꝰ ab quo ipsa basilica vbi quiescit sub noīe Saluatoris erecta nomen accepit: vir quidē doctrina: ⁊ sanctitate ꝯspicuus: cum populum ab idoloꝝ cultura reuocaret: ⁊ christiana fide erudiret: impius Tarquinus ira succēsus impat: q̄ repente ad eū properare debeat: quez alloquens ⁊ in Christi fide constantissimum inueniens: trudit in carcerez. Ubi dum continue esset in oratione hanc diuinam vocem audire meruit: Felix si in ꝯfessione fidei

vsq; in finem perseueraueris: imortalitatis coronam inter sanctos
suscipies. Cui Felix inquit: gratias tibi ago dñe Jesu christe Rex
omnipotens eterne glorie: qui mihi peccatori: cunctisq; in te creden
tibus asistis. Nosti domine me toto corde te dilligere: & pro sanctis
simo nomine tuo omnem etiam cruentissimam cedem libenter pas-
surum. Sed esto mihi adiutor ne deficiam in tormentis: quoniam a
te solo omnis procedit victoria. Postea autem Tarquino imperã
te extra carcerem trahitur ad eum: quez cum videret in fide cõstan
tissimum: iussit eum super caracterẽ ferream apponi: & subtus eam
magnum ignem incendi. Tunc voce magna Felix exclamauit: dñe
miserere mei: sicut misertus fuisti seruis tuis in camino ignis arden
tis. ad cuius orationẽ deus suam misericordie aurez inclinans mis-
sit Angelum: qui eum extinxit ignem. plures vero in seruum dei se-
uientes furenti fulmine interempti descendunt ad inferos. Demuz
proteruo Tarquino iubente: Felix p̃sul optimus: atq; sanctissimus
capite truncatur: exhortatis tamen prius ad extremũ vsq; vite spi-
ritum christianis pro Christi fide ad subeunda quecũq; supplicia.
Quo tam cruentissime interfecto: inter duos angelorũ choros san
ctissima eius anima splẽdore tota perfulgida ad celestia deferri visa
est. qđ videntes perfidi barbari in fugam territi sese dederũt. Chri
stiani autem Felicis martyris sanctuz: & venerabile corpus cũ mul
tis lachrymis deuotissime sepelierunt. Eius autẽ corpus sanctis-
simum vna cum diuo Castulo in arca media confessoris templi ip-
sius nomine vocati in presentia iacet: Qui quidem: Castulus mar-
tyr: Zetarius palatij imp̃atoris: sub Diocletiano Rome passus est.
Nam in altissimo ipsius palatij manens: cum occulte christianus
esset: Caium papam: Marcellianum & Marcuz germanos dia-
cones factos: Trãquilinũq; eorum parentem presbyteruz creatum
pientissime refouebat. Tandem deprehensus qđ christianus esset:
qđq; christianos officij pretextu refoueret a persecutoribꝰ tentus:
tertio appensus: tertio auditus: in dñi confessione fortissime perse-
uerans in foueam missus est: dimissaq; super eum harenaria massa:
ad Christum cum palma martyrij migrauit. vij. Kal'. Aprilis.

De sancto Protho: ac Jancintho. Cap. XV.

Rothus ꝛ Jacinthꝰ gloriosi martyres: qui ꝛ ipsi: ex tribus supra memoratis: in arca que est a parte dextra suuz habent domicilium: a beato Heleno presbytero baptizãtur: ꝛ beatissime Eugenie effecti eũ mibi eam Romam secuntur. Ubi Galienus imperator sceuiens in christianos iubet eos comprehendi. qui in Christi fide constantissimi nolentes gẽtilium idolis sacrificare: idem Prothus verberibus durissime ceditur. Tandem cum etiam ad emissionez vsqꝫ spiritus nullis etiam cruciatibus a dei fide diuerti posset: cruento gladio decolatur. Jacinthus autẽ diaconus Leontio tradditur consuli tormentis affligẽdus: qui inuicto aĩo alta voce christianam predicãdo fidẽ: ꝛ spurcissima detestando idola in ardentẽ ꝓhicitur ignez. Uerũ mirãda dei virtute pedũ planta illesa igneas calcabat ꝛ extinguebat flãmas. Postea vero Leontio iubente in torentem deijcit̃. at diuino suggerẽte ꝑsidio spumantibꝰ vndis sospes iactat̃ in littus. Qd̃ vidẽs Leontius: vidẽsqꝫ ẽt populũ tanta miraculoꝝ claritate attonitũ: nolluit alia tormẽtoꝝ genera intẽdere in strenuũ Christi athletã: sꝫ ꝯfestiz iussit eũ capite truncari. Sicqꝫ ea cruen-

tissima cede: et martyrij palma Prothus ac Jacinthus socij: eterna modo: et celesti felicitate fruuntur.

De sancto Sergio et Bacho. Cap. XVI.

Ergius et Bachus viri ad modũ nobiles quãta pro christi fide passi sint: eorum martyria siquidez attrocissima plane indicant. Prio nãqz a Maximiano augusto apud augustã Eufratesiam prouinciam Bachus crudis neruis vsqz ad totius corporis lacerationez ceditur: et discerpitur: quo dei fidem abnegaret: et gentilium simulacra coleret. Uerum Bachus zelo diuini amoris magno mentis ardore: eos tam diros cruciatus constanter tulit persistens in christiane fidei confessione: a qua ad vltimum vite spiritum: vllis nũquam potuit supplicijs diuerti: sicut latius sua sacra refert hystoria. quo quidem turculentissima cede mortuo: ea met die repente Sergius examinatur: an et ipse socium Bachum in ea fidei altissimi confessione sequi disponat. Sergius autem in quem dominus spiritum suum infuderat: magno animo se christianum alta voce profitebatur: dimicando pro fide in omni martyrij certamine. Deniqz viso q persisteret imobilis in laude et confessione omnipotentis dei: aduersus eũ iniqua fulmiatur snia: qd capitali pena moriatur Quibus duobus in tormentorum glorioso certamine tã cruẽtissime ĩteremptis socijs: ipse omniũ dñator: deus atqz remunerator: q eis victoria

victoriam prebuit in terris: sua deitatis eterna clementia coronam glorie prebuit in celis.

De sancta Marina. Cap. XVII.

Arina virgo eximie sanctitati adhuc paruula a patre relinquitur cuidam ei cognato. Ipse nãqz pater postea terga volens mũdo: et cunctis rebus temporalibus perrexit ad quodam celebre monasterium. vbi zelo religionis cultui diuino totum se dicauit. Preterea ad agenda monasterij negotia adeo prudens erat: ac diligens et fidelis: vt ab abbate ceteris plus diligeretur. Post vero aliquod tempus compunctus pietate filie: nõ quiescebat ĩ religione vt solebat. qd aĩaduertens prudens abbas ei inqt. dic mihi cãm tã grãdis tui meroris: nec dubites qꝫ deus solator omniũ solabitur et te. Tunc ipse lachrymans ad abbatis puolutus pedes casum filie sue narrat: tacuit tamen quia mulier esset: sed potius masculum asserebat. Abbas vero nolens eum amittere inquit: si tuuz diligis filium vade et adbuc eum ad monasterium: tecũqz retineas eum: et vt paucis agam. Marina a patre ducitur ad monasteriũ: et supra memorati patris assertione: qꝫ esset masculus: Marinꝰ ab omnibus fratribus vocatur: eruditur litteris: et religiosis moribus precipue a parente. Cum autem esset annorum decem et septem defunctus est pater eius: in cuius cella ipse remansit. Una vero die abbas ait Marino: quare et tu ad curandas res monasterij nõ vadis? At illa: pater quod iusseris faciam. Euntibus cũ Marino fratribus ad cã curã: et in domo cuiusdã amici monasterij in via sepius hospitarẽt: filia eiusdẽ viri cõpressa a quodã milite p̃gnans efficit. pater vero affligere cepit filiã oĩno intelligere volens ab quo fuisset

deflorata. deniqꝫ illa inquit: a Marino monacho sum viciata: qḋ audiens pater totus rabido furore succensus ad monasteriũ prope rat exclamans: Marinũ scelestissimuꝫ decepisse filiam suam. Interrogat eum abbas an tam execrandũ scelus admisserit? Stãs vero Marinus diutius intra se cogitans: atqꝫ ingemiscens ait: Pater peccaui: penitentiã pro peccato agaꝫ: ora pro me obsecro ad deum. Tũc statiꝫ abbas iussit eũ eijci foras monasteriũ dicẽs: nobiscũ non amplius manebis. Ipsa aũt mulierẽ semꝑ se celans ante fores monasterij stabat in ardua penitẽtia: affligens se pro peccato illo rogando fratres ingredientes: ⁊ egredientes vt saltem bucellaꝫ panis illi porrigerent. ⁊ vt breuitati inseruiã: per quattuor ãnos in ea stetit tam anxia vita. Interea puella a milite viciata filium masculũ enixa est in lucem: quem parẽtes deferũt ad Marinũ: at ipse cum suscepit tãquam filiũ ꝓpriũ de ipsa bucella nutriens filiũ alienum. videntes autem fratres mirãdã Marini tã longã patiẽtiã: atqꝫ penitentiã rogant abbatẽ: vt suscipiat eũ ad penitẽtiã: sicut p̃cepit dominus noster Jesus christus. vix abbas fratrum precibus anuens Marinũ recepit in monasterium: eidem iniũgens penitentiam pro cõmisso scelere: subijciendo eum ceteris fratribus vsqꝫ etiaꝫ ad calciarium. Sanctissima aũt Marina seruiendo omnibus fratribus libentissimo animo putrida etiã ac abiectiora exercebat officia. Cõtingit autem eaꝫ tãdem intra paucos dies dormire in dño. Tũc abbas ad fratres inquit: videte quale peccatum hoc fuit: ꝙ penitentiam ĩplere non meruerit: ite tamẽ ⁊ iuxta ritũ lauate eũ: sed longe a monasterio sepelite. Lauantibus deniqꝫ fratribus sanctissime virginis corpus: cognouerunt quia mulier esset: tunc omnes clamare ceperunt seipsos cõtundentes: stupentes suꝑ eius magnã patientiam ⁊ penitẽtiam. Abbas vero id audiens illico ad virginis venerandum corpus ꝓperat: vt ⁊ ipse quoqꝫ videat. vnde videns ꝙ mulier esset: territus: mox cecidit in terram seipsum percutiens. Denuũ se erigens lachrymis mesta per ora cadentibus: supplex orat pro tã magna sua seueritate a deo indulgentiã: ⁊ ab ipsa quoqꝫ sanctissima virgine: quoniã illius ignorans sexum egerat: quod nõ egisset si cognouisset. Et iussit sanctum virginis corpus intra monasteriũ in oratorio reponi. Eaqꝫ itẽ met die puella illa a milite viciata cu-

ius erat filius arepta a demonio veniens ad illud sanctuꝫ ⁊ venerabile corpus palam suuꝫ confitebatur crimen: ⁊ ab quo cõcepisset filium: ⁊ statim ibidem gratia illustrãte diuina volens deus sanctissime virginis insigni miraculo magnam declarare sanctitatem: puella illa in ipso oratorio liberatur a demonio. Quod intelligendo vicina monasteria veniunt ad venerandum corpus sacratissimũ: deferendo cruces: ⁊ cereos cũ hymnis ⁊ canticis. Unde tunc ⁊ postea gloriose virginis meritis deus fecit: ⁊ facit multa mirabilia. ad laudem dei Amen.

De sancta Felicula. Cap. XVIII.

Eilculequã peruetuste Papie cronice testant martyrio coronatam: in eadẽqꝫ sepulcri archa cũ Maria eximia sanctitatis quiescentem: genus martyrij referre nõ debeo: quoniã ex eisdem cronicis id minime didici. Non attingã igitur quale fuerit eius gloriosum martyrium: quo cõfitendo christum barbarorũ perfidiam atqꝫ crudelitatem superauerit: ⁊ celestis thesauri premia consecuta sit. Sed ad alia: que etiam explicanda restant sermonem conuertam.

De Parthari Rege conditore sancte Agate ipsiusq; edis reliquijs: ac de Grimoaldo cditore sancti Ambrosij. Cap. XIX.

Artharis Rex christiana religione ad modũ catholicus in pauperes larga pietate munificus erat: iustitiaz quoq; magnope colebat: prestabat item rei militaris scientia: prudentia autem: & magnanimitate: Paulo Hystorico attestante res mirandas atq; p̃claras gloriosissime gessit: que illum reddunt imortalitate dignum. Hic primo namq; mortuo Ariperto rege patre relinquitur in longobardorum regno cum Gundiperto fratre. qui ambo erant adolescentes: & inuicem dissidentes: que fratrũ discordia multa multis parauit mala. Naz Grimoaldus: qui Beniuento ducabat: id intelligẽs dispositis dominij sui rebus: relictoq; ibidem filio Duce: cum militum copijs ad Ticini regiam sedez occupandam properat: & Gundipertum in ea regnantez cruento gladio enecat. At Partharis frater: qui Mediolano imperabat: ea re cruenta intellecta confestim ad Chachauum auarorum Regem iter arripuit. Grimoaldus hoc audito illico mãdat Chachauo: nõ vltro cum longobardis solitam illum habiturũ pacem: si Partharim eius dominium colere passus fuerit. vnde cogitur Partharis repente discedere. & pulsus sperans apud Grimoaldũ inuenire clementiam: qua ferebatur redimitum ad euz demigrat: salutis prius habita fide: ab quo ad osculum pacis suscipitur. dum autem ciues Partharim multum frequentarent: quoniam eum multuz diligerent: Grimoaldus in eius mortem machinatur. & quo facilius virũ possit votum adimplere: varia obsonia viniq; pocula dono ei mãdant: quo caligante nocte facilius occidi possit. ille vero ex antiqua parentis Partharis familia qui ea munera deferebat: clam eidem

ꝑditionē apuit:fugāq3 celerē ꝑsuasit:quo cruentā mortez effugere possꝫ. Partharis tūc statiꝫ Unulfuꝫ:⁊ vestiariū fidelissime sibi ob sequētes euocat:rē q3 oēꝫ eis ꝑpalat. At ābo:rara siqdē mortalib⁹ huiuscemodi fides:vitā dñi ꝓpria hñtes carioreꝫ:cōi ꝯsilio atq3 cō sensu ea nocte vestiari⁹ loco dñi i ei⁹ cubiculo clausus relinqꝉ: Unul fus aūt Parthariꝫ rusticanas iduit vestes:viles siqdē ⁊ abiectas: quo clā tute effugere posset. Deide eū cedēdo: scurāq3 ac nebulonē clamitādo ꝓseqꝉ medio satbellitū:q iussu Grimoaldi custodiebant: ne Partharis effugere possꝫ. Quiq3 satbellites Unulfuꝫ iterroga bāt:an herus su⁹ esset excitat⁹?:qb⁹ iqt:ille ebriosus vino somnoq3 ē sepult⁹. huiuscemōi vbis ꝯtinuo Parthariꝫ cedēdo trāseūtes ꝑue nerūt ad vrbis āgulū vbi mō diue Agathe basilica ē erecta:⁊ ibidē Unulfus Parthariꝫ fune ꝑ muꝝ emisit extra vrbē iuxta Ticinuꝫ: quo trāsgresso ad vrbē ꝓperat Astenseꝫ istinc postea suꝑat alpib⁹ demigrat i Galliā:tādē i Britaniā vsq3 ad Saxones. Redeo mō ad Grimoaldū:q eadē nocte iussit satellites suꝑ memoratos i Par tharis edes irruere:q ꝑfracto cubilis hostio solū vestiariū i eo iacē tē ꝯꝑiētes:rabido furore totū vberib⁹ cesū ad Grimoaldū ꝑducūt: clamitātes illū morte dignissimū:q Partharis fuge fuisset ꝯsiliū. Grimoaldus vō:vt ad vbū Pauli hꝫ hystoria:iqt:ꝑ eū q me nasci fecit: dign⁹ ē hō iste bñ hēre:q se ꝓ fide dñi sui morti traddē ñ recu sauit:cūq3 mox iter suos vestiarios eē p̃cepit:admonēs eū vt sibi eā dē fidē quā Parthari hūerat ḟuaret. Postea a vestiario re vt ge sta ē itellecta:sciscitaꝉ vbi nā Unulfus lateat. At ille i scto Micha ele i q̊ qdē ꝑcelebri regio tēplo tonāte celo Lōgobardoꝝ reges coro nabāꝉ ad eāq3 sacrā edē oēs rei ꝯfugiētes saluabāꝉ. Tūc statiꝫ Gri moaldus sub fide regia Unulfuꝫ ip̄ꝫ ad ei⁹ p̄ñtiā suscepit:q itelligēs q̄ꝫta fide atq3 prudētia dñi salutē ꝓcurassent:ad regia sua obsequia i palatio ābos retinē voluit:sꝫ Grimoaldo gr̄as agētes: ⁊ ab eo ipe trata licētia ad dilectū Parthariꝫ dñꝫ suū ꝓfecti sunt: cū q̊ ⁊ viuē ⁊ mori statuerāt. His pact Grimoaldus rei bellice strenu⁹ ⁊ ferox atq3 prīceps magnanim⁹:postq̄ꝫ regnassꝫ ānis octo ⁊ vno:⁊ multis claruisset belloꝝ victorijs: q̄ breuitatis cā omittunꝉ: vno tantū re licto i regno suꝑstite filio Garibaldo adolescēte:moriꝉ sepeliturq3 ī basilica ab eo extructa:diui. s. Ambrosij:cui i vita magna mentis

deuotione deditus erat: ob maximam tanti pontificis sanctitatē: que magno pdigio ingēs mortalib⁹ multipliciter demōstrat̄. Prio nāq dū etiā i cunis dormiēs iaceret: examen apū veluti ab alueolo suo ab infantili ore frequentissime fluebat: suā indicans futurā admirandam sanctitatē. Postea ad infantis vocē diuina suggerente virtute: Ambrosio Mediolani pontificatū dicentē digne obsignādum: ea permoto: ac aclamāte vniuerso populo: in eam sublimē pōtificij sedem est euectus. Itē sanctissimi Hieronymi diuina sententia cuncta Ambrosij scripta fidei ecclesiastice: oīumq virtutū firme comprobatur columne. Preterea aurelij Augustini sublimi testimonio omnia ab Ambrosio edita volumina christiana fide pfulgere firmātur: & splendescere veluti flores inter latinos scriptores. Quantis demū vir ipse sanctissimus: & per omnia mirandus in vrbe Mediolani: vbi salubri religione pontificabat: innumeris claruerit virtutibus: eminēti doctria: grauissimisq morib⁹: ac ecclesiasticis strenuis: stupendisq actionibus perfidos exterminando arrianos: & reliqua in salutē populi admiranda: pleni sunt codices: & populi voces in populos celeberrimā transmittunt memoriam. Sed quid sanctissimi Ambrosij laudes celsissimas tam pusilo mei ingenio prosequi enitor: que nō possunt recēseri vlla lingua mortali. eas igit̄ cōticendo me vertā ad Partharim pfugum. qui dum in tot: tantisq calamitatibus versaret̄: dum esset apud Saxones in littore maris nutu diuino talem audiuit vocem. Dicite Parthari vt in suam reuertatur patriā: quia iam tertius dies agitur: q Grimoaldus mortuus est. At Partharis eo i littore circūspiciens neminē vidit ab quo vox ipsa prodijsset. vnde in se reuersus: diuina voce se monitum intelligens: alto ac generoso spiritu p suo recuperādo lōgobardorū regno properat ad latij ora. & eo loci quo maritimo est euectus nauigio: deo ānuente magna longobardorum multitudo suum prestolabatur aduentū: cū quibus vt paucis agam: Ticinū veniens ab vniuerso populo cū ingenti gaudio suscipitur. & amoto e Ticini regia sedē Garibaldo puerulo: regie potestatis apicem obtinuit. Redolendā autem vxorem cum Cuniperto filio e Beniuenti exilio Ticinum reuocauit. Adepto itaq regno: regniq compositis iuribus: nō immemor diuini muneris: quo

cruenta morte fuerat liberatus:suo liberatori deo: almeqꝫ Marie virgini:⁊ diue martyri Agathe templuꝫ edificat: venerãdis diuorum martyrum: Primi ⁊ Feliciani reliquijs: de quibus infra illustratum:⁊ preciosis decoratum. Atqꝫ monasteriuꝫ qđ sacris dicauit virginibus:agrisqꝫ dotauit: vnde ipse virgines:noctu: diuqꝫ cultui diuino ibidem vacantes substentarentur. Urbem quoqꝫ exornauit:maxime portam mirifico opere fabricatam iuxta regium palatium ad sarracenoruꝫ vetustissimaꝫ turrem Boetij: scilicet carcerem. Uerum vt hystorie fineꝫ paucis attingaꝫ: que ob multarum reruꝫ magnitudinẽ insigni egeret volumine:moritur Partharis Rex ipse:cũ solus Lõgobardoꝝ regno annis octo potitus esset: decem autem cuꝫ Cuniperto filio. Sepelitur deniqꝫ regio funeris honore:queꝫ totus populus ingenti luctu luxit multis diebus apud diui Saluatoris templum ab Ariperto patre extructum. vir ipse certe optimus:christiane religionis amator:pius:clemens: atqꝫ iustus:⁊ per omnia omni virtute ⁊ bonitate cõspicuus.

Inclytorum autem martyrum corpora: de quibus supra hic inscripta subijciuntur: videlicet.

Primus ac		gloriosi
	fratres	marty-
Felicianus		res.

De sancto Primo & Feliciano. Cap. XX.

Rim9 atqꝫ Felicianus fratres ciues Romani tēpore Diocliciani: quo i christianos seua furebat ꝑsecutio: fideiqꝫ feruore florebat martyrum virtus: dum per diuersa tormenta interficerentur. & inuicto animo christi fidem profiterentur: a pontificibus templorꝫ gentilium apud eundem Dioclicianū accusantur: q deos suos contemnerent: & Christi fidem colerent. Dum autem in tanto turbine cōstituti essent: angelus dn̄i eos solabatur. Veruꝫ postea ad Herculis Pbanū perducuntur: quo idola omnino colerent. at ipsi in fide magno spiritu perseuerantes: illa portenta adorare contempserunt. Unde in carcerē trudun tur. sed ab angelo liberantur. Postea denuo capti iubente Diocliciano Felicianus trahitur ad imolandum idolis. Qui constantissimo animo celitus inspiratus inquit: octuagesimum: & vltra: iaꝫ ago annuꝫ: & bisquindeceꝫ fluxis annis cognita veritate fidei christiane eam toto corde secutus sum: sequarqꝫ vsqꝫ ad emissioneꝫ spiritus. Nec timeo furorem tuum Diocliciane: quoniam potens est deus meus me a tuis & impiorum manibus eruere. Tunc ille seuus iussit eum clauis ferreis trahi: & perforari: eoqꝫ tormēto cruciari: quo ad culturaꝫ desereret christianam: a qua nunqꝫ diuerti potuit. Postmodum ad suam truculentam presentiam Primum adduci iubet: Cuius mentem in dei fide consecratam volens violare ait: acquiescas mandatis meis: quēadmodum Felicianus tibi frater egit: qui

nostros deos coluit: vnde modo in imperatoris atrio feliciter regnat. cui Primus ait: veritas a vobis canibus depromit: quod Felicianus frater celesti obtemperat imperatori. Ad hec verba christi fortis athaleta cogitur bulientem ebibere plumbum: at miranda dei virtute: nullam sensit lesionem. quod videns proteruus Dioclicianus iubet ambos seuis tradi leonibus. Leones vero deo protegēte mitissimi efficiuntur: illisque blandiunt. Tunc magna multitudo populi spectantis: videns tam stupēda dei miracula: altis in celum vocibus exclamare cepit. Verus est deus christianorum in quem credimus. falsa sunt idolorum simulachra: que abnegamus. Hoc viso Dioclicianus totus ira fremēs: illico ambos cruento gladio decolari fecit: et eorum corpora leonibus tradi lanianda: que ipsi contingere minime ausi sunt. Sed a Christi fidelibus colachrymantibus suscepta cum magna veneratione Rome sepeliunt: que postea Ticinū deferunt. Primus itaque et Felicianus viri siquidem diuini secundum carnē fuerūt fratres: fratres sanctissimo quoque proposito: fratres et inuictissima Christi fide: fratres denique ad lucrāda regna celestia glorioso martyrio: quo iter principes celi perpetuū meruerūt triūphū

De Ariperto Rege conditore sancti Saluatoris: eiusque templi reliquijs. Cap. XXI.

Ripertuz eius nominis primum Regem religione claruisse argumento est illud tam celeberrimū oraculum: quod ipse extra: et prope Ticini menia diui scilicet Saluatoris propria impensa errexit: varijsque insigniuit ornamentis: ac magnis predijs dotauit: et reliqua de quibus Paulus hystoricus. Aliud quoque Ticini cronice eū ferūt extruxisse oratoriū cū Zenobio: Lianū a quodā p-

sbytero appellatuz. Secundū autem Aripertū idem Paulus nullas memorat edificasse basilicas: sed tantum ꝙ iusticiam colebat: ꝙ pietate admodum diffusus erat in pauperes: ꝛ ꝙ zelo deniqꝫ diuini amoris: christianeqꝫ religionis beato Petro donauerit alpes cotias: vbi est Genua: ad galliarum vsqꝫ fines. Redeo igit̄ ad primum Aripertum: qui cum regnasset vno ꝛ bisquattuor annis moritur ꝛ sepelitur regia honoris pompa in eodem sancti Saluatoris oraculo ab eo extructo. quod quidem veneratur sacratissimis reliquijs diui Felicis in pincis martyrio coronati. de cuius Felici martyrio ab me paucis dicendum est.

De sancto Felice in pincis. Cap. XXII.

Elix igitur ipse apud Aquileaz vrbem cū nolet a christiana fide d̄clinare: neqꝫ simulachris gētiliū immolare: varijs tormentis affectus fuit. Primo namqꝫ ministri Sathane suspēdētes eum in eculeo: ad eius latera ardentes lapides apponebant. Uerū diuina virtute ipsi lapides sic incēsi extinguebant̄. Quo quidez viso: visaqꝫ tam miranda in christi fide cōstantia: ex ipso eculeo ad maius horrendum tormentum eum traxerunt: ad feruentem scilicet oleuz: quo perfundentes illum immanissime cruciabant. Uez pietas diuina: que zelo sui amoris per varia tormenta certantibus semꝑ ꝓpitiatur: effundens spiritum gratie super euz: ex acerbissimo illo tormento nullam sensit lesionem. Ad vltimuz in christi fide permanēs fidelissimus vsqꝫ quo efflauit spiritum: capite truncbatur. Cuius anima choris suscepta angelicis ad celos euecta est. Patet igitur q̄ꝫ mirabilis sit oīpotens pater celestis in suis virtutibus: suisqꝫ

ſanctis: ꝙ tot: ac tanti ſui ſtrenui milites: glorioſi ſcilicet martyres: alij per fruſtra lacerati: alij capite ceſi: alij lapidibꝰ obrupti: alij igni bus cremati: alij leonibus: alijq; feris proiecti: tam diuerſa acerrima tormenta conſtantiſſimo animo confitendo Chriſtũ ſuperauerint: ⁊ martyrij palmaȝ adepti regna ſunt lucrati celeſtia. Ibidẽ quoq; erant tumulate diue virginis Affre colende reliquie: que poſtea mutato domicilio delate in vrbem: in ſancto Maiolo modo venerantur.

De Rachiſio longobardoꝝ Rege conditore templi ſancte Marie ad chatias. Cap. XXIII.

Achis rex ſeu Rachiſiꝰ merito imortalitate dignꝰ: ob inſigneȝ religionẽ: quã cum eiuſdẽ familia zelo diuini amoris paruipendens mundi humanam felicitatem aſſumpſit: ſtrenuis virtutibus claruit. Primo namq; rei militaris preſtantia: Paulo hyſtorico teſte: multa romanorũ oppida potẽtioribus armis expugnauit. ⁊ dum obſideret vrbem Peruſinaȝ: Zacharias ſummus pontifex diuinitus monitus illuc properauit: qui ſanctis ſuis monitis: atq; muneribus eundem Rachiſium ab obſidione remouit. Legatis itẽ apoſtolicis ꝓ pace apud eũ orantibus: per omnia optimus ipſe Princeps ob venerationem apoſtolice ſedis ita morem geſſit: vt cuncti Italie populi pace poſtea fruerẽtur. Preterea in altam eiuſdem principis mentem tantum religionis feruoreȝ pontifex ipſe infudit: hac precipua ſuaſione: oportere odio habere preſentis vite omnem felicitatẽ: corporis voluptates: ⁊ hominum faſtus: atq; honores: qui a Chriſto glorioſam cum Angelis cuperet conſequi letitiam. ꝙ quantum dei doctrina: ⁊ ſanctoruȝ

patrum monita valeant in animis hominum: quottidianis experimentis maxime Rachisij hoc vno demonstratur. nam suus ille vti effrenati Leonis furor aduersus ecclesiã: tãquaz ouis: placidus redditur: furorq3 in veram clementiã atq3 religionez adeo cõmutatur: vt Rachisius ipse corona regia deposita: ⁊ obsignata Astulfo fratri: cum familia incensus deuotionis desiderio Romam perrexerit: ⁊ ibidem sumptis pro more apostolicis indulgentijs: acceptaq3 a papa Zacharia benedictione: ab quo etiam clericus fuit ordinatus: Ticinum redijt: ⁊ denuo eidem Astulfo sceptrum regium cõfirmauit: preclaras vrbes: atq3 oppida: castella: ⁊ perpotentes arces. his autem qui sibi obsequebantur: plura distribuit bona: ne mercedis remuneratione fraudarentur: multas quoq3 in pauperes erogauit pecunias: dans terrena: quo consequeretur celestia: qua quidem cõmutatione nihil beatius. Demum alme celi regine suis impensis basilicam cum monasterio sacrarum virginum edificauit: que etiaz hodie sancta Maria foris portam ad chatias nuncupatur: eamq3 basilicam preciosis diligentissime exornauit: predijsq3 dotauit. in qua monaci habitu fuit cõsecratus: cũ vxore ⁊ Epiphania filia: virgine sanctitate conspicua. Ibidẽq3 memores qua sollicitudine gloriã transeuntis mundi in seculo tractarent: eo maiori religionis feruore mens sua ad deum die noctuq3 magis extuabat: orationibus: ieiunijs: lachrymis: disciplinisq3 ecclesiasticis: ⁊ sanctitatis operib⁹: habentes in ea religiosa vita vnum sanctum propositum: eũdemq3 circa deum dilectionis affectum: cui ꝯtinue gratias agebant: ꝙ eos de hoc seculo nequaz pleno peccatis: de medioq3 dentiuz malignãtium erripuisset: ⁊ adduxisset in diuinum thalamuz suum: quo permanerent in funiculo vere charitatis: fidei: ⁊ pacis: ⁊ ad dei eternitatis regnum festinarent. Ascendentes deniq3 per eas sanctarum virtutum scalas: gratia illustrante diuina ad sanctitatis culmen peruenerunt: eo quo in eorum vite exitu: Rachisio imprimis precipuo religionis oraculo pater altitonans stellanti nixus olympo: suas illi syderas aperuit arces: ⁊ excelse glorie templa: Anno salutis quo obijt quinquagesimo supra septingẽtos: sui vero regni quarto: ⁊ mẽsib⁹: cui⁹ qdẽ sacrũ corp⁹ ea ĩ basilica ab eo erecta religiosa ve-

neratione tumulatur. Qui quidem diuus princeps in omnes pius: clemens: atqꝫ iustus: cunctisqꝫ amabilis: ⁊ in pauperes ꝙꝫ maxime munificus: sed imprimis mirandis rebus sanctissime gestis: in eternum deum: suamqꝫ almaꝫ genitriceꝫ: cunctosqꝫ celites: in Apostolicam item sanctam sedem: vniuersamqꝫ Italiam: ⁊ ꝓpriaꝫ deniqꝫ patriam: benemeritus: ingenti laudum preconio: ꝙꝫ maxime est celebrandus: pariter ⁊ venerandus.

De sancta Epiphania. Cap. XXIIII.

Epiphanie virginis sancte: eiusdeꝫ Rachisij regis filie: nobilis sanguine: sed nobilior sanctitate: precipue virtutes de purissimo eiusdeꝫ deuote mentis fonte ꝑspicue prodierunt. Nam primo contempto cum parente lato atrio: diuino numine tacta: artum est ingressa monasteriū: quo in eo scandere posset celsa virtutum spiritualiuꝫ. Et intelligens ad vite perfectionē dei amore cōtemnēdas esse diuitias: cū alijs sacris virginibus complexa est paupertateꝫ. Ibidemqꝫ sancta mente: fide pura: ⁊ caritate perfecta ante deum incedebat: virgoqꝫ permanebat mente: ⁊ corpore: quo placeret creatori: diebus ⁊ noctibus ieiunijs vacans: ⁊ orationibus: ac disciplinis ecclesiasticis. fonte autem sepius se madebat lachrymarum: quo hic flendo in alia beata vita ridere posset. vestiebatur quoqꝫ cilicio: vt albis glorie vestib⁹ in celesti aula eniteret. Caput antiqui serpētis deo ꝓpitio ꝯterebat: superando malignas temptationes: ⁊ peccatorum iacula: qua quidem strenua pugna perpetuis preconijs potiretur. Demum cuꝫ vsqꝫ ad cōsumationem vite sue his floruisset virtutibus: que sanctarum virginum sunt ꝓprie: ad regni celestis beatitudinem: ⁊ gloriam sempiternā assumpta est. Eiusdem autē sancte virginis sacrum corpus in supra memorata basilica veneratur.

De Gondiberga Regina fundatrice sancti Joannis donarum: ipsiusq; templi reliquijs. Cap. XXV.

Gondiberga Regina mulierũ clarissima: religione: pietate: modestia: ac prudentia pspicue floruit. que cum incomparabili corporis pulchritudine ad modum prestaret: non mediocres persecutiones substinuit. Nam ꝑ Paulo hystorico referẽte: apud virum Rodoaldum: a quodã viro nequã: ⁊ scelestissimo de adulterio accusatur: qui ad expugnandam Regine pudicitiam irato: ac furenti animo se se dubio certaminis periculo commisit cum Calcho eiusdem Regine aulico. Cui cũ nota esset domine sue vita pudicissima: impetrata a Rege licentia cum eo falso accusatore singularis pugne certamen suscepit: quo dei iudicio false incusationis veritas cunctis pateret. In diem itaq; pugne: ⁊ belli venerunt ambo armati: cuncto spectante cum Rege populo: ac ipsa quoq; Regina terrore: ⁊ luctu anxia: ⁊ quisq; omni armorũ conatu in aliũ cruentam mortem enitebatur. Uerum omnipotens deus veritatis sedulus protector strenuo Calcho supra falsum accusatorẽ clargitur: q eũ potẽtioribus armis supauit: atq; deuicit. Uiso nãq; tam manifesto dei iudicio: quo regine inocentia aperte declaratur: toto exultante: ac clamante populo Rodoaldus rex Gondibergã vxorem: cuius luctum ⁊ terrorem pius deus verterat in gaudium: in pristinã coniugalis federis dilectionem suscipiens: ad pristinos regios honores: ac dignitates in regio atrio cum maximo gaudio sublimauit. Que quidem Gondiberga videns precipuo dei munere tanto se periculo liberatam: ac etiã laudabili imitatione matris Theodolinde decus Reginarum: que apud Modoetiam diuo Joannibaptiste pulcherrimam errexerat basilicã: sic ipsa quo-

q apud Ticinum: sanctum scilicet Joannem donarum vocitataz.
Ipsa namq Theodolinda matrona siquidē christianissima mirandis florebat virtutibus: religione: clementia: castitate: & ingenti prudentia: morum item grauitate: sed q maxime litteris: & eloquētia. eo quo diuus Gregori⁹ magnus. Magnus inq: vt ex multis pauca recenseam merito celebrandus eminētia: atq virtutum amplitudine in dei ecclesia. Magnus qui adhuc ēt monachus in Sicilia paternis facultatib⁹ bistria erexit monasteria. Magnus: qui horis canonicis in initio deus in adiutorium addidit cum gloria patri: & spirituisancto. Magnus: q multos edidit canones teste Gratiano reipublice christiane perutiles atq necessarios. Magnus: q Trayanum imperatorem ab infernis liberauit. Magnus: quoniam hic ille fuit summus pontifex sanctissimus: qui ob summam sue mentis humiliationem primis se seruum seruorum dei inscripsit. Magnus deniq: qui nec vite sanctitate: nec doctrina etiam scripta: nec morum integritate: nec perspicua tam diuinarum: q humanarum rerum grandi diligentia: inter diuos vrbis pōtifices: ne dū superiorem: sed nec parem habuit sancta mater ecclesia: adeo q ob eius in terris angelicam vitaz angelus terrestris meruit appellari. Sed vt ad rem ipsam redeam. Uidens diuus ipse Gregorius q Theodolinda supra memorata post defunctum primum Antharim virum tam mirandis floreret virtutibus: vt Longobardi omnes regni gubernacula eidem tribuissent. Item vt quē in maritum sibi eligeret: & ipsi in eorum Regem susciperent: que eorum cō sensu Agilulfum Thaurini ducem: heroica virtute virum inclytum: & bello strenuum: ac formosum ꝯiugio sibi iunxerat: quez hortatu eiusdem viri diuini: post multa aduersus ecclesiam bella optima ipsa matrona ad religionem conuertit: & eidez beatissimo patri in magnā latij pacem per omnia obsequentē: cuius impēsis ꝑ Paulo hystorico teste: plures sunt erecte basilice: vnde cuz tot tantorūq esset causa bonorum: sūmus ipse pontifex bisduos dyalogorum libros in ꝑpetuā eiusdē laudē: atq memoriā suo nomini inscripsit. Mō me ꝯfero ad ipsaz Gōdibergā: que post tantarum rerum turbinē cū paucis vixisset annis moritur: & sepelitur regia funeris pompa suis lugentibus longobardis in eadez diui Joānis basilica ab ea edificata. In

cuius quidez subterraneo oratore decenti sepulchro sacrum tumulatur corpus sancti Blasij epi. Qui duz pontificaret apud Samariam: et religiose in christi cultura ibidem populum erudiret: et iubēte Agricolao nolet gentiliū simulacra colere: ducitur ad martyriū. Dum perduceretur gaudenti animo alta voce talia efferebat. O q̄z lector videns Christum dominū meū mei esse memorem. demū ductus ad lacum. proijcitur in eum. At domino cōcedente stupentibus cunctis supra aquas siccis calcabat pedibus vndas: et iocundo ac celesti quodam vultu sic deambulando persecutoribus exclamabat. Nunc me sequimini: et deorum vestrorū ostendite virtutē. tunc illi insani vario gentilitatis delusi errore ad numeruz vsqz sexaginta et vltra: precipites se dantes in lacum: demerguntur in profundum. Interea descendens angelus domini ad Blasium inquit: Egredere lacum: quo martyrij palma percipere valeas eterna gaudia. At statiz Blasius gaudens lacum egreditur: et varia ac acerrima patitur tormenta: carceris scilz squalorem: ferreos item pectines sacrum suum vndiqz corpus lacerantes: ad vltimū cruento gladio decolatur. Uerum priusquam in celum efflaret spiritum: talem ad celestem parentem habuit orationē. Domine deus meus: q me a spurcissimis liberasti idolis: qui ex tenebris fecisti lucem: qui super Cherubin sedes et Seraphin: caratherasqz celorū aperis: interemisti quoqz draconem: tue deitatis clementia concede omnib' nomen meum inuocantibus: gutturis: seu alterius egritudinis periculi: atqz tribulationis obtatam liberationem. Cui quidem feruenti Blasij orationi ānuit ipse deus. Longū modo esset enumerare pene inumera miraculorum signa: quibus inclytus martyr Blasius corruscauit: atqz corruscat: et quibus pater celestis indulgentissimus stupenda miraculorū claritate magnam suam sanctitatem vulgare voluit in populos. Sed minime sunt etiā silentio pretereunde ille septem mulieres: que Blasium sequentes ad martyrium: suumqz in terram colligētes cruorez: q essent christiane presidi accusantur. Unde et ipse quoqz ad martyriuz perducuntur. Sed o stupor feminei sexus: non more femineo sedabant in lachrymas. at superata feminea fragilitate: gratia suggerente diuina alta voce Christi fidē profitentur. Tandem constanti animo per varios cruciatus vsqz ad emissionē

ad emissionē spiritus in christi fide permanētes: martyrij coronam perceperunt. Earuz autē vna duos habens filios puerulos piētissime diuo Blasio comendauit: vt suo adiuti presidio ꝓ christi fide mortē oporterent. Qui ꝛ ipsi gladio necati: confitendo christum gloriosum martyriū cōsumarunt: ꝛ angelorum choris suscipiuntur. Quorum quidem corpora eadem in basilica cum diuo Blasio vniꝰ sepulchri domicilio decenter seruantur.

Jacobi Gualle Jurecōsulti Papie
Sanctuarij Liber sextus.

De Rheodolinda regina fundatrice sancte Marie ad ꝑtichas.

De sancto Hieronymo Papie epō. Ac de Asprando cōditore sacelli diui Adriani. Cap. I.

Heodolinda regina eximijs claruit virtutibus: religione: pietate: prudētia: ꝛ precipua humanitate: atqꝫ pudicitia. Hec nāqꝫ ꝑclara mulier: cū ꝑ multa reruz discrimia cū Parthari viro rege prestātissimo ad regiā Ticini sedē ꝑuenisset: exēplo mariti ꝑmota cuiꝰ ipēsa tēplū sancte Agathe est erectū: ipa quoqꝫ basilicam sancte dei genetricis ad ꝑtichas extra tunc Ticini vrbis menia: opere rotundo mirabili extruxit: ornamētisqꝫ mirificis decorauit. Nūcupatur autez ad perticas: vt ad verbū Paulus hystoricꝰ refert quinto sui operis libro: qꝛ olim ibi ꝑtice idest trabes erecte steterunt: que ob hāc cām more Lōgobardorū poni solebāt. Siquis eiz in aliqua parte: aut in bello: aut quomodocūqꝫ extinctus fuissꝫ: cōsanguinei eiꝰ intra sepulchra sua perticā figebāt: in cuius sumitate

columbam ex ligno factam ponebant: que illorũ versa esset: vbi illorum dilectus obijsset. s. vt sciri posset in qua parte is qui defunctꝰ fuerat quiesceret. In eadem rotunda basilica diui Hieronymi presulis Ticinẽsis sacre reliquie precipua veneratione coluntᷓ: queꝫ sacra eius hystoria testatur tanta sanctitate: ac pietate claruisse: vt solo sui palij tactu curaret egrotos. Et inter cetera eius miraculorũ signa merito hec memorantur. Nam dum semel solito pietatis feruore alimoniaꝫ erogaret in pauperes: quẽdam nudum intuebatur pauperem febricitantẽ: totum tremuluꝫ: quem pius pastor visceribus pietatis motus: proprio se exuens palio: induit: qui mirãda dei virtute fugatis febribus statim liberatur. Tunc vir ille diuinꝰ magno spiritu inanem gloriam fugiens: que omnes virtutes exuflare solet: astantibus inquit: nolite in populum hoc vulgare miraculuꝫ: non enim ipse sum: sed celi est regina pijssima: que me indignum seruum suum direxit ad hoc pietatis obsequium. Scitote mi frẽs: qꝺ vbi non ficta: sed vera regnat pietas: deitatis presentia ibideꝫ deesse non potest. Aliud quoqꝫ stupendum subsequitur miraculuꝫ. Nam dum a rege vocatus nimio accelerato gressu fessus peruenisset ad Atrium regium: proprio se exuit palio: quo supra solis radio apposito: ab eo cunctis stupentibus mirabiliter diuina operãte virtute substinetur: veluti a trabe fortissima. Accedit ⁊ aliud nõ minus memorandum. Eunte eo sancto Antistite ad prothomartyris Stephani basilicam solo eius aduentu liberatur mulier: que ab immundo spiritu ibidem stridens dentibus vexabatur: exclamante demone Hieronymo aduentãte: hic amplius stare nequeo. Lõgum esset miraculorum signa contexere: quibus diuus pontifex ipse dum viueret emicuit: in cuius quideꝫ sacro ore frequens hec perspicua erat sentẽtia. Homo carnis pondere extra magnificatur: interius vero virtute sanctitatis. Post demum eiusdeꝫ in omni sanctitate clarissimaꝫ actam vitam: gratia suggerẽte diuina: hãc celestem meruit visionem. Nam diuus pater Syrus agmine celestium spirituum vndiqꝫ corruscans ad eum veniens illi inquit. Euge frater: quoniaꝫ in celestibus tibi preparatus est eterne glorie locus: quo nobiscũ fruaris in eternum. Tunc statim exurgens se posuit ad orationem ad rutilantem vsqꝫ auroram. Mane auteꝫ elu-

cescente:cāz celestem visionem clero:vniuersoqꝫ populo ī missaruꝫ solemnijs reuelauit: adhortaturqꝫ omnes ad super omnia diligē-dum celestem eternum patrem indulgentissimum: ad mutuaꝫ dilectioneꝫ:carneꝫ mūdūqꝫ vincendū:ꝛ omni spiritu: ꝛ opere celestia iquirendum. Deniqꝫ sacra manu sua cunctos benedixit:orans pientissime almam celi reginam: cui mira deuotione deditissimus erat: vt eternis celestibus gaudijs omnes secum perfrui possent. Deinde ad suum rediens atrium:ꝛ superueniente aliquali egritudine ī celuꝫ ad perbeatas sedes eternas emisit spiritum:post eius pontificatuꝫ anno tertio supra decimuꝫ:Sepeliturqꝫ pastor ipse optimus:mirāda pietate:doctrina:ac sanctitate:signisqꝫ miraculorū vndiqꝫ conspicuus ea in basilica eximia funeris veneratione:tota deflente Ticini patria:tāquaꝫ proprio orbata sanctissimo parente. In qua q̄dem basilica vir ipse diuinus memorabileꝫ quandā asserebat adesse indulgentiam eidem celesti voce anunciataꝫ: dum oraret in cimiterij sacello:que quoniā erat īmensa soli deo notam testabatur: maio s.mense sue cōsecrationis die per omnē octauam:ac primā: secūdā: ꝛ tertiam:in omni euo feriam. Quod quidem sacellum ab Asprando rege Luitprādi iclyti regis patre fuit erectū ī dei: diuiqꝫ Adriani honorem.

In eiusdem Asprandi laudem hi extant versus.

Asprandus honestus:moribus: prudētia: polēs:
Sapiens:modestus:patiens:sermone facundus.
Astantibus:qui dulcia:faui melis ad instar.
Singulis promebat de pectore verba.
Cuius ad ethereum spiritus dum pergeret axem:
Post quinos vndecies vite sue circiter annos:
Apicem reliquit regni prestantissimo nato.
Luytprando inclyto:ꝛ gubernacula gentis.

Datum Papie die iduum Junij inditione decima.

De Cõperto Rege ꝯditore sci Georgij in mõtefalcone. Cap. II.

ompertus Rex quoniaꝫ heroicis virtutibus multũ prestabat: merito ꝑcipuis laudib⁹ est extollẽdus. Naꝫ Paulo hystorico attestãte ob eius mirandam bonitatem cunctis erat amabilis: ac gratiosus: iustitiaꝫ etiã colebat: at imprimis christianam religionem: vt infra patebit. erat item liberalis: ac eloquentia: ingenioq; clarus: clemẽs admodum in oẽs: maxime in subditos. rei deniq; militaris strenuitate: consilio: ⁊ prudentia quantuꝫ floruerit: nouit Alachis eius hostis: cum quo dum de regno Longobardorum inter eos ageretur: ⁊ seua bella essent habita: denuo belli pugna essꝫ statuta: pius ipse princeps propria exposita vita: quo saluti populorum cõsuleret: mandat Alachi per hec verba. Ecce quantus populus ex vtraq; parte consistit: quid opus est vt tanta multitudo pereat? ꝯiũgamus nos ergo singulari certamine: ⁊ cui voluerit dominus de nobis donare victoriam: omnem hunc populuꝫ: ⁊ incolumem: ipse possideat. Veruꝫ Alachis pre pauore ad certamen venire renuit. Unde postea maius bellum q̃ꝫ vnq̃ꝫ fuerit instauratur: congresseq; sunt vtrinq; armatorum copie: quo quidem seuissimo belli congressum cedes magna secuta est. Demuꝫ fusus est Alachis exercitus: ⁊ ipse infelix Alachis cruento perfossus gladio cecidit: caputq; illi truncatur. Unde ea bellica clade Compertus: adiuuante domino: clarissimnm victorie triumphum reportare meruit. Exercitus autem Alachis cruenta eiusdem morte territus: ⁊ destitutus omni spe salutis versus Abduam fugam arripuit: in quam nimiuꝫ repente irruens: quos mucro nõ perculit: Abdua fluuius interemit. Postmodum Compertus cum ingenti gloria: ⁊ triumpho Ticinum ingreditur: cui populus magno exultans gaudio obuiam iuit:

eūq; mira animi iocōditate atq; affectione suscepit. Ipse vero q; christianissimus princeps: propter sibi prestitum a deo victorie donum in campo coronate: vbi parta est victoria: qui eo tempore situs erat extra: & prope peruetusta vrbis menia: diuo martyri Georgio in montefalcone nūcupato templū edificat: quē dū vixit in ꝑcipuū patronū semꝑ habuit. Hic deniq; optimus rex: nullo religionis: clementie: iusticie: probitatis: virtutis: bonitatisq; exemplo pretermisso: cum potitus esset longobardorū regno: annis duobus supra decem: felici pace: & bona gratia suorum populorū: ipsis collachrimantibus defunctus sepelitur regio funeris honore in antiquo regum sepulchro diui scilicet Saluatoris: ab auo suo rege Aripto extructo. Quo autē anno interierit: Paulus hystoricus non refert: sed solum eum memorat coetaneum diui Damiani pontificis ticinensis: qui obijt āno salutis quinquagesimo: & tertio supra quadringentos. Ipsi namq; optimi viri: Damianus primo eminenti doctrina: virtute: & sanctitate: Compertus postea heroicis virtutibꝰ reiq; militaris prestantia vno tēpore floruerunt. Qui pro salute tā grate sibi Ticini patrie: dum seua pestis vniuersum populum adeo extinxisset: vt per vicos & plateas herba esset falce resecanda: ingēti permoti cōmiseratione atq; sollicitudine: venerandas diui Sebastiani reliquias: Roma Ticinum deferri fecerunt in sacram edē sancti Petri ad vincula. Cuius quidē gloriosissimi martyris meritis: ea tam seua clade Papia liberatur. de quo tamen latius supra in sacra diui Damiani hystoria habetur.

De sancto Mauritio ac Eusuperio cum Innocente vno in ede sancti Matthei iacentibus. Cap. III.

Auriti/us: atq; Eusuperius milites armate militie ex thebana sūt oriundi ciuitate apud orientales celeberrima: supra Nillū posita vltra Arabiam: a Jacobo apostolo domini fratre: christiana fide erudita: q̄ vt Plinius libro trigesimo ⁊ sexto naturalis hystorie scribit: nō solum egypti: sed totius orbis ciuitatum floruit felicissima: ⁊ maximis menibus ambiebatur: centum .s. stadiorū: portisq; centum claudebat̃: excelsis quoq; decorabatur tectis: speciosis itē templis: alijsq; multis preclaris ornamentis: in cuius medio fluuius interfluebat: eiusq; ciues: teste Herodoto libro secūdo apud egyptios sapientissimi habebantur. Illustratur autem ciuitas ipsa eodem Mauritio: qui a Thebano populo: apud quem ob eiusdē militie strenuitatē: fideiq; catholice cōstantiam: aliasq; egregias virtutes magno erat in precio: vnius legionis dux est cōstitutus. Eusuperius autē vexilifer: ambo magna nobilitate: ⁊ virtute prestantes: fide vero longe p̄stātiores. Hi nāq; ad Maximianū augustum mittuntur in eius auxiliū. Dū vero iubente Maximiano ad trucidādos christianos ꝑ euertenda ⁊ delenda christi fide destinarent̃: parere noluerunt. Unde indignatus Maximianus varijs cruciatibus eos cedi fecit. Sed ipsi in fide ꝯstātissimi: alios etiā multos ꝑ fide magno spiritu ad martyrij palmā exhortabant̃. Ad vltimū strenui atq; illustres ipsi The-

bani christianissimi:glorioso ignis martyrio in arce celi ꝑpetuū meruerunt triumphū. Quorum corpora cū vno sanctorū Innocente i basilica alme pietatis edis: diui. s. Matthei decenti loco sepulta: precipua veneratione coluntur. Ibidem autē nobile atq magnificum est hospitale ere nobiliū Papie ciuiuz erectuz: ꝛ multis predijs ditatū: pietatisq vexilla pandit in pauperes decūbentes: tā exteros q̄ proprios etiaz ciues: ꝛ ꝓfusam exhibet beneficentiā: in cuius quidem fronte sub veneranda pietatis imagine marmoreo lapidi hec carmina inscribuntur.

Hoc pietatis opus confert hec regia quondam.
Urbs pia: clara viris: pauperes alma domus.
Accipit hic eger medico curante salutem.
Uiuit inops tutus: hic viget vna fides.

Ingredientes autē eiusdez alme pietatis edis eximiam nostram societatē: ad pauperes pauperūq patrimoniuz iuste regendū: Syxti sexti summi pontificis priuilegijs: item ꝛ alijs magna salutis venia donantur: que non multū ab apostolico iubileo differre videnẗ: cum cōmutatione quorūcunq votorum. Roma terra sancta: diuo Jacobo in compostella: ꝛ religionis ingressu dūtaxat exceptis. Naz dum Syxtus ipse apud Ticinuz in minoribus ageret: hospitaleq ipsum sepius īuisceret: ꝛ videret ibidē pietatis opera ac studia hospitalitatis tam feruenti charitate diffuse exerceri: ꝛ mirifice ipleri: postea dei suggerente gratia euectus in sublimiorez totius orbis: Petri sedem: ea memoria repetens: motu ꝓprio: vt sua ad verbuz referunt priuilegia: ꝛ non ad alicuius oblate petitionis instantiā: huiuscemodi salutis munera pie ac gratiose cōdonauit: ad eternaz rei memoriam: ꝛ eā ingredientibus societatem indubitatā salutem.

De sancta Simphoriosa cum septez filijs in templo sancti Eusebij iacente. Cap. IIII.

Info- riosa Getuli vxor prestantissima: p catholica fide in tiburtina ciuitate primo palmis durissime ceditur: deinde crinibus suspenditur: demum molari saxo collo alligato iactatur in torrentē. Sz in Christi fide permanens fidelissima: vsqz ad emissionem spiritus: ad perbeatas sedes in celuz ipsum efflauit spiritum. Cuius quidem corpus Eugenius germanus suus: vir magnificus sepeliuit. Post cui⁹ interitū imperator eiusdē Simphoriose septē filios: Crescentiuz. s. ac Julianum: Nemesium: Primitium: Justinum: Statenum: ⁊ Eugeniū: diuersis supplicijs pro fide mactari fecit. Quorum corpora a christianis sepulta: modo cuz matre Simphoriosa in basilica diui Eusebij vno sepulchro tumulātur. Felices inquaz matres: Felicitas scilicet: ⁊ hec Simphoriosa: que bisseptem filijs glorioso martyrio secum cōsecratis: in excelso celi atrio modo eterna felicitate perfruūtur. Felix quoqz Papia tot: tantisqz celestibus thesauris illustrata: maxime superius memoratis duabus cum perbeata prole diuis matribus: cum in orbe terrarum alibi psimiles suum habere domicilium nescio si ferantur.

De sancto Abdone ꝛ Senone in sancta Maria noua iacentibus. Cap. V.

Bdõ ꝛ Senon magna nobilitate viri subreguli ꝛ oriũdi ex Corduba persaruꝫ vrbe: cũ superata a Decio imperatore Babilonia cuꝫ alijs multis ꝓuincijs: in Corduba ipsa christiani trucidarẽtur: fatentes se christianos: vincti cathenis Romam perducunt̃. Qui post carceris squalorem trahuntur ad idolorũ simulacra colenda. Sꝫ ipsi in fide Christi magno spiritu ꝯfirmati: in ea spurca portenta expuebant. Tunc rabido furore feris leonibus vorandi iactantur. At ipse fere virtute operãte diuina: omni feritate omissa Christi seruis blandiebantur. Quo viso: post varia tormenta: tandem capite truncantur. Eorum veneranda siquidem corpora Roma Ticinum delata in sancta Maria noua tumulantur.

De sancto Nemesio ⁊ Senestrosio in sancti Laurẽtij sacello ia-
centibus. Cap: VI.

Emesius diaconus: ⁊ Senestrosiꝰ: Valeriano: ac Galieno regnantibꝰ: ⁊ christianos persequentibꝰ: dum Rome spectante populo ad idola colenda ducerẽtur: constanti animo ea cultura reiecta ipsa idola adorare contempserunt. vnde multis variisq; cesi tormentis: nunq̃ potuerunt a Christi fide diuerti. Postremo cruento necati gladio: ⁊ martyrij palma adepta in arce celi eterna felicitate modo letantur. Quorum quidez sacra corpora Roma. Ticinũ delata: in sacello inclyti martyris Laurentij in verzario: de canibus postea nuncupato: fideliter seruãtur atq; venerantur.

De sancto policarpo iacente in ede Trinitatis. Cap. VII.

Olicarpuz Smirnee vrbis pontificem: Eusebius cesariensis ꝺ temporibus refert tempore Trayani imperatoris magna sanctitate claruisse: catholica item doctrina: ⁊ miranda virtute cum Ignatio Anthiocene ciuitatis: ⁊ Papie hieropolitane vrbis episcopis. qui Joannis apostoli ⁊ euangeliste in sanctissimis operibꝰ christianis fuit

coadiutor. Hic nāq3 vir diuinus qui nō tantum Smirenam vrbez: sed etiam in tota minori Asia: multa regna: multasq3 ciuitates: varriosq3 populos ab idolorum cultura ad veram Christi fidem conuertit: pater: ac pastor: atq3 princeps ibidem sanctissimus enituit: cuius epistole ad philipenses leguntur. Demum veniens Romam dum verbo ⁊ exemplo multos reiecta idolorum cultura ad catholicam direxisset fidem: iubentibus Marco antonio: ⁊ Lucio tunc regnantibus: satellitibus eum in via continue verberantibus: cuz magna ignominia ducitur ad Amphiteatrum vbi vniuerso personāte populo pastor ipse tanta sanctitate conspicuus: diuinorum operuz clarissimus: cunctisq3 virtutibus admirādus: igni tradditur: ⁊ extinguitur: cuius quidem sacruz ac venerabile corpus cū lachrymis ⁊ veneratione a christianis sepultum: postea Roma Ticinum delatum: in subterraneo sanctissime Trinitatis basilice oratore decenti loco tumulatum modo colitur.

De sancto Foliperto abate in oratorio Annunciate. De sancto Petro diacono in ede sancte Marie perroni. De scō Aldo heremita in sacello sancti Columbani: iacentibus. Cap. VIII.

Sunt ⁊ alij sanctitate conspicui Folipertus. s. abbas: cuius sacrum corpus in oratorio sacrarum religiosaꝝ monasterij Annunciate est reconditu3. Petri quoq3 diaconi: cuius ere basilica canonice perroni (vbi quiescit) est erecta. Demu3 ⁊ Alde heremite iacentis in sacello diui Columbani: quorum sacre hystorie: quoniā3 in manus non peruenere: sua vt aliorū3 merita contexere non debui. qua scil3 sancta mente: fide pura: charitate perfecta: coram deo incederent: castitatem seruarent: sequerentur iusticiam: virtutem: orationē: ieiunium: fletum: pietatem: atq3 hospitalitatem. ⁊ queādmodum in certamine mundi pugnātes: ac pro Christi amore: caput antiq serpentis fortiter contererentes: pellagus peccatorum: iniquitatumq3 abyssum strenue conculcarunt. quibus tandem persecutionibus: ⁊

tribulationũ fluctibus per sanctas virtutum scalas sublimati sint ad perbeatas celestes sedes: que quidem sanctorum preconia dum celebrantur: deus q eos de tenebris vocauit ad lucẽ: glorificatur: proximus autem: cuius magno cordis affectu salutem procurare debemus: edificatur. Non conceditur igitur ea cõtexere: ne: quod absit: a luce veritatis: qua cuncta scripta illustrant: discedens: falsitatis caligine presens opusculum obtenebretur.

De sancto Guniforto. Cap. IX.

Unifort⁹ inclytus martyr ĩ hoc sanctorum opusculo vltim⁹ sequitur: nõ sanctitatis vltimis meritis: cũ solus etiã satis superq; sufficiat stupendis deitatis gratijs: quib⁹ mirifice claruit: ad illustrandã hanc Ticini vrbem: ad quã diuino nutu totus vndiq; cõfossus vulneribus pperauit: quo ibidẽ sancte eiusdem reliq̃e pcipua veneratiõe colerentur. Gunifortus igit̃ scotia gente natus: nobili genere: gigãteoq; corpe: cũ apud eã scotiã gẽtẽ aduersus xp̃ianos magna fureret psecutio: sibiq; eẽt cordi p xp̃o mori: ⁊ altũ sue mentis votũ videret potentia sue nobilis familie in ppria patria ĩpeditũ iri: cũ frẽ Guniboldo: ac duab⁹ sororib⁹ prexit in germaniã: vbi xp̃iani varijs tormẽtis occidebant̃. Un̄ vt eorũ votum pducerẽt ad effectũ: xp̄i fidei flãma incensi magno spũ xp̃ianã p̃dicabãt fidẽ. Tũc capiũt̃: ⁊ supplicijs crudel͛r cedunt̃. Un̄ dei opãte virtute saluant̃ ipsi frẽs. Sorores autẽ genere ⁊ forma speciose: speciosiores vͦo fide ⁊ virginitate: zelo diuini amoris supata femĩca fragilitate: accedẽte q̊q; frũz pia exhortatõe: oculis ⁊ manib⁹ ĩ celũ itẽtis: xp̃z ↄfitẽte cruẽtissima cede martyrij palmã adipiscunt̃. Quib⁹ tã ipie peremptis: Gunifortus: Guniboldusq; frẽs ide discedẽtes

superatis alpibus: descenduut in Italiam ad Cumarum vsqꝫ ciui tatem. vbi etiam christiani crudeliter mactabantur. Tunc ibi alta voce ad populum Christi fidem extollere ceperunt multos etiã quo poterant spiritu ad martyrij coronam accendebant. Verum Guniboldo tantum capto: cruento necatur gladio. Gunifortum auteꝫ illesum abire sinunt: quo terrore fratris cruenta visa nece culturaꝫ desereret christianam. Eo igitur sic abeunte Mediolanum versus lachrymis mesta per ora cadentibus suam magnaꝫ deflebat infelicitatem. ꝙ primo sorores: postea frater martyrij triumpho in celi atrio iam eterna felicitate fruerentur: ⁊ ipse infelix in hac misera seculi fece esset derelictus. Sic enim grauiter ingemiscens Mediolanum ingreditur: vbi quoqꝫ christiani per diuersa tormenta trucidabantur. Tũc vero strenuus Christi athleta: in cuius pectus deus lumen veritatis infuderat: quoniã diuini nominis verus erat cultor: sublimi voce cuncto populo intemerate fidei veritatis adeo perlucida argumenta cepit predicare: ꝙ ei resistere nõ poterant. Nec tamen ab heretica perfidia ad veram dei religionem conuertebãtur: at magis rabido furore furebant in eum. Ad vltimum martyr inclitus Gunifortus a proteruis arrianis extra Mediolani vrbem crudeliter trahitur: ⁊ ibideꝫ tot: ⁊ tantis furentibus sagitis crebris vulnerib⁹ perforatur: ꝙ pro cadauere media in via iacens: magnis confessus vulneribus: sanguine vndiqꝫ fedatus seuissime relinquit. Sed dei prouidentia: que pro suo sancto nomine fideliter certantibus diuino presidio semper asistit: vitalis spiritus illi conseruatur: vt in vrbe christiana ad sibi designatum christianum sepulchruꝫ ꝑuenire posset. Itaqꝫ Gunifortus anima paululũ redeunte: eleuato capite: videns carnifices abesse: quo potuit gressu porrexit Papiã: vbi domino largiente: quantum diuinis stupendisqꝫ gratijs in fine claruerit: dignuꝫ est cõmemorare: vt per hec verba sua sacra refert hystoria. Nolens deus tam gloriosissimum corpus ꝓ suo nomine sic afflictum: sic vulneratum Mediolanensium ciuitateꝫ retinere: velit in nobilissimam ciuitatem Italie nomine Papiam. Et cum in predictam ciuitatem peruenisset totus percussus: ⁊ cum multis sagittis ad huc in corpore suo infixis: quas ipse extrahere non poterat: susceptus est cum magna reuerentia: ⁊ charitate a quadam

muliere christianissima: ꝛ deo deuota. Sed tertia die moritur. Cuius quidem gloriosissimi martyris magna sanctitas: teste ipsa hystoria: his tribus stupendis miraculis toto obstupescēte populo refulxit. Primo namq; ingens splendor Angeloꝝ iuxta corpus suuz sanctissimum murifice radiabat. Preterea vno omniuz soluto cāpanaꝝ sono gloriosus martyris transitus populo vulgat̃. Demū ceci: item ꝛ claudi: ac leprosi: demoniaci: ceteriq; valitudinarij accedētes ad ip̄m corp⁹ venerādū cūctis curant̃ langorib⁹. Que quidē miraculoꝝ signa dei clemētia: ꝛ martyris meritis multa post secula in hodiernū ēt vsq; diez coruscare nō cessant.

De summa eternaq; felicitate: Deoq; opt. max. Cap. X.

Non est mirandum inclytum martyrez Guniforꝛtum: ceterosq; diuos celestis patrie ciues: eos p̄cipue qui ꝓ x̄p̄o glorioso sunt ꝯsecrati martyrio: si tot ꝑsecutōes: cruciat⁹: ꝛ neces inuicto aīo ꝑtulerint diuine erga nos pietatis ꝯsideratōe. Qd̄ pientissim⁹ deus noster tā latis apertisq; pietatis visceribus nos visitauerit: oriēs ex alto: vt illuminaret eos: qui in tenebris: ꝛ vmbra mortis erant. qui cum sit īmensus: infinitus: incōprehēsibilis: sūmāq;: veruz: magnū: stabile: ꝛ vnicum bonū: ac Rex regnū: ꝛ oīpotens dn̄s dominantiū: ex alta illa qua cuncta circunspicit celi specula ad hos tenebrosos teterrimosq; mundi carceres descenderit in virginale vteruz: quo passus est claudi. descendit inq̄ȝ in luteū carnis nostre cui se sociauit vasculuz: quo nil infirmius: nil fragilius: nil vilius: īmōdiusq;: atq; abiectius. qui inumeris angeloꝝ cateruis: ī excelso celi palatio stipatus paucis se ꝛ abiectissimus piscatoribus cōmisit. affluensq; rex oīum vbertate ꝛ opulentia: summe se subiecit necessitati: ꝛ ex potētissimo tenuissimus: ex opulētissimo egētissimus: ex gloriosissimo despectissimus: instar latronis trahi: ligari: cedi: flagelari: plagisq; atrocissimus cruētari: spinis acutissimis coronari: fele amarissimo: ꝛ aceto potari: cruci deniq; quo nullū ī terris magis ignominiosuz mortis genus taz ipie affigi: ꝑfodiq; clauis: ꝛ lācea: ꝛ demū oīuz truculētissima morte mori. vt miserāde ꝯditōi nr̄e sucursuz iret: vt misere sor

tis nr̃e nr̃os purgaret reat⁹: nr̃as diluerct maculas: q̃ꝛ a celo exules facti eramus. vnde ipse pientissim⁹ celestis parẽs descẽdit in terras pp̃ nos pudẽtissimos ⁊ idignissimos suos seruos: vt socios ⁊ coheredes sue celestis glorioſe hereditatis reciperet. Hic hic nimirũ omnium confundit mẽtes tantaꝝ rerũ altitudo: tanta misterioꝝ excellentia: qui ignorãt exuberãtissimã quã humano generi gerit charitatem: ardẽtissimũq; sui amoris ignez. Ergo ipsuz tantũ vt se depꝛimeret solus impulit amoꝛ: adegit pietas: atq; perstrinxit charitas. O quibus tollam verbis taz ꝓfluentẽ imẽse dei bonitatis fontem. O quibus p̃dicẽ laudib⁹ taz ꝓfusuz exundantẽq; diuine pietatis ⁊ manãtis dilectõis fluuiũ: tã fluentis viue aque impetũ. Quis ergo taz saxeus q tãte dei erga nos pietatis ↄsideratõe quascũq; nõ ferat seculi calamitates: ꝑsecutões: tormẽta: ⁊ mortes: queadmoduz millia milliũ tulere scõꝝ. Alij cruci sunt affixi: vt Petr⁹: Andreas: Jacob⁹: atq; Mathias. Alij capite trũcati: vt Paulus: Georgi⁹ Cyprian⁹: Seruasi⁹: Prothasi⁹: reliq; pene inumeri. Alij sub lapidib⁹ moriunt̃: vt Jacob⁹: frater dñi iustus appellat⁹: Stephan⁹ quoq; ⁊ ceteri. Alij sagittis ꝑfodiunt̃: vt Sebastian⁹: Suniforꝛtus: Cosmas: ⁊ Damian⁹. Alij igni tradditi: vt Laurẽti⁹: Mauriti⁹: Eusupius: ac Anastasia virgo illustrissima. Alij mũdũ fugiẽtes: vt Benedictus: Antoni⁹: Jlarion: Machari⁹: cũ magna monachoꝝ acie i horrida ⁊ vasta heremi solitudine scorpionũ ⁊ feraꝝ socij sunt effecti. Alij carnis incẽdijs suꝑatis p̃ciosaz deo virgitatẽ: vel castã vitã ↄsecrarũt. Alij q̃s oẽs ad v̓bũ referre ꝑmaxio ac isigni op⁹ eẽt volumie in ↄfessione euãgelice doctrie ꝑseuerãtes: ꝓculcato mũdo: suꝑatoq; dyabolo: eternã illã adipisci felicitatẽ meruerũt: de q̃ veluti ex mare ãplissimo ꝓ rei imẽsa magnitudine vix minimã delibãs guttulã referre possuz. Nã ab ipsis ẽt barbaris initiũ sumẽs: si apd̃ Ciceronẽ hoiez gẽtilẽ certũ ẽ: in celo locũ eẽ diffinitũ: vt beati sempiterno euo fruant̃. Si Plato sapiẽtis aiaz putat viculis corpeis liberatã remigrare ad deos p̃mia ꝓ meritis vite puri⁹ castiusq; trã sacte suscepturã. Si Hermestrimegistus dicit exutus nos mundana custodia nexibusq; moꝛtalitatis absolutos nature superioꝛis: ꝑtis. s. diuine: puros sanctosq; restitui. Si Anasagoꝛas rogat⁹ an sibi patrie sue cura eẽt: digitũ in celũ itẽdens ⁊ mihi sũma rñderit.

quanta igitur spe amplissima atq3 certissima nos christiani a deo eterno ad eam electi felicitatē ⁊ gloriosissimā patriā3 anhelabimus ⁊ suspirabimus: vacuam siquidē dolosis pditoꝝ machinatiōibus: ⁊ hostiu3 insultibus: in qua summa viget libertas: eternaq3 pax: trā quilitas ⁊ cōcordia dominatur: floret quies: amor passi3 cūcta plustrat: summa omniū opulentia atq3 sacietas: in qua tuta omnia: ac exhilerata: que tota gaudet: exultat: plaudit: atq3 triūphat. A qua eterno procul exilio: tristitia: meror: dolor: plantus: gemitus: suspiria: cure: morbi: atq3 egestas. procul quoq3: lis: odium: rancor: suspitio: insidie: fraudes: doli: insimultatōes: criminatiōes: delationesq3 pestifere: vbi nihil tectū: atq3 occultū: cūcta nuda ⁊ aperta: idē velle: idemq3 nolle: eadem omnium desideria ⁊ vota: cuncta vnius regis imperio concorditer parent: cuncta audiuntur: cuncta famulantur: cuncta eius ab ore atq3 oculis pendent: qui vt Cleantes stoicus cum interrogaret: qualis deus esset: inquit: est bonus: ordinatus: iustus: sanctus: seipsum possidens: vtilis: speciosus: optimus: sceuerus: liber: semper cōmodus: intrepidus: sine mestitia: sine dolore: tutus: gloriosus: charitas: quem esse omnes conueniunt: mitis: acer: tardus: sine querella: semper manens: quem ⁊ natura videre omnia dicit Epicharinus pytagoricus: nihilq3 illi clam esse: nihilq3 qꝫ non possit. Qui ⁊ omnia dare: vt ē sentētia Democriti: atq3 omnia potest auferre rex omnium ipse solus: ⁊ vt ait Pindarus. Unus pater summus atq3 optimus artifex: qui progressus singulis diuersos ꝼm merita prebet: qui vt Orpheꝰ quoq3 tradidit his versibus quos Mapheus vegius laudensis vir christiana religione optimus ⁊ litteris apprime eruditus latinos fecit: cuius dicēdi candorem eo suo opere eximio de perseuerantia religionis sequi hoc loco gratū fuit.

Unus perfectus deus est: qui cuncta creauit.
Cuncta fouens: atq3 ipse ferens super omnia sese.
Qui capitur mente tantum: qui mente videtur.
Qui nullumq3 malum mortalibus inuehit vnquā.
Cui pater non est alius: qui excelsus insidet nubibus altis.
Quem celorum aurea sedes sublimisq3 tenet.
Cuius se dextra tendit occeani ad fines.
Quem de radicibus imis concussiq3 tremūt montes.

Nec pondere quãuis imenso sint ferre queunt:
Qui culmina celi alta colens: terris nũquaz tamẽ ille sit absens.
Ipse est principium: medium quoqz: et exitus idem.

Ad hanc igitur tam felicem precellẽtem patriaz a tali eius ac tãto vocati principe: immanibus deuictis hostibus nostris: leta trophea referentes ibimus gaudentes. Quid non ergo? inquit Cyprianus in libro de imortalitate anime: quid non properemus et currimus? vt patriam nostram videre et parentes salutare possimus. Magnus illic carorũ numerus expectat parentũ: fratrũ: filiorum: carorum amicorum frequens nos et copiosa turba desiderat: iã de sua icolumitate secura: adhuc de nostra salute sollicita. Sz preterea ibi nos excipient magno cũ plausu obuia nobis milia angelorum: Ibi occurret ingens eorum qui recte sancteqz mũdo vixerunt: atqz infinitũ agmen. Ibi inumerabiliũ cõfessorũz sacer et preclarus ordo. Ibi sacerdotum p̃stãs et venerãda turba. Ibi monachorum ꝯserte et exultantes caterue. Ibi lõga eorum celebrisqz societas: qui excellenti suo igenio salutiferisqz doctrinis diuinas leges: vel defenderũt vel auxerunt. His se adiungent plaudẽtes dulceqz modulãtes candidarũ virginũ chori. Tũ instructe lõgo ordine martyrum acies: quesiti triũphi palmas et vexilla gestãtes. Mox venerãdo insignes vultu atqz habitu apostoli: pphetarũ quoqz ac patriarcharum grauis et gloriosus senatus. Post quos saluator orbis Jesus christus dominus noster triũphale superate mortis vexillum manu ptendens: carãqz vna secum matrẽ splendidiorẽ sole: candidiorẽ niue: coronis vndiqz: monilibusqz vndiqz radiantẽ: excelso in solio tenẽs. Tũc tota ipsa beata oĩpotensqz Trinitas ex pura sua inaccessibiliqz luce circũplectet: nos exosculabitur tãto cum honore et gloria ad se venientes: eternoqz secũ gaudio fruituros: ppria singlos et digniore vti cuiusqz merita postulabunt: in sede collocabit. Tũc se quãte maiestatis: quantiqz splendoris sit: omnibus palam demonstrabit. Tũc eam videbimus oẽs: cõtemplabimur atqz amabimus: qua nihil expectari põt amenius aut delectabilius. Tunc patris potẽtiã: filij sapientiã: spũssancti benignissimã clementiã ꝑspicue cognoscemus. Tunc incõprehẽsibilia illius arcana penetrãtes veritatẽ ipsam certius manifestiusqz intuebimur. Tũc videntes intelligemus: itelligẽtes ama-

bimus:amātes delectabimur: delectātes dulci eius suauitate perfruemur:perfruentesq3 omniū quecūq3 optabimus:cōpotes erim⁹. Hic ebetat visus:mutit lingua:manus deficit:stupet rō:oisq3 deiecte caligat mentis obtutus:cū ea aggredimur:que nec oculus vidit: nec auris audiuit:nec in cor hois vnquā ascendit. Antisthenes deū dixit nulli similē esse:quare nullo etiā modo fieri posse vt agnoscat̄: cuius imaginē nullā habeas. Et Xenophanes colophoni⁹ vn⁹ inqt deus inter deos atq3 hoies maximus:nec corpore atq3 mente mortalibus similis. Heraclytus etiā verbi qd̄ est semp ait:sensu homines nō capiunt:nec antequa3 audiant:nec cū primo audierunt. S3 ꝛ Xenophōtis in eandē sniam verba sunt hec. Qui oia quatit ꝛ oia quiescere facit:magnus potensq3 est:qd̄ oibus patet: qualis aūt forma sit:nemini patet nisi ipsi soli:qui luce sua oia perlustrat. quis ei3 corporeis deum verum celestem atq3 imortalem oculis cernere potest? Deus inquit Plato in phedrone totius rerū natura cā ꝛ rō:ꝛ origo initialis summus animi genitor:eternus aiantiu3 sospitator: assiduus mundi sui opifex:sed enim sine ope opifex: sine cura sospitator:sine ꝑpagatione genitor:neq3 loco:neq3 tpe:neq3 vice vlla cōprehēsus:eoq3 paucis cogitabilis:nemini affabilis. Orpheus quoq3 cuius versus idem Mapheus vegius latinos fecit:ita scribit.

Hic enim video eius vestigia.
Fortem hicq3 manum video.
Verum ipsum cernere quis sit:nequaquam video.
Nam nubibus insidet altis.

Quā eximia autē sunt Gregorij nazareni verba illa que scripta reliqt in libro de virtute. Siqs arbitrat̄ deū posse cognoscere iquātū deus est:nō suā mentē h3:nisi queādmodū si vmbrā solis in aqua respiceret:solē intueri putaret: vel hostij pulchritudinē admiratus dum intus videre existimaret. Alius sane alio sapientia prestātior existit:q cū plura videt:plus attrahit splendoris. sed tñ oēs dignitate dei que lumen vellat inferiores sunt. hoc lumen tenebre tegūt: atq3 preoccupant fulgorē summi luminis penetraret: hoc ad deum cognoscendū sufficere vl:q oia sui presentia replet:quiq3 solus vniuersos celos occupat:ꝛ qui mētibus sapiētiā prebet:ac mentis ict⁹ refugit. Sed qd̄ excellentius testimoniū est. Raptus Paulus vsq3

ad tertium celum vidit arcana dei:que nō licet homini loq: vidit ꝛ cōsternatus est humi cōfestim:cecideruntq3 sup eū tenebꝛe. Nos qua audacia que summi philosophi atq3 poete:que sanctissimi viri intel ligi haud posse dixerūt:que substinere Paulus non potuit? satius sit nobis que magister noster Jesus: que prisci patres: ꝛ pceptores tradiderūt:sola magis ꝛ sincera fide suscipe q3 verboꝛū vllo ābitu indagare. Uidemus nūc in enigmate per speculū:tūc videmus facie ad faciē. Si natura humana inquit Plato illa posset superioꝛa pspicere:cognosceret ibi esse veꝝ celū:ꝛ vera3 lucē:ꝛ verā terrā. hec enim terra ꝛ hi lapides ꝛ oia que hic sunt:coꝛrupta exesaq3 sunt a sal sedine maris:quēadmodū ea que ppe mare sunt:in qua tāquam in sterquilino foꝛmice:aut ī palude rane videnť hoies habitare. Pꝛo ponamus nobis animo magnū quēpiam regem celebꝛantē hospiti- bus cōuiuiū:nōne existimabimus maioꝛe longe eum vsurū diligen- tia:opulētioꝛeq3 ꝛ splendidioꝛe apparatu: q3 si a plebeo aliquo te- nuioꝛis soꝛtis hoie id instrueretꝰ? ita credere nobis l3 summū illum terre atq3 celi regē qui dixit:Uenite omnes q laboꝛatis: ꝛ ego refi- ciam vos:tales paraturū in regno suo epulas:quales nulla alterius ars queat instruere:aut excogitare:quibus refecti tāti conuiue tā- ta diffundanť suauitate:quanta nos infimū ꝛ moꝛtale genus nullo vnquā pacto ꝯpꝛehēdere possumus. Curare igitur debebimus non quales ille future sint superne epule inuestigemus: sed vt ita pie sancteq3 viuamus:ne a celesti illo cōuiuio cū tēpus cene aduenerit: arceamur.cōsideremus parabola dece3 virginū:q3 huius rei causa recte docuit nos saluatoꝛ noster:quaꝝ qnq3 pꝛudētes cū cōseruato oleo recepte a sponso fuissent:contra quinq3 fatue:q: nullā seruandi olei curā habuerāt:reiecte iō atq3 a nuptijs excluse sunt. Uigilemꝰ ergo qd monet ibi nos dñs: ꝛ vt aditū ad celestes nuptias quotiēs- cūq3 tēpus nos vocabit habeamus:toto nunc studio:totis nūc vi- ribus insudemus:quale cenaculum sit:qualia ibi edulia: quales io- ci: ꝛ plausus pꝛeparenť:cū nō sit humane fragilitatis hec itelligere: talia ea esse fide docente credamus:qualia magis magnitudini po- testatis atq3 excellētie:ipsiꝰ q3 vtilitate nr̄e cōuenire videanť: que enim lingua dicere: vt inquit Gregoꝛius: vel quis intellectus cape- re sufficit:illa superna ciuitatis quāta sint gaudia? Angeloꝝ choꝛis

interesse:sub beatissimis spiritibus glorie conditoris assistere:in circumscriptum lumen videre:presentem dei vultū cernere:nullo mortis metu affici:incorruptionis perpetue munere letari. vbi ex sententia Augustini in libro vltimo de ciuitate dei:nullum erit malū:nullum latebit bonum. vacabitur dei laudibus:qui erit omnia in omnibus. vbi neq̃ vlla desidia cessabitur:neq̃ vlla indigentia laborabitur. vbi vera gloria erit. vbi nec laudantis quisq̃ errore:nec adulatione laudabitur. verus honor qui nulli negabitur digno:nulli deferetur indigno:ad quem nec vllus ambiet indignus. vbi permittetur esse nisi dignus vera pax. vbi nihil aduersi:nec a seipso:nec ab alio patietur. vbi premiū virtutis erit deus ipse:qui virtutē dedit. vbi ipse:erit ⁊ vita:⁊ salus:⁊ victus ⁊ copia:⁊ gloria:⁊ honor:⁊ pax:⁊ omnia bona. vbi ipse:finis erit desideriorum nostrorum:qui sine fine videbitur:sine fastidio amabitur:sine fatigatione laudabitur. vbi hoc munus:hic affectus:hic actus profecto erit omnibus:sicut ipsa vita eterna cōmunis. vbi vna in omnibus:⁊ inseparabilis in singulis voluntas libera ab omni malo liberata:⁊ impleta omni bono:fruens indeficienter eternorum iocunditate gaudiorum:oblita culparum:oblita penarū:nec tamē ideo sue liberationis oblita:vt liberatori suo sit ingrata. vbi sicut idem alibi dicit:erit lumen indeficiens. vbi gaudiū sempiternū. vbi vita perēnis ⁊ imortalis ⁊ letitia sempiterna cū angelis ⁊ apostolis. vbi lux lucis ⁊ fons luminis. vbi ciuitas sanctorum Jerusalem celestis. vbi cōuentus martyrū ⁊ patriarcharū:Abraam:Isaac:⁊ Jacob:⁊ sanctorum omniū. vbi nullus dolor:nec tristitia post gaudiū. vbi nox effugiet:⁊ senectus non apparebit. vbi charitas inexplebilis. vbi pax indiuidua. vbi assistunt angeli:⁊ vniuerse potestates. vbi manna idest cibus celestis ⁊ vita angelica:⁊ vt infinita breui comprehendantur. vbi omnis dolor:⁊ omne malum non videbitur:⁊ omne bonum non deesse vnquā potest. vbi vt dicit Ephren:laudatio ⁊ exultatio ⁊ iocunditas sempiterna est. vbi fulgebunt sicut sol. vbi letabuntur letitia inenarrabili. vbi deum videbunt:quod bonorum est omnium potentissimū. vbi nobis Christus demonstrabit omnem gloriam patris ⁊ sanctorum officia angelorum. vbi adorabimus patrem in atrijs sanctis. vbi sine fluctibus ⁊ perturbatiōibus vite viuemus. vbi choris miscebimus scōrum. vbi

auferent ab oculis nostris lachrymę: que pupillas oculorũ nostrorũ obnubilãt. vbi cantabimus ⁊ dicemus: Mirabilis es domie i sanctis tuis: ↄfitebimurq̄ȝ domino: q: repleti sumus misericordia tua: ⁊ exultauimus: ⁊ letati sumus omnibus diebus nostris: vbi sicut ait Bernardus: premiuȝ est videre deum: viuere cũ deo: qui est oĩa in oibus: ⁊ habere deũ qui est summũ bonũ: ĩ quo est summa felicitas: summa iocunditas: vera libertas: perfecta charitas: eterna securitas: secura eternitas: vbi est vera letitia: plena sciẽtia: oĩs pulchritudo: ⁊ oĩs beatitudo: vbi pax: pietas: bonitas: lux: virt⁹: honestas: gaudia: letitie: dulcedo: vita pennis: gloria: laus: amor: ⁊ concordia dulcis. vbi videbunt eũ ad voluptatẽ: fruentur ad iocũditateȝ. vbi iustus in eternitate vigebit: sicut habebit permanẽdi eternitatẽ: sic cognoscendi facilitatem: ⁊ quiescẽdi felicitateȝ: vbi q̄d semel adipiscitur: semꝑ teneť. vbi requies a laborib⁹: pax ab hostib⁹. vbi nulla tristitia: nulla angustia: nullus dolor: nec timor: nec labor: nec mors: sed perpetua sanitas semper perseuerãs. non malitia: nõ carnis miseria: nec vlla oĩno necessitas: nulla egritudo ieiunij: nulla tentatio inimici: nõ peccãdi voluntas: nec delinquẽdi facultas. Ad hanc igitur: tot tãtisq̄ȝ bonis abundantẽ: tãq̄ȝ felicẽ: ac perpotẽtẽ celestẽ patriã: quam fide tantũ cognouimus: erigamus etiaȝ spem nostrã: meditemur q̄ȝ ingẽs sit illius ãpluȝ: excelsum: incorruptũ: atq̄ȝ felicissimũ: q̄d sperare possumus bonum. O quam stulti sunt viatores seculi: qui in hac peregrinatõe aduersitatũ turbine deficiẽtes: summũ bonũ: quo adepto vlterius nil põt desiderari: amittunt. O quã dementes si in via mundi amena prata voluptatum cõspicientes: ⁊ ibidẽ imorantes: obliuiscũtur quo tendũt ad feliceȝ supernã patriam. Nulla igiť: vt iquit Gregorius: nos reuocet aduersitas: nulla frangat itineris difficultas: nulla seducat blandiens ꝓsperitas: sȝ ↄstanter ⁊ ꝑseuerãter asperũ vite iter: ⁊ quascũq̄ȝ calcantes amenitates: toto desiderio sicut oues aberrantes anhelemus ad nr̃m optimum pastorem celorum. s. regeȝ: qui nos summo gaudio recipiet: cuius oĩum astantiũ charitas nos deosculabitur: qui inter Paradisi preciosas epulas: excellentesq̄ȝ odoribus flores: ⁊ angelorũ memoria: omnium gaudiorum fructu referta cibabit in pascuis eius eterne felicitatis.

Jacobus Gualla in cunctis pusillus doctor Ticinēsis de Antiquitate Papie.

De Papie antiquitate. Cap. XI.

Unc demū de antiqtate Papie superest dicere: que iuxta Ticinum fluuium a preterfluente ipso Ticini amne Ticinū vocat. Papiā āt ab admirāti vbo pape vocāt: eo qd abūdat mult ӡsi mirabilis: vt ad verbū refert Papias lōgobardus vir egregie doct⁹ i suo āplo vocabuloꝝ ope. Nā Papiā alij ānosissimā ꝛ senectut plenissimā affirmāt. Alij varijs scriptoꝝ scriptis i oppositū se mouēt: qb⁹ facile credēdū nō ē: ꝛ si res grauis nō sit certamis. Neqꝫ eiꝫ ciuitates eo nobiliores ꝛ pstātiores sunt: quo vetustiores. imo neqꝫ homies qꝫ celeberrimis ciuitatib⁹ pgeniti ppterea nobiliores sint. Nam cū quidā ignobilis sane philosoph⁹ Alexādria oriūdus Platoni iuideret: qꝫ Athenis oiuꝫ philosophātiū cū mirabili celebritate gymnasia plo-

narent. Felicē te inquit Plato: q̄ Athene te genuere. At ille statiꝫ. Necqꝫ si me Alexādria genuisset essēꝫ quod tu. Necqꝫ si te Athene genuissent: esses quod ipse sum. Itaqꝫ magis loca a viris: q̄ꝫ viri a locis celebritatem famamqꝫ accipiunt. Uirgilius paruo vico qui Andes vsqꝫ hodie dicitur ortus: famam pago dedit: non accepit: distat a Mantua circiter viginti millibus passuum. vnde quidam luculentissime orsus est. Salue Andina tellus tāto celeberrima partu. ⁊ que sequuntur. Sed ⁊ Bethleem oppidum paruuluꝫ intra fines Iudee sanctarū cōmemorat auctoritas scripturarum: multisqꝫ antiquis seculis propheta cecinit. Et tu Bethleem terra iuda nequaquam minima es in principibꝰ iuda: ex te eniꝫ mihi exiet dux: qui regat populum meum Israel. Quid plura? Urbs ipsa Rome caput orbis: nonne omnium ferme ciuitatum finitimarum postrema extitit? que postmoduꝫ tantum inter alias caput extulit vrbes: quantum lenta solent inter viburna cupressi. Inaniter igit̄ mortales gloriant̄ de veteri seu celebri oriundos esse ciuitate: si eos ignobiles sua efficit improbitas: tamen vbi in hanc vulgatam antiquitatem incidi: de ea pauca in mediū adducere libet: ⁊ materiam late patentem summa queqꝫ leniter decerpens: pro pusillitate ingenij angustis finibus in viaꝫ veritatis: qua cuncta scripta fulgere debent: dilucide dirigere.

A primis nāqꝫ proponēduꝫ venit: q̄ dubia ꝓ veris clara affirmare sententia difficillimū est: ⁊ sepius erroneum. Sed errorem creare solet antiq̄tas: teste Ysidoro ispalensi ep̄o: suo ethymologiarū p̄stanti opere: queꝫ sanctitate: ⁊ doctrina virū de origine vrbiū a primis incolis deriuantē attente sic dicentem audiamus.

De auctoribus conditarū vrbiū plerūqꝫ dissensio iuenit̄: adeo vt nec vrbis quideꝫ Rome origo possit diligēter cognosci. Naꝫ Salustiꝰ dicit. Urbē Romā sicuti ego accepi: ꝯdidere atqꝫ hītauē prio troiani. Alij dicūt ab Euādro: ſꝫ q̄ Uirgiliꝰ ait: Tūc rex Euādrꝰ romane ꝯditor arcis. Alij a Romulo vt Hēniꝰ huiꝰ nate auspicijs illa iclita Roma. Si igit̄ tāte ciuitatꝭ certa rō nō appet: nil mirū si in

aliarũ opinione dubitatur. vnde nec hystoricos: nec cõmentatores in parte condẽnare debemus: quoniã antiqtas ipsa creauit errorẽ.

Non minus igitur Papie: q̃ȝ Rome: sique subsecũtur dilligenter considerentur: difficile est originem cognoscere. que ob ingẽtem eius antiquitateȝ non fert notam iri antiquissimam eius originem: vt infra dillucide patebit. Longobardorum auteȝ primo hystoria: que inter sacras computatur diui patris nostri Augustini catholici doctoris eminentissimi: perceleb rem continens translationem: ad verbum refert gallos senones Ticinum: Mediolanum: Pergamum: Brixiamq́ȝ construxisse. Dum enim Ticinum ceteris tribus preponit ciuitatibus: quo: aut quanto: vel eodem sint tempore condite non declarat.

Ticinũ quoq́ȝ preponit in sua imaginis mundi cronica parte secunda: vir virtute: ac religione: frater Jacobus Aquensis predicatorum ordinis: qui eiusdem vrbis magnam antiquitateȝ: inclytãq́ȝ dignitatem: cum subsequenti prosa bis meminit versibus.

Sceptra tenet primi regni Picus: qui auis olim:
Inde fuere prius Papiam constituentes.
Nobilibusq́ȝ viris: formosis: atq́ȝ disertis:
Fortibus: antiquis: medicis est plena superbis.
Vrbs Agiles: magnosq́ȝ parit: animo quoq́ȝ claros.

Aripertus rex sepelitur in Papia: que inter alias ciuitates longobardie de honore regio fuit magis honorata: q: semper sedeȝ regni habuit: tam viuorum q̃ȝ mortuorum Regum longobardorum.

Ipsum autem Picum Saturni filium: quem Eutropius: atq́ȝ Papias declarant ideo auem vocatum: quoniaȝ per Picũ aueȝ: quam domi tenebat: futura prenoscebat. Agrestesq́ȝ etiam mirãda eloquentia in suum trahebat cõmodum: quem quidẽ Picum Eutropius refert Italie regi scdo. de quo infra p Eusebiũ cesariẽsem.

Eutropius autem libro quarto hystorie romanorum narrat: q transacto bello punico contra Philippum regem: quingentesimo ⁊ quinquagesimoprimo anno ab origine vrbis. Et Christus saluator natus est ab origine ipsa anno septingentesimoseptimo: ⁊ vigesimosexto: romani per Greciam inuenti sub Hannibale captiui: capitibus rasis ob detrusam seruitutem sequuti fuerunt triumphã

tis curruum:eodemq; tempore insubres boij:a quibus Ticinum cõdita est:atq; Zenomani:ↄtractis in vnum viribus Amilcbare poenorum Duce:qui in Italia remanserat:Cremonaz:Placentiãq; vastantes:a Lucio fuluio pretore:difficilimo bello fuisse superatos. quod quidem tempus superius memoratum:nõ ad Ticini originẽ: sed triumphantis gesta prefixum videtur.

Plinius vero Nouicomensis libro secundo naturalis bystorie inquit. Nam vt Cato existimat Lyguruz:ex quib⁹ Leui:⁊ Marici condidere Ticinũ:non procul a pado. sicut boij transalpes profecti laudẽ Pompeiã:insubres Mediolanũ. Tẽpus ergo Ticini originis se refert ad scripta Catonis:qui multo claruit tempore:nõ tantum ante eundez Pliniũ tẽporibus Vespesiani:⁊ Titi patris:⁊ filij florentẽ. qui ambo imperatores:Hyerosolimis euersis:quadragesimosecundo anno post domini in celis ascensum:de perfidis iudeis supplicium sumpserunt:vt eiusdem Plinij littere declarãt:verum ante Hãnibalem.

Liuius item Patauinus ꝑcelebris quippe bystoricus libro p̄io de bello punico refert:Scipionẽ traiecisse paduz:⁊ ad ticinũ amnez motis castris priusq̃ educeret in aciem adhortandoꝝ militũ causa orationez exorsuz fuisse. Addit quoq; romanos ponte iunxisse Ticinum:quo transitũ facere possent ad Ticinuz.s. vrbem:tutandiq; pontis causa aduersus hostes super imposuisse castellũ. Ticino aũt amne per pontem a romanis transgresso:nobilis bystoricus:nunq̃ postea Ticinum memorat amnem. ⁊ tantum:⁊ sepius Ticinuz scilz vrbem. vnde ob vrbis:⁊ fluminis vnius nominis vocationẽ:vrbs est in obscuro apud ipsum bystoricũ:qui etiã Placentiã nominat: ⁊ non vrbem:sic Cremonã:sic Mutinam:sic Veronaz:sic deniq; ceteras:de quibus in eximio opere suo. Non est igitur mirandum si Ticinum non nominat vrbem. Nominat quoq; Clastigiũ eiusdem opidum olim horreũ romanorũ:q̇d ab ea vrbe distat decem millibus passuum:corrupto. P. Brundisino prefecto:Hannibali apud Ticinum victoria elato proditione traditum.

Valerius quoq; Maxim⁹ capitulo de pietate. erga fratres. testatur Tyberiũ Cesarem iuisse Ticinũ ad cõplectendos parentes: Augustum.s.⁊ Julliaz:in vrbe siquidez:⁊ nõ in flumine imorãtes:

post habitaȝ cum Druso fratre de germanis victoriam.

Silius ēt poeta italicus de Ticino vrbe:atqȝ amne vsus Mediolanum altis clauso rippis.s.vrbis menijs:que eiusdē claris pcutiuntur vndis:his carminibus mentionem faciens inquit.

Dum romana tuc Ticine cadauera ripe
Non capiant:similisqȝ mihi per celtica rura.

Que doctus comētator Petrus marsij:per hec verba exponit. Ad Ticinum vrbem:⁊ fluuium eiusdem nominis Hannibal exercitum romanum primo profligauit.P.Scipione consule.

Franciscus aūt petrarcha clarus poeta:libro de viris illustrib⁹ capitulo Hānibalis tradit Hānibaleȝ ipsuȝ ad Ticinū amnē iuxta Papiam:obuiato in planitie:⁊ vulnerato.P.Scipione:equestri bello maiori militū copia fudisse romanū exercituȝ. Pȝ ergo p sup̄ memoratos auctores:⁊ Ticinū amnē:⁊ Ticinū vrbeȝ extitisse tpe Amilcharis eiusdē Hānibalis parētis.Et ob igentē ꝯditoꝝ varietateȝ eius originē sub nube latere. Cuius prefixū tp̄s ꝯticuere oēs.

Blundus itidem forliuiensis de Roma instaurata:⁊ Italia illustrata sentit Papiā Ticini noīe vetustiorē:nō multū antiquitate p̄stare.Propterea dicit ipse:ꝙ ex Liuij scriptis tpe quo Hānibal superatis Julie alpibus descendit in Italiā:constat Ticinum vrbem non fuisse:que si fuisset: eius nomen Liuius posuisset. Sicqȝ veritatem ab alto capere videtur:quā de via recta in aliaȝ flectere conuincitur:attentis preclaris hystoricorū scriptis supra memoratis:qui dilucide ponunt:⁊ Ticinum vrbem:⁊ Ticinuȝ fuisse amnē. Atqȝ etiam iuxta ipsum Liuium.Nam Scipio inquit traiecit padum:⁊ ad Ticinū amnem:motis castris Ticinū ponte romani iungunt:quo ad Ticinum transitū faciant vrbem. Transgresso auteȝ flumine:Liuius non amplius nominat amnem:at tantum ⁊ sepius Ticinum scilicet vrbem.Uerum ob vrbis ⁊ fluminis vnius nominis vocationeȝ:⁊ vt supra vberius habetur etiam apud Blonduȝ ipsum vrbs ipsa magna nube tegitur.

Frater demum heremitanus in suo cronicarum supplemento refert Ticinum a gallis senonibus conditū:item postea obnubilare antiquitatem videtur:subiungens locum ipsum vicatim ab insubribus gallis longe ante habitatum. Uerū Eutropius duȝ Hanni-

balis refert victoriam asserit Ticinum ab insubribus boijs conditum: Non debuerunt ergo galli senones dici cõditores: qui quidez senones: iuxta ipsum etiam Peremitanũ: cum primi nõ fuerint cultores: quam originem a primis incolis deriuantẽ Ticino dare potuerunt? nisi forsan duorum adhuc extantiũ muroꝝ ampliationez.

Pleriqꝫ demum clari: ⁊ graues hystorici videntes Ticini originem tanta antiquitate adumbratam scriptis attingere voluisse leguntur: qui longe maiori cõmendatione nõnullis modernis censentur: qui eiusdem vrbis originẽ non multum antiquitate prestare scribere ausi fuerunt. Aduersus quorum erroneam sententiam consurgunt ipsa preclara hystoricorum scripta. Consurgunt peruetuste que statim subsecuntur Ticini cronice. Consurgũt deniqꝫ ipsa euo plenissima prima vrbis menia: ⁊ reliqua de quibus infra antiquitate miranda: que adhuc extant oculis spectãda mortalibus: ⁊ que nõ sinunt clarum Ticini fontem nostrum obscurari eorum turbidis ac nebulosis aquis.

Ucusqꝫ vidimus hystoricos in ipsa antiquitatis hystoria diuersas secutos sentẽtias. ꝙ varie per varios Ticinũ conditũ fuit. Alij a gallis senonibus: vt longobardoꝝ hystoria. Alij a Pico Saturni regis filio: vt frater Jacobus aquensis. Alij ab insubribus boijs: vt Eutropius. Alij a leuis ⁊ maricidis deriuatis a lyguribus: vt Plinius. Que qdẽ varietas ob antiqtatẽ: teste Hysidoro: arguit errorez apud eos hystoricos: q magna obuelati ea antiqtatis nube ad prima etiã vsqꝫ post diluuiũ secula ꝑtẽdẽte: vt statiz subsequet: antiquitatẽ ipsaz notã habere nõ potuerũt. Demũ de certo Ticini ꝯditore antiquiore: ⁊ prefixo originis tpe hystorici ipsi ꝯticuere oẽs. Necesse est ergo postea ꝙ viaz antiqtatis ꝑcurrimus: eo ꝑperare: quo vt cũqꝫ ⁊ vbicũqꝫ sit antiqtatẽ ipsam inueniamꝰ. Hystoricis aũt ꝯticentibꝰ: quoniã in cuiuscũqꝫ domicilio res eiusdẽ facilius inueniri solent: ad preclarum igitur Ticini fontem ꝑperemus: vnde antiquissimã eius hauriemus originẽ: ⁊ quid ꝑuetuste ticinẽsium cronice: quibus fidem prestare conuenit: loquant: audiamus.

Ferunt nāq̃ Ticinum vrbem a Japhet ex Noe filijs post dyl-
luuium fuisse conditam. ⁊ eodem tempore Rauennam a Sen eiusdē
fratre. Nonnulla autem scripta erroneo spiritu contexta vt statim
dillucide patebit: ne quid in tactum relinquam: ferunt Ticinum a
quodam Papienio Itali filio conditum: ⁊ ipsum Italum primo
regnasse Latio. Uerum quoniam aperte constat ipsum Papie-
nium minime fuisse Itali filium: neq̃ eundem Italum Latij regno
primo potitum: at potius Janum: Eusebio attestante: in suo cro-
nicon temporū breuiario: qui hos quinq̃ reges Janum. s. primuꝫ:
Saturnum secūdum: Picum supra memoratum tertium: Faunū
quartum: Ultimū vero Latinū: in Italia ante Eneā regnasse affir
mat annis circiter mille qngētis. Cui⁹ Eusebij scripta eximia: tāta
fulgent veritate: q̄ sanctissimus Hieronym⁹ preclaro opere ꝺ duo-
decim illustribus ecclesie scriptoribus eum testet̃ viruꝫ virtutib⁹ il-
lustrem: clauēq̃ sacrarū scripturarum: ⁊ noui testamenti custodem.
Papienio igitur omisso cū patre Italo: quorū erronea cōscriptio-
ne: mendaci spiritu contexta: consideratis supra memoratis: patet
antiquitatem ipsam a recta veritatis via in aliam declinare: quare
redire cogor ad ipsos Sen ⁊ Japhet: quos ipse vetustissime Pa-
pie cronice Ticini: ⁊ Rauenne primos ferunt conditores. Et ne ab-
surda videatur tanta conditorum antiquarū vrbium varietas ma
gna antiquitate creata: persimilis quoq̃ constat preclaris pontifi-
cum scriptis: diuorum scilicet Eusebij cesariensis: ⁊ Hysidori ispa-
lensis: quorum sacro in pectore tāquaꝫ in arce celesti eminet subli-
mis veritas scripturarum atq̃ doctrina. Nam Eusebius suo cro-
nicon temporum breuiario scribit ad verbuꝫ Carthaginē conditā:
vt quidam volunt a Carchedone tyrio. Alij a Didone post belluꝫ
troyanum. Hysidorus autem refert vrbem Romam varietate con
ditorum adhuc incertum habere auctorem: quoniam vt supra me-
moraui. Alij Troyanos. Alij Euandruꝫ: Alij dicunt fuisse Romu
lum. Possem percurre plerasq̃ alias peruetustas vrbes: q̄ bre-
uitatis gratia omittuntur: quarum origo huiuscemodi ratiōe ma-
iorem arguens antiquitatem est in obscuro. Eadem pariter ratiōe
Ticini: ⁊ Rauēne difficilimū est originē cognoscere: que si essent re-
centiores certe earum certi auctores magna adumbrati vetustate ī

memoria essent. Uerum iuxta ticinensium cronicarum fidem:ꝛ tempore vno:ꝛ prime in Latio sunt condite vrbes. At Ticinum a Japhet post diluuium suo prefixo tempore:paraclito more columbe desuper radiante:ꝛ breue demisso indicante. Hic fiat nidus nidorũ. veh debellantibus euz. Quenaz vrbs a creatione mundi citra celo sub stellifero:tali celitum iussu:talem fertur celestem habuisse originẽ? Inter quas sepius vrbes antiquioribꝰ seculis certatum est:magna etiam virtute eorum populorum: quorum bellica strenuitate percelebris rauennatum statua aurati equitis Regisolis Ticinum:aurate autez ticinẽ siũ value Rauẽnã delate sunt. Uerũ postea recuperate:modo in frõte nostri põtificalis delubri spectantur. Cõprobãt igitur prefixo tẽpore antiquissimam Ticini originẽ:non ab ipsis erectaz quos ferunt hystorici:gallos scilicz senones: aut Picum auez seu augurẽ: aut isubres boios:vel leuios ac maricidos:ꝛ lygures:q posteriorum duorũ muroꝝ quibus Papia bis fuit aucta:potius ampliatores q̃ꝫ ꝯditores esse potuerunt: queãdmoduz ꝛ Semiramẽ reginã Babiloniã instaurasse seu ampliasse: ꝛ muro cinxisse diuus Augustinus testatᷣ mirãdo opere suo de ciuitate dei:libro sextodecimo:capitulo vero tertio.quem etiam sequitur Paulus orosius libro secundo ꝛ capitulo primo:aduersus Trogum Pompeium oppositum sententem:eam condidisse affirmantem:sed a Japhet ipso Noe filio supra memorato:iuxta ipsa cronicarum scripta. Cõprobat eiusdem rei memoria:quam primus Ticini populus:qui suis vidit oculis:sue vrbis originẽ in posteros vsqꝫ presentes transmisit. Cõprobant gentilium delubra

ad Christi cultum redacta: vt diue Marie venec a dea dicta Venere. vbi etiam hodie his litteris in eburneo marmoreo lapide hec inscripta sunt nomina. Consulum romanorum. D. M. Cecili. Valentini. opt. spei. leg. xiij. cons. Ibidem quoqz adest eburneum vas marmoreum rotundum: in quo ab ceca gentilitate vano errore delusa Veneri: ceterisqz spurcissimis idolis oblata sacrificia suscipiebantur. Comprobant tot: tamqz excelse turres: atqz sepulchra alijs inscripta nominibus: ⁊ consulum: ⁊ heroum: ⁊ ipsa prima vrbis menia: cum Boetij carcere: seu turre vetustissima: vbi diuino eiusdem illustris philosophi: atqz senatoris ingenio: tam perspicua sunt edita opera: que catholica fide relucent: ⁊ que longum esset cōtexere: ⁊ quibus deniqz nil antiquius in toto Latio spectari pōt: adeo ꝙ recte dici potest. Papia ꝙ̄ sit antiqua: antiquitas ipsa docet. Que ob ingētem eius antiquitatem: vt supra memoraui: nō fert nota m in suam antiquissimam originem.

Percurramus obsecro cunctas Latij vrbes: si quāpiam inueniemus suis peruetustis cronicis talem habuisse celestez ⁊ antiquissimam originem: celesteqz prophetiam diui patris Syri celesti ore prolatam: sacra sua attestāte hystoria: ⁊ Pompeij pontificis discipuli scriptis dilucidataz: ꝙ in omni euo inter finitimas vrbes felicitate nō esset inferior: penasqz darent: qui eam iniuria afficerent: prout experientia docuit: in ipsum etiam primum apud Ticinum longobardoꝝ regē. s. Alboynū: vt supius ē dictū. Si qspiā populus i postero tantam transmisit antiquitatis memoriaz. Si tam varia reliquit hystoricorum scripta: si talia tum publica: tum priuata reliquit edificia: ⁊ reliqua preclara antiquitatis argumenta: que adhuc extant oculis spectāda mortalibus: si comperiemus eaz Phenicem appellemus: libereqz ei tanti certaminis palmā cōdonemus.

Que sane veritate radiāte: ⁊ si Ticini originē sub nube antiquitatū: varieqz scribentiū: sic latentē in lucez prodire coegerint Papiam scilicet vrbem olim regiam sedem: nunc autem sapientie domicilium esse annosissimam: ⁊ senectutis plenissimaz: ceterisqz Latij

ciuitatibus cum germana sibi Rauenna:quam tamen celesti excellit origine:atq3 prophetica exaltatione:antiquitatis honore longe letari. ℭuius quidē Rauenne antiquitas magis claruit q̄3 ¶Papie:propterea ꝙ non adumbratur vllo cum flumine eiusdem nominis vocatione. Uerūtamen quoniā Hysidori sancti scientissimiq3 pontificis auctoritas multum me mouet:dū affirmat antiquitatē creare errorem:⁊ ea ratione ac scribentium varietate vrbem etiam ipsam Romam conditorem suum adhuc habere incertum:in antiquitate tam grandi claram sententiam ferre non audeo.

¶Plura de hac antiquitate scribere non videtur:ne a recta veritatis via:qua cuncta scripta fulgere debēt:aliqualiter discedere cōtingat. At in fine magno Basilio admonēte ꝙ soli deo q nobis ortum:qui nobis mentem:qui nobis corpus tribuit:tributori illorum deo ⁊ non nobis pro omni bono opere q̄d cum illis agemus gratie sunt agende:ne sacrilegi simus:propriam faciendo diuinā gratiā: absq3 qua nulla bona opera facere possimus. Ipsi igitur soli deo: cuius suggerente gratia ipsa antiquitas cum ipsis sanctorum atq3 regum opusculis est contexta.

Thesaurum preciosum sanctarum scilicet reliquiarũ ticinensium: quaruz sanctitatis celsitudine: ⁊ miraculorũ claritate: ꝑcelebriqꝫ fama vulgata in populos: sancta mater ecclesia mirando preconio dilucide illustratur: ex ordine breui: ⁊ humili sermone retuli radianti veritate referto. Qui sane copiosissimo celsissimoqꝫ eloquio: ⁊ diuino ingenio ob eminentissimam eius dignitatem demonstrandus erat.

Adieci quoqꝫ peruetusta regia templa: in quibus sacra sanctorũ corpora: atqꝫ regum decenter tumulanť. Adieci demum breui sermonis ambitu Papie antiquitatẽ. Quo aũt cultu ⁊ religione: taz ingens thesaurus sit visendus: a populoqꝫ frequentãdus ꝓ magna cõsequenda venia: hoc vno monstratur exemplo. Quidam etenim post flagitium haud mediocre sua fragilitate admissum: canez aselli magnitudine ⁊ nigredine horridum per quietem videbat paratum ad eum deuorandum. Quo exterrito sudans ⁊ tremens hincinde in lectulo anxie se voluens vsqꝫ ad lucem: tunc illico ad varia properauit sacra templa: vbi plura sanctorum corpora tumulanť: pientissime sanctos ipsos orans: vt ab indulgentissimo celeste parente pro eo veniam iplorarent.

Mirabilis deus in sanctis ⁊ virtutibus suis: tantũ cõpuncti cõtritiqꝫ cordis fletus: tantũ intercessio celitum deo placuit: ꝙ nocte superueniente per visum videre meruit: dũ ad singulas gradiebatur basilicas: canem ipsuz paulatim deficientẽ: ⁊ demũ penitus cõsumptũ atqꝫ extinctum. Quo viso intelligens se a tanto flagitio liberato: omnipotenti deo atqꝫ sanctis ipsis toto cordis affectu ĩgentes agebat gratias ꝓ taz mirando suscepto diuino celesti dono.

Nunc autem patet ꝙ vbicũqꝫ sanctoruz corpora seruantur: eorum precibus ⁊ meritis: eorum subsidia deuote implorantibus gratiarum fluuia deo largiẽte mirabiliter donanť. Supra memoratis recte consideratis: ad ea veneranda sanctorum corpora: ad ea consequenda taz salutifera munera: magno cordis affectu religiose mẽtes excitentur. Excitenť insuꝑ omni sollicitudine sacri flamines: ne in eorum ecclesijs: in ꝗbus ipsa sanctoruz corpora suuz habent domicilium

miciliū tam grandi thesauro: debitus deficiat cultus diuinus: debita deficiant ornamenta: cum lampade semper ibidem radiante.

Demum vniuersus Papie populus thesaurum ipsum celesti largitione & regia strenuitate ad eum delatum feruenti deuotione sedulo colat: obseruet: & veneretur: ne vnde gratia inde ira prodeat cum supplicio. Diuini aut ē precones ad ea excolenda mortaliū mētes magno spiritu icēdant. Quid igitur inclytā Papie achademiā? Quid regiā arcem? Quid parcum tam latum: tāq apricum: & sibi adiacentē de solido marmore Cartusie fabricam? Quid lapideum atq marmoreum clari Ticini fluminis pontem? Quid ingentem bellicam naualem classē: & reliqua miranda Papie ornamenta sepius spectandi tantum est voluptatis? Que omnia enim hec transitoria sunt atq caduca. Visendus ergo frequenter toto est corde: totoq deuotiōis affectu celestis ipse thesaurus: qui visentibus in celum scalam dirigit ad perpetuam felicitatem. Ad eterni dei laudem.

Ector vt te nõ lateāt sacre quoqȝ reliquie: que hac Mediolani status mutatione: ex arce Papie in edē eius maiorē trāslate fuere i āno. Mcccclxcix. die secundo septembris eas per ordinē in vltimo huius libri capite scribere debebant.

Primo in quadam piscide eburnea rotūda i qua adest de sanguine dñi nostri iesu xpi donato p illustrem dominum Marchionem Mantue de anno. Mcccccij.
De vello in quo inuolutū fuit corpus dñi nr̄i Jesu christi.
De vestimento Christi.
De lance de qua fuit vulneratus Christus.
De spongia Christi.
De cuna sancta.
De linteo Christi.
De mensa Christi.
De lapide columne vbi Christus fuit ligatus ⁊ flagellatus.
De sudario Christi.
De ligno sancte crucis.
De cāna Christi.
De presepio domini.
Crux vna lignea cū certis reliquijs ⁊ cū litteris testimonialibus in membrana scriptis Jllustrissimo dño Joāni Galeaz comiti vir tutū Mediolani ⁊c. ⁊ cum isertiōe lr̄arum Jllustrissimi. d. ducis Philippi regis Francoꝝ qui certificat spinā corone dñi nr̄i Je su christi esse colligatam cum dicta cruce.
Una altera spina ex spinis corone dñi nostri Jesu christi in quodā tabernaculo vitreo cū veris argēteis deauratis donate p Serenissimū Jmpatorē Cōstantinopolitanū: vt patet p lr̄as patētes ipsi⁹ dñi Jmpatoris attestātes d miraculis secutj ex ipsa spina.
De panno in quo fuit inuolutus Christus nouiter natus.
e veste Christi que fuit laborata p dñaȝ sanctā Mariā virginē.
Et de fimbria ex qua sanata fuit mulier habens fluxū sanguinis.
De presepe domini in Bethleem.
De pillo bouis ⁊ asini ad presepe domini.

De flagellis Christi.
De sindone Christi.
De purpura Christi.
De veste Christi quando delusus fuit ab Herode.
De petra vbi stetit Christ⁹ per quadraginta dies sine cibo ⁊ potu.
De lapide super quo Christus baptizatus fuit.
De lacte miraculoso btē Marie virgis i q̄dā āpuleta vitrea ꝑua.
De capillis beate Marie virginis.
De cingulo beate Marie virginis.
De velo ⁊ vestimento beate Marie virginis.
De camisia eiusdem virginis Marie.
De ligno palme quādo se inclinauit corā dn̄a sancta Maria.
De lapide colūne quaꝫ amplexata fuit virgo Maria quando angelus illam annunciauit.
De aulula seu oratorio vbi orabat virgo Maria.
De velo nigro beate virginis Marie.
De lapide vbi sancta Maria stetit per ānos.xiiij.⁊ ibi migrauit.
De sepultura virginis Marie.
De arbore fici in quo lactauit virgo Maria cū dn̄o nr̄o Jesu xp̄o dū ꝑsequeret̄:⁊ ibi remansit eius imago infixa.
Dens vnus ac de ossibus ⁊ puluere sancti Joānis baptiste.
De veste sancti Joānis baptiste.
De ossibus sancti Joseph.
De ossibus Samuelis prophete.
Unus dens Elisei prophete.
De petra super qua Esaias propheta fuit resecatus.
De virga Moysi longa vnius cubiti.
De osse sancti Thobie.
De arbore ⁊ fructu sicomorum.
De ossibus sancti Joachin patris beate Marie virginis.
De ossibus sancti Petri apostoli:⁊ de capite eiusdem.
De ossibus sancti Pauli apostoli:⁊ de baculo eiusdem.
De ossibus sancti Andree apostoli:⁊ de māna eiusdē sancti.
De ossibus sanctorum Jacobi ⁊ Philippi apostolorū.
De ossibus sancti Joānis apostoli ⁊ euangeliste:ac de veste ⁊ sepul

chro eiusdem.
De ossibus sancti Thome apostoli: ⁊ de eius sanguine.
De ossibus ⁊ pelle ac de capite: ⁊ vnus dens sancti Bartholomei.
Brachium dextrum sancti Jacobi maioris apostoli.
De ossibus sancti Matthei apostoli ⁊ euangeliste: ⁊ d̄ dapite sup quo fuit electus apostolus.
De ossibus sanctorum Symonis ⁊ Jude apostolorum.
De ossibus sancti Matthie apostoli.
De ossibus sancti Barnabe apostoli.
De ossibus sancti Titi apostoli.
De ossibus sancti Redos qui fuit vnus ex septuagintaduob⁹ discipulis Christi.
De ossibus ⁊ carne sancti Luce euangeliste.
De ossibus sancti Marci euangeliste.
De ossibus sancti Stephani prothomartyris: ac de dēte eiusdez: ⁊ de saxo de quo fuit lapidatus: que oīa de anno. 1384. fuerunt donate illustrissimo ⁊ excellentissimo. d. nostro per serenissimaz dominam Jmperatricē constantinopolitanam.
De ossibus sancti Laurentij martyris.
De ossibus sancti Uincentij martyris.
Costa vna vni⁹ Jnnocētis: ⁊ pes vn⁹ dexter vni⁹ alteri⁹ Jnnocētj.
Jnnocentinus vnus sine capite pulcherrimus ⁊ integer ⁊ eius camisia sanguinolenta: ac vnus alter pes vnius Jnnocentis.
De ossibus sancti Fabiani martyris.
De ossibus sancti Sebastiani martyris ⁊ de eius vestimentis.
De ossibus sancti Blasij martyris.
De ossibus sanctorum Joannis ⁊ Pauli martyrum.
De ossibus sanctorum Cosme ⁊ Damiani martirum: ⁊ de dentibus eorum.
De osse sancti Uiti martiris.
De ossibus sancti Crisantis martyris.
De ossibus sanctoruz Geruasij ⁊ Prothasij martirū: ⁊ vnus digitus sancti Geruasij.
De carne ⁊ ossibus sancti Petri martiris: ⁊ d̄ capa seu tunica que habebat in dorso quando fuit occisus.

Digitus sancti Georgij militis ⁊ martyris: ⁊ suprauesta armoꝛuʒ suprascripti sancti: ⁊ que vestis est cindalis albi ⁊ cilestri laboꝛata a serpis: ⁊ circuncirca cum certis recbamis.
Caput ⁊ de ossibus sancti Sixti pape ⁊ martyris.
Digitus paruus ⁊ dens grossissimus ac de ossibus sci Chꝛistofoꝛi.
De ossibus sancti Ualentini pꝛesbyteri ⁊ martyris.
De ossibus sancti Mauritij martyris: ⁊ Eusuperij eius socij.
Jn quodam vasculo paruo argenti adest de oleo sancti Demerij militis ⁊ martyris qđ exiuit ex eius vulnere: quod fuit appꝛobatum: ⁊ valet ad omnia mala.
De ossibus sancti Justini pꝛesbyteri ⁊ martyris.
De ossibus beati Germani martyris.
De ossibus sancti Hypoliti martyris.
De ossibus vnius ex quadraginta martyribus.
De ossibus sancti Clementis martyris.
De ossibus sanctoꝝ Hylarij ⁊ Saciani martyrum.
De ossibus sancti Uictoꝛis martyris: ⁊ de plumbo liquefacto suꝑ eius coꝛpus.
De osse sancti Alexandri pape ⁊ martiris.
De osse beati Eustachij martyris.
De osse sancti Basilidis martyris.
De osse sancti Thimothei martyris.
De osse sancti Secundi martyris.
De osse sancti Ciriaci martyris.
De osse sancti Theodoꝛi martyris.
De sanguine ac de panno ciliceo sancti Thome martyris archiepiscopi cantuariensis.
De ossibus sancti Agapiti martiris.
Multa ossa sancti Gerõni ⁊ socioꝛum eius martiruʒ: que poꝛtata fuerunt a ciuitate Columne.
De osse vnius sanctoꝛum quattuoꝛ martirum.
De ossibus sanctoꝝ Nerei: ⁊ Archilei.
De osse sancti Siluestri.
De bꝛachio sancti Gregoꝛij pape.
De ossibus sancti Nicolai episcopi.

De ossibus sancti Martini.
De ossibus sancti Seueri episcopi.
De osse sancti Ciriaci episcopi.
De osse sancti Patientis episcopi.
De osse sancti Bricij episcopi.
Dens vnus sancti Leonis pape ⁊ confessoris.
De osse sancti Fabiani pape.
De ossibus sancti Sixti pape secundi.
De osse sancti Clementis pape.
De ossibus sanctorum Cornelij ⁊ Cipriani.
De ossibus sanctorum Blasij ⁊ Alexij confessorum.
De vestibus sancti Felicis presbyteri.
De ossibus sancti Anselmi qui erat Simon leprosus.
De ossibus sancti Hieronymi.
De osse sancti Juliani.
De pilis barbe sancti Antonij abbatis.
De capite sancti Romani militis q̄ fuit baptizatꝰ a scō Laurētio.
De ossibus sanctorum Oliui ⁊ Leonis pontificum.
De osse sancti Germani.
De osse sancti Pancracij.
De reliquijs sancti Anselmi.
Birretum ⁊ ocularia sancti Bernardini de senis.
De ossibus beati Bernardi abbatis.
De ossibus sanctorum Cassij ⁊ Fauste.
De ossibus sancti Pantaleonis.
De ossibus sancti Felicis simplicis.
De ossibus sancti Thomasij de conturbea.
De ossibus sancti Eustachij militis.
De ossibus sancti Sebastiani prope Romaꝫ ordinis cisterciensis.
De osse sancti Proculiani.
De osse sancti Eutropij.
De osse sancti Anticiani.
De reliquijs sancti Gernuzij in quadam ampuleta vitrea.
Costa vna sancti Florij.
De reliquijs sanctoꝝ Geminiani ⁊ Galli.

De ossibus beati Gasparis vnius ex tribus magis.
Dens sancti Primacij.
De ossibus sanctorum Teucri & Leontij.
De reliquijs sancti Pelegrini.
De ossibus sancti Felicis.
De veste sancti Guidonis.
Costa vna sancti Thophidon.
De veste sancti Ambrosij quādo fecit penitētiā in sancta Thecla.
De osse sancti Victoris sponsi sancte Corone.
De osse sancti Simplicij.
De ossibus sancti Saturiani dyaconi cardinalis.
Brachium sinistrum beatissime Magdalene integrū cum manu & digitis: necnon & de ossib⁹ ac capillis & de veste eiusdē: ac de eius alabastro in quadā bussula vitrea: & de monumēto p̄fate sancte.
Digitus vnus sancte Agnetis virginis: ac de alijs reliquijs eiusdē.
De ossibus sancte Lucie virginis.
De sanguine & de lacte sancte Agathe.
De māna sancte Catherine que effulsit a corpore suo in vna ampuleta vitrea: & de sepulchro eiusdez in quo angeli eam reposuerūt. Necnō & etiaz de lapide prefate sancte donato per Illustrem. d. Galeaz de salucio: ac de rota in qua fuit martirizata: & de ligno palme eiusdem sancte.
De ossibus & de capillis ac corda sancte Clare. Necnon & de fillo ac cilicio & tunica eiusdem sancte.
De osse capitis beate Bibiane virginis.
Dens vnus sancte Apolonie.
Spatula vna ex virginibus ex numero vndecim milia virginum.
De capite & tibia ac vna costa sancte Barbare virginis.
De ossibus sancte Thegle. Et de oleo sancte Marie d̄ sardinato.
De concha & corda sancte Rose.
De osse sancte Prexedis.
De petra sepulchri sancte Marie samaritane.
De osse sancte Felicitatis:
De ossibus sancte Veronice.
De ossibus scē Epuscule: & oleū datū p. d. Ottonē de grādissono.

Digitus vnus sancte Martine virginis.
De ossibus sancte Juliane.
De ossibus sancte Justine.
De ossibus sancte Cite.
De mantello sancte Catherine de senis.
De osse sancte Victorie.
De reliquijs sancte Hylarie in quadam ampulcta vitrea.
De osse ⁊ de veste sancte Helene.
De cilicio sancte Radegunde virginis.
De ossibus sancte Brigide.
De ossibus sancte Concordie.
De ossibus sancte Margarite.
De ossibus sancte Marcelline sororis sancti Ambrosii.
De sepulchro sancte Anne.

Finis.

Ubi iaceant reliquie beati Bernardini de Feltro: ac indulgentie in quibuscunque Papie ecclesijs intra et extra muros.

N ecclesia sancti Jacobi extra ciuitatē Papie: quā colunt fratres ordinis minorum de obseruantia iacet corpus beati Bernardini de Feltro eiusdez ordinis: qui decessit de āno. Mcccclxxxxiiij. die. xxviiij. septembris: hora decima: precedente festo sancti Michaelis. Et ipsi⁹ exequie facte fuerunt die dominica sequenti cū toto et vniuerso clero et cōuentibus religiosorum ac gymnasio et populo cum maximo honore et veneratione: sonituque campanarum ac pueris circiter quattuor milibus indutis cottis albis stolis et bandirolis in manibus depictis cum Jesu et monte pietatis: qui dietim infinitis claret miraculis.

Ad honorem dei et beate virginis Marie et beatorum sanctorum Syri et Augustini cōfessorū infrascripte sunt ecclesie in quibus sunt indulgētie assumpte d die in diē p totū ānū: et extracte de libro originalis romane ecclesie.

Primo die dominica que est prima feria.

Primo in ecclesia maiori Papie beate Marie siue sci Stephani chathedralis visitāti hec ifrascripta altaria vere penitētib⁹ et cōfessis hūt ānos tres et dies. xxxv. idulgētiarum datos et ɔcessos per certos sūmos pōtifices et epos atque cardiales: q̄ altaria sunt ista.

n

Prio altare virgis Marie: ꝛ scõꝝ Stephani: ꝛ Syri: Crispini: Martini: Nicolai: Leonardi: Laurẽtij: Gengulfi: ꝛ corpꝰ Xp̄i atqꝫ altare scti Joãnis de fontibus: ꝛ etiã alioꝝ altariorum.
In ecclesia scti Petri in celo aureo sunt anni.xxv.ꝛ dies.cxxx.
In ecclesia scte Mostiole sunt anni.xxv.ꝛ dies.cxxx.
In ecclesia scē Marie de mõte carmelo sunt ãni.x.ꝛ dies.lx.
In ecclesia sci Jacobi de vernabula sunt ãni septē ꝛ septē q̄rētene.
In ecclesia sci Michaelis de monte sunt dies.xl.
In ecclesia scti Thome apostoli domꝰ frũꝫ p̄dicatorũ sunt dies.xl.
In ecclesia sancte Helene sunt anni duo ꝛ dies.xxx.
In ecclesia sancti Francisci sunt dies.c.
In ecclesia sancte Agathe sunt dies.c.
In ecclesia monasterij sancti Felicis vbi multa sanctorũ corꝑa requiescunt ꝓ quibuscũqꝫ corporibus sunt dies.xl.
In ecclesia sancte Marie secrete: vbi ep̄i sunt lauati ꝛ calciati: sũt ꝓ quolibet ep̄o olim calciato ꝛ lauato tãgentibus lapidem seu petram super quam sedent dies.xl.
In ecclesia sancti Georgij in monte falcone sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Christofori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis ꝓpe sctm Saluatorē sunt dies.xl.

Summa suprascriptorum.

In suprascriptis ecclesijs p̄ter sanctã Mariã secretã ꝛ sctuꝫ Felicem sunt anni.lxxij.ꝛ dies.cclxx.

Die Lune Secunda Feria.

Secũda feria in ecclesia maiori sunt ãni tres ꝛ dies.xxxv.
In ecclesia sancti Petri in celo aureo sunt ãni. xxx.ꝛ dies. lxxxv.
In ecclesia sancte Mostiole sunt anni.xxij.ꝛ dies.clxx.
In ecclesia sancti Gregorij sunt anni.viij.ꝛ dies.cxv.
In ecclesia sancti Stephani extra muros ciuitatis sunt ãnus vnus ꝛ quarētene.vj.ꝛ quarta pars peccatorum venialium.
In ecclesia scti Jacobi de vernabula sunt ãni septē.ꝛ.viij.q̄rētene.
In ecclesia sancti Thome sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Thome porte auree sũt annus vnus ꝛ dies.xl.
In ecclesia sancti Francisci sunt dies.c.

In ecclesia sancte Agathe sunt dies.c.
In ecclesia sancte Marie rotunde siue ad perticbas est magna indulgētia ab āgelis ꝯsecrata qd̄ declarari nisi a solo deo nō pōt.
In ecclesia sancti Felicis est vt supra scriptum
In ecclesia sancte Marie secrete est vt supra scriptū.
In ecclesia sancti Georgij in monte falcone est vt supra scriptum.
In ecclesia sancti Michaelis in monte anguli sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Christofori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis sunt dies.xl.
Summa sunt anni.lxxv.⁊ dies.cxv.preter sanctā Mariā in perticha:⁊ sanctam Mariā secretā:⁊ sanctum Felicem.

Tertia Feria in die Martis.

In ecclesia maiori sunt anni tres ⁊ dies.xxxv.
In ecclesia sancti Petri in celo aureo sunt āni.xxv.⁊ dies.cclxxxx.
In ecclesia sancte Mostiole sunt anni.xxv.⁊ dies.cclxxxx.
In ecclesia sancti Damiani martyris qd̄ dr̄ de sacchetis sunt āni septem ⁊ septima pars peccatorum remissio.
In ecclesia sci Jacobi suprascripti sūt āni septē ⁊ quarētene septē.
In ecclesia sancti Francisci vt supra.
In ecclesia sancte Agathe vt supra.
In ecclesia sancti Thome sunt vt supra scriptum.
In ecclesia sancte Marie secrete sunt vt supra scriptum.
In ecclesia sancti Georgij in mōte falcone sunt vt supra scriptū ē.
In ecclesia sancti Christofori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis sunt dies. xl.
Summa sunt āni.lxviij. ⁊ dies.clxv.preter sanctam Mariam in perticha: ⁊ sanctā Mariā secretā:⁊ sanctū Felicem.

Quarta Feria in die Mercurij.

In ecclesia maiori sunt anni tres ⁊ dies.xxxv.
In ecclesia sci Petri in celo aureo sunt anni. xxxj.⁊ dies. cccxxxv.
In ecclesia sancte Mostiole sunt āni.xxj.⁊ dies.cccxxxv.vt supra.
In ecclesia sancti Geruasij sunt anni octo ⁊ dies.cxv.

In ecclesia sancti Theodori epi sunt anni.vij.⁊ quarētene.vij.
In ecclesia sancti Jacobi supscripti sunt āni.vij.⁊ totidē q̄rētene.
In ecclesia sci Stephani extra muros sunt ānus vnᵘˢ ⁊ q̄rētene.vij.
In ecclesia sancti Marini est quarta ps oīum peccatorū remissio.
In ecclesia sancti Francisci sunt dies.c.
In ecclesia sancte Agathe sunt dies.c.
In ecclesia sancte Marie in perticha vt supra scriptum est.
In ecclesia sancte Marie secrete sunt vt supra.
In ecclesia sancti Laurētij eodē die meretur extrahere vnā animā de purgatorio visitando pro continuo anno toto ecclesiā vbicūqꝫ sit predicti martiris Laurentij.
In ecclesia sancti Georgij vt supra scriptum est.
In ecclesia sancti Michaelis de monte vt supra.
In ecclesia sancti Christophori vt supra.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis sunt dies.xl.
Summa sunt anni.lxxiij.⁊ dies.xxxv.

Quinta Feria die Jouis.

In ecclesia maiori sunt anni tres ⁊ dies.xxxv.
In ecclesia sancti Damiani que dicitur de sacchetis sunt anni.vij. ⁊ septima pars peccatoꝝ remissio.
In ecclesia sancti Petri i celo aureo sunt āni.xxj.⁊ dies.cccxxxv.
In ecclesia sancte Mostiole sunt anni.xxj.⁊ dies.cccxxxv.
In ecclesia sancte Marie de mōte carmelo sunt anni.x.⁊ dies.xl.
In ecclesia sancti Jacobi de vernabula sunt vt supra dictum est.
In ecclesia sancti Francisci prout supra scriptum est.
In ecclesia sancte Agathe vt supra scriptum est.
In ecclesia sancti Thome sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Felicis prout supra scriptum est.
In ecclesia sancte Marie secrete vt supra scriptum est.
In ecclesia sancti Christophori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis iuxta sanctuꝫ Saluatorem sunt dies.xl.
Sūma suprascripta sunt anni.lxv.⁊ dies.cccx.preter sanctā Mariam inperticha ⁊ sanctum Felicem.

Sexta Feria die Veneris.

In ecclesia maiori sunt anni tres ꝛ dies.xxxv.
In ecclesia sancti Petri in celo aureo sūt ānı.xxj.ꝛ dies. cccxxxv.
In ecclesia sancte Mostiole sunt anni.xxj.ꝛ dies.cccxxxv.
In ecclesia sancti Geruasij vt supra.
In ecclesia sci Jacobi suprascripti de vnabula ꝓut supra scriptū ē.
In ecclesia sancti Stephani extra ciuitatē prout supra.
In ecclesia sancte Marie porte auree sunt ānus vnus ꝛ dies.xl.
In ecclesia sancti Francisci sunt dies.c.
In ecclesia sancte Agathe sunt dies.c.
In ecclesia sancte Marie in perticha vt supra scriptum est.
In ecclesia sancte Marie secrete vt supra.
In ecclesia sancti Felicis prout supra scriptum est.
In ecclesia sancti Georgij ī mōte falcone sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis ī monte anguli sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Christofori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis sunt dies.xl.
Sūma sexte Ferie sunt āni.lxviij.ꝛ dies.ccclvxij.ꝑter sanctā Mariā in perticha: ꝛ sanctā Mariā secretā: ꝛ sanctum Felicem.

Septima Feria die Sabbati.

In ecclesia maiori sunt anni tres ꝛ dies.xxxv.
In ecclesia sancti Theodori epi sunt anni.vij.ꝛ quarētene.vij.
In ecclesia sancti Petri ī celo aureo sunt āni.xxj.ꝛ dies.cccxxv.
In ecclesia sancte Mostiole sunt anni.xxj.ꝛ dies.cccxxxv.
In ecclesia sancti Francisci vt supra scriptum est.
In ecclesia sancte Agathe vt supra scriptum est.
In ecclesia sancti Thome sunt dies.xl.
In ecclesia sancte Helene sunt anni duo ꝛ dies.xxx.
In ecclesia sancte Marie secrete vt supra scriptum est.
In ecclesia sancti Felicis prout supra scriptum est.
In ecclesia sancti Georgij in monte falcone sunt dies.xl.
In ecclesia sancte Marie de bethleē sunt anni.vij.ꝛ quarantene septem:ꝛ septima pars peccatoꝝ remissio.

In ecclesia sancti Jacobi de vernabula vt supra scriptū est.
In ecclesia sancti Christofori sunt dies.xl.
In ecclesia sancti Michaelis extra muros ciuitatis sunt dies.xl.
Sūma Ferie supra scripte sunt anni.lxvj.⁊ dies.cx.preter sanctaꝫ Mariā de bethleē:sanctā Mariā secretā:⁊ sanctū Felicē.

Nota ꝙ in diuersis ecclesijs sunt infrascripte diuerse indulgētie: ⁊ in diuersis diebus ⁊ certis āni temporibus videlꝫ.
In ecclesia maiori Papie:vꝫ in festo sci Bartholomei i quo est sacrata dicta ecclesia est magna indulgētia per octauas.
In ecclesia sancte Marie rotunde siue in ꝑticha in die tertiodecimo in quo est sacrata dicta ecclesia est maxima indulgētia: ⁊ vltra hoc sunt dies.xl.per octauas.
In ecclesia sancti Marini i festo oīuꝫ sanctorū ē maxia idulgētia.
In ecclesia sci saluatoris a die qnta feria oī die vsqꝫ ad decimū septimū mensis maij sunt anni quattuor ⁊ dies.cxl.
Itē in p̄dicta ecclesia in dieb⁹ ifrascriptis sunt ꝓ quolibet die anni septē ⁊ quadragene septē: vꝫ i natiuitate dn̄i nr̄i iesu xp̄i: i circūcisione:epiphania:resurrectōe:pēthecoste:ascēsiōe dn̄i:⁊ i oibus solēnitatib⁹ beate virgis Marie ⁊ oīuꝫ apostoloꝝ:⁊ sctoꝝ Joannis baptiste ⁊ euāgeliste:Stephani:Laurētij:⁊ i dedicatiōe dicte ecclesie:que est die.xxiiij.maij ⁊ per octauas. Item in predicta ecclesia a kalendis maij omni die per totū menseꝫ maij sunt anni tres ⁊ dies.xv.
Item in predicta ecclesia sancti Saluatoris a die.xx.maij in qua est ꝯsecratio altaris maioris:⁊ altaris apostolorū Petri ⁊ Pauli oī die vsqꝫ ad festū sanctoꝝ apostolorum dies.xl.
Item in predicta ecclesia est indulgentia ⁊ remissio omnium peccatorum de centesimo in centesimum.
Item in ecclesia sancte Marie de carmelo infrascriptis diebus festiuis ⁊ ꝑ oēs sūt oī die āni.x.⁊ quadragene.x.in oībus dieb⁹ solēnibus virginis Marie ⁊ natiuitatis dn̄i:epiphanie:⁊ resurrectōis:ascēsiōis dn̄i:pēthecostes:trinitatis:ac corꝑis xp̄i:⁊ omniū apostolorū:⁊ in dedicatōe ecclesie ⁊ altaris eius.
In ecclesia scti Petri in celo aureo i festo scōrū Petri ⁊ Augustini ⁊ ꝑ octauas sunt āni.xvj.⁊ dies.xxx.Itē ⁊ in festo scti Spiritus

sancti Marci. ⁊ per octauas ānus vnus ⁊ dies.xl. Itez in festo sancti Augustini est tanta indulgentia quāta est in ecclesia sancte Marie de populo de Roma: ⁊ in festiuitatibus altariorꝝ eorūz est tanta indulgentia: quanta est tempore quadragesime.

Item a die primo septuagesime vsqꝫ ad diē primuz quadragesime sunt omni die anni.xvij. ⁊ quadragene.xvij.

Summa sunt anni.xviij. ⁊ dies.cccxv. ⁊ omnibus diebus festiuis principalium sunt anni septem ⁊ quadragene septem: ⁊ in dedicatione ecclesie centum.

Itē in p̄dicta ecclesia sci Petri ē bn̄dictio aplorꝝ Petri ⁊ Pauli: ⁊ ad altare sancti Martini ⁊ Nicolai in die eorꝝ festiuitatū ⁊ in die dedicatōis dictorꝝ altariorꝝ ⁊ ꝑ octauas oī die sunt dies.xc.

In ecclesia sancte Mostiole in festo eiusdem ⁊ per octauas sunt oī die anni.xvj. ⁊ dies.lxxx. Et in festo sancti Spirit⁹ ⁊ sci Marci sunt annus vnus ⁊ dies.xl. Item in festo omniū dierū principalium ⁊ per eorum octauas sunt anni septem ⁊ quarantene septē. Item in festo virginis Marie: ⁊ sancti Augustini sunt dies .c. Item in festo sancti Augustini ⁊ Mostiole est tanta indulgētia quanta est in sancta Maria de populo de Roma.

Item in predicta ecclesia sancte Mostiole est bn̄dictio sancti Petri ⁊ Pauli apostolorꝝ. Et a p̄io die septuagesime vsqꝫ ad diez primum quadragesime sunt omni die anni.xviij. ⁊ dies. cccxv. Item in festiuitatibus omnium eorum altariorꝝ est tanta indulgentia quanta est tempore quadragesime: ⁊ qui ecclesiarū demaceratiōni manum porrexerit dies sunt.xl.

In ecclesia sancti Frācisci in omnibus diebus festiuis principaliū: ⁊ in festo sanctorꝝ Francisci: Ludouici: Antonij dci ordinis: ⁊ scē Clare: ⁊ in cōsecratione ecclesie: ⁊ oīuz altariorꝝ sunt anni septē ⁊ quadragene septem. Et in predicatione in sua domo sunt dies clxxx. ⁊ extra eorꝝ domos sunt dies.lxxx.

In ecclesia sancte Agathe de monte in omnib⁹ diebus festiuis principaliū ⁊ beatorꝝ Francisci: Ludouici: Antonij: Clare: Agathe: ⁊ sanctorum martyrū Primi ⁊ Feliciani: ⁊ in dedicatione ecclesie: ⁊ eorꝝ altariorꝝ: ⁊ ꝑ octauas sunt anni.vij. ⁊ quadragene.vij.

In ecclesia sancte Marie foris portam: in festo Ascēsionis virgis Marie ⁊ in festo ꝯsecratiōis dicte ecclesie qd̓ est die.xix.maij est

maxia idulgētia data p angelos dñi q eādē ecclesiā ɔsecrauerūt.
In ecclesia sancti Thome apostoli: in festo sanctorum Dominici ⁊ Petri martyris sunt anni. viiij. ⁊ dies. ccxxxiij. ⁊ per octauas oī die anni. viiij. ⁊ dies. ccv.
Item in festis apostolorum omnium annus vnus ⁊ dies. ccxl. ⁊ p eorū octauas annus vnus ⁊ dies. xl. ⁊ in festo sancti Thome apostoli ⁊ Natiuitatis dñi: Circūcisionis: Rusurrectionis: Epiphanie: Pēthecostes: ⁊ in festo virginis Marie: ⁊ omniū apostolorum: ⁊ Dominici ⁊ Petri martyris sunt anni. v. ⁊ dies. ⁊ eorum octauas. In festo sci Thome de aquino anni. xxj. ⁊ per octauas anni. xx. ⁊ dies. cxl. Itē i dedicatōe ecclesie āni duo ⁊ dies. clxxx. Et ɔgregationis virginis Marie dies. clxxv. Et tēpore fabrice dies. ccx. ⁊ ad pdicatōes i domo sua dies. c. ⁊ ex domos suas. xl.
In ecclesia sancte Marie de Nazareto siue sancti Dominici ɔtinentur omnes indulgentie sicut sunt scripte in caplo sci Thome.
In ecclesia sancte Marie de bethleem in oībus festis scē Marie virginis: ⁊ oium apostolorum: Natiuitatis dñi nr̄i: Resurrectōis: Penthecostes: Ascensionis: ⁊ p eorum octauas sunt anni septē ⁊ quadragene. xiiij. cū septima parte remissionis peccatorum
In ecclesia scē Helene in oībus diebus festiuis pncipaliū: ⁊ euāgelistarum: ⁊ q̄ttuor doctorum: ⁊ sanctorum scārūq; Helene: Magdalene: Stephani: Laurentij: Georgij: Martini: Uincentij: Nicolai: Iuliani: Urbani: Michaelis: Xp̄ofori: Marini: Massentij: Clemētj: Uictoris: Katerine: Margarite: Cecilie: Clare: Colūbe: Agathe: ⁊ Ursule: ⁊ p eorum octauas sunt āni. ij. ⁊ dies. xxx.
In ecclesia sancti Stephani extra muros: in festo sancti Stephani sunt annus vnus ⁊ quarātene septem per octauam.
In ecclesia sancte Marie de rocha maiori: in oībus festis virginis Marie: Natiuitatj dñi nostri: Epiphanie: Resurrectiōis: Pēthecostes: Ascēsionis dñi: apostolorum Petri ⁊ Pauli: ⁊ Joānis baptiste ⁊ euāgeliste: ⁊ in sexta feria scā: ⁊ in dedicatōe dicte ecclesie sunt pro quolibet festo annus vnus ⁊ dies. cccxxv.
In ecclesia sancti Joannis in burgo: Natiuitatis dñi: Epiphanie: Resurrectōis: Penthecostes: Ascēsionis dñi: in festiuitatibus virginis Marie: ⁊ sanctorum Joannis baptiste ⁊ euangeliste sunt pro quolibet die festo dies. cl.

In ecclesia sancti Gulielmi ⁊ in ecclesia sci Ioānis in termis: i festo inuentionis scē Crucis ⁊ in exaltatione: ⁊ in festo scōꝝ Ioānis ⁊ Gulielmi sunt anni.xl.⁊ pro quolibꝫ die festo ad suas ecclesias.

In ecclesia sancte Crucis: in festo exaltationis ⁊ inuentionis sancte Crucis est septima pars omnium peccatorum remissio:

In ecclesia sci Iacobi de vernabula: i festo decollatōis ⁊ ꝯuersionis sci Pauli: ⁊ in festo sancte Christine ꝓ qualibꝫ die sunt anni.v.

In ecclesia sancti Damiani martiris: in festo sci Damiani epi ⁊ ꝑ octauam sunt anni tres ⁊ quarta pars peccatoꝝ remissio.

In ecclesia sancti Theodori epi: in festo suo ⁊ per octauā omni die sunt anni.xv.⁊ dies.cxcv.

In ecclesia sancte Marie de lapusterla: in festo sancti Michaelis ⁊ per octauas sunt omni die dies.xl.

Infrascripte sunt indulgentie que sunt tempore quadragesime.

In ecclesia sancti Gulielmi ⁊ in ecclesia sancti Ioānis in termis: oī die: scda: quarta: ⁊ sexta feria: sunt pro qualibet ecclesia āni.xl.⁊ quadragene.xl.⁊ septia pars oiuꝫ peccatoꝝ remissio ⁊ ascēdit oī die annos.xliiij.⁊ dies.cxl. Et in sexta feria sancta oēs idulgētie duplicantur: ⁊ ascendunt annos.lxxxviij.⁊ dies.cclxxx.

In ecclesia de Bethleem sunt omni die vsqꝫ ad festū Pasche āni vij.⁊ quadragene.vij.

In ecclesia sancti Petri in celo aureo: a die primo quadragesime vsqꝫ ad octauā Pasche sunt oī die anni.xl.⁊ vltra hec tāta indulgentia quā habent omnes ecclesie dicti ordinis insimul.

Et in ecclesia sancte Mostiole similiter.

In ecclesia sancti Sepulchri siue sci Lafrāchi: in sexta feria sancta sunt anni.vij.⁊ quadragene.vij.⁊ septima ꝑs peccatoꝝ remissio.

In ec. scē Marie de rosate: est ānus vnꝰ die prima dñice q̄drage.

In ecclesia sanctoꝝ Simonis ⁊ Iude: accedentibꝰ ꝯceduñ in qualibꝫ pria dñica mensis ⁊ in oī festiuitate principali ⁊ in vocabulo supradicte ecclesie anni mille ⁊ quadragene mille: ac septima ꝑs iniūcte penitētie in dño relaxeñ. Alijs vero diebꝰ singulis āni.lx. ⁊ quadragene.lx. Et in ecclesia sancti sita ꝓpe ticinū.

Deo gratias Amen.

Allegoria de sancto Paulo de vernabula in la festa della decollatione o de le conuersione & del di de la sua festa: & de sancta Christina sono anni.v.
Allegoria de sancto Theodoro in nel di della festa & per la octaua sono anni.xv.& di.cxcv.

Queste sono le perdonanze de la quadragesima.

Alla ecclesia de sancto Gulielmo: e scã Maria del populo: infinite indulgẽtie ãni.xvij.fin alla octaua della resurrectõe del signore.
Anchora papa Nicolo quarto al tẽpo de Innocentio papa quarto: in ogni loco & casa de dicti fratri: la benedictione delli apostoli Petro Paulo: di.xl.porgendo belimosina alla dicta ecclesia anni.cc.& quarantene.cc.
Anchora in nella festa de tutti li altari della dicta ecclesia glie tãta indulgentia quanto e de quaresima.
Anchora misser Bisancio episcopo allo altare delli sancti cõfessori Marino & Nicolo: lo quale lui ꝯsegro & eoꝝ reliquias concesse in nel di della cõsecration del suo altare: lo qual si e lo vltimo di del mese de febraro: & ꝑ la octaua sua di.xl.e da parte di misser Zouãne episcopo de Pauia quarto: di.xl.
Anchora alla dicta ecclesia sono ogni di acomẽzãdo dal primo di de quaresima fin al di della Ascensione.
Allegoria de sancta Maria de Yosaphat el prio di della dominica de quaresima glie vno anno.
Sono ogni di anni.lx.e.quarãtene.lx.ogni dominica sono ãni mille & mille quarãtene de indulgentie in ogni festa principale.
Allegoria de sancto Petro in celo aureo: Papa Innocentio secundo lo qual cõsegro lo altare mazore della dicta ecclesia: si gli de & ꝯcesse a tutti li visitãti lo dicto altare de sancto Augustino ogni lunedi anni.vij.& quarantene.vij.
Anchora in la festa de sancto Petro & Paulo & sancto Augustio per octo di anni.xiiij.& quarantene.xiiij.
Anchora Gualtero rauẽnese archiepiscopo & cinq altri episcopi si hanno dati & concessi da sua parte ogni lunedi & in nelle feste infrascripte .s. de sancto Augustino e sancta Mostiola & il di de

Natale anni.iij.⁊ quarãtene.iij. Anchora in ogni altro di per tutto lanno.cc.quarantene.

Anchora papa Alexandro quarto si ha concesso in nel di delle feste de sancto Spirito ⁊ sancto Marco ⁊ ꝑ la octaua ãno.j.⁊ di.xl.

Anchora alla predicta ecclesia i ogni di della festa de sancto Augustino ⁊ de sancta Mostiola ⁊ ogni festa principale ⁊ ꝑ le octaue anni.vij.⁊ quarantene.vij.

Anchora papa Nicolo in le feste della Ascẽsione e della beata vergene Maria ⁊ de sancto Augustino di.c.

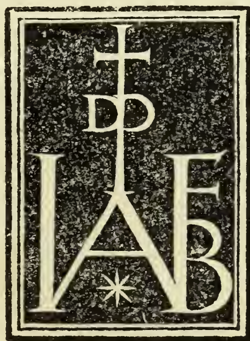
Anchora papa Benedicto si ha dato ⁊ concesso ogni di de festa pricipale ⁊ de sancta Mostiola:cosi como e nella cita de Roma la quadragesima anni.xvij.⁊ tante quarantene.

Anchora in la dicta ecclesia sono ogni di acõmenzando dal primo di della quaresima fin alla octaua de pasqua anni.xl.⁊ quarantene.xl.Et oltra di q̃sto ꝑ ciascaduna chiesia de loro e tãta idulgẽtia quãta e ꝑ tutto lordine del mõdo delli fratri heremitani.

Registrum.

A.a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n. Omnes sunt quaterni preter.A.m. qui sunt duerni:⁊.n.qui est ternus.

Finis Sanctuarij:Papie antiquitatũ: Reliquiarũ sanctoruȝ que erãt in Arce Papie: Indulgentiaꝝ quarũlibȝ ecclesiaruȝ intra ⁊ extra ciuitatẽ:ac vbi iaceat corpus.b. Bernardini de Feltro.
Impressuȝ Papie ꝑ magistrũ Jacob de Burgofrãcho
Anno domini.Mccccccv.die.x.
mensis Nouembris.

Early Italian Illustrations

THE Library has acquired a handsome early Italian illustrated book, the *Sanctuarium Papie* [**G.405.39] by Giacomo Gualla, printed at Pavia in 1505. It is a small quarto of 96 leaves, printed with gothic type, and containing numerous woodcuts of varying sizes and fine ornamental initials. The copy comes from the recently dispersed library of Prince d'Essling.

The portrait on the title-page shows the author in an official posture with quill in hand. Giacomo Gualla was a jurist, skilled in both civil and canon law, and finished his work a few days before his death. The book is a valuable document for the history of Pavia, the ancient city of Ticinum, once the seat of the Lombard kings. But Pavia, the author wrote, was also the sanctuary of sacred relics. In the Church of "St. Peter in the Heaven of Gold" lie, for instance, the remains of St. Augustine. The work is an account of the lives of the Saints, Kings and Queens who contributed to the city's history.

The woodcuts are exceptionally graceful in composition and delicate in drawing. They comprise twenty-three different designs, twelve of which are repeated — some four or five, one even nine times. This last is the standing figure of a bishop with crozier and book, which on its first appearance represents St. Sirus. Another popular figure is that of a bishop seated, holding up three fingers. Among the more dramatic illustrations are St. Martin cutting his cloak for the beggar; Job with blains on his limbs; St. Jerome with the lion; St. George killing the dragon, and a charming picture of St. Felicitas spreading her mantle over her seven kneeling sons.

M. M.

VICTOR
FIDELIS